

ISSN 0132-6023

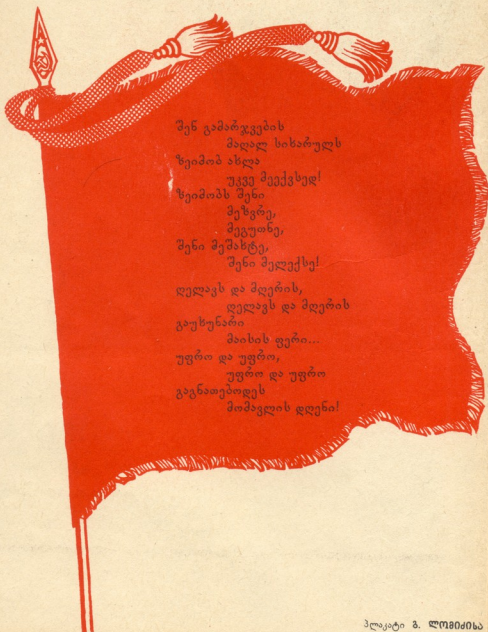
詩歌

3

1979

ეს მუქვსა და... კიდევ ათასი!

ჩვენი რესპუბლიკა საკავშირო სოციალისტურ შეჯიბრებაში გამარჯვებისათვის ზედიზედ მეექვსედ დაჯილდოვდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს, საკავშირო პროფსაბჭოსა და სრულიად საკავშირო ალკპ ცენტრალური კომიტეტის გარდამავალი წითელი დროშით. მხურვალედ ვულოცავთ საქართველოს მშრომელებს ამ მაღალ ჭილღოს.

სსსრ

262

გაომცემის მეოცე წელი

3

მე რ ვ ი

1979

თბილისი

საბ. კვ. ცკ-ის გამოცემლობა

ლიტერატურულ-მეცნიერული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ჟურნალი

საქართველოს ალკა ცენტრალური კომიტეტისა და მწერალთა კავშირის ორგანო

შ ი ნ ა ა რ ს ი

პროზა, პოეზია

3. რეზო ბერიშვილი — მუსიკა ქართვი

გაზეთების სიმღერები

63. პოეტი ქალბატონ ლეონიძე

78. თამაზ ბილაძე — ბუდე მდინარე სარტულში. პეესა

106. მანანა ავალიშვილი — მოთხრობები

113. მარინე წოწოლაური — ცინდები ცინდებზე. მოთხრობა

114. ელიზბარ უბილაძე — ბანდელის ბუფები. მოთხრობა

კრიტიკა, პუბლიცისტიკა

123. თამაზ წიგნიშვილი — უცხოური ჩანახატები ჩვენთვის უცხოური

135. ნინო ჩიხლაძე — გაზეთურთხილვით ლიტერატურულ მიმდევრობებს

ათეისტის კუთხე

139. თეიმურაზ შანგიძე — წიგნი ეკლესიასზე

50 — ელგუჯა ავაშუკელი — 50

153. შარანოვ ლაიპაშვილი, ნოდარ მგალობლიშვილი — ხალხების უბედობა

პირველი შთაბეჭდილება

155. ავთანდილ ჩხიკვიშვილი — დიდი მკვლელი სამხრეთ პირველი გამოქვეყნება

156. ფრიდონ სომეხიშვილი — „დიდი მკვლელი“

156. რეზო ჩხარტიშვილი — მწიგნობრობის წიგნი

157. ლიანა წიკლაური — „ბუდე და ქართული“

159. კულტურული ცხოვრების ქრონიკა

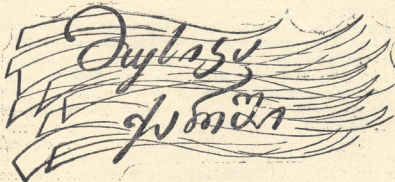
მთავარი რედაქტორი
გურამ შანგიძე

სარედაქციო კოლეგია:

ვახუა ამირაშვილი,
გურამ გვარამაძე,
გივი გვამაყაძე,
რისკა გორდუნიანი,
გიორგი გუგულია,
ნოდარ დუმბაძე,
მერაბ ელიშვილი,
ელდარ მენაბდე,
იოსებ მრგვიტაძე,
ოტია პაპოშვილი
(მთ. რედაქტორი)

მთავარი რედაქტორი,
ქალბატონი ნინო
შანგიძე,
გივი ქანდაკი,
ნოდარ წიგნიშვილი,
თამაზ წიგნიშვილი,
ბერიშვილი,
რეზო ბერიშვილი.

რეზო გვიშვილი

დღე იყო თბილი: უქარო. სიჩუმე იდგა. შემოდგომის მზე ჩაბუდე-ბულიყო გადაყვითლებულ ფო-თლებში: სადღაც. შორიდან, თითქოს არაფრიდან, მამლების ყივილი ისმოდა. ვიჯექი ეზოში, სახლის წინ, თბილ მი-წაზე, ხმელ ნეშოში. ჩემი შვილი აგრო-ვებდა კაფის ფერად ნატეხებს. აგრო-ვებდა ისე, როგორც მე — ძალიან დი-დი ხნის წინათ, იმავე ეზოში. მხოლოდ სახლი მაშინ არ იდგა. სახლი შენდებო-და. იკირებოდა ბალავარი, იფსკვნებო-და საძირკველი.

ჩემმა შვილმა რაღაცას მიაყურადა, წამოი გაიჩინა და მითხრა: ყველაფე-რი ეს, რასაც ვხედავ, რაც მესმის, თით-ქოს ნამდვილი არ არის, თითქოს ერთ-ხელ უყვებოდა.

...მართლაც, იყო თუ არა ეს ყველა-ფერი ერთხელ და ნამდვილად?

მაშინაც ისეთი უქარო, უცნაურად წყნარი და თბილი დღე იდგა. თითქოს იმ დღესაც ძილად იყო სამყარო მიგ-დებული. გადაყვითლებულ ფოთლებ-ში, გაძარცვული ხეების ტოტებზე მარ-

ტოდმარტო ვიდექი და ვგრძნობდი, რომ ვარსებობდი რაღაც დიდში და გაუგებარში. როგორ ნათლად მახსოვს ის დღე. აქედან ვიგონებ ყველაფერს; ვიგონებ ნათლად და არეულ-დარეუ-ლად, როგორც დაუსრულებელ სიზ-მარს.

ქალაქის ბაროზაზე საკმაოდ დიდი ეზო გვქონდა. ჩემმა ხელმოკლე მშობ-ლებმა ამ ეზოს შესაფერისი, მოზრდილი სახლი წამოიწყეს, რომლის მშენებლო-ბა დღესაც არ დამთავრებულა, თუმცა მას შემდეგ ბარე ორმოცი წელი გასრუ-ლდა.

ბალავრიდან ამოხორაეებული წითე-ლი მიწა ეყარა საძირკვლის ვასწვრივ. ქვის კედელს აშენებდა კალატოზი. კედ-ლის ძირში, დაბალ ხარაჩოსთან ორი შავი მუშა ფუსფუსებდა. ნატეხი ქვა და წითელი აგური ეწყო ეზოს კუთ-ხეში. გამოკოპიებული ყურის ქვებში წინ შებღლით და უკან კურტნით თავ-

შექცევით იყო დალაგებული. იმ დღეებში შემოზიდეს წაბლის გამოსუქული მორები, ლეჩხუმიდან რომ ტივით ჩამოაცურეს ჯაჭვის ხილამდე.

თავად ჩვენ საჯაის ბინაში ვიდექით მდგმურად. საჯაის ერთსართულიანი, ნახევრად ხის, ნახევრად ქვიტკირის სახლის კიბიდან იწყებოდა ჩვენი გრძელი ეზო და თავდებოდა ორი ქუჩის გასაყართან, სამხედრო გზაზე. საჯაის ბინის ფანჯრიდან ჩანდა მშენებარე სახლი, ქუდებითა და თავებით გადახურული, წაბლის მსხვილ დედოსვეტებზე ჩამოკიდებული, გამირებოთ გაწყობილი კიშკარი, ტანაყრილი, ნორჩი კაკალი, სწრაფად და უჩვეულოდ რომ იზრდებოდა ჩემთან ერთად.

იმ წელიწადს, ჩემს მახსოვრობაში

ზირველად და უკანასკნელად, სიმინდი დაეთესათ ეზოში. ყანა იყო ატეხილი, აფუჩჩებულნი, აყვითლებულნი. შუაში გადიოდა ბილიკი. დღე იყო აუქმებული. კიშკარი ურდულგაყრილი, ხარაო მიტოვებული. მივდიოდით ბილიკზე, აყვითლებულ, ტაროატეხილ ყანაში, უცნაურ სიტბოში და სიჩუმეში. ზევით ჩანდა ძალიან დიდი, ლურჯი ცა და ვიყავი მარტოდმარტო ამოდენა ცის ქვეშ.

მოგონებანი ფერმკრთალდება და ნაზდება დასასრულისაკენ. დასასრულის შეგრძნება დასაწყისთან გაახლოვებს უჩვეულოდ. დასაწყისი და დასასრული კი თანაბარი აჩქარებით მიისწრაფვიან ერთმანეთისაკენ სიცოცხლის ერთ მონაკვეთში.

შაჰანაჰიანი ბიზი

ალექსანდრე მსყველაზე დიდი ურემი ჰქონდა ალბათ მთელ ქალაქში. ყველაზე ღონიერი კამეჩები ება შიგ. ავტომანქანა ვერ დაიდებდა იმოდენა ტვირთსო, იხსენებენ ახლაც. ისე ლამაზად იყო წაფერდებული ურემის ძარაში წითელი აგურები, რომ მარტო შეხედვა გავგებარდებოდა. ქედლახეშეშებული კამეჩები, ტუჩზე მოდებული თეთრი ღუფითა და დაბრეცილი კისრით შემოაჭრიალებდნენ ურემს პატარა ბრეკზე, კიშკრის ნერჩიდან რომ იწყებოდა და იქვე თავდებოდა რამდენიმე ნაბიჯში. ურემის ერთ ქილზე სასაანე რქა ეკიდა, მეორეზე მათარა თუ ხაბი, უფრო ხაბი, ოხიმორას რომ ეძახოდნენ ძველად. ოხიმორაში ღვინო ესხა. მიიყუდებდა იმ ოხიმორას დასიცხული ალექსანდრე და რამდენიმე ყლოუბი, შუბი ღვინით ჩაიგრილებდა გულ-მუცელს; შეისვენებდა, კვლავ მოყლურწავდა. სიარულის დროსაც კი სვამდა ხანდახან. მუშაკაცი იყო ალექსანდრე. ჰამაც მადიანი იცოდა და სმაც. მიყურებია, როგორ სადილობდა იგი ჩვენსას. დიდი, მოუხეშავი თითებით რამდენიმე ლუქაზე ათავებდა იჯრას. ლობიოში ამოწებუ-

ლი ჰადის უზარმაზარ ნატებს ფქვავდა უხმაუროდ რკინის ყებებში.

იმ ალექსანდრეს ჰყავდა ვაფი, ჩემზე ორი ან სამი წლით უფროსი. სკოლას აცდენდა თუ არ ჰყავდათ მიზარებულნი, ვერ ვიტყვი. მამას დაყვებოდა მუდამ და კამეჩებსაც ის მოუძღვებოდა ზოგჯერ სახრით ზელში. ყურბანი წულები, წინდებში ჩატნული მარვალი და გაღაშვებული ხალათი ეცვა. თავზე ფაფანაკი თუ ფაფანაკისმაგვარი ქუდი ეხურა. საქმიანი, შეწუხებული სახე და რაღაც ნაღი გამოლენჩებული მზერა ჰქონდა. არაფერს რომ არ ეკეთებდი, უკვირდა; უსაქმურ, ნებეირად მზარდ ბავშვად მთვლიდა. თვალისდაუბამხამებლად მომიჩერებოდა ხანდახან და ამ უზარო ცნობისმოყვარეობის მიღმა რაღაც გაუცნობიერებელი შური და სიძულვილი იყო დაფარული. არც სიტყვით, არც საქმით არაფერს მიშავებდა და მაინც მეშინოდა, თუმცა არც შიშს ვამყლავნებდი, არც წყრომას და არც ურთიერთობას გავფრბოდი, რამდენადაც შესაძლებელი იყო.

ერთ მთვარიან ღამით, დაძინების წინ საწოლიდან წამოვდექი, საჯაის სახლის

აიფანზე გაფენილი და სანამ ბირჟის მფლობელად, აფრად დაგებული იატაკიდან დავინახე ალექსანდრეს ფაფანაკიანი, წინდებში ჩატყუილშარვლიანი ბიჭი. აივნის ქვეშ იდგა სახრით ზელში — ერთ ალაგას უცნაურად გაშეშებული. ვიყვირე. გამოცვიდნენ შეშანებული მშობლები. ალექსანდრეს ბიჭი (ალბათ სახელი ვთქვი, სახელი ახლა აღარ მახსოვს) არის ქვევით გაქვავებული-მეთქი. როგორ, გაქვავებულიო, რას ნიშნავსო. ადამიანს რა გაქვავებულია?

გაქვავებულია თუ გაშეშებული, ქვევით კი დგას, უფრო გაქვავებულია-თქვა, ვიმეორებდი ცრემლების წმენდით და ამ სიტყვის აღარც აზრი მესმოდა, აღარც მნიშვნელობა, ჩემი განცხადების სიმართლემაც გვარიანად ვიყავი შეეშვებული.

არ დამიჯერეს, მაგრამ ალბათ ჩემს დასამჯიდებლად, ანთებული ლამფით ჩაივინა ძირს, სადაც, ცხადია, არავინ

არ იყო. როცა კაბის კალთაზე ხელჩაკიდებული მიეყვებოდი დედს, უკვე ვიცოდი, ქვევით რომ არავინ დამხედებოდა.

დამაწვინეს. დიდხანს არ დამეძინა. მესმოდა, როგორ ჩურჩულებდნენ მშობლები მეორე ოთახში მათი შეილის ნერვითი ბუნების გამო. ეგონათ, მეძინა. თვალმდაჭყეტილი ვუყურებდი საგანგებოდ ღიად დატოვებული განის კარიდან შემოსული შუქით კედლებზე გაჩენილ დეფორმირებულ ლანდებს და ეკრთოდი, ვწუხდი. ლანდების და ჩრდილების რომ არ უნდა მშინებოდა, ვიცოდი და მაინც მეშინოდა.

ღლით გაიგეს, ალექსანდრეს ბიჭი დახრჩობოდა წინა დღით ტრონში, ბორანთან ახლო, იქ, სადაც ახალი ხიდი შენდებოდა იმჟამად.

იმ დღის შემდეგ ალექსანდრეც აღარ მინახავს.

ურმოზიაც მალე გადავარდა ქალაქში.

საღლაც მუსიკას უპრავმე

მ მ ი ა ნ ი, ქარიანი დღეა. ქარი ხმელ ფოთლებს აფრიალებს. ხან ერთ კუთხეში მიყრის და მიხვეტავს ხმელ ნეშოს, ხან — მეორეში. დავრბივარ ეზოში, ხმელ ფოთლებში, სიყვითლეში, მზიან ქარში. ვხედავ, როგორ გაიფრთხილეს და გადატყდება ჩემი ლანი ხის ტანზე და ლობე-მესერზე. რა სჯობს მზეში, ქარში, ხმელ ფოთლებში უმისამართოდ, უმიზნოდ სირბილს. კარგია მარტოდმარტო სირბილი მზიან ქარში და დავრბივარ კიდეც.

შემოდო, მეძახიან. არ მესმის.

— შემოდი, თვარა ყური ატყვივდება ისე!

— ამტყვივდეს, თუ ამტყვივდება! დავრბივარ ფოთლებში, ჩრდილებში, ქარში და მზეში. აღმა-დაღმა ქანაოხს ტოტები ზედ შერჩენილი რამდენიმე ჭიქტი ფოთლისამაზა.

შეღამებულს, დაწოლის წინ, რასაკვირველია, ყური ამტყვივდა. ყურზე

მადებენ ჰინჰში შეხვეულ, გახურებულ მარისს. თავპირს მიხვევენ, მფუნთან, არ მშველის. ყური მტკივა და მტკივა. გაბუზბულებულ, გამთბარ ბალიშს ვეხუტები, ვეფლობი. ასე გაჩერდი და ჩაგეძინებო, მატყუებენ. არ მეძინება. ყური მტკივა, რა დამაძინებს.

— რომ იძახოდი, ამტყვივდეს თუ ამტყვივდებაო, ახლა რა გატარებს! — მიჯავრდება დედა.

— მე ვთქვი, გარედან ამტყვივდეს თუ ამტყვივდებათქვა, შიგნიდან ამტყვივდეს-თქვა, როდის ვთქვი! — ცრემლებს ვაღვარავლებ გულმოკლული. არავის ჩემი არ ესმის, არავის არ ვეცოდები.

მეორე დღე. ისევ მზეა, ისევ ქარია. უფოთლო ხეების ჩრდილებითაა აჭრელებული ეზო. ჰაერში გზავილანეტელი, მოფარ-

რეზო მინიშნული
მუსიკა ძაჰმე

ფატი ფოთლები ელავს. ... გაძარცვული ტოტები ქანაობს. ყურახვეული ვზივარ ოთახში, საწერ მაგიდასთან. საწერი მაგიდა დგას ფანჯარასთან. ფანჯრიდან საჯაიას სახლის აივანი, ჩვენი ეზო, ტანაყრილი კაკალი, მშენებარე სახლის პალატის კედლები, დაბალი ხარაზო, კედლის ძირში მიყრილი ფოთლები, მაღარიდან ამოყრილი წითელი მიწის ბორცვები ჩანს. ქარი სისინებს, ხმელ ფოთლებს დაქანებს წაღმა-უქუღმა, საჯაიას სახლის კიბეს, აივნის ბარკელებს და ბეკონებს აყრის. სადღაც საყვირს უკრავენ. რომელიღაც ეზოში დგას, ეტყობა, მარტოხელა მუსიკოსი. შეიძლება სამხედროები ვარჯიშობენ პლაცზე; შეიძლება ვიღაც თავს ირობს. რა აზრი აქვს ქარში მუსიკას? მგონი

მეყურება. მტკივანი ყურის მხრული ყველაფერი. არა, არ მეყურება, სადღაც მუსიკას უკრავენ. საყვირის ხმას დააფრიალებს ქარი აქეთ-იქით, ხმელ ფოთლებთან ერთად ატრიალებს ჰაერში.

...საყვირის ხმა მიწყდა. ველოდები, მაგრამ ქარს აღარ მოაქვს საყვირის ხმა ჩემამდე. მხოლოდ თვითონ სისინებს გულისგამაწვრილებლად. კაკალი აღარ იზრდება, სახლს აღარავინ გვიშენებს, საყვირს აღარავინ უკრავს. გულსაკლავი სურათი ჩანს ფანჯრიდან, მიუხედავად იმისა, რომ მზე და ქარია. საერთოდ კი, რა მოსაზრებელია ცხოვრება. მით უმეტეს, თუ ყური გტკივა ყრულ, თანაც შეგინიდან.

სახიფათო ეზო

ორჯამრ დამეცა ხარაზოდან გადმოვარდნილი აგური ფეხზე, ორჯერვე ერთსა და იმავე ადგილზე. გადი მანდვდან, რას დაძვრები, იქით ითამაშეო, მაფრთხილებენ მუშები.

ერთხელ ხარბაზე დამიკლა ფეხი, დავგორდი, ხარაზოზე შევიმაგრე თავი ძლივძლივობით. იმავე დღეს, თითქოს საგანგებოდ, ჟანგიან ლურსმანს გავედევ. წვივატყალი შევიპარე ოთახში, ჩუმად დავიწევე ფეხზე გაზეთის ნახევი. დამინახეს, შექმნეს ერთი ამბავი. საავადმყოფოში უნდა წაგიყვანოთ, სისხლი რომ არ მოგეწამლოს, ნემსი უნდა გაიკეთო. ნემსის ხსენებაზე შევიშალე, მოვრთე ყვირილი. რა გაყვირებსო, მეკითხებოდა. როგორ რა მაყვირებს, მტკივა-მეთქი. თანაც ის ლურსმანი ახალი და გაპრიალებული იყო, სულაც არ ყოფილა ჟანგიანი-მეთქი. ასე რომ ირევი, ნემსის გაგონებაზე რომ იშლები, სხვაგან ითამაშე მაინცო, ის სახლი უშენოდ აშენდება, ნუ გეშინაო.

— ...და საერთოდ, ეზოში აღარ დავინახო ჩასული! — სერიოზულად მეუბრება დედა.

ნემსს გადავჩიი, ვატყობ და ეზოში

რალს ჩავალ. ვზივარ აივანზე, ვუყურებ მშენებარე სახლს, ხარაზოზე მომუშავე კალატოზს. რა უკუღმართი ეზოა, უფათერაკოდ ვერ გადაიარ სივრცე-სივრცეში, ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ხიფათია ჩასაფრებული. აქ მართლაც მეტი დაკვირვება და სიფრთხილე საჭირო. კაცმა ცოტა ჭკუთაა უნდა დაატანო ძალა, ვმსჯელობ გუნებაში და დასტანდაზნე ნიკაპშემოდებული ვიყურები ქვევით. ცოტა ხნის შემდეგ ვდგები, ისევ ეზოში ჩავდივარ. დინჯად, აუჩქარებლად შემოვუარე კაკალს, ხარაზოს მიუთახლოვდი, ჭიშკრისკენ აღარც კი გამიხდია, ისე გამოვბრუნდი. შუა ეზოში ერთადერთი, წინა შემოდგომამდე ამოძირკვას გადარჩენილი, ირიბულად გადაჭრილი ჩალისღერია. ამნაირად შეწვეტებული ჩალისღერის ეზოში გაჩერება იქნება? ვინმე რომ ზედ დაეცეს, ვინმემ რომ ხელი დაკარგა, მით უმეტეს — თავი. უნდა ამოვთხარო. ვჭაჩავ, ვერ ვაძრობ. ჩაქირულია მიწაში თუ რა არი? მეზობლის ძაღლმა შემომიტია გადამა ეზოდან. ღობეს მოდგომია კბილების კრეჭით. ესღა მაკლდა. ჩემ საკუთარ ეზოში მშვიდად ვეღარ გამივილია, ვერ

დავბრუნდები. შეინიჭეს ხელი ვერ და-
მიკარებია, ჩაღოსლერი ველარ ამომი-
თხრია. ცალი თვალი მუდამ ჩემკენ
უჭირავს იმ ბეკა ძალს. სახელი მაინც
ერქვას წესიერი. რა არის მურია. ყვე-
ლა ძალლი ხომ მურიაა ისედაც. რას მა-
შინებს, ნეტავი ვიცოდე! მინდა ამოვთხ-
რი ამ ჩაღოსლერს, მინდა შიგ ჩავტო-
ვებ, მინდა, სულაც არ ვაპირებდი, მაგ-
რამ თავში გავეუქანებ და მიყაროს კა-
კალი. ყვეფით და ღრენით რომ გასიე-
დეს, ღობეს მაინც ვერ გადმოახტება
და რას მიზამს? ჭოხი ავიღე და რაკა-
რუკი ავუტეხე სარებს. მურია გახელ-
და, მესერს მოასკდა. არადა, მართლაც
რომ გადმოხტეს, ანდა სადმე გამოსაქ-
რომი რომ იპოვნოს, რა მემგელებს?
ხომ გადაწყლავა ცოცხლად. ვერ გად-
მოახტება. ხერელი არ არის და სად
გამოძვრება. შიში არ უნდა ვავრძო-
ბინო. გაქცეული თუ დაგინახა, თავზე
დაგაჯდება, დაგჯანსის. ასეთია მაგათი
ჯიში. პირიქით, იქით უნდა შეუტეო
და შეედავო. მტერი საკუთარ ბუნავში
უნდა დაამარცხო. ისე ნამეტანი გააფ-
და და მოუმატა ყეფას. ჩაღოსლერი თა-
ვს მიწით და ფესვით მოუხდება მე-
რისა. ახლა ორივე ხელით დავეჭმიდე
ჩაღოსლერს. ამის დანახვაზე მართლაც
გაცოფდა მურია.

...გამსკდარხარ შუაზე ასე გიქნია,
ახლა გაჩვენებ სიერს!..

თავს ძალას ვატან და გადაფატრულ,
გასისხლიანებულ ხელისგულს დავყუ-
რებ. აღარც ტკივილი, აღარც შიში,
აღარც ტირილი. ეს მარცხი შიშზეც,
ტირილზეც. ტკივილზეც უარესი და სა-
შიში ჩანს. ძალღივ კი აღარ ყეფს. ღო-
ბისათვის მოუღვია თავი, სარსა და
სარსშუა იხედება ცალი თვალით. რა
დამართნიაო, აინტერესებს. ჰა, ნახე,
რაც დამემართა, შენი ბრალია ყველა-
ფერი!

ჰოლიკლინიკის ჰოლში მახსენდება,
რაც მჭირს. რა უნდა ქნა ამ ღროს, არ

ვიცი. ტირილი ტკივილისა და შიშის
სანიშნავი გამაყუჩებელი საშუალებაა,
მაგრამ, ვატყობ, არ ღირს, ყოველ შე-
მთხვევაში, ჯერ არა.

გაკერილი და გადახვეული ხელით
და წვივით, ნამტირალევი თვალებით
ვბრუნდები ეზოში. სადამოვდება, მზე
ჩადის. მეწამული ბინდი ედება სახლე-
ბსა და ეზოებს. საკვირველია, როგორ
გამიფატრა ამ გაპრიალებულმა, გასრი-
ლებულმა ჩაღოსლერმა ხელისგული.
გულთანად ვოხრავ და ვხედავ, ჩემზე
არანაკლებ გაოცებულ მურიას — იგი
ზუსტად იმ ჩაღოსლერს სუნავს, რაზეც
ხელი წავიხდინე. კი მაგრამ, საიდან შე-
მოვიდა? დამინახა თუ არა, ყურები
ცქეცია, გადაზანდულ ხელზე შემავლო
თვალი, კუდი ამოიძეო, გაიქცა, გაძვრა
ზუსტად იმ ალაგას, საიდანაც ფაფარაშ-
ლილი მიყეფდა და შექმას მიქაღდა. მო-
ზრდილი ხერელი თუ საძრომი ჰქონია
შეგულებული საკმაოდ თვალსაჩინო
ალაგას. ვადის და გამოდის თურმე, რო-
ცა სურს და როცა მოუხასიათება მაშინ.
არა, ამ ეზოში ცხოვრება არ იქნება.
ყოველ კუთხე-კუჩქულში ხიფათია ჩა-
საფრებელი. ფათერაქს ვერ გადაურჩე-
ბი, ძალიანაც რომ მოიწადინო. არადა,
სახლში რა დავსევამს, ოთახში რა გავა-
ჩერებს ცოცხალ ადამიანს. ეს ღობე
უნდა ამოვყორო უპირველესად, სხვა
რამეს კიდევ მოევლება და ეშველება.

მურია ჩემ ეზოში მოძვრებოდა, რო-
ცა ვერ მხედავდა. ჩემ დანახვაზე გარ-
ბოდა, ღობე-ყორეს ეფარებოდა, სარსა
და სარსშუა დრტუნამოყვრილი ცალი
თვალით თანაგრძნობით მათვალეირებ-
და. აღარ მიყეფდა, აღარ მიღრენდა,
თავის კეთილსინდისიერებაში მაჯერებ-
და, თუმცა მის თანამომხმეთა სიმამაცე-
ზე, რა დასამალია და, კარგა ხნით ამო-
ცრუვდა გული.

აზოი მიწვევით
მუსიკა მარში

დამტოვებს წალვერში, ბავშვთა და სასვენებელ ბანაკში. თითქმის ყველაზე პატარა აღმოვეჩნდი. ჩემი თავი ჩაბარეს უფროსკლასელ ორ გოგონას და მომვლელ ქალს, ჩვენ ნათესავს თუ ნათესავის ახლობელს. გოგონები, რომლებმაც ჩემი მეთურვეობა იკისრეს, თვითონაც დამფრთხალნი და შეშინებულნი ჩანდნენ პირველ დღეს. შემდეგ ალბათ მალე გაშინაურდნენ და, თუ მესხიერება არ მალაღატობს, აღარც ჩემს მიმართ გამოუჩენიათ განსაკუთრებული ყურადღება.

სადღაც წაგვიყვანეს, სადღაც მთელ ბანაკს გადაგვიდეს სურათი. მეორე დღეს მოვიდა ფოტოგრაფი და მოიტანა ფოტოსურათები. ყველამ შეიძინა ფოტოები ჩემს გარდა. ზოგმა ერთი, ზოგმა ორი, ზოგმა ათი ალბათ. ფული არ მქონდა, არავინ შემიწუხებია, ჩემს მაგიერად არავინ შეწუხებულა და დავრჩი ხელცარიელი. მთელი დღე იმ ფოტოებს დააფრიალებდნენ ბავშვები. უნდა ვიგულისხმობ, რომ გული დამწყდა, ვიღარღე დამინების წინ, ჩამეძინა და სიზმარიც კი ვნახე იმ ფაქტთან დაკავშირებით.

ვხედავ, მეორე დღეს იმ ფოტოსურათების ნაკრები ყრია ძირს. სურათი ვიღაცას დაეხია და დაფუძნდა პირდაპირ დერეფანში. უნებურად დავიხარე, ავიღე ერთ-ერთი ნახევი და ზუსტად ჩემ თავს გადავაწყდი. თითქოს საგანგებოდ ვიყავი ამოვლეწილი საიდანღაც. ჩამოვყექე მერხზე იმ სურათის ნაკრუ-ნავლეჯიანად. ვზივარ, ვუყურებ ჩემს გამოსახულებას, ახლაც ვხედავ ნათლად და ბუნდოვანად.

...ჭაში ვიცქირები თითქოს ოდესღაც, ძლივს ვწვდები ქვის გვიშს. ფეხის ცერებზე აწეული ჩავყურებ წყლის ზედაპირს და ჩემს ლანდს ვაკვირდები. დღის რა მონაკვეთში ჩანს ნეტავი ბავშვი ჭაში? კირის ნამცეცს ვაგდებ. გამოსახულება იმსხვერვა, ტორტმანებს, წრეებად იფარგლება; ცოტა

ხნის შემდეგ მთლიანდება, კვლავ იშლება და მთლიანდება. დავყურებ წყლის ზედაპირს, ფოტოსურათის ნახევარს, — ხან გარკვევით, როგორც ახლა, ხან ბუნდოვანად, როგორც ახლა და მაშინ; ვხედავ და ვერ ვხედავ ჩემს გაუკუღმართებულ გამოსახულებას.

წამომდგომია თავზე უფროსი ბიჭი და დამჩერებია. მე ნახევს ვუყურებ, ის მე მიყურებს და ნახევსაც. ეს უფროსი ბიჭი, მგონი, რაღაც რაზმის ხელმძღვანელი, თუ რაღაც იმდაგვარი თანამდებობის მქონე პირი, გულკეთილი აღამიანი უნდა ყოფილიყო და ჩემი შეწუხებული სახის შემხედვარე არანაკლები შეტირებული მზერით იყო გაჩერებული. მისი ალერსიანი, მზრუნველი გამოხედვა დავიჭირე თუ არა, ფოტოსურათის ნახევი გადავაგდე და წავედი. ბიჭმა ის ნახევი აიღო, დახედა, სინანულთ გაიქნია თავი და, როგორც ჩანდა, უფროსებს მოუყვა, რაც ნახა. უფროსები კი თანაგრძნობით მიყურებდნენ ვახშამზე. იღიმებოდნენ, ჩურჩულებდნენ და კვლავ მე მომჩერებოდნენ. პირში ლუქმა აღარ ჩამდიოდა. ძალად ვჭამდი, უდარდელად ვიხედებოდი აქეთ-იქით, თითქოს ბაბუურში არ ვიყავი, თითქოს ვერაფერს ვერ ვხედებოდი. მოვეკდი და აღარ დავრჩი სინამდვილეში.

ვიღას ვახსოვდი, მაგრამ მეჩვენებოდა, რომ მომდევნო დღეებშიც თანაგრძნობით მაკვირდებოდნენ. იქ გაჩერება არ მინდოდა და წამიყვანეს კიდეც, საბედნიეროდ.

სახლს უკვე სახლობა ეტყობოდა. დაჩენოდა აღამიანის ხელი. ქვედა სართული ამოეშენებინათ, გადაენივნებინათ და აგურის კედელი ამოჰყავდათ ორ მხარეს.

წითელი, გაპრიალებული აგურის კედლები, ხარხად აყოლილი, დიშლად და ტარადლად გამოკოპიტებული კუთხის ქვები და კარნიშები ამშვენებდა უკვე შენობას, რომელიც მალე იქ-

ცერა სახლად, სადაც უნდა გვეცხოვრა, გვეძინა, გვესვა, გვეჭამა და დავხოცილიყავით, ბოლოს და ბოლოს. ცოტა უცნაური კი იყო ეს ყველაფერი და მაინც გადამაიწყდა ბავშვთა დასასვენებელი ბანაკი, იქ გატარებული უსიამო დღეები, ფოტოსურათის დაფანტული ნაკუწები, ჭაში ჩასული ლანდები, წყლის ზედაპირზე დამსხვრეული ხატება, უზარო თანავარძლობით, ნაძალადევი ღიმილით და ჩურჩულით

რომ ათვლიერებდნენ ოდესღაც, შენძნობა ჩემს დაბადებამდე. ისე, მართლაც ძნელი ასატანია, შესაბარალისი რომ გახდები თავმოყვარე კაცი, თუმცა, თუკი აღამიანი შენს მაგივრად წუხს, თუკი გითანავარძლობს, რა უნდა გქონდეს სასაყვედურო და გულში ხინჯად ჩასატოვებელი? არაფერი. და მაინც, ერთი ფოტოსურათი ეჩუქებინათ სამახსოვროდ, ყველაფერს აჯობებდა.

ოსტაბი გრიგოლი

ძმის მთელი და კალატოზი გრიგოლი ქალაქის ცნობილი ხელოსანი იყო. ოსტატ გრიგოლს ეძახოდნენ. ქვის სახლებს აშენებდა. ქვის წყობის, ქვით მოპერანგების მოხელე ჩვენთან შემთხვევით მოხვედრილა. მხოლოდ ფსადის ამოშენებას გარიგებიან შშობლები. ადრე შეპირებული მუშტრები კი ჩვენთან აკითხავდნენ ყოველ მეორე დღეს. როდის მორჩები ამ სახლს, ოსტატო გრიგოლო, ეკითხებოდნენ. რამდენსამე ალაგას მოემთავრებინათ შავი სამუშაო და მხოლოდ გრიგოლსა ელოდნენ თურმე. ამიტომაც ჩქარობდა გრიგოლი და ისედაც ჩქარი, ცოტა დაბნეული კაცი იყო. ფეშტემალაკრული სუფთად, წკაპად მუშაობდა. ქაფის ტარს უკაცუნებდა რიტმულად თითქმის ყოველ აჯურს. დამხმარე მუშები ხარაჩოზე კირხსნარის აზიდვას ვერ აუდიოდნენ.

— აბა ჰე, აბა ჰე!... — იძახდა იგი ღროღადრო ზემოდან. ხანდახან სრულიად უმიზეზოდ გახევდებოდა, იდგა და თავის ნახელავს მისჩერებოდა უზაროდ. ხელს იქნევდა, თითქოს ვილაცას ედავებოდა, ვილაცას ეკამათებოდა. მუშები ამ ღროს ისვენებდნენ, თუთუნს აბოლებდნენ. გრიგოლი ხელს უსვამდა აჯურებს, უსვამდა რბილად, ფრთხილად. ეფერებოდა თუ რა აკეთებდა, არ მესმოდა. მოულოდნელად გამოერკვებოდა.

— აბა ჰე, აბა ჰე!... — ატეხდა ყვირილს. მუშები პაპიროსის ნამწვს მოისროდნენ და კირხსნარის აჯუნდავებას შეუდგებოდნენ ფაცხაფუცხით. ჩქარობდა გრიგოლი. მუშაობასაც ეშურებოდა, მუშაობის დამთავრებასაც ესწრაფოდა. ჭამდა გაჩქარებით, სწრაფად, ცოტას; რამდენჯერმე იხდიდა მადლობას, გარბოდა და უკან ბრუნდებოდა. სულ რაღაც რჩებოდა, ან ეჩვენებოდა, მრჩებოდა. მოტრიალდებოდა, თავწალუნული მიიარ-მოიარდა კედელთან, ხარაჩოს ქვეშ, ხელცარიელი მიდიოდა და მაინც უკან იხედებოდა. ქუჩაშიაც ამდაგვარადვე იქცეოდა. წამდაუწყებლად დაჰყურებდა მარჯვენა ფეხის ფეხსაცმლის ლანჩას, ქუსლი მძვრებო, ეგონა, თუ ფეხის დასვრის შიში ჰქონდა, ვერ გაიგებდი.

— ...რა მრჩება, რა მრჩება... — ბუტბუტებდა წასასვლელად გამზადებული გრიგოლი და მე მომჩერებოდა. ვხვდებოდი, ვერ მხედავდა, მაგრამ მაინც ვწუხდი და ვიბნეოდი. რა რჩება-მეთქი, ვფიქრობდი, აქეთ-იქით ვიხედებოდი მეც. მართალი ხარო, ამბობდა და მიდიოდა. ვინ იყო მართალი, ვერ ვგებულობდა.

ომი გამოცხადდა თუ არა, ფრონტზე გაიწვიეს ის ღროული კაცი. ცოლ-შვი-

რაფო ბერიშვილი
მოსკოპ-მარბი

ლი და ნათესავებმა აცილებდნენ სადგურში. გრიგოლს ეჩვენებოდა, რომ ახალწვეულებით გავსებულ ეშელონს რჩებოდა. ორთქლმავლის ყოველ ამოქმენაზე კართოდა, ვაგონისაკენ გარბოდა. აღრეაო ეუბნებოდნენ, სხვებიც აქაღვანან, ხომ ხედავო, ამშვიდებდნენ, აჩერებდნენ. გრიგოლი აზრიალებულ ბაქანს და მატარებელს მოაგლებდა აცეცებულ თვალებს, ცოლს და ბავშვებს ეთხოვებოდა მერამდნედ, ისევ გარბოდა, ვაგონის კიბის სახელურს ეპირწიალებოდა, თანაც უკან იხედებოდა, რაღაც რჩებოდა და ვერ გაეგო — რა. იმდენი იწრიალა, იმდენი ირბინა წინ და უკან, რომ ბოლოს მართლა კინაღამ გაასწრო

მატარებელმა. აძრულ ეშელონს მელტენა, ბოლო ვაგონს შეახტა, მოიხედა, რაღაც მოისაკლისა, თავისიანებს დაუქნია ხელი, წავიდა და აღარ დაბრუნებულა.

რა რჩებოდა ოსტატ გრიგოლს?

რა დარჩა სამშობლოს გარდა? სამი თითქმის გაზრდილი, ჯანმრთელი ვაჟი და მკვიდრად ნაგები ქვის სახლები.

ახლაც ჩვენს ქალაქში თუ საზოგადოებრივ, ლამაზ, ქვის სახლს შეამჩნევთ და შეაფასებთ, გრიგოლა ბრეგამის ნახელავიო, გეტყვიან. ყველამ კი არ იცის, ვინ იყო ეს გრიგოლა ბრეგამი, მაგრამ სახლები თავისთავად ხომ არ აშენებულა ჯერ.

სკოლისაკენ

მირ ვიტყვი, რომ ამდენი ბავშვი ერთდროულად არასოდეს მენახა, მაგრამ მაინც გავცეცდი, თუმცა დიდები უფრო ვიბერვო და ვიუცხოვე. დედები აივანზე და ეზოში იდგნენ გავეთილების დამთავრებამდე.

რატომ, არ ვიცი და დაგვიანებით შემეფანტეს საკლასო ოთახში, დამსვეს პირველ მერხზე, ახლობელი ოჯახის ერთადერთ ქალიშვილთან. აი ეს ოქნება შენი ადგილიო, ისეთიარად მითხრა მასწავლებელმა, რომ მთელი ცხოვრება იქ, იმ ალაგას, იმ გოგონას გვერდით უნდა ვმჭდარიყავი, მეგონა. თუ ეს სავალდებულო და აუცილებელი იყო, რა უნდა მექნა. იმ გოგონას მეტს ისედაც არავის ვიცნობდი და იმ დღეს თვალის არავისათვის შემეგლია ხეირიანად, არც ჩემი თანაკლასელი ვანძრეულა; შესვენებაზეც არ წამომდგარვართ. ვისხედით გასუსტლნი და გაბუნავებულნი. გოგოს თავისი საფიქრალი აწუხებდა ალბათ, მე — ჩემი. აშკარად ეზო ჯობდა ამ სკოლას, გავეთილებს სირბილი, ხარჩოზე პოტიალი, სილაში და კირში თამაში.

მესამე გავეთილის დამთავრებისას გამოირკვა, რომ ჩემი თანამემერხე პირველი კლასის მეორე ჯგუფში,

ესე იგი პირველ მეორეში ირიცხებოდა სიის მიხედვით. შემოვიდა ვეღაც ხნერი ქალი, მოგვესალმა, გავვილიმა, დაგვხედა, დავათვალიერა და მასწავლებელთან ხანმოკლე საუბრის შემდეგ ჩემი მერხის მოზიარე ააყენა და დიდი ჩანთით, პატარა ნაწნავებით და ცისფერი ბაზთებითურთ გაიყვანა გარეთ; სხვა საკლასო ოთახში გადაიბარგა, როგორც შემდეგ გამოირკვა.

დავრჩი ობლად. უცხო და გაუგებარ ოთახში. ცოტა ხანი ვითმინე და როცა მოთმინების ძაღი გაწყდა, ავღრიალდი. რა გატირებსო, გადარიცა მასწავლებელი. იმწამსვე გავჩერდი. ვერავინ გაიგო, რა დამემართა, თუმცა მასწავლებელი (აბა რის მასწავლებელი იყო) მოგვიანებით ყველაფერს მიხვდა. შენც მეორე ჯგუფში გადაგიყვანთ, თუ ასეაო, დამამშვიდა. მეორე ჯგუფი, მეორე დიდი ოთახი ჯერ თვალთ არ მენახა; წარმოდგენა არ მქონდა, რა ზღებოდა იქ და შეუჩვეველს მაინც შეჩვეული ვამჩნებინე. მართალია, უარი არ მითქვამს, მაგრამ არც გადასვლის სურვილი გამიცხადებია.

ცისფერბაზთებიანი გოგონა კი მალე იმ მეორე ჯგუფიდანაც, იმ სკოლიდანაც და იმ ქალაქიდანაც გადაიყვანეს.

სტუდენტობისას ინსტიტუტის ღერე-
ფანში შევხვდი. თავი ავარიდე, ვითომ
ვერ ვიცანი. ვითომ იმანაც ვერ მიცნო.
ერთსა და იმავე სასწავლებელში ვსწა-
ვლობდით, ერთმანეთს ვხვდებოდით,

ერთმანეთს ვიცნობდით და ვერ ვცნობ-
დით. რატომ ვარიდებდი ნეტავი თავს?
ხომ არ დავეუნახივარ, რომ ვიტირე.
თუმცა, ეტყოდნენ, ბოროტ ხალხს რა
დალევს ქვეყანაზე.

ზამთარი. მანანა

როზმორც ყოველთვის, მალე მოვი-
და ზამთარი. ამინდმა იჭირვეულა,
იწვიმა, იქარა, ისინინა ცივად და ბო-
ლოს მოთოვა ხვავრიელად. გადაუხუ-
რავი სახლის შიშველ კედლებს, ხარა-
ჩოებს და საკვამურს სქელი თოვლი
დაედო. უცბად ათბა. წყალად წავიდა
ერთი ხანობა ყველაფერი. დღისით
თოვლი დნებოდა, ღამით ყინავდა და
საჯიას სახლის დაჭირბულ ფანჯრებ-
ში ვიღვიძებდით ყოველ დილით. სა-
მაგიეროდ, ქიშკართან ადრევე გაკვა-
ლული და გატკეპნილი ბილიკი მოსარ-
კევდა და მშვენიერი სასრიალო გაკეთ-
და თავისთავად.

კვირა დილა. მზე ანათებს მკრთა-
ლად. თხელი, გამჭვირვალე ღრუბლიდან
იჭიტება. ანათებს და არ ათბობს, ყი-
ნულს ალაპლაპებს და თვალს ჭრის მხო-
ლოდ. ესრიალებ ბილიკზე. ბრეკიდან
ქვევით ვეშვები, ღობე-ყორეს ვებლაუ-
ნები და ღია ქიშკართან ვიმაგრებ ძლი-
ვძლივობით თავს, გაფიჩხულ, გაყინ-
ულ ხელებს ვიორთქლავ დროდადრო.

ქუჩაში მოდის მანანა, შორებელი მე-
ზობელი, წითური, სქელი ქალი. ღაზლ-
ში გახვეული, ჩათბილული და მაინც
შეციებული და შეჭირვებული. მოდის
უზარმაზარი კალოშების ფლატუნით.
ქიშკართან ჩერდება. მაკვირდება.

— ვაი, შენ დაეცემოდე და არ მინდა
მეტი არაფერი! — შემომღაღადა ქალ-
ბატონმა მანანამ მთელი სულით და გუ-
ლით.

ამის თქმა და ჩემი დავარდნა ერთი იქ-
ნა. ხელები შევიშველე, თუ არა კეფას
დავარტყამდი ყინულს. მაინც უკუღმარ-
თად დავეცი, გაფიჩხული თითები გადა-
მემტვრა კინალამ, ხელისგულები დამე-

ბეჭა და დამისკდა კიდეც, მაგრამ ხმა
არ გამილია, არც გავნძრეულვარ, თით-
ქოს ჩემი ნებით ვიყავი გაკოტრილებ-
ული და გისვენებდი. კმაყოფილმა მანა-
ნამ ჩაიარა და ძლივძლივობით წამოვ-
დექი; კენესით და ოხვრით მოვეუსვი ში-
ნისაკენ. შენი ბრალა ყველაფერიო, წა-
მითაქეს სახლში და სანამ დამზრალ ხე-
ლებს დამიხელდნენ და თბილი წყლით
გამბანდნენ, კარგა ხანი გკენსოდი და
ვიგრძინებოდი. არ ვტიროდი მხოლოდ
მანანას ჯინაზე.

ნამყენი ქლიავის ხე, ომის დამთავრე-
ბის შემდეგ რომ დაერგეთ, უსაშველოდ
დიდი გაიზარდა, ყორე-მესერს ვადააღ-
ვა ტოტებით და ტროტუართან მშვენიერ-
ი ჩრდილი გააკეთა. რამდენჯერ შეუწ-
ვიმებია მალაზიიდან გამოსულ მარტო-
ხელა მგზავრს, როცა თქეში წვიმა წა-
მოსწრებია სახლამდე მისვლამდე. გაიზ-
არდა და დაბერდა კადეც უდროოდროს
ის ქლიავი. სიბერეში მოიქაჩლა თავი და
უბედურად დაისხა ამასწინებზე. ქუჩა-
ში გადასულ ტოტზე გასვლა ვერავის
გაებედა და მინაბდული ქლიავი გაუკ-
რეფავი დარჩენილიყო. მეზობელმა, ხა-
ლისიანმა სტუდენტმა თქვა, მე გავკრი-
ფავ მაგასო. დავუშაღეთ. ტოტი არ გა-
ვიძლებსთქვა. არ გამიძლებს, მაგისი ნება
ყოფილაო. თვითონვე გაღმოიჭანა ფა-
ლანგებმოწყველი, გრძელი კიბე და ხეს
და ღობეს მიაყუდა ერთდროულად.
სწრაფად აძერა კიბეზე და დააბირა გა-
დასვლა ტოტზე, საკმაოდ არასამიედოდ
რომ ილანდებოდა ქვემოდან.

რეზო მამუკილი
მუსიკა პარზი

დავინახე მანანა. არც ისეთი დაბერებული. თბილად იყო ჩაცმული იმ აგვისტოს ხვატშიც. ფოსტლების ფლატუნით დაფიქრებული და შეწუხებული მიდიოდა მაღაზიისაკენ. ხელისგულები ამეწვა მის დანახვაზე.

— შეჩერდი, ტოტზე არ გადახვიდე! — ავძახე მეზობელ სტუდენტს, ჩემს საპატივეცემულოდ, ჭინვებთა და ძვრფასი პერანგით რომ მიძვრებოდა დაბურდულ ტოტებში.

— რა იყო? — ჩამომძახა გაკვირვებულმა.

— ცოტა ხანი გაჩერდი!

გაჩერდა. მანანაც შედგა. ხეზე გასულ კაცს შეველო ერთი წამით თვალი და წავიდა. ჩემკენ არ გამოუხედიო. თავწახრილმა, ჩაფიქრებულმა, ქუსლჩათელილი, გაფოსტლებული ფეხსაცმელების ფხაკურით ჩაიარა და მაღაზიას მიაშურა.

— ადი ახლა! — ავძახე სტუდენტს.

ზედა ფალანგზე უხერხულად დაყრდნობილი ბიჭმა, გაკვირვებული რომ ახამხამებდა წამწამებს, ტოტები მიწი-მოწია და მოხერხებულად გადასკუბდა გამხმარ როკზე. დღესაც არ იცის, რას გადაფარჩინე.

მანანას ქმარი, მაღალი, ხმელი კაცი კონდუქტორად მუშაობდა ძალიან დიდი ხანი. ომის დასასრულს ერთი თხა და ორმოცი უბილეთო მგზავრი უბოვნეს ვაგონში. მოხსნეს ბევრი ირბინა მანანამ, უსამართლოდ ეპყრობიან, ჩაგრავენ ჩემ ქმარსო, მაგრამ ვერაფერს გახდა, ქმარი ძველ ადგილზე ვერ აღადგინა და დაცვის უფროსად მოაწყო შუშის ქარხანაში, იქიდან მილიციაში გადაიყვანა. უშვილოდ გადაეგნენ. ძუძუს ბავშვი მიუგდეს. ხეზე ჩამოკიდებული დაეტოვებინათ ღამით. აიყვანეს. ტარხანი დაარქვეს, მაგრამ უღლეური აღმოჩნდა.

რამ შექმნა ყველაფერი

ბამწამებო, თქვა რვეულების სწორებით გართულმა მასწავლებელმა, რამ შექმნა ეს ყველაფერი, რასაც ხედავთო.

რას ვხედავდით? დიდ საკლასო ოთახს, შავ დაფას, ფანჯრებს, აივნის სვეტებს, მოპირდაპირე სახლის ყრუ კედლებს და გუბერნატორის ყოფილი სასახლის ზედა სართულს, აგრეთვე ტუჩთან კალმისტარმობიანილ მასწავლებელს, რომელიც ნიშნისმოგებით გვიყურებდა უკვე. წინასწარ ჰქონდა ეს შეკითხვა მოფიქრებული თუ ისე, შემთხვევით წამოისროლა, ახლა ძნელი დასადგენია.

რამ შექმნა, განაგრძო მან, რასაც თქვენ ხედავთ, ცა, ადამიანი, მთა, ზღვა, ქათამი, სულიერი და უსულო და საერთოდ ყველაფერიო.

ხმაჩაწყვეტილი თანაკლასელების თვალწინ აეწიე ხელი. კარგა ხანი არ მადირსა მასწავლებელმა წამოდგომა. ან არ ჯეროდა, რომ რაიმეს დალაგებულს ვიტყოდი, ანდა, უფრო უპირიანი, ჩემზე

საიმედო მოსწავლის პასუხს ელოდებოდა. რაღაი საშველი არავის დაადგა, თქვიო, მითხრა.

განგებამ შექმნა ეს ყველაფერი-მეთქი, ვუპასუხე. პირველად მაშინ გავამქლავნე ერთგულება ბუნდოვანი მსოფლმხედველობისა, ისე თვალნათლივ რომ იჩინა თავი შემდგომში.

— რამ შექმნა, გაიმეორე! — ცოტა ხნის შემდეგ მკითხა საშინლად გოცნებულმა მასწავლებელმა.

— განგებამ.

— დაბრძანდით! — თავაზიანად მომართა ახალგაზრდა ქალმა. კალმისტარის ტარს ისევამდა იგი ბავშვზე, ფიქრობდა, ღუშმა. ბოლოს წამოდგა და თქვა: ეს ყველაფერი, რასაც თქვენ ხედავთ, შექმნა ბუნებამო.

— აბა გაიმეორეთ, რამ შექმნა ეს ყველაფერი!

— ბუნებამ.

— ერთხმად.

— ბუ-ნე-ბამ...

— ბუნება რაღამ შექმნა? — ხმამაღლა გავიფიქრე მე და დაბნეული მასწავლებლის ყურადღება მივიქციე კვლავ.

— საკმარისია, — გამიჯავრდა იგი. — კარგი ბიჭი ხარ, მაგრამ თავსაც ნუ გავივამ!

დავღუშდი, მართლაც რა მალაპარაკებს. ბუნებას შეუქმნია ყველაფერი და ეს განგება საიდან მოვიტანე. ისე, ბუნება რაღამ შექმნა? გაიგებ. ამასობაში ზარი დაირეკა. გადავიფიქრე ბუნება, განგება და გაკვეთილებიც. მე რომ შინისავე მივეშურებოდი, ახალგაზრდა მასწავლებელი თავგამოდებით მაქებდა სამასწავლებლოში, ღირებურობას მოახსენა თურმე ჩემი კაი კაცობა და მშობლებსაც მიაწვდინა ხმა. საერთოდ, საქები სიტყვა არ დანანებია არასოდეს, თუმცა მხოლოდ ერთი წელი მასწავლიდა. მიუხედავად ამისა, ერთი ორჯერ ნაჯღაზნი რვეული გადამიხია და უნიჭოდ

მიძახა სხვების თანდასწრებით. სამაგალიტოდ, ახლაც იხსენებს ის კარგი აღმზრდელი იმ დღეს და უხერხულ მდგომარეობაში მაყენებს.

სხვა დროს თუ კიდევ მოვიმოქმედე ამისდამავარი რამ, არ მახსოვს, მაშინ კი რომ არაფერი განსაკუთრებული არ ჩამიდენია, კარგად ვიცი. ჭერ ერთი, რამ შექმნაო, გვკითხა და არა — ვინ შექმნაო. ბუნებრივ შეკითხვას ბუნებრივად ვუპასუხე, მიუხედავად იმისა, ჩემი პასუხი „ვის“ განეკუთვნება თუ „რას“, დღესაც არ ვიცი. მეორეც, სიტყვა „განგება“, ცხადია, არ დამისხმარებია, გავონილი მქონდა უთუოდ და მაინც, მთლად სისულელე რომ არ მოთქვამს, ვიცი, მაგრამ ჩემზე გონიერი ბავშვი „რამ შექმნაზე“ ღმერთს ასხენებდა, ჩემზე და იმაზე გონებაგახსნილი უფრო დიდ უბედურებას იტყოდა უეჭველად.

მთავარი გადახურვა

გზაფიქრულად. რომელმაც შექმნა ყველაფერი, ყველაფერი იმანვე აადოქინა, აბიბინდა ბალახი, გამწვანდა ტოტები. ნათოვლარზე ენძელები ამოვიდა. ტრიფოლიატის ლობეში მესიკია ჩიტებმა დაიწყეს ფრთხილი.

გამოცდილი თერგოლედი ხურო არტემი დაადგა ჩვენ სახლს.

სასახურავედ შემოსარტყლა კედლები, გადაავდო თავზე და დააყარა კოჭები. მთავარი გადახურვაო, თქვა მან. თავხეზე დადგა გოგი ქუდით და სათავით. გოგის სათავიდან სარტყლებამდე გადაიკიდა ლარძაყინები, ლარძაყინებს ბარტყები ჩაუყოლა, ზემოდან ლარტყები დაასხა, გადაჰქედა და სახლი საკრამიტედ გაამზადა.

—... მთავარი გადახურვაა, გადახურავთ და შემდეგ შეყვებით ნელ-ნელა... საჩქარო მაინცადამაინც არაფერია, ეს (ჩემზე იყო ლაპარაკი) სანამ ქალს მოიყვანს, ბარე ორი ტურა იკივლებს მანამდე. — თქვა არტემმა.

არტემი ხურო იყო და მეარღნე. რაღაცას იტყვივებდა და წელმოწყვეტილი დადიოდა სახურავზე. მალე იღლებოდა, უგუხნებობას და უმადობას უჩიოდა. ღვინოს სადილზედაც არ ეკარებოდა, არ შეიძლება, საოპერაციო ვარო.

—ეჰ, ეჰ!.. — ნაღვლიანად წამოიძახებდა ხანდახან მუშაობით გართული არტემი. გარდასულ დროს ჭაერობდა, უარღნობას თუ უქეიფობას უჩიოდა? ყველაფერს ერთად ალბათ. რა ჭირდა, არც თვითონ იცოდა, არც სხვამ. საოპერაციო იყო და მეტი არაფერი. გამხდარი არ ეთქმოდა, მაგრამ დიდი მუცელი სულ არ ესადაგებოდა მის აღნაგობას. ხეწეშით და ოხვრით მუშაობდა, ღონიერი, დიდი ხელებით სუკავდა სვეტის თავებს, ერთი ამოხეწეშით, ერთი ხელის მოსმით აგდებდა ლანდურში კოჭს.

რეზო ზეინზვილი
მუსიკა პარზი

ერთხელ არღანზე ვკითხე რაღაც გაუბედურად.

— არღანმა მიქნა, ბიძია, ეს... — მუცელზე დაიტყაპუნა ხელი. — ამ სახლს თუ მოვათავებდი, არაფრით არ მეგონა... — დაფიქრდა, თვალები გაუშტერდა. ასეა ეს საჭმეო, თქვა ბოლოს და მუშაობა განაგრძო.

შუაღლით, გადახურვის წინ, კრამიტის აზიდვას რომ მორჩნენ, დოქით ღვინო და ცხელი ხაჭაპურები ამოიტანეს სახურავზე. წითელი, დეზებიანი მამალიც ამოაყოფს თან. თვალებბრიალა მამლის დანახვაზე შეეცბი, შეეშფოთა. რა კავშირი უნდა ჰქონებოდა ცოცხალ მამალს ღვინოსთან და ხაჭაპურებთან. ალბათ დასვამენ თავზეზე, იყივლებს, გავვალვითებს გამთენიისხანს, გავგახარებს-მეთქი, გავიფიქრე და დავმშვიდდი. სანამ სხვას, ამაზე უკეთეს რაღეს მოვისაზრებდი, მამალი არტემმა ხელისგულში მოიმწყვდია კინალამ და თავი კოჭზე გაადებინა.

— გამიწიე, ბიძია, ნისკარტი.

ნისკარტი გაუღუსწორე წითელ მამალს და როდის დაკრა კისერზე ნაჯახი არტემმა, ვერაფრით ვერ გავიგე. მოჭრილი თავი შემჩნა ხელში. არტემმა მოისროლა თავმოჭრილი მამალი, რომელიც ფართხალით ჩაეშვა ქვევით, გადასაკიდის წვერს დაეცა, შეტრიალდა, ფანჯრის ორ ჩარჩოში გაიღვლა წითლად და ყვითლად; ალისფერი სისხლით მორწყო კედელი.

— ეს შენი იყოს! — მითხრა არტემმა და მამლის თავს დახედა.

კარგა ხანი მეჭირა უაზროდ არტემას ნაჩუქარი ქათმის თავი ნისკარტით. როდის-როდის გამოვერკვეი, თავი მოვისროლე ანერგეილებულმა და რაღაცნაირი ალტაცებაც დამეუფლა იმწამსვე. სიყოჩაღე მომიწონეს, დავმშვიდდი და ტირილის ხასიათიც გამჩნელდა. არტემმა ჭიქები ღვინით დაავსო, თეფშზე დააღაფა და გოგის სათავეზე შემოღო. შემდეგ საკვირველი სისწრაფით ახტა და გადააჯდა სათავეს იმოდენა მუცლით.

— რა ქნა, კაცო! — ალტაცებოდა ჩაიქნა ლაპარაკი დამხმარე მუშამ.

არტემმა წაღმა დაატრიალა ღვინის ჭიქებით საესე თეფში. დალოცა სახლის პატრონები, ამშენებლები, მოყვრები და კარგის მსურველები, მომუშაურნი და აუგის მახსენებელნი შეაჩვენა, თეფშის ტრიალს მორჩა, ჭიქები ჩამოარგა, ერთი მეც მარჯუნა, სასმისი ასწია, კრიალა ღვინოს მზის შუქზე გახედა, კვლავ დაილოცა და დაცალა. პირველად დავლიე ამ ხნის მანძილზე ერთი საღვინე ჭიქაო, თქვა ტუჩების წმენდით და ძლივს ჩამოფოფხდა გოგოდან.

პირველიც ეს იყო და შეიძლება უკანასკნელიც, გლახა რაღაც უღრღნის გულ-მუცელსო, თქვა ვახშამზე ერთმა ჭკუდამჯდარმა კაცმა, როცა მუცელ-ატკივებული არტემი წავიდა.

მშვენივრად გადაიტანა არტემმა ოპერაცია. არ ვარ კარგადო, წუწუნებდა ისევ, მაგრამ აღარავინ უჯერებდა. ჯანმრთელობის გაუარესებას ნატრობდა, ომში წასვლას არიდებდა თავს. კომისარიატში ვარგისად ცნეს და გაიწვიეს. სამჯერ მძიმედ დაიჭრა, გამომთელდა. ტყვედ ჩავარდა, გამოიქცა. ბერლინამდე იომა. ჩამოვიდა და უხარმაზარი აკორდეონი ჩამოიტანა: სახლშიც მშვილობა დახვდა. ტანმრთელი და ჯანმრთელი შეეგება ცოლ-შვილი. არღანი გაეყიდათ მხოლოდ გაჭირვებისას. არტემს ამაზე აღარ უნაღვლია, აკორდეონი ააწყო და არღანიც დაიბრუნა მოგვიანებით.

სახლის სახურავიდან გადმოვარდა ცოტა ხნის შემდეგ. ფეხი დაჩნა მოსაპრელი. არ ქნა. მარჯვენა ფეხს ვერ შეელია. შვიდი ურთულესი ოპერაცია გადაიტანა ჩხარის საავადმყოფოში, ფეხი შეიჩინა, თუმცა დაკოჭლდა სიბერეში.

ამასწინებზე შეეხვდი გასვენებაში. თუ დააკვირდები, არაფერი არ არის ადამიანიო, მითხრა დასაფლავების შემდეგ, სასაფლაოს ჭიშკარს რომ გამოგცლით.

დურგალი ილია

მიშმარებდა ლამაზი სანახავი იყო წითელი კრამიტით გადახურული სახლი. არა მარტო ეზო-გარემო, არამედ კუთხე-უბანიც დაამშვენა და გაალამაზა ჩვენმა სახლმა. არტემის თქმის არ იყოს, გადახურვა იყო თითქმის მთავარი და, როგორც შემდეგ გამოირკვა, მთავარი თურმე მაინც წინ გვედო და სახსარმოკლებული მშობლები სავანებელს მისცემოდნენ. გადაწყვიტეს, მოემთავრებინათ ორი პატარა ოთახი, დანარჩენს მთავალი დაგვანახებდა.

— არ უნდა წამოგეწყოთ ამოდენა სახლი... — თქვა დურგალმა ილიამ და ორი ოთახის კარ-ფანჯრების ჩაყენებამდე რამდენჯერმე გაიმეორა ეს საყვედურნარევი წინადადება. კარ-ფანჯრების ჩასმამდე მამალი კოჭები დამენა, ქვემოდან გატყეხილი ლამფა ააქრა და ქვეშ შესალესად გაამზადა. შემდეგ უფრო საფაქიზო საქმეს მიჰყო ხელი. იქვე ოთახში თლიდა და აშალავინებდა გამომხმარ ფიჭვს.

—...მართალია, საცოლშვილო ბიჭი გვზრდებოთ, მაგრამ მაინც არ იყო საჭირო ამოდენა სახლი... — ლაპარაკობდა იგი; ხუშტარით ამოჰქონდა კარის ბაზოს ლარი.

არ იფიქროთ, რომ ილიას შურდა ჩვენი, ან რაიმეს გვაყვედრიდა. ხელმოჭერილი კაცი იყო და ხელგამლილობას ვერ ურიგდებოდა. გერისამარა დარჩენილ სახლი ზედმეტი ტვირთი ეგონა. მაინც ყველაფერი ოხრად რჩება ადამიანსო, გულდაჯერებით ამბობდა იგი. კაცს რომ თავისი ენანება, არ ემეტება და სხვისი არ ეზოგება, ეს კი არ არის სიძუნწე. ეს ცუდკაცობაა და მეტი არაფერი. სიძუნწე ისეთივე უბედურებაა, ისეთივე სენია, როგორც სხვა ავადმყოფობა, ან ფიზიკური ნაკლი. მაგალითად, ისყრუე. თუ ძუნწი ხარ, ილიასი არ იყოს, შენიც უნდა დაგენანოს და სხვისიც, სწორედ მოიქცეით ფიჭვზე რომ შეჩერდით. მუხა და წაბლი ჯობია, ლაპარაკი არ უნდა, მაგრამ ძვირი ჯდება.

დასამუშავებელიც საძნელოა და მეც ძვირს გამოვართმევდითო. ისე ფიქვაც დროებითია და მუხაც. სამილემჩიო არაფერი არ არის, ჩვენც დროებით ვართ ამ ქვეყანაზეო.

არაა შორს წავიდეთ, მასპინძლის სასმელ-საშემლსაც კი უფრთხილდებოდა. ლობიო, ჭადი და ორი ჭიქა ღვინო მუშა კაცისათვის საკმარისია, თუ არა და სულაც არ არის სავალდებულო, სახლში წავალ და იქ ვჭამ, ბოლოს და ბოლოს, მუშაობაში ვაგირივდით, ჭამაში კი არაო. ამნაირი ადამიანები მოსწონთ დიასახლისებს; ოჯახის უფროსები კი (მამაკაცებზე მოგახსენებთ) დაკარგულ ადამიანს ეძახიან და არც ისინი ტყუიან, სხვათა შორის.

ჩვენი მეზობელი იყო დურგალი ილია. ჩვენგან საკმაოდ შორს ცხოვრობდა, მაშინ მეზობელი ერქვა და ახლა ვეღარც კი იხმართ ამ სიტყვის ასე თამამად. პატარა, კონტა სახლი, სუფთა და მოვლილი ეზო ჰქონდა. სახლის კუთხეში ედგა წისქვილი, ჩვეულებრივი წყლის წისქვილი. ქვებით, კოდით, სარეკელათი, კრიჭით, ხვიშირათი, ლერძით და ფრთებით. არაფერი აკლდა, წყლის გარდა. რად უნდოდა წისქვილი ქალაქში, სადაც ნახევარჯერ სასმელი წყალი არ მოდიოდა წყალსადენში, დღემდე ვერ გამირკვევია. მუდამ გამოკეტილ, გამოყრუებულ ეზოში უმიზეზოდ არ შევსულვარ, საქმეზე არავის შევუგზავნივარ და წისქვილის ახლოდან ნახვაც არ მეღირსა არასოდეს. ლობეს ავეკვრებოდი ხოლმე და ჭუჭრუტანოდან ვუყურებდი საჩიხ-ქვეშ დაღმულ, დაღუმებულ, მშრალ წისქვილს.

ფული აქვს გადანახული ილიასო, ამბობდნენ. ჰქონდა ალბათ ჯადოთი და წვალეებით პირველი ცოლის სიკვდილის შემდეგ ნაგროვები თანხა. ბევრი ჰქონდა თუ ცოტა, არავის დაუთვლია და შე-

რამუნ მიმინილი

მუსიკა ქარში

უმოწმებია, მაგრამ გერისა და გერის-
შვილებისათვის რომ არაფერი ემეტე-
ბოდა, ქვეყანა ხელავდა. მაგათმა არ
იციან რა არის, რას ნიშნავს ფულით,
უთქვამს კიდევ.

ბერდებოდა ილია. ოჯახი იზრდებო-
და. ოჯახის უფროსი კი სულ უფრო და
უფრო აუტანელი ხდებოდა. უკვე ცალ-
კე სადილობდა. თავის წილ სანთვავეს
საიმედოდ კეტავდა და მალავდა. ბოლ-
ოს პურსაც კი თოკით ზომავდა თურმე.
თოკს ჯიბეში ინახავდა და ნაჭამ, დაო-
ბებულ პურს ატოლებდა მეორე დღეს,
ხომ არავის მოუკლიათ, ამოწმებდა.
ლოგინად ჩავარდა. ველარ წამოღვა. სი-
კვდილის მოახლოება იგრძნო და ენა
ჩაუვარდა. იწვა. დუმდა და ფიქრობდა.
წყით და დავით ნაგროვები ფულის
დარდი აწვალებდა, ეტყობოდა. ფული
კი რკინის სკივრში ჰქონია ჩაკეტილი.
გასაღებს საწოლში, ქვეშავებში ინახა-
და. როდემდე უნდა დაემალა, სად უნ-
და წაეღო ის გასაღები? რომ დაედნო
და აეორთქლებინა კიდევ, რა საკეტი
გაუძლებდა კანონიერ მიემკიდრეებს,
ფულზე რომ არასოდეს არ ამბობენ
რატომღაც უარს.

სიკვდილის წინა დღეს გასაღები პირ-

ში ჩაუდგია და კინაღამ დაეძინა. ახ-
სრატინებულისათვის მიუსწრაიათ, ჩან-
გლის ტარით გაუხსნიათ მომუწული
კბილები, გასაღები ამოუძვრიათ და ხე-
ლში მიუღიათ. ა, მამა, აქ არის შენი გა-
საღები, ნუ გეშინიაო, უთქვამს გერს.
ცრემლი ჩამოვარებია თვალები ილიას.
რალა ნუ მეშინიაო, გაიფიქრა ალბათ.
დასაწყის-დასასრულის ანგარიშსწორე-
ბის დროს უკანასკნელი ძალა მოუკრე-
ფია და გასაღები კაკლის ხის დიდი გა-
რდერობის უკან მოუსროლია. დაობ-
ლებულ ჰირსუფლებს მიცვალებულის
შესუდგრამდე ჩვეულებისამებრ ოთახის
დაცლა, ავეჯის და სხვა საოჯახო ნივთე-
ბის გატანა-გადაღებება გადაუწყვეტიათ.
თავდაპირველად გარდერობი გადაუჩო-
ჩებიათ, ცალი ყურით აუწევიათ და გა-
საღებიც უპოვნიათ, სანამ გარდერობი
კედელს მოსცილდებოდა.

კარგად გაასვენეს ილია. უკანასკნელი
პატივი სცეს წესისა და რიგის მიხედ-
ვით. არაფერი დაუკლიათო, საგანგე-
ზოდ აღინიშნა კიდევ. ორმოციც გადა-
უხადეს თვენახევრის შემდეგ, წლისთავ-
ზე საღვავი დაეკარგათ. წისქვილიც გა-
ყიდეს. სარფიანი მუშტარი იშოვნეს სა-
სმელწყალდანატრებულ ქალაქში.

ახალ სახლში გაღაპრებით

დამთავრდა, როგორც იქნა, ორი
პატარა ოთახი მცირე აივნით და ხის კი-
ბით. ქვედა სართული, ფასადისაკენ გან-
ლაგებული ზალა, ოთახი და შუშაბანდი
გაუმართავი დარჩა დროებით. ქვემო-
დან შიშველი კოჭები, დირე, გადასაკი-
დლები, ბარტყები და კრამიტები ჩანდა.
მზეში მოწითალო შუქი მოძვრებოდა
ერთდროულად სახურავის უამრავ ჭუჭ-
რუტანებში, კედლებს, კოჭებს და მიწის
იატაკს ვარდისფერი ეფინებოდა შუა-
დღით. უფანჯრებო ჩარჩოებში ქა-
რი უბერავდა, თოვა და წვიმა შემოდო-
და ავდარსა და უამინდობაში.

სკოლიდან დაბრუნებულმა პირდაპირ
ახალ სახლს მივაშურე. აივანი და ოთა-

ხები დაკრალებული და დახეხილი და-
მიხვდა. სველი ფიჭვის, ბურბუშელის
და ნახერხის საამო სუნი იღვა კვლავ.
ავეჯი გადმოჰქონდათ საჯაიას ბინიდან.
რა იყო გადმოსატანი, მაგრამ რაც გვექო-
ნდა, იმასაც ხომ გადმოიღვეს სქირდე-
ბოდა. ჯერ ერთ ოთახში ვაპირებდით
დაბინავებას. მეორე ოთახს შევვლებ-
დით (მეტი არაფერი უნდოდა) და გა-
დავბარგდებოდით სამუშაოს დამთავრე-
ბისთანავე. შემდეგ პირველიც შეიღე-
ბებოდა და იმ ორ ოთახს კარგა ხანი,
წესით, აღარაფერი უნდა დაჰბრუნებოდა.

მივიარ-მოვიარე ის ორი ოთახი, გავ-
ჩერდი, დაფიქრდი, უტახტო და უსა-
წოლო ბინაში წამოწოლა მოვისურვილე

რატომღაც. ნათამაშევი და ნაჯაფი არ ეიყავი და რამ დამალა და მომთენთა, ვერ გავიგე. იატაკზე გამიშალეს ჭილოფი, თავსასთუმლად ჭრელი მუთაქა დამიდეს. თხელი საბანიც წამახურეს მოგვიანებით. სკოლის ამბები გამოშვებულს გამოწვლილვით. გული გამიწვრილეს ამ სკოლით და გაკვეთილებით ისედაც. გეგონებოდათ, ჩემს მეტი სკოლაში აღარავინ დადიოდა. უხალისოდ, მაგრამ მაინც ამომწურავად ვუპასუხე რამდენიმე შეკითხვას, წავთვლინე და ჩამეძინა კიდეც.

რამდენი ხანი უნდა მძინებოდა? ერთი, დიდი-დიდი ორი საათი. თვალთ რომ გავახილე, ახალი გათენებული მეგონა. რა წაგა სკოლაში-მეთქი, გავიფიქრე უსიამოდ. თვალდაჭყეტილი შეეცურებდი ახალი ბინის ტერას და კედლებს და სკოლა და გაკვეთილები არ მავიწყდებოდა, არ დამავიანდესტქვა, მეშინოდა, არავინ რომ არ მაჩქარებდა, მიკვირდა. წამოვდექი და სწრაფად ჩავიცვი.

სკოლაში მივდივარ, ჩემი ქუთით. არაფერს მაკავენ და უფრო მეტის გულმოდგინებით ვიწყებ მზადებას. პირს ვიბან, სასაუზმედ ვჯდები. სასკოლო ჩანთა რომ გაუხსნელი დეეს იატაკზე, არ მიკვირს. უმაგიდო და უსკამო სახლში გუშინ ვაკვეთილების მომზადება არ დამაძალეს და მასწავლებელიც ალბათ საპატიოდ ჩამითვლის დღევანდელ უტოდინარობას-მეთქი. სწრაფად ვჭამე, წამოვხტი, ჩანთას ხელი დავსტაცე და ჭიშკრისაკენ გავქანდი. დედა დამედევნა. მოიცა, და სად გარბიხარ, დღეს იყავი უკვე სკოლაშიო.

...გაშენათ ღმერთმა. თუ ეიყავი, მაგას რა ჯობია, მაგრამ მეორედ რაღას მაგზავნიდით-მეთქი, გავიფიქრე გუნებაში. გამიხარდა, სკოლაში რომ უკვე ეიყავი, და მაინც გულმოკლული ამოვბრუნდი უკან. რას ვიზამთ. შეეცდი. მოგტყუვდი. სამაგიეროდ, შემოძლია დავიფიცო, ასეთი სიბეჯითე ჩემს ცხოვრებაში აღარ გამომჩინება.

შოქსრობი

ზაფხულშია, ცხელა. მეორე კლასის მოსწავლე ვარ. ზუმრობა საქმეა მეორე კლასი! გადახვედი თუ მეორეში ხარო, ასე გეკითხებიან ამ დროს უფროსები. საკვრეველი კია. ცხადია, გადავედი. ზაფხულში, არდადეგების დროს, საიდან უნდა იყო მეორეში თუ პირველიდან არ გადახვედი.

დამპატიყეს მეზობლის ბავშვის დაბადების დღეზე, უფრო სწორედ, დაბადების დღეზე. გამომაწყვეს თუ არა, გაზეთებიც მოიტანა ფოსტალიონმა. დილით ბავშვები შეიყრებოდნენ, საღამოზე დიდები შეიყრებოდნენო, იფიქრებთ ალბათ. ასეც შეიძლებოდა, მაგრამ იმ დილით იქ დიდები მეტნი დამხვდნენ, ვიდრე პატარები. ისედაც იშვიათად მართავდნენ ჩვენკენ დაბადების დღეებს. მშობლები შვილებს ამდაგვარი რაღაცეებით არც მაშინ ანებივრებდნენ და არც შემდგომ, როცა საშუალებაც

მეტი იყო და სიხალისეც. ჩემმა ბიჭმა იკითხა, პატარაობისას: ბავშვები აქ როგორ იზრდებიან, დაბადების დღეს რომ არ იხდიანო. მაგას რა მნიშვნელობა აქვს-მეთქი, ავუხსენი. დაბადების დღეს რომ იწყევლებიან, იქაც კი იზრდებიან და საერთოდ ბავშვები ყველგან იზრდებიან-მეთქი.

მამამ გაზეთები გადააწყო და ყურადღებით დააკვირდა ერთ-ერთს. მონუსხულივით იდგა კარგა ხანს და გაზეთის პირველ გვერდს დაჩერებოდა. იმ გვერდზე სტალინის დიდი სურათი იყო და ბეჭდილი. სამი სვეტი ეჭირა მთელ სიგარქვეში, თუ არ ვცდები. მთელი ტანით იყო გადაღებული. გაზეთი საგანგებოდ იყო გამოშვებული, ფოტოც მონდობებით და რუღუნებით ჩაბეჭდილი. თეთ-

რეზო ზეიზვილი
მუსიკა ძარში

რი შარვალ-კიტელი ეცვა. იდგა ის თეთრტანსაცმლიანი ადამიანი მშვიდად, შთამაგონებლად.

— ეს სურათი ამოვჭრათ და კედელზე გავაკრათ! — თქვა მამამ.

წვედი დაბადების დღეზე თუ დილაზე. გრილი, მზიანი დღე იყო. თორმეტი საათი დაახლოებით. მომცრო ეზო ტყემლების ჩრდილებით იყო ჩამუჭებული. პატარა სახლის მოღიავებული ფანჯრებიდან პატეფონის ხმა გამოდიოდა. თხელ, გამჭვირვალე ფარდებს აწვებოდა და აქანებდა ნიავი.

ოთახში, სადაც პატეფონი უკრავდა, სტალინის სურათი იყო გაკრული. უკვე ამოვჭრათ გაზეთიდან და თვალსაჩინო ალაგას აეწებებინათ. სანამ ვინმე ყურადღებას მომაქცევდა, იმ სურათის ცქერით გავერთე. რატომ ჭრიდნენ და და აკრავდნენ ამ სურათს კედელზე, არ მესმოდა. ალბათ აუცილებელია-მეთქი. ვფიქრობდი თვალგაშტერებული. რატომ ვუყურებდი ასე დაქინებით, ნეტავი ვიცოდე? იმ თეთრტანსაცმლიანი ადამიანის მხერგაში კი რაღაც იყო შემაშფოთებელი და აუხსნელი.

დიდხანს აღარ გავჩერებულვარ დაბადების დღილაზე. ბავშვები მიიფანტ-მოიფანტნენ და მეც წამოვედი. ასე ადრეც არ მელოდნენ. რატომ გამოიქეციო, გაუკვირდათ. კი არ გამოვიქეცი, წამოვედი-მეთქი. როგორი ღრო გაატარეო?

მომკლეს, სული ამომხადეს ჩემი ხეობით. როგორი ღრო გაატარე და გავატარე, რა ვიცი, როგორი ღრო გაატარე. ჩამომეხსნენ, დამანებეს თავი, როგორც იქნა. მე ჩემი საქმით გავერთე, ისინი — თავისით. შუაღლით კი მოულოდნელად განაცხადე, ფოქსტროტს ცეკვავდნენ-მეთქი.

— სად ცეკვავდნენ ფოქსტროტს?

— იქ, სადაც ვიყავი.

— თქვენ ცეკვავდით?

— ჩვენ არა.

— აბა ვინ?

— დიდები.

დაწვრილებით ჩამოვთვალე ვინ ვისთან ცეკვავდა, იუბილარის მშობლებიც ვახსენე და მსმენელებიც ძალიან გავამხიარულე. ეს და ეს კაცი თუ ცეკვავდა ფოქსტროტსო, მკითხეს ბოლოს. კი ცეკვავდა-მეთქი. ვისთან ცეკვავდაო, ამასთან და ამასთან, არ გაჩერებულა-მეთქი. იდუმებოდნენ და ერთსა და იმავეს მამოვრებინებდნენ. რატომ დაინტერესდნენ ასე ამნაირად, ვერაფრით ვერ გავიგე.

დაძინების წინ ფოქსტროტის ხმა მესმოდა. სადღაც უკრავდნენ, სადღაც ცეკვავდნენ. ძილბურანში ვხედავდი თეთრტანსაცმლიან, მშვიდი სახის ადამიანს და ამ სიმშვიდეში გვრძნობდი რაღაც საგანგაშოს და შემაშფოთებელს.

მურიკა მოვაკალით

მურიკა დაავადმყოფდა. კანის ჩვეულებრივი, ძალღური ავადმყოფობა შეეყარა, ქეცს და მუნს რომ ვეძახით, იმდაგვარი. წამლობა უნდაო, თქვა მონადირე-ეკონომისტმა სარდიონმა. იშოვება მაგის წამალი, თვითონაც მოირჩენს თავს ადრე თუ მალე და ძალად მაინც არ ივარგებს. საერთოდ, რა ეშმაკად და რა ჯანდაბის ორღობედ გინდათ, მოაშორეთ, გადააშენეთო.

მურიკას პატრონებმა, სამმა ძმამ გაბადაძემ, სარდიონის რჩევა-დარიგება ყუ-

რად იღეს და მურიკას ლიკვიდაცია გადაწვევრეს. სიმაღლეზე დაწვრილი ჩამოცხადდნენ სამთავენი სარდიონთან და ძალღი მოგვიკალითო, თხოვეს. სარდიონი შეცბა. იგი ფანჯარასთან იდგა და საათს იკეთებდა მაჯაზე. ფანჯარა გაბადაძეების ეზოს იყო გადმომდგარი. სიმაღლეზე დაწვრილი, მსუქანი, პირმრგვალი ძმები ძალღითურთ ფანჯრის ქვემოთ იდგნენ და სარდიონს უყურებდნენ. ავადმყოფი მურიკაც სარდიონისა-კენ იხედებოდა და დაბნეული და შე-

ფიქრიაზეული უგერგილოდ აქანებდა კუდს.

— ...მომიკალითო, მერე მეტყვიო, გა-
დაათრეო... — თავისთვის ლაპარაკობ-
და-სარდიონი და მანქეტებს იკრავდა.

რა... ვადათრეოთო, ძმებმა ვერაფრით
ვერ გვიგეს. ჯერ ერთიო, თქვა სარდი-
ონმა გარკვევით, როცა პერანგის სახე-
ლოები: გაისწორა, სამსახურში მაგვიან-
დება, მეორეც, - ფრინველის ვაზნები
მაქვს მხოლოდ, წვრილი საფანტია ში-
გო. წვრილი უკეთესიაო, თქვა უმცრო-
სმა გაბადაძემ. წვრილით იოლად მოკ-
დება, არ ეტკინებაო, გაიფიქრა უთუოდ.

ძალის კლავენო, გავარდა ხმა და
მთელი უბნის ბავშვებმა იქ შეიყარეს
თავი. როგორ იკრეს სუნი, საკვირველი
იყო. სარდიონი კი ამდენი ბავშვის და-
ნახვამ ჩააგდო საგონებელში. ცნობის-
მოყვარე პატარების თვალში არ უნდო-
და სახელი წახდენოდა. მონადირეული
პრესტიჟის დაცემის საშიშროების წინ
რომ აღმოჩნდა, სამსახურში დაგვიანე-
ბა იმჯობინა, სანადირო თოფი გადმოა-
დო ფანჯარას და ძალღი ხეზე მიმობი-
თო, ბრძანა. ნამყენი ბლის ნერგზე გა-
მოაბეს მურია, სარდიონის პირისპირ
დატოვეს: ძალღმა ჯერ სარდიონს შეხე-
და, შემდეგ ძმებს გააყოლა თვალი, აწ-
რიალდა, აწკმუტუნდა, გაქცევა დააპი-
რა. უკან-უკან იხევდა, თოკს ექაჩებო-
და, ყუღღიდან თავის გამოძრობას აპი-
რებდა და ვერ ახერხებდა. ამასობაში
თოფმაც იგრილა. ბოლში გაეხვია იქა-
ურობა და ძალღი გადაიკარგა საშინე-
ლი წკაცწკავით. ასცდა, გავიფიქრე გა-
ხარებულმა და გავიქეცი იქით, საითაც
დღნარჩენები გარბოდნენ, საიდანაც
ძალღის საწყალობელი ხმა ისმოდა.

საფანტით დაცხრილული მურია ჭიმ-
კართან იწვა, ჭრილობებს ილოკავდა
რიგრიგობით. რამდენი უნდა გაელოკა.
შეწუხებული ძმები წამოსდგომოდნენ
თავს, დსჩერებოდნენ, ერთმანეთს ხე-
ლით აჩვენებდნენ, რამდენ ალაგას მოხ-
ვედრია საფანტო. რა კარგი ძალღი
იყოო, ამბობდა უფროსი.

ფანერის ნაპერზე დასვეს დაჭრილი

მურია და ისევ უკან სარდიონისაკენ წა-
იყვანეს.

— ხომ ვთქვი, წვრილი საფანტიაო, —
ჩაილაპარაკა სარდიონმა. წითლად
დაჭორფლილი ძალღი შეათვალეირა
და კმაყოფილმა იმით, რომ ხელი არ
მოცარვოდა, ბავშვების თვალში არ და-
მცირებულებო, ხალისიანად შემართა
ისევ თოფი.

კვლავ ვიხუვლეთ, დაეფანტნენო,
ეზოს კუთხე-კუნჭულს შევაფარეთ
კვლავ თავი. მურია ისევ სარდიონს შე-
ხედა, წელი აითრია, გაქცევა დააპირა
და იგრილა წინანდებურად სარდიონის
ხირიშმა. ტყვიასა და წამლის კვამლს გა-
ჰყვა თუ რალაც სხვა ძალამ მოისრო-
ლა, არ ვიცი, მაგრამ მთლიანად დაცხ-
რილული, წითლად დაწინწკლული მუ-
რია კვლავ ჭიმკრის ძირას იყო მიგდე-
ბული. ძმები ადგნენ ისევ თავზე და
უკვე დაბნეული უყურებდნენ ერთმა-
ნეთს. ისევ წავიყვანოთ, ისევ ესროლოს
სარდიონ ბიძიამო, დაიქინა უმრწემესმა.
უფროსმა უარი თქვა. აბა რა ვუყოთ,
ასე დაეტოვოთ, აყვირდა პატარა გაბა-
დაძე. იყოს, თვითონ მოკვდებაო, დაა-
მგდა უფროსმა.

— მერე ცოდვა არ არის, შე ვირის-
თაო! — შეუღრინა პატარამ.

— ვირისთავს მოგცემ მე შენ! — და-
ემუქრა უფროსი.

— დაანებე თავი... — უჩურჩულა სა-
შუალომ.

— აბა ვერ გადაეჩვია გლახა სიტყ-
ვების ხმარებას!

უმცროსმა გაბადაძემ ქვებს დაავლო
ხელი და ძმებს გამოენთო. ძმები უკან-
უკან იხევდნენ, მაგრამ არ გარბოდნენ.
სულელია, ხომ იცი, მოეშვიო, გააფრ-
თხილა შულა ძმამ უფროსი. უმცროს-
მა კი, ვისაც ყველაზე მეტად უყვარდა
მურია, ქვები გადაყარა, დაცხრილული
ძალღი აიხუტა და სარდიონის ფანჯრი-
საკენ წავიდა.

მურია ხელებოდა, გადარჩენისა და

რეზო ზეიზვილი
მუსია აბაში

ხსნის ერთადერთ გზაზე რომ მიდიოდა, კმაყოფილების მეტს აღარაფერს გრძნობდა და საყვარელ პატრონს ხელებს, ულოკავდა გზის დასასრულამდე. უმცროსმა გაბადაძემ ნამყენ ბალთან დასვა მურია კვლავ, თავი თოფისაკენ შეუბრუნა და თვალებზე ხელი ჩამოუსვა. ძაღლმა მორჩილად დახუტა თვალები, თავი თათებში ჩარგო და გაყუჩდა. უკვე გარკვევით იცოდა, რას მოითხოვდნენ, რა უნდოდათ მისგან. თუ იმ საზარელ ხმას ერთხელაც გაუძღებდა, ყველაფერი დასრულდებოდა და სამუდამოდ მოისვენებდა. პატარა გაბადაძე უკანმოუხედავად გაშორდა იქაურობას და ზურგშექცევით დადგა ხესთან.

—...ვიცილი, კაცო, ვიცილი... — ამბობდა ანერვიულებული სარდიონი და ლულებში ახალ პატრონებს ალაგებდა. თავზე ძველი, ორგან ჩატეხილი შლიაპა ეხურა, რთმელსაც მხოლოდ და მხოლოდ ნადირობის დროს იხურავდა. ძაღლმა ამ სიჩუმეს ვერ გაუძლო, თავი წამოწია, დანისლული თვა-

ლები შეატრიალა, მაღალფეხა მურია მიაპყრო ხესთან აბუზულ პატრონს და იქეკა კიდეც.

მურია აღარ განძრეულა. სარდიონმა კი მეორე ტყვია მიახალა ყოველი შემთხვევისათვის.

— რაღა გატირებს, ხომ მოკვდა! — უთხრა უფროსმა ძმამ უმცროსს, ტირილით რომ მარხავდა მურიას.

— რა მატირებს და თქვენც კი ვირიშვილები ხართ და ისიც კარგი ვირისთავია, მკვდარს რაღას ესროლა, მკვდართან რა უნდოდა?! ბაზარში რომ ყიდულობს გარეულ იხვებს, ქვეყანამ იცის... მკვდარს რაღას ესროლა!..

ღაბაღუბით ჩამოდიოდა უმცროს გაბადაძეს ცრემლები. ლანძღავდა ეკონომისტ სარდიონს, ძმებს, რომლებმაც დააჭერეს, მურია სულ ერთია აღარ მორჩებაო; ლანძღავდა საკუთარ თავს და ყველას იქ მყოფთ. უფროსი ძმებიც აღარ იღებდნენ ხმას. ჯიბეებში ხელებჩაწოთბილნი, ყურებჩამოყრილნი იდგნენ და დუმდნენ.

მღებავი მოვიდა

მოვიდა მღებავი და მოიტანა ორი დიდი ალბომი ნიმუშებით და ტრადიციებით. რომელი თთახი როგორ, რანაირად უნდა შედგებილიყო, ჭერისა და კედლის ფერი როგორ უნდა მისადაგებოდა ერთმანეთს, ამაზე უნდა შეთანხმებულიყვნენ თავდაპირველად. დიდ ხანს ათვალიერებდნენ სახლის პატრონები ალბომებს; ბჭობდნენ, დაობდნენ, ვერ თანხმდებოდნენ. ეს წინასწარი გარიგება ადრე თუ მალე დასრულდებოდა და მთავარი სიტყვა მაინც მღებავს უნდა დარჩენოდა, ვადამწყვეტი სიტყვა უნდა ეთქვა. ყველაფერთან ერთად, სამი პირობა უნდა გაეთვალისწინებინა აუცილებლად: ოთახები უნდა შეელება სწრაფად, ლამაზად და იაფად, მაგაზე ლაპარაკიც არ ღირსო, საერთოდ ასე გშვები, სწრაფად, ლამაზად და იაფად

ვმუშაობო, ამტყიცებდა იგი. თან ყოველ წუთში თავს აქნევდა მარჯვნივ. ბექსაც ათამაშებდა, მხოლოდ არათანაბარი პაუზით. ყველა მღებავი ასე ავეთებდა მეგონა, კარგა ხანს.

შენ რომელი მოგწონსო, მკითხეს, როგორც იქნა და ალბომები დამილაგეს ცხვირწინ. ავირჩიე ერთი ნიმუში, რომლისთვისაც მანამდე, მღებავის ჩათვლით, ყურადღება არავის მიუქცევია. ცისფერ ფონზე შემოხაზული იყო ორი ოვალი, ამღავარივე ფორმის სარკის კონტურის რომ მოგაგონებდათ იმწამსვე. თითო ოვალში კატის სამი კნუტი იყო ჩახატული. შავეთერა კნუტებს წითელი ლენტები ჰქონდათ შებმული ფუმფულა ყელზე. თითქოს სადღაც სხვაგან, სურათის მიღმა იდგნენ, სარ-

გეში ჩანდნენ და ერთ მხარეს იხედებოდნენ საგანგებოდ. ეს სარკეები კიდევ საწოლი ოთახისათვის ყოფილიყო განკუთვნილი. ჩემი არჩევანი უსიტყვო ღიმილით იქნა უარყოფილი და მაინც მეგონა, რომ კედელზე მიხატულ კატის კნუტებთან ოთახში გავახელდი ერთ მშვენიერ დილას თვალს. ამ იმედით დავიძინე, ძილშიაც კნუტები ვნახე. ოთახის კედლებზე მეწამული ფერის ხავერდის ფარდები იყო ჩამოშვებული და ჭერზე წითელი კატები იყო გამოსახული. ზოგიერთი ამტკიცებს, ფერადი სიზმარი არ არსებობსო. ფერადი სიზმარიც მინახია და რომ ამბობენ, ფერადი სიზმარი არ შეიძლებაო, აბა რატომ ვხედავ ფერად სიზმარს-მეთქი, მიფიქრია სიზმარშივე.

გავახილე თვალი. კატები არსად ჩანდნენ. ამომაველი მზე აბრჭყვიალებდა ღია ფანჯრების შუშებს. ძაღლი ყეფდა ჭიშკართან. მურია მეგონა. რა ჭკვიანი ძაღლი იყო, მომესმა თითქოს ვიდაცის ხმა. გამოვფხიზლდი და ძაღლის ყეფაც მიწყდა.

— მურია ხომ მოვკალით! — გავფიქრე გუნებანაქცევმა.

იმ დილით, ჩვენთვის ღამით, დაწყებულია ომი.

ომში გავიღვიძეთ სხვებთან ერთად.

იმ დღეს ხალხი აფორიაქებული და აღზნებული იყო, მხოლოდ არა სასოწარკვეთილი. მალე დამთავრდება ეს ომიო, ამტკიცებდნენ და სჯეროდათ თუ არა თავიანთი ნათქვამი, ძნელი გასაგები იყო. ერთმანეთის საწინააღმდეგო ცნობები, მოსაზრებები და შეხედულებები ვრცელდებოდა ელვის სისწრაფით. ტყუილი და მართალი ერთმანეთისაგან ძნელი გასარჩევი იყო, მაგრამ ვგრძნობდი, რომ მოხდა რაღაც საბედისწერო, რომლის გამოსწორება უკვე აღარ შეიძლებოდა.

მეორე დღეს ამხანაგმა მითხრა: ჰალვა აღარ იყიდება და აწი საერთოდაც ჰალვა აღარ იქნებაო. ეს რა უბედურება დაგვატყდა. ნუთუ ისე უნდა გამეღლია წუთისოფელი, ჰალვის გემო აღარ უნდა მღირსებოდა ხელახლა. შეიძლება ტყუილი იყო. ჰალვისათვის ხომ არ დაწყებულია ომი ბოლოს და ბოლოს.

ცეცხლი

ჩვენ სახლქვემოთ, სადგურთან ახლო ცხენოსანი ესკადრონი იდგა. ორი მთედანი ეჭირა ქუჩის გაღმა-გამოღმა. დამხმარე ნაგებობანი, სათავსოები (მათი ნაშთიც აღარ არის დარჩენილი) და უზარმაზარი თავლა იდგა იმ არემარეზე ერთ დროს. იმ თავლის მსგავსი ნაგებობა მას შემდეგ არსად მინახავს. ყავისფრად შეღებილი, უკვე გახუნებული, სანახევროდ საღებავგადაცლილი, უკან ყრუკედლიანი, წინიდან მრავალკარიანი ხის შენობა გიგანტურ აკვანს წაგავდა. აკვანის ზედა ნაწილი თაღლიმებით და სვეტებით, თავი და ბოლო კი ბოყვში ჩაწყობილი ფიცრებით იყო გაწყობილი. ფიცრულს ზევით განასკვულ სარტყელზე აფრა და სამხობით დაფარული ღირსი იდგა — ერთადერთი, მრგვა-

ლი სამერცხლით. სამხობის გასწვრივ კარნიზზე გაღმოწყობილი თავმოკაუტებული გადასაყიდლები ჩანდა.

ცეცხლი წაეკიდა ამ უცნაურ შენობას. სახურავიდან ამოფეთქილმა ვეებერთელა ალმა გაანათა ჩაწყვდილებული ქალაქი იმ ღამით.

მოქალაქენი, ჯარისკაცები და მეხანძრეები აირივნენ თავდაპირველად ერთმანეთში. სანამდე ადამიანები და ცეცხლი თანამიმდევრულად, რამდენადმე ორგანიზებულადაც არ შეუდგნენ თავთავიანთი მოვალეობის აღსრულებას, მანამდე ყოველად შეუძლებელი იყო იმ გნაისსა და ქრიაულში გაგერკვია, რა ხდებოდა იქ.

რეზო შანიშვილი
მუსიკა მარში

გამზარი ფიცრული, თივის დიდი და ძველი მარაგი იწვოდა საშინელი სისწრაფით. ცხენების საზარელი ჭივინი უერთდებოდა ცეცხლის ტყრციალს. თავლის გულში დაბრუნებულ ქარბორბალას წითელი ჩინჩხვარი აჰქონდა ბოლთან ერთად ზეცაში. აკაშაშებული მუგუზლები სკდებოდნენ ჰაერში და ნაკვერცლებად მოცვიოდნენ ძირს. ფრთხვინავდნენ და ჭივინებდნენ ბავაზე თავმიკრული ცხენები. ნაწილ-ნაწილ, შტაბელ-შტაბელ ხრიალით შევადგებოდა თავლის კედლები.

მოსახლეობასაც ემუქრებოდა ხანძარი. მოპირდაპირე სახლის სახურავს ეხახუნებოდა დაგორგლილი ალი. კარ-ფანჯრებს ხსნიდნენ უკვე ოთახებს, ბარგს პირდაპირ ქუჩაში ისროდნენ. ფანჯრების მსხვრევის, ლაწალუწის და ქალების კივილის ხმა იკარგებოდა საერთო ჭივინ-ხრიალ-ტყრციალში.

ვილაცამ თქვა, არასოდეს თავისი ნებით ცხენები ცეცხლიდან არ გამოდიანო. რამდენად მართალია, დღესაც არ ვიცი. სათითაოდ რომ გამოჰყავდათ, ვხედავდი და თავისი ნებით გამოვარდილიც დავინახე მოგვიანებით.

ქარმა იმძლავრა, ცეცხლის გეენას ჩაეკრა, ჩაეხვია და გააძლიერა, ხან ერთ მხარეს გადახარა, ხან — მეორეს, ხან ზევით ატყორცნა და ქალაქის წილი ცა გააკაშაშა. როცა ალი მარჯვნივ წვებოდა, ჩანდა ეზო, გამურული ჯარისკაცები, გულგაღებელი მეთაურები, გადარჩენილი, ათრთოლებული ცხენები. ჯარისკაცები უკვე თვითნებურად შერბოდნენ თავლაში, ბრძანებას აღარ ემორჩილებოდნენ. ხნიერმა მეთაურმა ჩახლეჩილი ხმით დაიწყო ყვირილი და იარაღი ამოიღო. წამით ჩაბნელდა და სროლის

ხმაც გაისმა. შეიძლება რაიმე საფრთხე შემდეგ მოულოდნელად მიწწნარდა იქაურობა და ქუჩაში ცეცხლწაიკლებული ცხენი გამოვარდა. ნამჯის შეკვრა ჰქონდა ზურგზე დამხობილი, მე მგონი. ხალხმა იხუვლა და გზა მისცა აბრიალებულ ცხენს, რომელიც ჩაბნელებულ ჩიხში შევარდა და რამდენჯერმე გამოანათა სახლსა და სახლს შუა. ჯარისკაცი მისდევდა ცეცხლწაიკლებულ ფაშატს. ბრეშნეტის სველი საწვამარი ეჭირა იმ ჯარისკაცს. ცხენს სახელს ეძახდა. შეჩერდით, თხოვდა სასოწარკვეთილი ხმით. ორთავენი მიიმალნენ რამდენიმე წამში. ფლოქვების ხმა კი ცეცხლში ჩახლეჩილი სახურავის ზრიალმა გადაფარა.

მზიანი, მშვიდი, უქარო დილა გათენდა.

უჩვეულო სიზმრებისაგან თავატკივებულმა უგუნებოდ გავიღვიძე. ცხენების შორეული ჭივინი ჩამესმოდა კვლავ. სახურავი რომ ჩამოინთქა, სახლში წამიყვანეს და შემდეგ რა მოხდა, აღარ ვიცი. ცხენები გადარჩნენ, თავლა და თივა დაიწვა მხოლოდ-მეთქი, ვაჯერებდი თავს. შეშინებულ, ჰკვიან ცხენებს ნაშუადღევს ისევ წყალწითელაზე წაიყვანდნენ; დაარწყულდნენ, დაბანდნენ. ასე მოხდებოდა, რალა თქმა უნდა. ომიც მალე დამთავრდებოდა, ჰალვაც გამოჩნდებოდა, ცისფერლენტიან კატის კნუტებსაც მიახატავდნენ კედელზე: ყველაფერი ძველებურად გაგრძელდებოდა, მხოლოდ... მურია აღარ გაცოცხლებოდა, ცეცხლში ჩამწვარ ცხენებს აღარაფერი ეშველებოდით, ომიდან კი ბევრი, ძალიან ბევრი ვეღარ დაბრუნდებოდა.

ზენ მაინც ღარჩი

ბაღის კიდეზე შეხვდნენ ძმები ერთმანეთს. მაღალი კაცი იყო, ძვალმსხვილი; მოგრძო სახე და ფართო ნიკაპი ჰქონდა. ჩექმები ეცვა, ხაკის ქუდი ეხუ-

რა. ხელში ორად გაკეცილი ტყავის საქალაღე ეჭირა. მოგვიკითხა. ბაღის რკინის მესერს მოკიდა მარჯვენა ხელი. როდის მიდიხარო, ჰკითხა ძმას. ამ დღე-

ეზმით, უბასუხეს. დაფიქრდა. ფეხი ქვის დაბალ გალავანს შემოადო, წელშიც წახარა, მხოლოდ მესრისათვის ხელი არ გაუშვია.

— წაიყვანე ეს ბავშვი სოფელში, რატომ გყავს ამ სიცხეში აქ? — თქვა მან.

— შენ მაინც დარჩი, ბიჭო, — უთხრა მამაჩემმა. — ყველანი ხომ არ წავალთ, შენ მაინც დარჩი!

— წესით შენ უნდა დარჩენილიყავი, უფროსი ხარ.

— ჩემი საქმე სხვაა, შენ ჯავშანი გაქვს, არ გიწვევენ. შენი ნებით მიდიხარ...

— მართალია, გადაწყვეტილია... დავრჩე და ამას ვუყურო?! — ქალაქკომისაყენ გაიხედა მან და ვიღაცის მისამართით წამოისროლა ისეთი უცნებო სიტყვა, რომელსაც ბავშვის თანდასწრებით არც კი ხმარობენ ხოლმე.

— და... — თქვა უფროსმა ძმამ.

მე მგონი, მეტი არაფერი უთქვამთ.

ორმოცდარვაწევ მოვიდა მისი დასტუპვის ამბავი.

გამოიგლოვეს და სიკვდილი არ დაიჭერეს.

ასეთი ქალაქი ბევრი მოსულა, კაცი ცოცხალი დარჩენილაო, ამბობდნენ და ანალოგიურ შემთხვევებსაც იხსენებდნენ. რაღაც იმედისმომცემმა ცნობებმაც ჩამოაღწია კანტიკუნტად ფრონტიდან. ოფიციალური ვერსიის უარყოფელი თითო-ორილა ცოცხალი მოწმეც გამოჩნდა მოგვიანებით. ზოგის ამბობდა, ზოგი რას. დანამდვილებით, რომ არაფერი იცოდნენ, აშკარად ჩანდა. სიმართლე კი ერთმა ჩვენებურმა კაცმა, ვინმე ფოცხვერაძემ გაამხილა

ომის დამთავრებიდან რამდენიმე წლის შემდეგ. დიდხანს დუმდა, პირში წყალს იგუბებდა ის კაცი, ცოცხალი ეგონათ, ელოდონო, ფიქრობდა თურმე.

უკანდახევისასო, თქვა ფოცხვერაძემ. ჩვენ თვალწინ მოკლეს ჩვენი თანასოფელი, რიგითი ჯარისკაცი, ამა და ამ კაცის შვილიო (იმ ბიჭის მშობლები ცოცხლები აღარ იყვნენ, თორემ არც ამას იტყოდა). თავის დროზე ეს ბავშვიო მამამ სასოებით ჩააბარა ოთიასო (ბიძას ოთარი ერქვა), უენო, საწყალი ყმაწვილია, ორი ღერი რუსული არ იცისო, იქნებ უბატრონო, შენ იმედზე ვრჩებიო. რაღაც სასწაულით, მართლაც ბიძაჩემის ასეულში მოხვედრილა ის ბიჭი და, როგორც ფოცხვერაძემ თქვა, მოუკლავთ უკანდახევისას.

უნდა დავმარხოო, დაუქინია ბიძაჩემ ოთარს. უშლეს, არ დაიშალა თურმე. მობარებულ ბავშვს მტრის საჯიჯნად ვერ დავაგდებ, ცოცხალი თუ გადავრჩი, უკან, სამშობლოში რა პირით დავბრუნდეთ, უთქვამს. დაუქრძალავს იმ გაგანია ომში და გადაყლია თან. თვითონ ვისი ხელით დაიშარხა, აღარავინ იცის. ეს რომ არ ჩაედინათ, თქვა ერთმა, ოთია შეიძლება ახლაც ცოცხალი ყოფილიყო. რასაკვირველია ყველაფერი შეიძლება.

მე მახსოვს, როგორ იდგა მაღალი მამაკაცი ბალის კიდეზე ჩექმებით, ზაკის ბლუზით და ქუდით: იდგა შეფიქრიანებული, მაგრამ თვითდაცრებული. კაცს რომ რაღაც დიდი და მნიშვნელოვანი აქვს გადაწყვეტილი და დარწმუნებულია, განზრახულს ვერაფერს გადაათქმევინებს, ისეთი მზერა ჰქონდა. ღონიერი ხელი რკინის მესერზე ეკიდა.

წინასიტყვაობა

სინამდვილეში ნელ-ნელა, ერთი შეხედვით, ერთდროულად დაიცვალა ქალაქი. ფრონტზე წავიდნენ კაცები: ბიჭები, ნათესავები, ახლობლები, მეზობლები. მაღაზიებთან გაჩნდა უთავბოლო

რიგები, თუმცა ჰალვის გარდა ბევრი რამე გაქრა და აორთქლდა უკველოდ.

რეზო ბერიშვილი

მოსკოვი ქარში

გამაგზავნეს წისქვილში. გამაყოლეს კელაპტრიშვილებს, დედას და ქალიშვილს. ამკიდეს სიმინდი ერთი ბათმანი, — დაახლოებით იმდენი კილო, რამდენი წლისაც ვიყავი. ტვირთი ავიმჩატე სახლიდან გამოსვლისას, რა უნდა ამის წაღებას-მეთქი, გავიფიქრე კიდევ; მაგრამ სიმინდი თანდათან დამძიმდა, გზა უსაშველოდ გავრძელდა; მუხლებმა მიღალატა, ყურებმა ბეუილი დამიწყო. მეტი ილაჯი აღარ იყო, შევდექე, ტვირთი ჩამოვიდე, სული მოვითქვე. კელაპტრიშვილებიც გაჩერდნენ. ისინიც მიუჩვეველნი იყვნენ ტვირთის ზიდვას, მათაც პირველად მიპქონდათ საფეკვაი. იდგნენ, ჩემკენ იხედებოდნენ, გახურებულ სახეს იგრილებდნენ გაკეცილი ქაღალდით.

ზუსტად იმ ადგილზე ვისვენებდი შემდეგ ყოველთვის. ავიმჩატებდი სიმინდს ასაპალნებისას, მსუბუქად გამოცდებოდი ჰიშკარს, თავისუფლად წავილებდი მეგონა და იმავე ალაგას მომწყდებოდა წელი. ნაადრევი იყო ჩემთვის კურტანი, ახლა ვხედები.

ჩავედით იმ დღეს, როგორც იქნა, ხილამდე. წყალწითელაც პირველად ვნახე ისე ახლოდან. მდინარეს, ხიდს, არხს, საგუბარს, ხის დუქნებს და სამჭედურს ერთდროულად გადავაგლე თვალი და ამ სანახაობით გაბრუნებული დავწინაურდი კიდევ. ქალები ჩამოვიტოვე სათავესთან და წისქვილს, ძნელი საცნობი არ ჩანდა, მიგაპირდაპირე, საჩხეში შეეჩერდი. გასავათებული ქალებიც შემოვიდნენ. საჩხეშივე გაიგრილეს გაკეცილი გაზეთით დასიკცული გულმკერდი. ქალიშვილი, მეექვსე კლასის მოწაფე, დედაზე ტანადი და, ჩემდა გასაოცებლად, მაღალიც კი ჩანდა. მამა არ ჰყავდა, მგონი, არც ჰყოლია. ომი ისე ჩათავდა, შვილს ობლობა, დედას უქმრობა და ორთავეს უფერხორცობა არ დაცუაობა.

წისქვილში ბევრი ხალხი დავვიხვდა. რაღი დავიჭირეთ. დედაკაცების ლამაზს მევუგდე ცოტა ხანი ყურად,

გარეთ გამოვედი, სათავეს წავედით რის ყორესთან, რაფთან ახლო ჩამოვჯექი და ზინქსა და ღორღზე გახურებული და დახეთქილი ფეხები გადავაწყვე გრილ წყალში. ხიდქვეშ ბიჭები ბანაობდნენ. ზევით, ჯებირთანაც უამრავი ტიტლიკანა ბავშვი ირეოდა. თავთხელ წყალში და ფლატელებთან თევზაობდნენ კიდევ ხელოდა და ანკესით. გავგრილდი, დღელილობამ გამიარა და ბანაობის სურვილიც გამიქარწყლდა. შეიძლება წყალში ჩასვლა მომერიდა კიდევ; თუმცა ცურვა ვიცოდი. ვატყაუბნებ წყალში ფეხებს, ვუყურებ ნარ-ეკლიან, ნაცრისფერ, კირქვიან გორებს, გოდოგნისა და კვახჭირის შემოგარენს, ზეგანზე მიმავალ, ორთქლმავლის ბოლში გახვეულ მატარებელს. ფესების ტყაუბნში, ხელების ფათურში, ფიქრსა და ოცნებაში გადავარდნილმა, ჩემდაუნებურად, ღარსა და ყორეს შორის გაკვეხებულ თევზს წავატანე ხელი. მოულოდნელობისაგან გავშეშდი, თუმცა დრო აღარ დამიკარგავს, თევზი ჩავკლანქე და ტანსრული მამაკაცის მტკაველის ტოლა წვერა გამოვათრიე. ხელში ამისხმარტალდა, კინაღამ გამისხლტა, წყალში კინაღამ გადამიხტა. დამეხვივნენ ბავშვები, როგორ, სად და იჭირეო. ტრაბახისა და თავის მოწონების დროც არ იყო, რამდენიმე გაზანგულები ბიჭი ავად მომჩერებოდა, მე მგონი, თევზის წართმევასაც ეპირებოდნენ. კელაპტრიშვილები გამოვიდნენ ამ დროს წისქვილიდან და ტანსრული ქალების დანახვაზე შიშველი ბიჭებიც ჩამომშორდნენ თანდათან. კელაპტრიშვილის ქალიშვილი წისქვილში შებრუნდა, ძველი, ყურმოტეხილი ქოთანს გამოიტანა, წყლით გაავსო, ჯერ კიდევ ცოცხალი თევზი გამოიმართვა და შიგ ჩასვა. სულმღოფავმა თევზმა უხალისოდ მოიქნია კუდი ქოთანში და სადღაც ფსკერთან მოიბრუნა ამომავალი სული.

ჩვენი ჯერი კარგა ხანს არ ჩამოდგება, საღამოს უნდა მოვიდეთო, თქვა უფროსმა კელაპტრიშვილმა და ხახლისაგან

ჩვედით. ქოთანს ქალიშვილმა წამოიღო. ფეხვეწი და ხელში არ დამაჭერი-
ნა. გაგიტყდებოდა, დავიღუპებოდა. ამას
მე მოვუვლი, გავზრდი და გაჩვენებო,
დამაიმედო: სახლთან მიმატოვო; თე-
ზიან-ქოთნიან-დედამისიანად წავიდა.

იმ თევზს რაღა გაზრდიდა. მთელი
ბავშვობა მას შემდეგ წყალწითელაზე
გავატარე და თვალით არ დამიღანდია

იმოდენა წვერა, რომელმაც, მე მგონი,
გზაში, ქოთანშივე დალია სული.

შეზინდებისას ჩავედით დაფქულის
ამოსატანად. შენი თევზი კარგად არის,
იზრდებაო, მითხრა კელაპტრიშვილის
ქალიშვილმა, თუმცა არაფერი მიკი-
თხავს. რაღა უნდა მეკითხა, შეხრამუნე-
ბული ჰქონდათ. ზედ არ ეტყობოდათ!

მოდინარეები უკან აღარ გრუნდებიან

ახალწვეულებმა იწყო დენა სამხე-
დრო გზაზე. ფეხით მოედინებოდნენ
ისინი შორეული რაიონებიდან. სადგუ-
რიდან ეშელონებით მიჰყავდათ გამანა-
წილებელ პუნქტებამდე და შემდეგ პი-
რდაპირ ფრონტზე აგზავნიდნენ.

მიდიოდნენ დალილები, დამტვერი-
ლები, აკიდებული ზურგჩანთებით,
ხალთებით, გულდებითაც კი. ჩამოივ-
ლიდნენ ჩვენი ეზოს წინ, გაუხვევე-
დნენ საკირის ქუჩაზე და დაბანაკდებო-
დნენ სადგურში, საბარგო მანქანაზე.
დაისვენებდნენ, დანაყრდებოდნენ წა-
მოღებული საგლით და შემდეგ ქეი-
ფობდნენ. სასმელიც თან ჰქონდათ. ვი-
საც არ ჰქონდა, ყიდულობდა. გამცილე-
ბლებს, ნათესავებს, ახლობლებს, ნაც-
ნობებს და უცნობებსაც მოჰქონდათ
ახალწვეულთა გზის დასალოცო.

ეშელონის გასვლამდე ჯგუფ-ჯგუფად
გროვდებოდნენ ახალწვეულები. მღე-
როდნენ, ცეკვავდნენ, ყვიროდნენ, ხმა-
ურობდნენ. ისმოდა დოლ-გარმონისა და
ფანდურის ხმა. ცეკვავდნენ ზურგჩან-
თებმოკიდებულები, აღვზნებულნი, ნა-
ხევრადშეშლილი სახეებით. წელზე ახ-
ტებოდნენ ერთმანეთს და ისე ცეკვავდ-
ნენ. „წელზე შეხტომით“, „ატატებუ-
ლი“ ცეკვა არც მანამდე (მანამდე სად
უნდა მენახა) და არც შემდეგ არსად მი-
ნახავს. მამას ფრონტზე მიმავალი შვი-
ლი აუყვანია ხელში და ისე უცეკვია,
ამასაც შევსწრებივარ. ღამდებოდა, აში-
შინებული ორთქლმავალი ცეცხლის ნა-
პერწყლების ცვენით, ხვნეშით და ოხე-

რით, ტამბურების ხათქახუთქით, შპა-
ლების ჰრაილით ძრავდა უთავბოლო
ეშელონს. ვაკონის კიბეებზე ჩამოპო-
წილებულნი, ფანჯრებიდან წელამდე
გადმომძვრალი ბიჭები უცნობებს, ნაც-
ნობებს, ახლობლებს, ნათესავებს, დებს,
ძმებს, მშობლებს, ცოლსა და შვილებს
ეთხოვებოდნენ და მალე დავბრუნდე-
ბითო, იძახოდნენ უკლებლივ ყველანი.

მეორე დღეს დილიდანვე დაიტბორე-
ბოდა ახალწვეულთა ნიაღვარით სამხე-
დრო გზა. მიდიოდნენ ზურგჩანთებით,
ხალთებით, გულებით; დალილები, და-
მტვერილები, დასიცხულნი.

ჩვენ სახლსა და გაბადაძეების ეზოს
ყორეს შორის ნარვლი გადიოდა, სა-
დაც ნაწრეტი წყალი ჩაედინებოდა ავ-
დარში და დარშიც. წყალსადენის ონკა-
ნებიდან გადმონადენი და ნარეცხი, ნახ-
მარი წყალიც იქ იყრიდა თავს. ერთი
სიტყვით, ჩვეულებრივი ღვარსადენი
იყო, რომელსაც ქალაქში კანავოს ეძა-
ხიან. ეზო ქუჩაზე მაღლა იდგა და ღვარ-
სადენი ქუჩის ღია კოლექტორს უერთ-
დებოდა. ეს ნაწრეტი წყალი გადმოდი-
ოდა ეზოს ყორეზე და ეცემოდა ქვევით
საკმაოდ ფართო, ღრმა თხრილში.

ერთხელ აშუადღებულზე დასიცხუ-
ლი, პირტიტველი ახალწვეული გამოე-
არდა მწყობრიდან, ჩვენ კანავოს მიადგა
და სანამ რაიმეს თქმას, დაძახებას მოვა-
სწრებდი, წყალს ღაეწათა. არ დალიო-

რაზო პიიშვილი
მშპ-ია კარში

თქვა, მინდოდა მეყვირა, მაგრამ გვიან-
ლა იყო.

გადამხოზობდა ახალწვეული თხრილს,
ქვის ყორისათვის მიეზვინა ორივე ხელი
და სვამდა ხარბად ყორეზე გადმოშლი-
ნარე წყალს. წყურვილი მოიკლა, ტუჩე-
ბის წმენდით, სველი ჭედის ფერთხვით
და სირბილით წამოეწია წინ წასულ
ჯგუფს.

...თავისი სოფლის ანკარა წყაროს მი-
ამგვანა ჩვენი კანავო. წყალი ყველგან
ისეთივე სუფთა ეგონა, როგორც იქ,

პასტორის საღვთო

პირველი დაჭრილები ჩამოიყვანეს
და კატამ მიკბინა იმ საღამოსვე. კატამ
შეიძლება დაგბრწყალოს, დაგკაწროს,
კბენა რაღა უბედურებააო, იკითხავს
ვიღაც, საესეებით სამართლიანად. მე კი
ნამდვილად მიკბინა და თითოც კინაღამ
წამაჭამა. ყოველ შემთხვევაში, ფრჩხი-
ლი ამაცალა. გაველურებული, დამშეუ-
ლი კატა უნდა ყოფილიყო. ბავშვებმა
დააფეთეს მეზობლისას, გადმოახტა
ლობეს, ჩვენი აივნის სვეტს მოეპოვრე-
აო, ვსტაცე ხელი, დავიჭერ-მეთქი,
მიკბინა და სიბნელეში გაუჩინარდა. ვი-
სი იყო, საღაური, რა ჯიშისა და რა წარ-
მოშობის, ვერაფერი დაადგინა. ცოფიანი
იქნებოდაო, თქვა ვიღაცამ. იქნებოდა,
არ იქნებოდა, ღმერთმა უწყოდა. იშვი-
ათად, რომ ნორმალურმა კატამ ადამიანს
უკბინოსო. სიფრთხილეს თავი არ სტკი-
ოდა და გამაქანეს პასტერის საღვთოში.
აღმომიჩინეს, როგორც იტყვიან, პირ-
ველადი დახმარება და დამიბარეს დი-
ლისთვის. მეორე დღეს ჩემთვის აღარა-
ვის ეცალა და მარტოდმარტო გავუყევი
გზას. პირველად ჩემს ცხოვრებაში,
სხვის დაუხმარებლად ჩავედი ქალაქის
ცენტრში, მივაღექე იმ შენობას, სადაც
წინა ღამით გამსინჯეს.

— ეს არის? — იკითხა ხანში შესულ-
მა, ჭალარა, სანდომიანმა ექიმმა ქალმა.
ეს არის კიო, უპასუხეს ექთნებმა. ექიმ-
მა ყურადღებით ამათვალიერ-ჩამათვა-

საიდანაც წამოვიდა. ვინ იქნის, შემდეგ
სად წავიდა მისი სიცოცხლის ნაკადუ-
ლი, ღელე თუ მდინარე. რას შეუერთ-
და, სად დაგუბდა, სად დაშრა. შეიძლება
მშვიდობიანად განვლო გზა დასაწყი-
სიდან ბოლომდე, მაგრამ მდინარეები
ხომ უკან აღარასოდეს ბრუნდებიან.
ბრუნდებიან, მხოლოდ ღელეებად და
ნაკადულებად — აღარ, სხვანაირად
ბრუნდებიან, თუნდაც გაზაფხულის
წვიმად.

ლიერა და გულთბილად გამიღიმა. ექთა-
ნმა ანკერის შევსება დაიწყო.

- გვარი.
- გვიმრაძე.
- სახელი.
- ბადრი.

დაბადების ადგილი, სოციალური წა-
რმოშობა და ასე შემდეგ. კატის აღნა-
გობა, ასაკი, თვალის ფერი და გამომე-
ტყეველება — გაურკვეველი. ფრიად ავ-
რესიულად და უპატრონოდ მონათლეს
და ამაზე შეჩერდნენ.

- და-ძმა გყავს? — მკითხა ექიმმა.
- კი, პატარები.

— პატარები, შენ დიდი ხარ, ესე იგი...
მამა სად არი?

- ჯარში.

ასეა, ჩემო ბადრი, საქმეო, მითხრა შე-
ფიქრიანებულმა ექიმმა. ნემსი უნდა გა-
გიკეთოთ და თანაც ბევრიო. შენ პატარა
აღარა ხარ, პატარები თავად გყოლია სა-
პატრონო და ჭკუის დასარიგებელიო.
დღეში ერთ ნემსს გაგიკეთებ, მეტს არა,
არც გეტკინება, არც არაფერი, მხოლოდ
აუცილებლად უნდა იარო, აუცილებ-
ლადო. ეს ბოლო სიტყვა კიდევ რამდენ-
ჯერმე გაიმეორა. რას გიზამდი. სხვა-სა-
შველი არ ჩანდა და უარს ხომ არ ვე-
ტყოდი.

მზე გადაიხრებოდა თუ არა, გავუდგე-
ბოდი პასტერის საღვთოს გზას. ფეხში-
შველი მივტანტალე მზით გახურე-

ბულქვაფენილზე, აუჩქარებლად შევ-
დრიდი სადგურის ნახევრადკარიელ შე-
ნობაში, შავ-თეთრი ფილებით მოჭადრა-
კებულ იატაკზე ვიდექი უხმოდ. საქმე-
შემოღებულ ექთნებს უკვირდათ ჩემი
დანახვა, იღიმებოდნენ და თავაზიანად
მეპყრობოდნენ. ასეთ მიღებას ჩვეული
არ ვიყავი და ვიბნეოდი. შევდიოდი ექო-
მის დიდ, სუფთა, წყნარ კაბინეტში,
სადაც უცნაური კარადები, კოლბები,
მენზურები, თავმოხუფული ქილები და
სხვა გაურკვეველი დანიშნულების საგ-
ნები ეწყო. ექიმი აქეთურ-იქითურ ამ-
ბებს მეკითხებოდა, მიკეთებდა ნემსს
შიგ მუცელში, მასვენებდა, მაქებდა და
მეფერებოდა. ძალიან კარგი და ყოჩაღი
ბიჭი ხარო, მარწმუნებდა. რას ვაკეთებ-
დი საქმეარს და საარაკოს, ვერ ვგებუ-
ლობდი. მზის გადახრისას ფეხშიშველი
დავადგებოდი გახურებულ ფილაქანს,
ჩავდიოდი ქალაქის ცენტრში, შეგვიო-
დი პასტერის სადგურში, ცოტა ხანი ვი-
დექი შავ-თეთრი ფილებით მოჭადრაკე-
ბულ, გრილ იატაკზე, ვიკეთებდი მუცე-
ლში ნემსს და მივიდიოდი იმავე გზით
უკან. ეს იყო და ეს. ორმოცი დღე ვიარე
წინ და უკან და არც გამიმხელია, რა
მჭირდა. კატა რა სალაპარაკო იყო.
ძალს რომ დავეგებინე (შემდგომში
არც ეს დამკლდება), კიდევ რაღაცას ვი-
ტყუოდი. ძალიდ მაინც ძალდია, კატა კი-
დევ კატაა მაინც.

ამ ორიოდ წლის წინ თბილისის პასტერის სადგურში ამოვყავი თავი და ვაგზოვდი, სანამდე ამ დაწესებულებაში არ მოხვდებო, მანამდე ვერაფრით ვერ წა-
რმოიდგენ თუ რამდენი მშვიდობიანი მოქალაქე დაზარალებულა ამ ურბანის-
ტულ ქალაქში გარეული და შინაური ცხოველებისაგან. კატის დაკბენილიც ბევრი ენახე და სხვა უფრო სამარცხე-
ნო ცხოველებისაც, მაგალითად ვიო-
თხის და ზაზუნასი. კაბინეტებთან უთა-
ვებოლო რიგები იდგა. ყველა რიგს იცა-
და განურჩევლად სქესისა, ცენზისა, ასაკისა და ეროვნებისა.

... და მე იქ ენახე ლომისაგან დატო-
რილი წარმოსადგეი მამაკაცი, არავითარ შინაგანაწესს რომ არ ემორჩილებოდა. მკლავი ჰქონდა ჩამოღლებილი მხრიდან მაჯამდე. უნდა გენახათ, რა ღირსეული იერით და მზერით დადიოდა დერეფან-
ში.

ლომის დაკბენილი მოდისო, ჩურჩუ-
ლებდნენ პაციენტები და მოწიწებით უთმობდნენ რიგს. ახალბედა ავადმყო-
ფები ალტაცებულნი აყოლებდნენ თვალს, გამოცდილები კი შურითა და სინანულით მიჩერებოდნენ დაკოდილ მამაკაცს, რომელსაც „ინტერესის გუ-
ლობიზა“, ზოოპარკში ლომის გალიაში შეუყვია ხელი.

ხატვის მასწავლებელი

სკოლის მასწავლო ნაწილის გამგემ ახალი მასწავლებელი შემოიყვანა კლას-
ში და მოსწავლეებს წარგვიდგინა. ესო, ახალ მასწავლებელზე თქვა. დღეიდან შეგასწავლით ხატვასო, ხატვა კი თავის-
თავად ძალიან საინტერესო საგანია და აბა თქვენ იცით, როგორი ყურადღებით და სიბეჯითით შეუდგებით ახალი პერ-
სპექტიული დარგის თვისებასო.
ახალგაზრდა მასწავლებელი, ვისაც ჩვენთვის ხატვა უნდა ესწავლებინა, თავისუფლად, იმდროისათვის უჩვეუ-

ლოდ, შილიფადაც კი იყო ჩაცმული. ლოყებზე ჩამოფენილ წაბლისფერი თმა, დიდი მეკრდი, სქელი ტუჩე-
ბი და ოდნავ მეჩხერი კბილები ჰქონ-
და. წამდაუწყებლად იცინოდა და ჩამოშლილ თმას ისწორებდა.

გვესაუბრა ხატვაზე, მე მგონი, მხატვრობაზეც და ახლა, ამოიღეთ ფერადი ფანქრები, ალბომები (სად გვექონდა

რეზო შიშიშვილი
მუსიკა გარეშე

ან ერთი, ან მეორე), საშუალებები და დახატეთ ხეზე ჯაჭვით მიბმული ცხვარიო. ჯერ ჯაჭვი უნდა დაგვეხატა, შემდეგ ცხვარი და ბოლოს ფონი. მდინარის ფონზე არ არის ლაპარაკიო. უკანა ხედზე ქვის დაბალი სახლი, ღია ფანჯრები, რაფაზე შემოდებული ქოთნები და შიგ ჩარგული ყვავილები უნდა გამოჩნდესო. ფონის (რასაკვირველია, არა მდინარის) დახატვა სავალდებულო არ იყო. თუ მოვასწრებდით და დავხატავდით, ხომ კარგი, თუ ვერ მოვასწრებდით — არა უშავდა რა. ხეზე ჯაჭვით მიბმული ცხვარი უნდა დაგვეხატა უპირველესად.

შევეუდექით მუშაობას. ზოგი მელანში ჩაწეული კალმით ხატავდა, ზოგი ფანქრით. ვხატავდით ცალხაზიანი რგეულის ფურცელზე, საშრობზე, წიგნის ფურცლებზე, ვის რაზე მიგვიწვდებოდა ხელი — იმაზე. მაღე ზარი დაირეკა და ჯაჭვის დახატვაც ძლივს მოვასწარიო. ჯაჭვზე ვმუშაობდით ძირითადად. ხატვის გაკვეთილი კი მას შემდეგ აღარ ჩავეტარებია. ახალი მასწავლებელი მე პირადად ორჯერ-სამჯერ დავინახე სამასწავლებლისთან, ქუჩაშიც დავლაწინდე რამდენჯერმე და შემდეგ აღარსად გადავწყვიტომეიარ. სკოლაში უცნაურად და გამომწვევად (ეს სიტყვა მაშინ არ ვიცოდე) ჩაცმული დადიოდა და — ქუჩაშიაც. ყოველ შემთხვევაში, ისე არ იცვამდა, როგორც ეცვათ მაშინ, იმ დროს.

იანვარი იყო. ნახალწლევი. სახლში ვიყავი ჩასული სადღესასწაულოდ. დეკემბერი ისე ჩამოთავდა, ფიფქი თოვლი არ ჩამოვარდნილა და იანვარშიც მზიანი დღეები წაწყეო ერთმანეთს. სამაგიეროდ ცივი ქარები უბერავდნენ და დამდაობით ყინავდა. შუადღით, როცა მზე ზალის ოთხივე ფანჯარას ერთდროულად მოადგებოდა, ოთახში სითბო იბუღებდა და ქარის სისინი და ლედვის ხის დიდრონი ტოტების მონოტონური კრილი თულა არღვევდა მყუდროებას. იმ დღეს კი ნამეტანი მოაწყდა კედლებს ქარაშოტი. ლედვის რტობმა კრიალს,

ოხვრას და გმინვას მოუმატა, რკინიგზის პიკარიც გახმაურდა ეზოში და შრიგოშით მიხურა ქარმა ვიღაცის ზურგს უკან. მასპინძელს კითხულობდნენ. გახედეს. მოიპატიჟეს. მესმოდა, როგორ ბოდიშობდა ვიღაც შემოსასვლელში. არა უშავს, პალტოს მე თვითონ ჩამოვკიდებო, ამბობდა, ვინ უნდა იყოს მეთქი, ვფიქრობდა. ოთახში შემოვიდა ასაკგადაცილებული, ტანსრული ქალი, რომელსაც ძალიან თვალმისაცემალ, მწიფე შინდისფრად ჰქონდა სქელი თმა შეღებილი.

ნუსიკის მასწავლებელი აღმოჩნდა. კერძო გაკვეთილებს უტარებდა თურქულ ნუსიკის მოყვარულებს.

— მხოლოდ ნოტები არ ვიცო, სმენით ვაწყობ და ვასწავლო...

ერთი სიმღერის სწავლაში ხუთ მანეთს ჯერღებოდა, მაგრამ ჩვენ ოჯახში (იმ დღეს სტუმრებიც იყვნენ) მსურველი არ აღმოჩნდა.

ცივი ქარი აწევზოდა ფანჯრებს, ლედვის დიდრონ ტოტებს ახეთქებდა ერთმანეთს, მოთქვამდა და კიოდა დროდადრო ფანჯრების მიღმა. მუსიკის მასწავლებელი უხერხულად, გვერდულად იჯდა სკამზე და დღუშდა. მუსიკა თუ არავის სჭირდებდა, მე-რისი მაქნისი ვარო, ფიქრობდა ალბათ. შევამჩნიე, ბოტები ეცვა იმ ქარში და სიმშრალეში. მეცნაურა კიდევ. სად მინახავს, სად მინახავს-მეთქი, ვფიქრობდი გუნებაში და ვიცანი მასწავლებელი, ოცდაათი წლის წინათ რომ ჩამიტარა ხატვის პირველი და უკანასკნელი გაკვეთილი. სად იყო აქამდე, სად იარა; კიდევ რა საგნებს ასწავლიდა ხატვიდან მუსიკაზე გადასვლამდე?..

მურაბიანი ჩაი შესთავაზეს. დალია, ნამცხვარი დააყოლა. გათბა, გამოცოცხლდა, პიანინოს მიუჯდა უკითხავად და საშინელი მაღალი ტონალობით დაუკრა „ჩახედ მეგობარს თვალებში“, „ორი ქოთანი ვიყიდე“ და სხვა. ქარი აზანზარებდა ფანჯრებს თუ პიანინო, ვეღარ გაფარკვიე. ლედვის ტოტების კრიალი, ფანჯრების ზრიალი

და პიანინოს ხმა აირია ერთმანეთში და მუსიკის მასწავლებელს თანდათან გაუჩნდლა ალტაცება, გაჩერდა. თვითონვე მიხვდა, დამსწრე საზოგადოებაზე შთაბეჭდილება რომ ვერ მოახდინა.

აუწყობელიო, თქვა.

მართალია, აუწყობელიაო, დაუდასტურეს.

— ხუთ მანეთს ვიღებ ერთი სიმღე-

რის სწავლაში, ნოტები არ ვიცი, წმენით ვასწავლი...—უხალისოდ გაიმეორა მან.

აშკარად არ უნდოდა წასვლა.

გარეთ ციოდა. ზენა ქარი დაქშუოდა ქუჩებში, ძვალსა და რბილში რომ ატანს — ისეთი.

მასწავლებელს კი ბოტები ეცვა იმ სიშვარალში.

ვინღა იცვამდა ბოტებს იმ დროს.

საშოროში

იმ წელიწადს ჩვენ ქალაქში სუფოროვის სამხედრო სასწავლებელი გაღებოდა მოსკოვიდან. ლამაზ საპარადო ფორმაში გამოწყობილი ბიჭუნები წყობრივ ნაბიჯებით, ორკესტრისა და ქალაქის ბავშვების თანხლებით დადიოდნენ ქუჩებში. შორიახლო მივსდევდით მართლაც და ალტაცებას და გაოცებას ვერ ვფარავდით.

საფიჩხიას ბაქანთან მცხოვრები ქალი, რომლის არც სახელი ვიცოდი, არც გვარი, ყოველ დილა-საღამოს ერთსა და იმავე დროს გამოჩნდებოდა პატარაიძის ბაღთან. სამსახურში მიმავალი ჩაივლიდა ქვევით და სამსახურიდან მომავალი ზეკით, ბაქანისაკენ მიეშურებოდა მისი გაჩივიებული, ეშმაკისფერისმკენეტილი ბიჭი ზანდახან ჩვენთან თამაშობდა. ასაკითაც და ტანითაც პატარა ფეხებში გვედებოდა ბურთის თამაშის დროს, ხელს გვიშლიდა და ხშირად კარში ვაყენებდით. დედამისს იმდენ ბავშვებში ვყავდი გამორჩეული. ყოველ ავლა-ჩამოვლაზე მაკვირდებოდა, მიცინოდა და მეფერებოდა კიდევ ეს გადამეტებული ყურადღება მაღიზიანებდა და ქალს თვალს ვარიდებდი, ზოგჯერ ვემალეობოდი კიდევ. წარმოდგენა არ მქონდა, თუ სუფოროვის სამხედრო სასწავლებელსა, იმ ქალს და ჩემს შორის რაიმე საერთო არსებობდა.

საღდაც უნდა წაგიყვანო, მითხრა ერთ დღეს ქალმა. მისი შვილი უპატრონოდ დატანტალებდა და მე სად უნდა წაგიყვანე. ჩემდა სასიკეთოდ რომ არ იჩვენებოდა, გული იმთავითვე მიგრძნო-

ბდა. გაჩივიებულ ბიჭს ვკითხე: რა უნდა დედაშენს ჩემგან, რას გადამეკიდა-მეთქი. მე რა ვიცი, რა უნდაო, შემომიღრინა, უდიერი სიტყვა მკადრა და პანდურიც მიიღო. საკბენად გამოიწია, ძლივს მოვიშორე. დედამისი კი შინ დამიხვდა იმავე საღამოს. გაიგო ალბათ მისი შვილი რომ ვცემე-მეთქი, გავიფიქრე ხასიათწამხდარმა და შეშინებულმა. ქალი კი უსაყვედუროდ შემეგება. უმიზეზოდ მიცინოდა და მეფერებოდა კვლავ. ჩემი შვილისაგან არ ვარჩევ, ისე მიყვარსო, ამბობდა.

რა გამოირკვა:

ქალს, იმ დღეს რომ კინალამ მიკბინა, იმ შვილის მიბარება უნდოდა თურმე სუფოროვის სამხედრო სასწავლებელში. ჩაირცხვის იმედი არ ჰქონია და საექიმო კომისიაზე ჩემს წარდგენას აპირებდა. აპირებდა და გააკეთა კიდევ, თუმცა ვერც ისე იოლად დამიყაბულა და გადამიბირა, როგორც ეგონა.

ესეც ჩემი შვილი არ არის, რა განსხვავებააო, ამბობდა იგი.

ეს იმნაირიაო, დედაჩემმა უთხრა, თავის ნამდვილ გვარს და სახელს იტყვის, შეგვარცხვენსო. საექიმო კომისიაზე სულ რუსი ექიმები იქნებიან, ჯანმრთელობას რუსულად ამოწმებენ, ვიტყვი, რუსული არ იცისთქვა და ამის მაგივრადაც მე ვილაპარაკებ და ჩემს მაგივრადაცო, გვარწმუნებდა უცნაუ-

რაზო მაიშვილი

მუშაია კარში

რი მთხოვნელი. დედას მაინც გული ეთანატებოდა, უარის თქმასაც ვერ ახერხებდა და არ იცოდა, რა ექნა.

რალა ბევრი გავავარძელოთ და, წავედით მე და ის ქალი ერთ მშვენიერ დილით სამხედრო ჰოსპიტალში საექიმო კომისიაზე გასატარებლად. მხოლოდ და მხოლოდ ქართულად ილაპარაკეო, დამარიგა დედობილმა ეზოში შესვლისას. ისე შემომხევეწა, თითქოს მისი გაფრთხილების გარეშე ავტოკიკედებოდი რუსულად.

საექიმო კომისიის წევრები ქართველები აღმოჩნდნენ. მხოლოდ ერთი რუსის ქალი შევიცანი, რომელსაც გატყვიცნებული, ალაგ-ალაგ ლილისფერ-გადაყრული ხალათი ეცვა. არც ქართულად ამომიღია ხმა, არც რუსულად, მაგრამ ჩემი დედობილი ყოვლად უადგილოდ ამტკიცებდა, რუსული არ ესმისო და თითქოს თავისი სიტყვების დასადასტურებლად სხაპასუხით ლაპარაკობდა მხოლოდ რუსულად.

— ძალიან ცუდია, რომ არ ესმის... — გამართული ქართულით თქვა რუსის ლამაზმა ქალმა, ლილისფერგადაყრული, თეთრი ხალათი რომ ეცვა. შემრცხვა, გავწითლდი. მინდოდა მეპასუხა, არც მასე არას საქმე-მეთქი, მაგრამ თავი შევიკავე. კომისიაც მალე ჩათავდა და „ძალიან ჯანმრთელის“ დამდიოთ გამომისტუმრეს გახარებულ დედობილთან ერთად. ქალმა ნაყინი მიყიდა, შინ გამიშვა, თვითონ სხვა ცნობებისა და საბუთების შესაგროვებლად გაეარდა.

გაჩხიკინებული ბიჭი, რომელსაც ამხანაგებმა ამის შემდეგ სუვოროვი შეარქვეს, სასწავლებელში არ ჩარიცხეს.

მე არ მიმიღეს, უფრო სწორედ, ჩანმრთელიაო, ჩაეწერათ დასკვნაში, მაგრამ რუსულთან ნამეტანი მწყურალად არის და ამდაგვარი ტიპის სასწავლებელში ვერ ისწავლისო.

იმ დალოცვილს, ჩემ დედობილზე ვამბობ, თავისი შვილი გაეყვანა იმ კომისიაზე. სანახევროდ სადგურში იზრდებოდა. რუსულადაც ტლიკინებდა, ტანად იყო დაფსხრიკული, თვარა ჩემზე მეტად ჯანმრთელიც უნდა ყოფილიყო.

ყოველდღე, დილით და საღამოს ჰუნტუტულურად გაილანდებოდა პატარის ბაღის წინ ჩემი დედობილყოფილი; გულგრილად შემაკლებდა ხოლმე თვალს, აღარც მიცნობდა, აღარც მეფერებოდა. მოშვებული, დაღლილ და თვალეზრაცენილი დადიოდა ზევით და ქვევით, ჩემთვის სად ეცალა, თავისი დარდი და სატყეობი აწუხებდა, თორემ კი არაფერს მამადლიდა და მსაყვედურობდა. იმ უბრალო საქმეზე ენერგიამიხარჯულს, გამწარებულს და გულნატკენს სუვოროვისთანა სამი ჰყავდა კიდევ გასაზრდელი.

გაჩხიკინებული ბიჭი კი უდარდელი, დამოუკიდებელი ცხოვრებით ცხოვრობდა. მართვესავით იზრდებოდა. არც სუვოროვის სამხედრო სასწავლებელი ელანდებოდა ლამაზობით, არც სამხედრო ფორმის ტანსაცმელზე გიჟდებოდა ზოგიერთივით. როცა სუვოროვს ვეძახოდი, კმაყოფილი იკრიკებოდა. ისე მოწონდა ეს მეტსახელი, რომ ბავშვებს ხუმრობის ინტერესი გაუნელდათ და გაჩხიკინებული ბიჭი თავისი სახელის ანაბარა მიატოვეს.

შინ იყო ის პატი

ჩემი მოუთავებელი სახლის ქვედა სართულის წინა ნაწილში, ლაფაროში თუ საჩხში, ამჯერად საჩხში წიფლაი ორი უზარმაზარი მორი ედო. ვინ მოიტანა და როდის, აღარ მახსოვს. საშეშედ იყო გამზადებული, მაგრამ დამხერხავი და დამპობი აღარ იყო ჩვენს

ბარობაზე. უბნის კომიტეტის თავმჯდომარემ სათვალე მოიხსნა, დაკვირვებით შეათვალიერა მორები და თქვა: მე გამოვგზავნი მხერხავებსო, ფრონტელების ოჯახებს უყურადღებოდ არ ეტოვებთ, ასე ვეხმარებით ყოველთვისო.

ჩემი რამდენიმე დღის შემდეგ მართლაც გამოცხადდა ორი მხერხავი, ორი მოხუცებული, ტანდაბალი, თმაგათეთრებული კაცი. დაბამული კურტაკები ეცვათ, ციოდან, იბუზებოდნენ. მოტანილი ჰქონდათ რკინის სოლები, ურო და, რაღა ლაპარაკი უნდა, — ხერხები. ჯერ დავხეთქავთ, შემდეგ დავხერხავთ, ბოლოს დავაბობთ და ერთი კვირა მოვუენდებით ამ საქმესო. გასამრჯელოდ კი იმდენი მოითხოვეს, სულ არ ღირდა ის ორი მორი ის ფასი. ივაჭრეს, იწუწუნეს, ფასიც დავვიკლეს, მაგრამ ვერ მოვრიგდით და წავიდნენ. იმ ზამთარს ისედაც იოლად გავედით. სახლის მშენებლობას გადარჩენილი ფიცრის ნაჭრებით, ნავერდულებით, სვეტების გადანახერხებით, ნაფოტებით იყო იქაურობა სავესე და უშეშობა და უცეცხლობა არ დავგვტოვია.

გაზაფხულზე ჩვენი ნათესავი ჩამოვიდა აჭარიდან. უფრო სწორედ, დედის სიძის ნათესავი. ვიდაცის ვილაცა. გამოგვემცნაურა და ღამის გასათევად დარჩა.

ახალგაზრდა, ბეჭვანიერი და წელწერილი კაცი იყო. ამოსხეპილი ჩექმები, ქამარშემოჭერილი, გადაშვებული ხალათი და კვერკოტის, მაშინ ტუფურკას ეძახოდნენ, პიჯაკი ეცვა. ღამე შინ არ დადგა. ქვევით ჩავიდა. ღურგლის დატოვებულ გრძელ დაზგაზე გაიშალა ჩალის, ძონძების ნარჩენები და ჭილოფი. ვიუკადრისეთ, მაგრამ თავისი არ დაიშალა, ასე მიჩვენია, მიჩვეული ვარო.

დედამ საბანი და მუთაქა გამატანა. იმ დროს ჩავედი, როცა სტუმარი კვერკოტის ზოლებიან, თამბაქოსფერ პიჯაკს იხდიდა. ქამარი მოეხსნა და იქვე ტაბურეტზე დაედო. ქამარზე ჩამოპორწიალებულ მაუზერს მოვკარი თვალი და სტუმარიც შეეკრთა. სწრაფად შემოტრიალდა ჩემკენ, ტუფურკა დააფარა ქამარს, გამიღიმა, გამომცდელად მომაშტერდა. საბანი და მუთაქა გამომართვა, მადლობა მითხრა რაღაცნაირად შეფიქრებულმა და გამომიშვა.

ძალიან ადრე გამედვიძა იმ დილით. ინათა თუ არა, ფანჯრიდან გადავიხედესტუმარი ამდგარიყო, კვერკოტის პიჯაკით, ქუდიით და ჩექმებით წკიპად დადიოდა ეზოში. ამოვიპატიყეთ. ჩაიდალია, ისაუზმა, რაღაც გაციცქნა უგემურად. ჩვენ წილ პურს პირი არ დააკარა, დილით ჩაიც საეპარისიო, თქვა. გამოგვკითხა აქეთური, იქითური. ის მორები რატომ ყრია იქო, ისიც კი იკითხა. ვერ დავაპეთ, ვერ დავხერხეთ, ბევრი მოგვთხოვესთქვა, ვუთხარიო. წამოდგა, მადლობა თქვა, ისევ ეზოში ჩავიდა. შუადღემდე წრიალეზბა ქიშკართან და საჩეხთან. ქუჩაში იხედებოდა მაღიმაღ. ვიდაცის ელოდა, ვიდაცის ერიდებოდა თუ რა იყო, ვერ ვხვდებოდით.

— ნაჯახი არ გაქვთ, თქვენ? — მკითხა ნაშუადღევს.

— გვაქვს, კი, როგორ არა... — ვუპასუხე და შევყოყმანდი, ჩვენი უხეირო ნაჯახის გახსენებაზე დამება ენა.

მოიტანეო, მითხრა. გამოვურბენინე ტარგაბზარული, დაბლაგვული ნაჯახი. გამომართვა, შეათვალიერა, გაეცინა. ეს არის ნაჯახი ხომო, იკითხა. მორთან დადო ფრთხილად, თითქოს ტარის გაფუჭებას მოერიდა. შემდეგ ქამარი შეიხსნა და ისე მოხერხებულად გაიხადა პიჯაკი, ისე მიაკიდა ლურსმანზე ქამართან ერთად, რომ იარაღს თვალი ვერ მოვკარი. ნაჯახი აიღო, შეატრიალ-შემოატრიალა, მომეცალეო, მითხრა. ვიფიქრე, ქერქს და ნაფოტებს შემოაფცქვინის, გაჩიენ-გამოჩორკნის, დააუშნოებს ამ მორებს-მეთქი. შემართა ნაჯახი და მათარხივით მოიქნია ფაქტიურად ცალი ხელით და მუჭისისიქ ნაპობი ყავარით გააცალა მთელ სივრცეში. ეს არის ნაჯახიო, დააყოლა თან. ისევ მოიქნია და მეორე ყავარ-ნაპობი აახია, ისევ მოუნაცვლა, ჩაჩეხა და ჩახლინა უფრო სწლად. იქიდან მოყოლებული აქამდე იმნაირი არ მინახავს არა-

საზოგადოებრივი
მედიის ცენტრი

ფერი. რა ძალით და რა სისწრაფით იქნევდა ხელს და ნაჯახს, დღემდე ვერ გამორკვევია. იქნევდა და ხლეჩდა ორმეტრიან მორს მთელ სიგრძეზე. დაშალა და დაყავრა მთელი ხე. მეორეს მიაღმა. გაიფულა. ბზარი ყუამდე დავიდა და ბოლოს ტარი ორად გაიყო. ვატყობდი, უკვე ხელს ტყენდა, ხელისგულს უწეწავდა ეკლის ხის ორტარა ნაჯახი. უკანასკნელი ნაპობიც გახლიჩა და ტარიც გადამსხვრა ზედ ყუასთან. პირი იქვე დარჩა ნაპობთან, ტარი მჩხელს შერჩა ხელში. ფული, დაიძახა, ეს არის ნაჯახი, ხომო, ტარი შუაზე გაყო, გაიღიმა, ნახლეჩები ცალ-ცალკე მოისროლა და კმაყოფილი სახით მიათვლიერა სიგრძეში დახეთქილი შეშით გავსებული საჩხები. ამით აწი შენც ქე დაანაწილე-ბო, მითხრა და ისე მარჯვედ შემოირბო, ქაა ქამარი და მოიცვა ტუფურკა, იარაღს კვლავ არ შემახვდა, თუმცა ამჯერავე ძალიან გავმეცადინდი.

ახალშებინდებულს ორმა ნახევრად სამხედროფორმიანმა კაცმა მოაკითხა. გვერდზე მიდგნენ და ჭოშკართან ჩურჩულებდნენ სამთავენი. რატომ მალოდინეთო, მგონი საყვედურს ამბობდა ჩვენი სტუმარი, შესამჩნევად რომ იყო

გაფითრებული და, თუ არ ვცდები, ერეთულებულიც. ჯიბიდან სავაზნეები ამოიღო. მაუზერი მოიხსნა. ერთ-ერთს ჩააბარა. დაიძახა, დამეშვიდობა, დიასახლისთან მიდლობა დამაბარა და უცნაურფორმიან პირებს გაჰყვა. ჩქარი ნაბიჯებით წავიდნენ ქვევით, სადგური-საკენ გაუხვიეს.

მთელი ორი ზამთარი გვეყო ის შეშა.

სად გაქრა ის კაცი, დღესაც არ ვიცი. რამდენიმე წლის წინ კვითხე დედას, ვინ იყო ის აჭარელი-მეთქი?

რომელიო, ვერაფრით ვერ გაიხსენა.

ამა და ამ ზაფხულს რომ მოგვაკითხა, ბახმაროში გათხოვილი შენი დეიდაშვილის მანის ქმრის სახელით რომ მოვიდა, როგორ არ გახსოვს?

— ნაჯახი რომ გავგიტეხა, იმაზე ამბობ? — მოიგონა ძლივძლივობით.

იმაზე ვამბობ, კი, და ვინ იყო ის ნაჯახის ტარისმტეხელი, ხომ არ გახსოვს-მეთქი. ჩავეძიე, არ მოგვეფი.

არ ახსოვდა.

ჩამოვიდა, დამე გაათია, ნაჯახი გავიტეხა და წავიდაო.

გაიგე ახლა ვინ იყო.

მელანო

სამხმდრო გზაზე ჩვენი ჯარი მოდიოდა დაუსრულებლად. დასავლეთისაკენ მიმავალი დივიზიები კავკასიონის მისადგომებს უახლოვდებოდნენ. რამდენიმე შენაერთმა ჩაიარა ალბათ თვენახევარში. ფეხოსან ჯარს და არტილერიას ენაცვლებოდა ტანკები, რომლებიც ქალაქს მწყობრად, ორგანიზებულად, რამდენადაც შესაძლებელი იყო, უხმაუროდ გადასერავდნენ და შავი ზღვის სანაპიროს ეშურებოდნენ.

ჩვენ სახლსავე, ასიოდ ნაბიჯის იქით მკვეთრი მოსახვევი იყო და ტანკებს მობრუნება უჭირდათ. როგორ არ ფრთხილობდნენ ტანკისტები, მაგრამ არაფერი გამოდიოდა. გინდოდა, არ

გინდოდა, მელანო ჩიქვანის ღობე-მეს-რისათვის უნდა გაგეკრა მუხლუხო ან ლულა, მიუხედავად იმისა რომ თეთრი და წითელი აღმებით აღტურვილი გზისა და მიმართულების მაჩვენებელი ჯარისკაცი იდგა ზუსტად იმ ადგილას ყოველთვის. რაც მართალია, ტანკების დიდი უმრავლესობა უფათერაოდ მიმავრებოდა ვიწროებში, თუმცა ყოველი მეათე მაინც შემოადლიტავდა მელანო ჩიქვანის ეზოს ხის მესერს.

მელანო ინვალიდი კაცი გახლდათ და მუშაობა უჭირდა. ღობის ყოველდღე შეჭედდა და შეკეთებდაც ეზარებოდა. ხაკის მომწვანო ბლუზას იცვამდა. ქულზე წითელ ვარსკვლავს იკეთებდა.

მელანო მეტსახელი იყო თუ ანევე ჰყავდათ მონათლული, ვერ ვიტყვი. შეიძლება მელიტონად იწერებოდა და საალერსოდ მელანოს ეძახოდნენ, არც ეს ვიცი. ღობის ლაწანის ხმას გაიგებდა თუ არა, პროტეზის კრიალით და ევანგელით გამოვარდებოდა ქუჩაში. ლანძღვითა და გინებით იკლებდა იქაურობას. მე თქვენი ასე და ისეო, ემუქრებოდა მძღოლებს, ტანკებზე მიიწევდა ყასიდად. ამშვიდებდნენ, ომია, რა ექნათ, უარესიც ხდება. გაგიკეთებთ ღობესო.

— თქვენი გაკეთებული და თქვენი გამკეთებლის!.. — არ ჩერდებოდა მელანო. აშოშმინებდნენ, ბოდიშს უხდიდნენ, რას ელოლიავებოდნენ, არ მესმოდა. ორში ერთი იყო, ან ომის ხეიბარი, ვეტერანი ეგონათ, ან ქულზე უნებართვოდ მიკრული ვარსკვლავი ავდებდათ საგონებელში.

გადასწიე ღობე, მელანო, ერთი-ორი მეტრით ან სულ ახსენი დროებითო, რამდენჯერმე თხოვა უბნის კომიტეტის თავმჯდომარემ. სხვებმაც ეს ურჩიეს.

— რას ქვია, გადავწიო, ეზო დავიპატარავო მაგათი გულისთვის! — ყვიროდა მელანო.

— ომია მელანო...

— ომი თუა იომონ, მე ვერევი მაგათ საქმეში, ვუშლი ხელს?.. მე მეომებთან, მაგათ ვაჩვენებ სეირს, ხომ არავისში ვეშლები მე მაგათ!.. — ყვიროდა მელანო და ენასაც ვეღარავინ უბრუნებდა. მეზობლები დასაწყული ჰყავდა ისედაც. თუმცა, ვინღა იყო დარჩენილი. ქალები, ბავშვები, მოხუცები და გლახაკები.

ომის დამთავრების შემდეგ მელანოზ ბიძაშვილის შვილი, თოთხმეტი წლის გოგო გააუბატიურა, დაიჭირეს. გამოუშვეს. ვერ დაუმტკიცესო. რაღა დამტკიცება უნდოდა, ქვეყანამ იცოდა, რაც ჩაიდინა. სოფელმა გოგომ კი თავის დახრჩობა სცადა მდინარეში. გადაარჩინეს, მაგრამ დაავადმყოფდა, ჩამოხმა და აბასთუმანში გაგზავნეს.

ორმოცდაჩვიდმეტში მელანო ბალახვანში მანქანიდან მიაცხრილა ვიღაცამ. მსროლელის ასავალ-დასავალი ვერ გაიგეს. ჩესუჩის კიტელი ეცვოა, უთქვამს ერთ თვალთმხილველს. რამდენს ეცვა იმ დროს ჩესუჩის კიტელი, ღმერთმა იცის.

ძვერელი ძმები

ჯგარი კი კვლავ მოდიოდა მომდევნო დღეებშიც. ცხენები მოაგორებდნენ ზარბაზნებს, ლაფეტებზე დაწყობილ ტყვია-წამლის ყუთებს. თავით ფეხამდე შეიარაღებულ ჯარისკაცებს დახვეული ფარავები ჰქონდათ მხარი-ლოვ გადაკიდებული. მძიმედ მოაბიჯებდნენ მოკირწყულ გზაზე ცხენებთან, ზარბაზნებთან, დატვირთულ ფურგონებთან, ანთებულ, აბოლებულ სამზარეულოებთან ერთად.

ჭიშკრის სათავეზე შემომჭდარი გავყურებდი ქუჩაში მომავალ ჯარს. თუკი დაღლილი ჯარისკაცი გამიღიმებდა და ხელსაც დამიქნევდა, სიხარულით ჭიშკრის სათავეზე ვეღარ ვჩერდებოდი. ჯარის ურიაშულზე, საგორავების ზრია-

ლზე, ცხენის ჭიხვინზე, მოძრავი სამზარეულოს შიშინსა და ტკაცუნზე მქონდა ყური მიჩვეული. ეს ხმაური მაგსებდა, მაჯადოებდა; რაღაცნაირ სიზარულს და იმედს მინერავდა.

ერთ დღეს ჩემდაუნებურად ყურადღება მივაქციე განაპირა რიგის წვრილკისერა ჯარისკაცს, ყელმოღორცილი რომ მიჩერებოდა ჩვენი სახლის უფანჯრო ჩარჩოებს. უკითხავად გამოეყო იგი მწყობრს და ისე მოულოდნელად შემოვარდა ეზოში, რომ ჭიშკრის სათავეზე შემომჭდარი ვერ დამინახა, ზევით, აივინსაკენ გაიქცა. გამიყვირა. ჭიშ-

რეზო მინაშვილი

მშენიან ძარში

გრის დედოფელ ჩამოვცურდი უხმაუროდ, თუმცა ჭარისკაცმა მაინც ყური ცქეცია, მოტრიალდა, გულდიად გამიღიმა შორიდან და ჩემკენ გამოვარდა. მიცანიო? — მკითხა სულმოუთქმელად. კი, როგორ არა-მეთქი, იმგვარადვე ვუპასუხე და რატომღაც ავღელდი. თითქოს შემეშინდა კიდევ. ვინ არის სახლშიო, დაინტერესდა. არავინ არ იყო ჩემს გარდა. დედას გადაეცი, მე რომ ვიყავი, ჩვენიანებს შეატყობინოს ძვერში ჩემი აქ ყოფნის ამბავი, ფრონტზე მივდივარ, გერმანელები უნდა გავუუუოო, გამიღიმა, თავზე ხელი გადამისვა, იმწამსვე მოცოცხა, რაზმს წამოეწია, უხმაუროდ ჩადგა მწყრივში და წინ მიმავალ ჭარისკაცს მოგვიანებით აღუყუო ფეხი. ჭარმა მოსახვევში გაუხვია და წვრილკისერა, მოციხნარი სახის ბიჭიც მიიყარვა.

ვიცანი, როგორ ვერ ვიცანი ძვერელი ბიჭი, ბაბუას ძმისშვილი, ტყუპი ძმის ცალი კუკურა. თუ ბუჭუტა? რომელი იყო, ღმერთო, გამახსენეს! ალბათ ბუჭუტა.

სახელი ბუჭუტა, როგორც ჩანდა, კუკურაზე უფრო მომწონდა და დედაჩემსაც ასე მოვახსენე, შენი ბიძაშვილი ბუჭუტა ვნახე-მეთქი. სად, როგორ, საიდან, შეუძლებელიაო.

— რატომ არის შეუძლებელი, მწყობრიდან გამოვარდა, დამელაპარაკა და გაიქცა...

იმავე დღესვე ნახა დედა ბაზარში ვაშლის გამყიდველი ძვერელი გლეხი და სოფელში ამბავი გაიტანა. მეორე საღამოს კი ბაბუას ძმა და დედაჩემის ბიძოლა ჩამოვიდნენ. მორჩილი ტანის სათვალისანი კაცი ჩოხა-ახალუხში იყო ძველებურად გამოწყობილი, ტანსრულ ქალს კი ფოფილა კაბა ეცვა.

— რომელი იყო, შვილო, რომელი... კუკურა თუ ბუჭუტა? — ცრემლებს იმშრალეზდა ქალი.

— აცადე, ბოშო, ბოვშს დაფიქრება! — ტუქსავდა ტანმორჩილი კაცი, აღუღლებას რომ ფარავდა.

— ბუჭუტა. — ვთქვი მგზავნებზე და ვადვად.

— იქნებ კუკურა?

— შეიძლება კუკურა... — წამომცდა რალაც ეშმაკად და იქიდან დაიწყო ჩემი წამება.

რომელი იყო გაიხსენე, გინდა თუ არაო, ჩამაქინდნენ.

— ბუჭუტა იყო, კუკურა არ ყოფილა, შეიძლება კუკურა იყო...

ვიცოდი კი, რომელი იყო?

— იქნებ გაიხსენო, შვილო, კუკურა იყო თუ ბუჭუტა? — მევედრებოდა ქალი.

ეს რა დღეში ჩავვარდი.

ომის დაწყებიდან დღემდე ბუჭუტასაგან თურმე არაფერი სმენოდათ და ამიტომ უფრო იყვნენ დაეჭვებულნი. კუკურას კი შვილი თვის წინ გამოეგზავნა წერილი ჩრდილოეთ კავკასიიდან. ძმაზე არაფერს ეწერებოდაო. მშობლებს შვილები კი, ისე როგორც სკოლაში, ისე როგორც სოფელში, კიდევ ერთ ნაწილში, ერთ ჰერკევემ ეგულებოდათ.

მეორე ძმა რატომ ვერ დინახეთ, იქნებ იგი მწყობრში დარჩა, იქნებ დავინახა, მაგრამ შენ თვალი ვერ მოკარიო. შეიძლებათქვა, ყველაფერზე თანახმა ვიყავი უკვე. რა თქვა, რა დაგება-რა, ბუჭუტა თუ იყო, კუკურა სად არისო, ხომ გეტყვოდაო და თუ კუკურა იყო, ბუჭუტას ამბავს გაგაგებინებდაო.

— ვერაფრის თქმა ვერ მოასწრო...

— ვამტიციებდი შეცბუნებული და დაბნეული. — გამოვარდა მწყობრიდან, ფრონტზე მივდივარ, ჩვენებს გააგები-ნეთ და წავიდა...

უკვე ჩემი თავისაც აღარ მჭეროდა. ვტყუოდი, მეგონა. სხვა ვნახე ალბათ და არა ერთ-ერთი ძვერელი ძმათავანი-მეთქი, ვფიქრობდი საქციელწამხდარი. მეორე წელიწადს დედაჩემის ბიძამ და ბიძოლამ ფოტოსურათი ჩამოიტანეს.

ფრონტზე წასვლის წინ გადაეღოთ სურათი ძმებს. დააკვირდი, რომელი

იყო. ერთიც იყო და მეორეც. გაჭრი-
ლი ვაშლის ნაწილებს განასხვავებდი
ერთმანეთისაგან და იმათ — ვერა. ორ-
ივე რომ არ ყოფილა, ნამდვილად მახ-
სოვდა. იყო ერთი, მეორეს ნაწილი,
მთელის ნახევარი. შეიძლება ის მეორე
იყო პირველი, ანდა პირველი — მეო-
რე. სახელების მეტი არაფერი იცვლე-
ბოდა თითქმის, მაგრამ მშობლებისათ-
ვის ისინი მაინც ცალ-ცალკე არსებობ-
დნენ, შვილების დარდი და სატყი-
ვარი ნაწილ-ნაწილ დაჰქონდათ.

იმ შეწუხებული, გატანჯული ხალ-
ხის დანახვა აღარ შემეძლო, მაგრამ შე-
ხვედრებს, შეკითხვებს და თხოვნა-
მუდარას თავს ვეღარ ვარიდებდი. იქა-
მდე მივდი, რომ არც ერთი არ მინა-
ხავს-მეთქი, კინაღამ განვაცხადე.
დამთავრდა ომი.

ბუბა, შე კველო!

ჩამოვიდა ბაბუაჩემი ცხენით. ჩა-
მოგვიტანა ცოტაოდენი სანოვავც. ლო-
ბით, ნიგოზი, ვაშლის ჩირი. ცხენი ლო-
ბეზე გამობა და სანამ თვინიერი პი-
რუტყვისათვის ბალახბულახის შეგ-
როვებას მოვრჩებოდი, იქაურობა მია-
თვალეირ-მოათვალეირა. კაკალს დაა-
დგა თვალი. პირგვარი გადაიწერა. ღმე-
რთო, ნუ გადამრევ, რამხელა გაიზარ-
და ეს ხეო; ეტყობა, ფესვმა წყალს მი-
აგნო, აწი ამას ველარაფერი, გააკავებს,
სულ დაფარავს აქაურობას, სხვას აღა-
რაფერს გაახარებსო. მართლაც საო-
ცრად აიყარა ტანი კაკალმა, გაუსწორ-
და სახლის სახურავს და აცდა კიდე-
თითქმის ყოველდღე აედირდი ზედ.
ძალიან გავიწაფე ასეღა-ჩამოსვლაში.
კენწეროზე მოვექცეოდი უცბად და ქა-
ლაქის ვაკეში ჩავარდნილ ნაწილს ვუ-
ყურებდი, რიონს და ახალ ხიდს ვხე-
დავდი გარკვევით.

შემდეგ ბაბუამ მოუშთავრებელი სა-
ხლის ქვედა ნაწილი მიიარა-მოიარა.
გვირჩია, ამ ოთახში მიწა გამოიღეთ
როგორმე და მეორე ჩამოსვლაზე კარს

მეგრელი ძმები აღარ დაბრუნებულ-
ნან.

რომელი იყო, ყუყურა თუ ბუჭუ-
ტაო; კითხულობდნენ მშობლები მაინც.
აფეთთან ძლიერ ანსხვავებდნენ ერთმა-
ნეთისაგან თავიანთ შვილებს და ჩემგან
რას ითხოვდნენ?

ორივენი იყვნენ-მეთქი, უნდა მეთ-
ქვა, ცხადია, მაგრამ გვიანდა იყო.

დრო მიდიოდა. ომის მოგონებანი
ფერმკრთალდებოდა, ტყვილები შუშ-
ლდებოდა თანდათან, მშობლები კი
ტყუპ ძმებს ელოდნენ. ბერდებოდნენ,
თვალთ სინათლეს კარგავდნენ და
მაინც გზას ვაპყურებდნენ. უშედეგოდ
და უიმედოდ უტყდოდნენ შვილებს. ამ
მოლოდინში დაიხოცნენ ერთმანეთის
მიყოლებით და ძვერელი ძმების ამბა-
ვიც დასრულდა.

შევავამ, ფანჯარას ამოვქოლავ, მშვე-
ნიერი, მორჩილი და მოხერხებული სა-
რდაფი გამოგივითო; რაიმე ხომ უნდა
იქეტებოდეს, რაიმე ხომ უნდა ინახე-
ბოდეს საიმედოდო. სარდაფის აუცი-
ლებლობას აღრევე ვგრძნობდით, მაგ-
რამ, ვინ მოჭრიდა მიწას, ვინ გაიტან-
და. ხარჯი უნდოდა ყველაფერს.

ბუბა, გაიტანს ამ მიწასო, გვირჩია
ვილაცამ. სხვისი რჩევა და მითითება
რად გვინდოდა, ბუბას ჩვენ უკეთ ვი-
ცნობდით, ვიდრე სხვა, მაგრამ ჯანაფ
კაცს, კამეჩის ქედს რომ მიუგავდა კისე-
რი, ბევრი ჰამა ჰირდებოდა. ოთხი კა-
ცის ჰაპანს წევდა ერთჯერობაზე, მაგ-
რამ მისი საძლომი საჰმელი ძნელად თუ
მოიპოვებოდა იმ არეშარეზე. ფულს
ცოტას ჯერდებოდა და როგორმე უნდა
გავცეპირვა. ჩვენ ვერ შეგვკამდა და
ლობიოს და ჰადს იმ ორ-სამ დღეს არ
მოვაკლებდით, როგორც იქნებოდა.

გაღმოვიდა ბუბა. მოგრიგდით. ბიჭი

ჩაუო მერიშვილი
მუსიკა მარში

დამახმარე მხოლოდ, უთხრა დედას და მუშაობას შეუდგა. მე ვისი დამხმარეც ვიყავი, ზედმე მეტყობოდა, მაგრამ გვერდიდან არ მიცილებდა. ვედროების მიწით ავსებას მავალეზდა და იმასაც ვერ ვართმევდი თავს. ბუჭა კრიდა, თხრიდა, ანგრევდა, ახვავებდა მიწას ერთ ალაგას და ვედროებით გაჰქონდა გარეთ, ეზოს ბოლოში. ორ ვედროს რომ წააპორწიალებდა, ორი გავსებული უნდა დამეხვედრებინა. ვასწრებდი და ვერ ვასწრებდი. ბუჭა ბურღულუნებდა, გაჩენის დღეს იწყებოდა. ტყავიდან ვძვრებოდი, შეუძლებელს ვაკეთებდი, მაგრამ თავით, ნიორი რომ დამენაცა, მის გულს მაინც ვერ მოვიგებდი. პაპიროს ეწეოდა ხშირად და ეს მშველოდა. კვესაბდეს აჩხაკუნებდა, გაზეთში გახვეულ თეთუნს ახრჩოლებდა, ხჩჩრობოდა და მეც ვისვენებდი, ღვთის შეწყევნით. რაღაც უმნიშვნელო და უშინაარსო ამბის მოყოლასაც მოასწრებდა ამასობაში. ყაცი უნდა იყოს კაცურიო, დამთავრებდა ამ შეგონებით, პაპიროსის ნამწვს მოისროდა და მუშაობას შეუდგებოდა, ჯერ დიდინით, შემდეგ ბურღულუნით და ბოლოს ლანძღვა-გინებით. ჯარში რატომ არ მიყავდათ, არ ამხელდა. ჯანს და ღონეს ვერავე დაუწუნებდა და სხვაზე რა მოგახსენოთ.

ორი დღე ჯახირობდა ბუჭა ჩვენთან და ბოლოს მაინც შუა გზაზე მიგვიტოვა სამუშაო. ცოლის წაქეზებით სხვა, უფრო სარფიან საქმეს გაედევნა და არც ჩვენ ჩამოგვიჩეგვია ჩოხის კალთა. ცოტამუშაველი მუშა მოვიძიეთ და სარდაფიც დავამთავრეთ.

ცოლი ჰყავდა ბუჭას მშრომელი და უბედური ავი. რძალ-დედამთილს, ესე იგი, ბუჭას დედას და ცოლს ოჯახში უქმყოფილება ჰქონდათ. უბანში იცოდნენ ეს ამბავი, სამეზობლოში რას დაფარავ, თუმცა არც ბუჭას ოჯახს ჰქონია გასაიდუმლოებული საშინაო საქმეები. ერთი შეხედვით, უმიზნოდ და უმისამართოდ, სინამდვილეში, ძალუფლებისათვის იბრძოდნენ ქალები.

უფროსი დიასახლისი ჯიუტად, მაგრამ თანდათან თმობდა პოზიციებს. ბერდებოდა, სუსტდებოდა, თუმცა რძალი ისედაც აშკარად ჯაბნიდა. ძალთა უთანასწორობას ბუჭა არეგულირებდა შეძლებისდამავარად; დედას ექომაგებოდა, ესარჩლებოდა და მაინც ცოლის ზუსტურზე დადიოდა.

როცა ბუჭას ცოლმა მესამედ ნახა შეჭამანდში თეთრა თმის ღერი, დედამთილს ეცა, წაქუზა, გაუკავა ხელები და პირწმინდად გადაპარსა თავი მაკრატლით.

დაბრუნდა ბუჭა სამუშაოდან, დაღლილი და მოშეებული. შევიდა პალატაში (სართულნახევრიანი მოუთავსებელი სახლი ჰქონდათ), მოითხოვა სადილი; დაჯდა, ჰმის, ილუქმება. ცოლი კუთხეში ზის, ხმას არ იღებს. დედა არსად ჩანს.

— სად არის, ქალო, დედუა? — დევით კითხულობს ბუჭა.

— ზევით.

— რას შობა?

— ომში მიდის.

ბუჭას ლუქმა დაადგა გულზე.

— დამარტყი, ქალო, ზურგზე ხელი, სად მიდის?

— ომში.

— ვინ მიდის, ქალო, ომში?

— დედაშენი, ადი ზევით და ნახავ.

ასულა გაოცებული ბუჭა ზალაში. რას ნახავდა უკეთესს მისი თვალები. დამხოზილა ტახტზე თავგადახოტრილი დედამისი და ტირის თურმე.

— მოგვალე! — იღრიალა ბუჭამ მთელი უბნის გასაგონად. გაცოფებულა დაეშვა კიბეზე, მაგრამ ცოლი გადაკარგული დაუხვდა. ძმასთან გადახვეწილიყო. ერთი კვირა იქაუდნებოდა, მეზობლებს უმტკიცებდა, სულ ერთია მაინც მოგვალეო. მეორე კვირა ხმა აღარ გაუღია და მომდევნო ორშაბათს თავის ხელით მოიკვანა შინ. ბავშვების გულისთვის შემოვირიგე, თვარა არ ვიზამდიო, ამბობდა.

ომის დამთავრებისთანავე მოკვდა

ბუქას დედა. ცოლმა ერთი გოგოც გაა-
ჩინა დედამთილის სანაცვლოდ და ჩვე-
ულგვარივად, დრო და ჟამის შესაფერი-
სად წარიმართა დღენი მათი ცხოვრე-
ბისა.

ორიოდე წლის წინ ჩავედი ჩვენ
ქალაქში. ამხანაგმა ფრინველზე სანა-
დიროდ წამიყვანა. ზამთარი იყო. წიწ.
ღამით წამოეფიფქა და რბილი, თხე-
ლი თოვლი იდო მიწაზე. სასაფლაოთი
შევიმოკლეთ გზა. გადათეთრებულ მინ-
დორზე გადავიარეთ. გოდოვნის გადა-
სახედში მარტოდმარტო თხრიდა ბუქა
საფლავს. ერთი ბარის პირზე ჰქონდა
სამარე ამოღებული. ჩვენ დანახვაზე
შეისვენა, ბარის ტარს დაეყრდნო.

— როგორა ხარ, ბუქა, შე ძეგლო?
— ჰყითხა ამხანაგმა.

— ვარ ისე, თქვენ რას შობით, სა-
ნადირით მიდიხართყენ?..

სულ არ იყო შეცვლილი. დამრგვა-
ლებული და დაღაბლებული მომჩვენა
მხოლოდ. ამხანაგს მონადირის სახელი
ჰქონდა და ყელგადადებულმა ბუქამ,
კურდღელი მომიყალიბა, თხოვა.

— რად გინდა კურდღელი, ბუქა, შე
ძეგლო?

— ცოლი მყავს ბატონებით ავად,
კურდღელს დავანახებ და მორჩება...

გინ იყო კურდღლის მომკვლელი. საღ
იყო თუ არა — კი, როდის გამოასალ-
მეს იმ ადგილებში წუთისოფელს უკა-
ნასკნელი ყურცქვიტა, კაციშვილს აღარ
ახსოვდა.

— მომიყალიბე და მე ვიცი თქვენი
პატივისცემა!.. — მოგვაძახა ბუქამ. ხე-
ლისგულუბი წაინერწყვა და მუშაობა
განაგრძო.

თოვა დაიწყო. მსხვილ-მსხვილი
ფანტელები წამოვიდა ციდან. იღუშალ-
მა შრიალმა გადაუარა სასაფლაოს
მოვიხედე. ყაბალახით თავწაყრული სა-
მარის მთხრელი ბუქა ჩანდა შორიდან
შავი ბუზივით. ისე მომინდა გავება,
როგორ მოარჩენდა ბატონებიან ცოლს
(რადა დროს იმ ქალის ბატონები იყო)
მკვდარი კურდღელი, თითქმის გაუგე-
ბარი აღარაფერი დამჩნებოდა ამ ქვე-
ყანაზე.

მემატი

თემატიკის მზიანი დილა იყო.
კვირა დღე. ღობის ძირებში და სახლის
სახურავის ჩრდილოეთ მხარეს კვლავ
თოვლი იდო. სახელაშვილი მოვიდა და
თეატრში წამოდიო, მოთხრა. არ გამო-
მიშვებენ-მეთქი, ვუპასუხე ცოტა ხნის
შემდეგ. რატომ მეგონა, რომ არ გამო-
შვებდნენ, არ ვიცი.

მხოლოდ ერთხელ, ომის დაწყება-
მდე ვიყავი თეატრში. ღამის წარმოდ-
გენაზე წამიყვანეს და გაჩახახებულმა
ღარბაზმა, ლოყებისა და ბენუარების
წითელ ხვერდგადაკრულმა სამკლავე-
ებმა და სავარძლებმა, საზეიმოდ ჩაც-
მულმა მაყურებელმა უფრო დიდი შთა-
ბეჭდილება მოახდინა, ვიდრე თვით
საექტაკლმა. ეტყობა, მალე ჩამეძინა
და გვიან გამომადგინოს, რადგან
მხოლოდ პირველი და ბოლო მოქმედე-
ბის მკრთალი სურათები ამოტივტივდა

გონებაში სახელაშვილის მოსვლის
დროს. ვერც კი წარმომედგინა, თუ მა-
შინ, იმ დროს იმდაგვარად განათებუ-
ლი შენობა არსებობდა კიდევ ქვეყანა-
ზე. თუკი არსებობდა, სახელაშვილის
სურვილზე, ჩემი ერთადერთი საშინაო
და საგარეო ტანსაცმლით ცხვირს ვინ
შემარგვეცინებდა შიგ. ამის გამო შე-
ფეიქრიანი, როგორც ჩანდა. დედამ
კი, ჩემდა გასაოცებლად, წადიო, მი-
თხრა და უყოყმანოდ მომცა ბილეთის
ფული.

წავედი მე და სახელაშვილი თე-
ატრში.

ღარბაზი ჩაუცემელ-დაუხურავი ბავ-
შეებით იყო გავსებული. ისეთი ქრია-
მული იდგა, როგორც სკოლის დერე-

რეზო მინიშვილი
მუსიკა მარში

ფაშნი დგას ხოლმე დიდი დასვენების დროს. მართლაც აღარ ჰგავდა იქაურება ჩემს წარმოდგენაში შემოარჩენილ სამყაროს. სინათლე ჩაქრა და რაღაც შეუცნობელი, სანეტარო გრძნობა დაემკურნა, ისე მძლავრად რომ აფორიაქებდა სულს შემდეგში. შრიალით გაიხსნა ფარდა და ნახევრადბნელი სცენიდან იღუპალი სით წამოვიდა.

სახელაშვილმა მიჩურჩულა, ეკლესიას ხომ ხედავო. ვხედავ-მეთქი. ის არის მეტეხიო. მეტეხი აფეთქდება. მხოლოდ როდის — არ გეტყვიო. ჩანდა, მართლაც ამბობდა, რადგან უკვე მერამდენედ უყურებდა ამ წარმოდგენას და ეკლესიას, თანაც მეტეხის (რა იყო მეტეხი, არ ვიცოდი) აფეთქება ხუმრობას არ ჰგავდა. ნეტავი არ ეთქვა წინასწარ. ამ ხმას რა გაუძლებდა? კაცი რომ თოფის სროლას დააპირებდა, სული წინ მისწრებდა. სანამ ჩახმახს ხელს გამოკრავდა, ჩემი მემართებოდა. ყურებზე ხელის აფარებას ვაპირებდი და ვერ ვებედავდი, მრცხვენოდა. სროლის ხმა იმდენად არ მაფრთხილებდა, რამდენადაც სროლის მოლოდინი მტანჯავდა. ახლა აქ მთელი საყდარი, უფრო მეტი, ტყვია-წამლის სადგური იყო თურმე ასაფეთქებელი. გაძლება არ გინდოდა. არადა მოქმედებაც ისე დაიძაბა, რომ სული შემეგუბდა.

სულიმანი — ზღაპრები ვინ გასწავლა, რუქაი?

რუქაი — დედაბრებმა, ჩემო ხელმწიფე, თუ მიბრძანებ, მოგიყვები ზღაპრა მეფისა და გურიელის ქალის სიყვარულის ამბავს...

ჭეინაბი — (უკრავს ფანდურზე ვენებით აღსავსე ხმას)

რუქაი — ... და შავი თმა ტევრად გადმოხეოდა. მზეთუნახავის მარგალიტ გვახს. მისი სუნთქვა სურნელოვანი ბალახების ფშვინვა იყო. ერთი ამოიოხრა უცნაურად მშვენიერმა მეფე-ქალმა, გადაფრიალ-გადმოაფრიალა აქეთ-იქეთ თმები და... (გაიხსნა შემოკრული ზარის ხმა. სულიმანი წამოიწევს. რუქაი შეშინებული ეკვრის სულიმანს).

სულიმანი — (საზარელის ხმით) ყარა-იუსუბ!

ყარა-იუსუბი — დიდებულო ხელმწიფე, მხოლოდ ერთხელ შემოკრეს!

ამ ერთხელ შემოკრულმა ზარმა ხმამ დამაფეთა და მეტეხი რაღას მიზამდა. გლახად იყო ჩემი საქმე.

მოგატყუილო, მითხრა სახელაშვილმა ანტრაქტზე. მეტეხი მესხეთე მოქმედებაში აფეთქდება, მხოლოდ რადროს, მაინც არ გეტყვიო. არ მეტყვი და ნუ მეტყვი, ჯანდაბას შენი თავი დატანი. მესხეთე მოქმედებამდე გავძლებდი, თუ კიდევ არ ცუდლუტობდა და სადღაც მესამე ან მეოთხე მოქმედებაში არ ატყდებოდა გრგვინვა-გრაილი. მაყურებლები, ჩემი ტოლები, ჩემზე პატარებიც, მშვიდად ისხდნენ და არაფერი აშჯოთებდნენ. ან არ იცოდნენ, მეტეხი რომ უნდა აფეთქებულიყო, ან აღრევდნენ ჰქონდათ ეს დრამა ნანახი და უცნაუფერს წინასწარ იყვნენ შეგუებული.

წარმოდგენამ გამიტაცა, დავმშვიდდი, მაგრამ მეტეხი რომ აუცილებლად აფეთქდებოდა, საბოლოოდ დავრწმუნდი.

ისახარი — მეტეხს გაუფრთხილდი, ყოვლის შემძლებლო! გაუფრთხილდი მეტეხს!

სულიმანი — (მოტრიალდება და თვალბში მიანერდება) რა სთქვი?!

ისახარი — მე ვამბობ, მეტეხს გაუფრთხილდი-მეთქი, გაუფრთხილდი მეტეხს!

სულიმანი — (ხელს წააგებს) სთქვი, დედაბერო, თუ რამე იცი!

ეს სად წამომიყვანა სახელაშვილმა. მაღიშალ იხედება ჩემკენ, თვალბს წაუკრავს. ნაადრევად ტყებმა სიხარულით, გერ მივართვი. არაფერს ვიმჩნევ. არა მედარდება რა თითქოს. ჭერი რომ ჩამოიქცეს, შოშს არ დავიტყობ. სახელაშვილს არ გავახარებ. კლასში ამხანაგების სასაცილოდ არ გავიხდი საქმეს. ამ ფიქრში ისევ სცენას მივაპყრო გულისყური. გადაამეფიწა სახელაშვილი, მეტეხიც და რაღაცამ გაიჩხაკუნა კიდეც. თითქოს ელექტრონის ნათურა გასკდა სადღაც შორს, ჩემს წინ თუ ჩემს უკან. ეკლესიას რომ გუშმათი გადაძვრა და სასაცილოდ დაეჭიდა გვერდზე, ეს კი დავინახე და შემდეგლა მივხვდი, მეტეხი რომ აფეთქებულიყო.

ცუდად აფეთქდა, დღეს რაღაც არ
გაოგნებდათ, შენ ადრე უნდა გჩა-
ხაო, ჰინჯიციებდა სახელაშვილი წარ-
მოდგენის დამთავრების შემდეგ. ცოტა
აგზნებული, ცოტა აღფრთოვანებული
და მაინც გულაცრელებული მივდიოდი
შენისაკენ. იმდღევანდელი ჩხაკუნის
მსგავსი ხმა კი მეხატატებად მესმოდა
მერე და მერე, თოფის გავარდნა ქუჩი-
ლად ნეფურებოდა; მუყაოს აბჯრები,
ჩაჩქნები, მუზარადები თვალისმომ-
პრელად ელვარებდნენ რამბების შუქში;
დაპირითა კენესა და გოდება დამინე-
ბამდე არ შორდებოდა ყურთასმენას.
ყველაფერი არანამდვილი იყო ნამდვი-
ლი რეალური, უსაზღვრო და უკიდუ-
რანო, დრო და სივრცეს გადაცილებუ-
ლი.

ომის დანთავრების შემდეგ ამფო-

ქებლად, დღევანდელი ტერმინით ვა-
რტეტქნეოსად, ერთი ნაფრთხილი
კაცი მორყვანეს, გვარად მელქაძე. დიდ-
ხანს მუწაობდა თეატრში და, რომ იტყ-
ვიან, კეთილსინდისიერად არამყვდა
თავს ნასზე დაკისრებულ მოვალეობას.
ერთხელ, ამ ამბიდან დიდი ხნის შემ-
დეგ, სუფრაზე შევხვდი ამფეთქებელ
მელქაძეს. სადღეგრძელოში (რაღაც
ხუშ უნდა მეთქვა) ვუთხარი: თქვენი
საქმია დიღოსტატი ხართ, განსაკუთრე-
ბით, სროლაში და აფეთქებაში-მეთქი.

მაგ რა არისო, მიპასუხა მელქაძემ.
ბუტატორიული სროლა და აფეთქება
რას მიქვია, თქვენი მენაღმედ ვმუშაობ-
დი, ქვეყანაში იცისო. კურსკის რკალზე
ხედა მიწა რომ იწვებოდა, ქვა და რი-
ხა რომ დუღდა, წვეტიანი სინით კარ-
ტოფილებს ვიპარავდიო.

პურბი

ბამბაზაშენის სოფელში მატარებ-
ლით. რამდენიმე გაჩერების შემდეგ
უნდა ჩამოესულიყავი ბაქანზე, შემდეგ
ფეხდაფეხ გავყვებოდი თანასოფლე-
ლებს, ჩემი ზედამხედველობა რომ იკ-
ისრეს სადგურში, მატარებლის გასე-
ლავდე.

შემოდგომის მშვენიერი, მზიანი
დღე იდგა, ნოემბრის არდადეგების
დრო იყო. თანდათან, განგებ ჩამო-
ვრჩი თანამგზავრებს. როცა ნახეს, არც
გზა მესვლებოდა, არც კვალი, გულდა-
არხეინებულებმა მიმატოვეს შარავნა-
ზე. ჭიბეები დავიტენე კენჭებით. გზა-
დაგზა ვმართავდი შურდულს და შო-
რიდან ევსროდი ჩიტებს, თვალბდა-
ქუსულ ბაყაყებს, მდინარის შეტბორე-
ბულ ნაპირებთან რომ ბინადრობდნენ.
გზის გამორუდებს, ბილიკიდან შორს
გადასვლას ვერიდებოდი, რაც არ უნდა
ყოფილიყო, პირველად მივდიოდი ამ
გზაზე დამოუკიდებლად, მარტად. შუ-
რდულის გარდა მიმქონდა კატრუკას
პატარა ბურთი და, რაც მთავარია,
ტანსაცმინადმდეგო იარაღის ტყვია
თუ ჭურვი. იმსიგრძე იყო და იმსი-

მძინე, უბე კინაღამ ჩამომახია და ტყვია
ელახეთ თქვენი.

სამი იმდაგვარი ტყვია მოიტანა
ხარბედიამ სკოლაში. ერთი მე მომცა,
ერთი სახელაშვილს, ერთი თვითონ
დაიტოვა. სად იშოვა, არც მე მიკით-
ხავს, არც სახელაშვილს. ტყვიებზე ადრე
ხმალი მოაფხოვიალა, კვალურისტის
დიდი, მძიმე, შავქარქაშოვანი ხმალი.
გაკვეთილების დროსკვამდე ჩააკვეჭა,
მერხსა და კედელს შუა. იმდენჯერ
შეამოწმა, ჩანს თუ არაო, იმდენი იფხა-
კურა, რომ მათემატიკის მასწავლებელ-
მა ექვი აიღო, რაღაც იყნოსა, მერხე-
ბი ჩაითვალიერა გულდასმით და ხმა-
ლიც აღმოაჩინა.

სახლიდან წამომყვაო, იფიცებო-
და განიარაღებული ხარბედია. წამო-
გყვა ძალი ბოძი არ იყოო, უკვირდა
მათემატიკის მასწავლებელს.

მივედი დედუღეთში. შვიდილოე-
ტრიან გზა გამოვლილი, ჩიტებისა და
ბაყაყების ღვენით დაღლილი და გასა-

რეზო მთიშვილი
მუსიკა კაზნო

ვათუბული შევედი ნაცნობ ეზოში. ჩემი კბილა ბიძაშვილი დამხვდა გამოყრუებულ გარემოში. ქალები და ბავშვები, დედი და პატარა, ზაბუას ჩათვლით, სამუშაოდ და საქონლის სამწყვსავად იყვნენ გაკრეფილნი. ბიძაშვილს მუცლის ტკივილი მოემიზეზებინა და შინ დარჩენილიყო. ბლის ტოტზე ქანაობდა ჩემი ღისვლის დროს. შერდულიც მომიწონა, კაუჩუკის ბურთიც, მაგრამ ტანკაწინააღმდეგო ტყვიის დანახავზე თვალები კინაღამ ბუდიდან გადმოუცვივდა. თუ სოფელში მიდიხარ, ჩასვლა უნდა ერქვას. ამ ტყვიაზე ნაკლები არც უნდა ჩაიტანო წესით არაფერი. გადავწყვიტეთ ჭურვის აფეთქება. ჭურვი იყო, აბა რა იყო. დავდევიტ ბრტყელ ლოდზე ძროთი ჩვენსკენ, პირით მტრისკენ. ავიტანეთ ბოსლის სახურავზე ფიქალო ქვეები და დავუშვეით ძირს. კედლის ძირას მიმალულ სამიზნეს ვერ მოვახვედრეთ ვერაფრით. ქვეების ზიდვა და მოუხერხებელ კიბეზე ფოფხიალი მოგვწყინდა და აფეთქების სხვა უკეთესი საშუალება გამოვკვინეთ. ცეცხლი იყო ამ საქმისათვის ზედგამოჭრილი. ბუხარში ჭურვის შეგდება, ცხადია, გარკვეულ რისკთან იყო დაკავშირებული და ცეცხლი ეზოს ბოლოში დავანთეთ წინდახედულად. ჭერ ხმელი ფიჩხი დავაწყვეთ, ფიჩხზე ჭურვი დავდეთ პირით მტრისკენ, რასაკვირველია. ფიჩხს შეშა დავაყარეთ და გავაჩაღეთ კოცონი აღდგომის წინა ხუთშაბათ ღამით ჭინკების დასაფეთებლად რომ ან-

თებენ ხოლმე გაკრეფილი ვენახის ბოლოს.

მოშორებით გავჩერდით, პოლიგონს გავერიდეთ, როგორც რიგი და წესია. პრიალებს ცეცხლი, ტყაცუნებს ხმელი წაბლის ხიმე. არც არაფერი სკდება, არც არაფერი გრიალებს, გადაშუადებული სოფლის მყუდროებასაც არაფერი არ არღვევს.

ყალები ხომ არ არის მაგ ტყვიაო, მკითხა ბიძაშვილმა მოულოდნელად. შევცბი, შევწუხდი. ღმერთმა დაწყევლოს, ხარბედისაგან ყველაფერი იყო მოსალოდნელი. ცეცხლი არ არის საკმარისი-მეთქი, ამოვილაპარაკე საქციელ-წამხდარმა და იქუხა კიდევ. იგრილა და იქუხა, მაგრამ როგორ! ტანში ორთავეს ქრუანტელმა დაგვიარა. ერთდროულად აყეფდა სოფლის ყველა ძალი. ტყვია იქით კი არ წავიდა, საითაც ჩვენ ვვარაუდობდით, გვერდზე გაუხვია, ვაშლის ხეს ტოტე შეაგლიჯა ჩვენგან მარცხნივ, რამდენიმე ნაბიჯში.

— თქვენ რა ააფეთქეთ შუადღეზე, ვენახის ბოლოში? — სხვათა შორის იკითხა ბაბუამ ვახშამზე.

გავიტრუნეთ, გავილურსეთ. ვინ გვაშხილა. ვის უნდა დავენახეთ ვენახის ბოლოში?

— ამონალს მისცემდა კაკოია სულელი... — ჩაილაპარაკა ბაბუამ და აღარც იმას ამოუღია ხმა.

არ უყვარდა ჭამის დროს ბევრი ლაპარაკი.

ლურჯი ფრინველი

ჩვენი სოფელი ფერდობზეა შეფენილი. სოფლის ბოლოში ღელე ჩამოდის. რკალად იხრება ერთ ალაგას, თავს არიდებს კლდოვან ნაპირებს, მირაკაკებს მშვიდად, აუჩქარებლად, უკან იტოვებს ხრამებს, ფლატეებს, ტყეს და ბუჩქნარს, ნაჰერ-ნაჰერ აწყობილ ხაოვრებს და სახნავ-სათესს. კლდე ღელის მუხლთან ნალივითაა შეზნექილი. ჭეოდ ნაწყობი ფიქალო ადამიანებსა-

ვით ჩანს შორიდან, სინამდვილეში ვიწრო და გრძელ ტერასებზედ თუ იარუსებზედ არის დალაგებული, პარახელებს რომ ეძახიან იქაურები. კლდის თავზე ზეგანია. ზეგანს ჩაღმა სხვა სოფელი. რამდენჯერ მიფიქრია, ავალ იმ კლდეზე, გადავალ სხვა სოფელში, რომელიც არასოდეს არ მინახავს ახლოდან და დავბრუნდები ბილიკით, საიდანაც მზის ჩასვლისას ბრუნდებიან სამუშაო-

ზე წასული სოფლები, კლდით ზე-
გით ასვლა რომ ვერასოდეს მოუფი-
ქრებიათ.

ასვლა გადაწყვიტე.

თუ გადაწყვეტ, ასარულო უნდა
კიდევ.

მარტომარტო მივადეჟი ჭეო-ჭეოდ
ნაწყობ თვალშეუდგამ კლდეს. ძალდი
ნახლავს, თეთრი ფინია. ცალი ყურა
და კუდის რიკი აქვს მხოლოდ შავი.

თავისუფლად, შეუფერხებლად ავე-
დით მე და ფინია კლდის შუაწელამდე.
შემდეგ გზა გაცუდდა, სიარულიც გა-
ჭირდა. გავყვევი კარნიზს მარცხნიდან
მარჯვნივ, ძალდიც გამოწყვა. ავინაც-
ვლე რამდენიმე ნაბიჯით და წავედი იაკ-
ვ მარცხნივ. იქ ამოსვლა ფინიამ ვეღარ
შეძლო. არც უფიქრია, იქნებ ავიღე-
ვცადო მაინცო. შეტრიალდა, მშვიდად
ჩავიდა ქვევით, დაბრუნდა იმავე გზით
საიდანაც ამოვიდა, დაყუენცდა კლდის
ძირას და მომაჩერდა, ვნახოთ, რას
იზამს, სანამდე იარსო. მე კვლავ კარ-
ნიზს მივყვები. პირველსავე მოსახერ-
ხებელ შემთხვევაში ვინაცვლებ ზევით
და ერთი და იგივე ხერხით ვიპყრობ
პარახელებს.

ვატყობდი და ვგრძნობდი, სასიკე-
თოდ რომ არ უნდა დამთავრებულიყო
ეს მეკლდეურობა, მაგრამ რაღაც ძა-
ლა მიბიძგებდა ზეგნისაკენ, უცნოზი
და ფეხდაუდგმელი ადგილისაკენ. გა-
ზოფიტული ქანები იფჩხვებოდა უკვე,
ხრიალით ცვიოდა ფიქალი ქვეები ძირს.
შიშმა ამიტანა თანდათან, მუხლი ამი-
კანკალდა, გავჩერდი და გავიჭედე. ვე-
ლარც წინ მივდივარ, ველარც უკან
ვებრუნდები. მიწას თვალი ძლივს დავა-
წყვდინე. სიძზე გადაღეულშლმა შედვი-
ნისფერებულმა ღელის წყალმა მომჭრა
თვალი. ძალდიც ველარსად დავინახე.
მიმატოვა. სახლისაკენ მოუსვა, რო-
გორც ჩანდა. კაციშვილი არ ჰქონებდა
იმ არემარეზე. დაიძახებ, ვის გაავიწყებ,
ხმას ვის მიაწყვდენ. ანდა ვინ გიშვე-
ლის, ჩემი ტოლი რას გამოიკეთებს და
მოზრდილ ადამიანს ეს გამოფურფუ-
რებული ქანები ვერ გაუძლებს.

საქმე მოთმენაზე იყო თვარა, ვერ
ერთ ცილა ბაქანზე დგამაც შეიძლებო-
და და მიხრა-მოხრა. შევეტრიალდი
კიდევ და ზურგით ავეწევე ფრიალოს.
წყალგაღმა გორა დავინახე, სადაც
ლურჯი ფრინველი ავეთებდა ირაოს.
ფერდობზე გაბუქნარებული ტყე იყო,
გორაზე — მდელი. გლუვი, რბილი,
ხასხასაბალახიანი ზედაპირი ჰქონდა
იმ გორას. ვხედავდი, როგორ დატრია-
ლებდა ლურჯი ფრინველი ხასხასა პინ-
დორს. ფრთებს არც კი არხევდა, ისე
ლივლივებდა ჰაერში. ხან დაბლა დაე-
შვებოდა რბილად და მსუბუქად, ხან
აღმა აიჭრებოდა შეუმჩნეველად. კვლავ
იძირებოდა ღრუბელივით და ზევით მო-
იწყოდა ისევ. თავს დატრიალებდა
გორას, რომელსაც რბილი, გლუვი ზე-
დაპირი ჰქონდა. ქორი იყო თუ ძერა
ვერ ვარჩევდი. ფრინველი იყო ლურ-
ჯი. მშზინავი ფრთებითა და თეთრი
გულ-მკერდით ფრთქიალებდა მზის
ლაჟვარდში, გლუვი გორის თავზე.

ხშირად, ძალიან ხშირად შევეკურე-
ბდი შემდეგ იმ კლდეს კი არა, სადაც
მე გავიქედე ერთ დროს, არამედ იმ
გორას, სადაც ლურჯი ფრინველი ავე-
თებდა ირაოს. გორა ყორღანს მაგონებ-
და და მივჩნებოდი მზის ჩასვლისას
და ამოსვლისას. ვაპირებდი ასვლას და
ვერ ავდიოდი. ვერ ავდიოდი იმიტომ,
რომ არაფერი იქ ასვლას არ უნდოდა და
ალბათ არც უნდა ავსულიყავი. გარდა-
უვალს სად წახვალ და დღეს თუ არა
ხვალ, ხვალ თუ არა ოდესმე ავალ ალ-
ბათ. ის გორა თუ ყორღანი კი არსე-
ზობს ჩემში და ჩემს გარეშეც. დღემდე
მახსენდება, როგორ ვიყავი კლდეს
აწებებული, როგორ მეშინოდა უფსკ-
რულის და ვუყურებდი გორას, გლუ-
ვი, რბილი ზედაპირი რომ ჰქონდა.
მახსენდება ის გორა და ის ფრინველი
და მზაფრავს, გაურკვეველი შიში მიბ-
ყრობს ახლაც. დღემდე, ხან ცხადში,

რაზო მინიშნული

მუსიკა პარში

ხან სიზმარში ვხედავ მზის ლაყვარდში
შეფრთქილებულ ლურჯ ფრინველს,
მიწაზე დაცემულ შავ ჩრდილს, ყო-

ლიდან განთავისუფლებული სული-
ვით რომ დაფარფატებს გორის გლეხ
ზედაპირს.

აშთანდობი

ზაფხულობით სოფელში ზოგჯერ
ჩვიდმეტამდე ბავშვი შევიყრიდით თავს.
ბაბუა სოფრომის ჩვიდმეტი შვილი-
შვილი. არცთუ იშვიათად შევეჯგოვე-
დებოდით ვახშმად ბუხრის წინ, ზამ-
თარ-ზაფხულ გაუსხლეტლად რომ გი-
ზგიზებდა ცეცხლი. იმში წასული შვი-
ლებისა და სიძეების ცოლ-შვილი იკრი-
ბებოდა ბაბუასთან. რვა ბავშვი აღგილ-
ზევე გვხვდებოდა. სხვები სხვა სოფ-
ლებიდან, ჩვენ კიდეც ქალაქიდან ამოვ-
დიოდით. ოჯახის უფროსი სტუმარსა
და მასპინძელს ერთმანეთისაგან არ ან-
სხვავებდა. ყველანი, დიდიან-პატარიან-
ნად დასაქმებული ჰყავდა. ჩაიში, სამ-
წყესურში, ყანაში, შინ და გარეთ ვი-
ყავით დანაწილებულნი. ვინ ძროხას
მიღწენდა, ვინ თხებს და ცხენს მიერე-
კებოდა. გოგონები ჩაის კრეფაში ეზ-
მარებოდნენ უფროსებს. ზოგს საგზალი
მიჰქონდა ყანაში, ზოგი კიდეც თავის-
ზე პატარის მეთვალყურედ რჩებოდა,
ახლადფეხადგმულს უვლიდა, უჯავრ-
დებოდა და უტყაბუნებდა კიდეც გამე-
ტებით.

ყველაზე უფროსი ჩვენს შორის ავ-
თანდობი იყო. თოთხმეტი წლის იქნე-
ბოდა და არც იქნებოდა. თავის ასაკთან
შედარებით მაღალი და სერიოზული
ჩანდა. ურემში ხარებს სხვის დაუხმარ-
ებლად აბამდა, კოლმეურნეობაში გა-
დიოდა სამუშაოდ, ხან გზის შეკეთე-
ბაზე იყო გაკრული, ხან სათიბში და
ფერმაში გადავადრნილი. მზით და ხვა-
ტით გაშვებული, უსაშველოდ გამხდარ-
ი, დაღლილი და დაბრძენებული და-
დიოდა. ჩვენთან აღარ თამაშობდა. არა-
ფრის დარდი რომ არ გვქონდა, ვერ
გვიტანდა. გვიჯავრდებოდა, ჰქუის გვა-
რიგებდა. ქალებიც კი, სოფრომის
რძლები და შვილები ანგარიშს უწევდ-

ნენ, ერბოდნენ კიდეც. მიუხედავად
ამისა, ერთ მშვენიერ დღეს ავთანდილ-
მა ბებიაშის განუცხადა: ეს ჩვენი
სტუმრები ბევრს ქამენ და ცოტას მუ-
შაობენო. ბებია კინლამ შეიშალა. შვი-
ლიშვილს ტუქსავდა, პირზე ხელს აფა-
რებდა, არავინ გაიგონოს შენი ნათქვა-
მიო, მაგრამ ავთანდილი თავისას მირე-
კავდა უკვე დაუფარავად. ერთ რასლს,
ავადმყოფი შვილით ზამთრობითაც რომ
ამოდიოდა, განსაკუთრებით დაადგა
თვალი. დიდ ოჯახში ჰაერი დაიმუხტა.
ქალები ერთმანეთში წაიკნკლავდნენ,
თითქმის უმიზეზოდ. ერთმანეთს ავი
თვალით დაუწყეს ყურება. ჰირმა თავი
მაღა და ვერ დამალა. ოჯახის უფროსმა
შეიტყო ყველაფერი და დაუშოგავად
სცემა უფროსი შვილიშვილი. ვის ლუქ-
მასაა შენ რომ ითვლი და ანაწილებო.
ალბათ პირველად თავის ცხოვრებაში
გული გაუხდა ცუდად. ვხედავდი, რო-
გორ აფათურებდა ბუჯერში ხელს. ბო-
თლიდან არაფერ ჩამოისხა აკანკალებული
ხელით, დალია, წავიდა და იმ ღამით
შინ არ დაბრუნებულა. დამე ალბათ გა-
ათია კარავში, მასზე გაპიროვნებულ
ნაკვეთში რომ ჰქონდა ჩადგმული. წავი-
და და ოჯახი დაზაფრული დატოვა. ერ-
თი მეორეს თვალში ვეღარ უყურებდა.
ყველანი ჩუმად, უხმაუროდ წვევდნენ
და ლაგდებოდნენ ოდა სახლის ქვედა
და ზედა სართულზე. ავთანდილი არ
ტიროდა. სლუკუნებდა და ახველებდა
ხრინწიანი ხმით. დედა ეფერებოდა ჩუ-
მად. საბანს უფუთინიდა ბნელ კუთხეში
მიდგმულ საწოლში.

მეორე დღეს მზის ამოსვლამდე ახ-
მაურდა სახლი ჩვეულებრივად. წინან-
დებურად შეუდგნენ ყველანი თავთა-
ვიანთი მოვალეობის აღსრულებას. ერთს
ცხენი მიყავდა საბლით, ერთი ძროხას

მიდენიდა. ვილაცს საგზალი მიჰქონდა, ვილაცა ვილაცს უყვაროდა და უჯავრდებოდა. ისმოდა ჭიკანზე ხელების ტყავანი, ხბოს ზმუილი, თიკნების კიკინი, საწველავეში რძის ჩხრიალი. პატარები ტიროდნენ, მოზრდილები ყვიროდნენ, საქმიანად და უსაქმურად გადიოდნენ და გამოდიოდნენ. მხოლოდ ავთანდილი არ იღებდა ხმას, პირდაუბანელი იჯდა კიბეზე და მწყურალად დაჩერებოდა მიწას. დალაპარაკებასაც ვერ უბედავდა ვერაფერს. საუზმეზე არ დაჯდა, საჭმელს არ გაეცარა, დედამ ერთი ჭიქა რძე დააღვინა ჩუმად ხვეწნითა და მუდარით. ტუჩები მოიწმინდა, გააბურჭყა და წისქვილში წამყევით, მიიხრა. წინა ღლით საფეკავი ჩაეტანა წისქვილში ურმით. რიგს არ დალოდებოდა და მეორე სოფელში გადასულიყო. ხარები მენახირემ აიძლოა გათენებამდე და საფეკავის ზურგით ამოტანას ეპირებოდა თურმე. წაყვავი. რა უნდა შექნა. დავადექით გზას ფეხით, ლაპარაკ-ლაპარაკით. ავთანდილი ისევ იმ ოჯახის რძალს, ჩვენ ბიცოლას და ავადმყოფ ბიძაშვილს ახსენებდა. სულ სტუმრობა გამიგიაო, ამბობდა. მესმის ზაფხულში ჩამოხვიდე დასასვენებლად. შემოდგომაზეც, ზამთარშიაც? „ზამთარშიაც“ განსაკუთრებულ მახვილს უსვამდა. ზარმაცებს და უსაქმურებს კიცხავდა. ომია, ქვეყანა ინგრევა, გაჭირვებაო. კაცმა თავი თუ გაიტანა, ლუკმა პური თუ იშოვნა დიდი ამბავია, ამიტომ მეტი სიბეჯითაა საჭიროო, სხვას პირში არ უნდა მიაჩერდეთ და სხვა. მეც და ჩემი ოჯახის წევრებსაც მისდიოდა ეს საყვედურები, მაგრამ ხმას ვერ ვიღებდით, ენას ვერ ვაბრუნებდით, ძალაუნებურად ვუსმენდი და ხასიათმოშხამული მივყვებოდი. არა და არ გათავდა გზა, არც ავთანდილს დაეღია სათქმელი და სალაპარაკო.

ჩავედით, როგორც იქნა, წისქვილში. სიმიინდი დაფუქული დაგვიხვდა. სათრევად ბევრი იყო, საქმელად და სამყოფად — ცოტა. ავთანდილმა ფეკილი

ორად გაყო. ბევრი თვითონ დაიტოვა, ცოტა მე მარგუნა და წამოვედით.

შუადღეა. ცხელი. იწვის ქვეყნიერება. ნიაფი არ იძვრის. ტიპინობელები ტიპინობენ შეუსვენებლად, დაშაშრულ, წითელ შარას ბუღი ასდის, შიშველი ფეხის ყველა თითი აჩნდება ზედ. ოფლი წურწურით ჩამოდის, ფეხები მუხლებში მეკეცება, ზურგზე მოგდებული ტვირთი მაწეება, მკეცავს, მაპატარავებს. ლობეზე გადმომდგარი ხის ჩრდილში შევრგე თავი, ტვირთი ჩამოვიგდე და ჩავქეი კიდეც გასავათებულო. წინ წასულმა ავთანდილმა მოიხედა, შედგა, არა უშვას, იყავი, დაისვენეო, მიიხრა. ტვირთი ჩამოვიღო იმნაც, ჩრდილი და გრილი აღარ უძებნია, მზეში დადგა და იქვე მიგხვდით, დიდხანს გაჩერებას რომ არ აპირებდა. საიდანაც ნიაფმა დაუბერა, მეწლე ვამლის დაღვრილი ფოთლები შეარხია. მესიამოვნა, შევგრძილდე, მაგრამ სულის მოთქმა ვინღა გაცალა. აბა, შე, წავიდეთო, დაიძახა ავთანდილმა, ორად გაყოფილი, შუაში გადაგრეხილი ტომარი მოხერხებულად იკიდა და გზას გაუდგა. ავადვენი ჩაქჩაქით. დავიღალე, ისევ შევიჩერდი, ჩავქეი. ყოველ ას ნაბიჯში ვჩერდებოდი, ვისვენებდი, უაზროდ ვიხედებოდი, თვალზე ბინდი მქონდა გადაკრული, მოთმინებადალეულ ავთანდილსაც ველარ ვუყურებდი ხეირიანად. დაგვაღამდა, მოუჩქარეო, მეძახოდა წამდაუწყუმ. რის დაღამება, მზე ჭერ შუბის ტარზე არ იყო გადახრილი. ვხვდები, ჩემი არ ესმის; დაწმუწუნებულია, ფეხს ვითრევ და ვზარმაცობ, რომ არ შემოძლია, ვერ გეტულობს. მივყვები უკან ეს უღარდელი მუქთამუქამელი და დროსაც ვაკარგვინებ ყველაფერთან ერთად.

რა დამემართა, ტანში რა უცნაურობა შემიჯდა, ვერ გავიგე. დალილიობამ გამიარა. ტვირთი გამჩატდა, გამსუბუქდა. ვილაც სხვად ვიქციე, გადავსხვაფერდი. ფეხს ავუჩქარე, წამოვიწეე

აჲო მთრთნილი
მუსიკა პარში

ავთანდილს და გაგასწარი. ახლა ავთან-
დილი მომყვება უკან და მამხნევებს.
ყოჩაღ, აბა შენ იცი, ასე უნდაო. „აბა
შენ იცის“ ძახილში კარგა ძალზე და-
წინაურდი და გვარიანად ჩამოვიტოვე
ის ჩვენი ავთანდილი. დავისვეწოთო,
დამიძახა. მე შენ დაგასვენებ კარგად-
მეთქი, გავიფიქრე ჯანმრთელებულმა.

ახლა ველარ ვისხენებ, არ ვჩერდ-
ბოდი თუ ვერ ვჩერდებოდი. ეს კი იყო,
თანდათან ვუმატებდი ნაბიჯებს და თან-
დათან ვკარგავდი გოცნებულ თანა-
მგზავს, უკვე სადღაც შორიდან რომ
მესმოდა მისი მუდარანარევი ხმა, დამი-
ცადე, რა დაგეშართა, რა კაცი ხარო.
შეჩერდიო, არ ვჩერდებოდი, მოიხე-
დეო, არ ვიხედებოდი. არ დამტოვო,
არ დამკარგო, ყვირილი მორთო მო-
ულოდნელად სასოწარკვეთილი ხმით.
საშინელმა პანიკამ მოიცვა. რამ გადა-
რია, ვერ გავიგე. გზას ვერ გამოვანებ-
და, თუ მგელი შეჰამდა. შემეცოდა. გა-
ვჩერდი. ტვირთი ჩამოვიღე. ძლივს მო-
ლასლასდა ჩემამდე. ტომარი ძირს და-
აგდო და იქვე ჩაჯდა ტომართან. ქელავ-
და. ძლივს სუნთქავდა. შეისვენა, დაწყ-
ნარდა, სული მოითქვა და მკითხა:

— რა ქირს, ბიჭო, ჯუმბერიას?

ავადმყოფი ბიძაშვილი ანსენა, ზაფ-
ხულობით, შემოდგომით და „ზამთ-
რობითაც“ რომ ამოჰყავდათ ზოგჯერ
სოფელში.

ფილტვებში უნდა ჰქონდეს რაღაც-
მეთქი, აეუხსენი. რთული ავადმყოფო-
ბის სიმპტომებზე მივათითე ვაუგებრად
და გაზვიადებულად.

— ჰამა უნდა მაგას ბევრი... — თქვა
ავთანდილმა ყრულ და გაჩუმდა. დუქ-
და და ფიქრობდა კარგა ხანს.

— ...ჯუმბერიას რომ რამე ღეემარ-
თოს, თავი ხომ გვექნება მოსაკლავი...

— ჩაილაპარაკა თავისთვის და ისევ გა-
ჩუმდა. მე არავის არ ვეცოდებო, მით-
ხრა ცოტა ხნის შემდეგ.

— .. მე ყველა მიყვარს და ამიტომ
არავის არ ვეცოდები..

ავთანდილი მოიკუნტა. იდაყვები მუ-
ხლებზე დაიდო და თავი ხელისგულებ-
ში ჩარგო.

ცხელოდა. გზის პირას გადახურჯინე-
ბული ტომარის გვერდით იჯდა ძალიან
გამხდარი, ხელებში თავჩარგული, მზი-
სგან და ოფლისგან გარუჯული, ცხოვ-
რების ბედუქუდმართობაზე დაფიქრე-
ბული, გადაღლილი ავთანდილი.

რაინის წყალი

არასოდეს სოფლიდან ხელცარიელს
არ მიშვებდნენ, მინდოდა თუ არ მინ-
დოდა, მორჩილ კალათს და ტომსიკას
ამკიდებდნენ უეჭველად. შინ მიტანილ
ხილს, კვახის ფოთლებში შეხვეულ
ქყინტ ყველს თუ ფელამუშს რა ჯობდა,
მაგრამ მატარებლამდე თრევა არ გინ-
დოდა? კალათი მაინც დიდი მოუხერხე-
ბელი სატარებელია. ზურგზე ვერ შემო-
იღებ, ხელში ჩემოდანივით ვერ დაი-
ქერ, მხარზე დიდხანს ვერ გაიჩერებ.
სახელურში მკლავი უნდა გაუყარო უსა-
თუოდ და ისე უნდა ათრიო. სისხლს გა-
გიჩერებს იდაყვში ცოტა ხნის შემდეგ;
ხან ერთ ბეჭს ჩამოგავლითაც, ხან მეო-
რეს დაუსრულებელ გზაზე.

მოვიღეარ ერთხელ კალათით და ტო-
მსიკით დაქვერთული. ბოგირთან თანა-
ტოლი ბიჭი ამემგზავრა. გაღმა სოფლი-
დან მოყილობდა ხელცარიელი. წყლით
სავსე ლიტრიან ბოთლს მოაპარწია-
ლებდა მხოლოდ. ბედნიერი კაცი-მეთქი,
გავიფიქრე. მოდის არხეინად, მოწყურ-
დება, მიიყუდებს ბოთლს, მოსვამს
წყალს, გაუდგება ისევ შარას, ბოთლის
წყლით ყელგავრილებული. ყოველ ფე-
ხის ნაბიჯზე ნაკადული რომ მორაკრა-
კებდა, ყოველ ჩირგვთან წყარო-საცივი
რომ იყო დაგუბებული, ეს აღარ გამახ-
სენდა. გამოველაპარაკეთ ერთმანეთს.
მივყევით, მოვყევით. ზოგი იმან თქვა,
ზოგი — მე და გზაც მალე განახევრდა.

ტვირთის წაღებაშიც შემეშველა. მე წყლიანი ბოთლი დავუჭირე, იმან — კალათი და სადგურშიც მივედი.

ეს წყალი სად მიგაქვს-მეთქი, გკითხე მატარებლის ჩამოდგომამდე. ეს უბრალო წყალი არ გეგონოს, რკინის წყალიო, ავადმყოფი ბაბუასათვის მიმაქვს ყოველ კვირასო. მათი სოფელი სასმელ-სამკურნალო წყლებით რომ იყო განთქმული, ადრევეც გამეგონა და აღარაფერი გამეკირვებია.

ბაბუაჩემი დავარდნილია, ველარ დგება. ჩემი სოფლის წყაროს მქავე წყალი ჩამომიტანე, დავლევ და მოვრჩებო, მეუბნება ყოველთვისო.

სხვანაირი თვალთ დავუწყე ყურება ახლადგაცნობილ ბიჭს, პატივისცემით განვიმსჯეალე მისადმი.

მატარებელიც მალე ჩამოდა. ღვთისნერი თანამგზავრი ხალხით გაჭედო მატარებელშიც აღარ მომშორებია, ტვირთის ატანაში და დაბინავებაში მომეხმარა.

ვაგონში აღარ შევსულვართ, გარეთ ტამბურებთან გაეჩერდით. ძველებური, ბუფერებით გადაბმული ვაგონები ღია დერეფნებით, რკინის მოაჯირიანი ხიდურებით უკავშირდებოდა ერთმანეთს.

მატარებელმა სიჩქარეს მოუმატა. მთელი სვლით ჩაუარა ჩაის დაგვალულ პლანტაციებს, შეყვითლებულ გორაკებს, გაივარა, წყალწითელას ნაპირს გაუყვა და ხიდურის მოაჯირზე გადაყუდებულმა ბიჭმა უცვდავების წყლით სავსე ბოთლს ხელი უშვა, ძირს ჩაავლო. ბოთ-

ლი აბრიალებულ ლიანდაგს დაასველა, ნამსხვრევებად და შხეფებად დაიფანტა.

რა ქენი-მეთქი, ვკითხე გაოცებულმა და შეწუხებულმა.

ასე ვშვრები მე ყოველთვისო, ამიხსნა. როგორ, ასე შვრები-მეთქი?

ყოველ პარასკევს მივდივარ სოფელში და კვირა საღამოს ვბრუნდები წყლით და ბოთლითო.

— მერე?

— მერე, ჩემო ბატონო, მატარებელი რომ გაქანდება, დაუფიხნებ რელსს ამ ჩემ ბოთლს, ჩაუღუმებ ძირს და ბაც, გასკდება, დაიფშენება... როგორი ხმა აქვს, არ მიაყურე? ბაც! — თვალები უბრწყინავდა აღტაცებულ ბიჭს.

დავარდნილი ბერიკაცი, მკვიდრი ბაბუა აბარებდა: ჩამომიტანე ჩემი სოფლის მქავე წყალი, დავლევ. მოვრჩები, ფეხზე წამოვდგებიო. ყურადღებიან შეილიშვილს დანაბარები არ ავიწყდებოდა. წამოაპორწიალებდა ქიან-ქიანით, როგორც თვითონ უწოდებდა, რკინის წყალს, შეფერებოდა ხალხით გაჭედო ვაგონში, დაუბინებდა ამ ბოთლს აბრიალებულ, უკან გაქანებულ ლიანდაგს, გაუშვებდა ხელს და ბაც! გასკდებოდა ბოთლი, რელსებსა და ბორბლებს მიეფშენებოდა ნამსხვრევებად და შხეფებად.

ან რას მოჰქონდა, იმ კაი დედამამიშვილს, ან რას ტენდა და ფშენდა.

არც ბოთლი ენანებოდა, არც წყალი, არც ავადმყოფი ბაბუა, არც ახალი გაცნობილი ადამიანი, აქამდე რომ ჯავრად გააყოლა რკინის წყლის ამბავი.

ჯარისკაცი მოკვდა

მარინა დღე იყო, ფოთოლცვენის დრო.

მუსიკის ხმა შემომესმა.

სახლის მოუთავებელი ნაწილის შეუფანჯრავ ხარჩოზე გადაეყუდებოდა და უჩვეულო სამგლოვიარო პროცესია დავინახე. ბორტებგადახსნილ, შავით გაწყობილ საბარგო მანქანაზე ესვენა ჯარის-

კაცი, ჩინით შეიძლება მეთაური, მაგრამ მშვიდობიანი მოსახლეობისათვის, ქუჩაში რომ იყვნენ კანტიკუნტად გამოფენილი, — ჯარისკაცი. მანქანას სამხედრო-სასულე ორკესტრი მოყვებოდა.

რეჟო ბიივილი
მუსიკა მარში

ორკესტრს თოფებზემართული რაზმი ახლდა.

მანქანაზე დასვენებულ ჯარისკაცს საინთლისფერი ხელეები ჰქონდა მკერდზე დაწყობილი. შესამჩნევად, თვალშისაცემად გამზდარი და გრძელი თითები თავშექცევით და მწკრივად იყო ჩაღებულნი.

ჯარისკაცები ომში კვდებოდნენ მხოლოდ, მეგონა. ომში იყო ალბათ ისიც დაჭრილი, ზურგში ევაკუირებული და ჰოსპიტალში გარდაცვლილი. ფრონტზე დაცემულს ზურგში კრძალავდნენ. ასაფლავებდნენ მშვიდად, ნახევრადსაზეიზოდ, ნახევრადოფიციალურად და ეს ამბავი სიკვდილის სიმძაფრეს ანელებდა. საცოდავი, შესაბრაღისი იყო, მარტო იმიტომ კი არა, რომ მოკვდა, არამედ იმიტომ, რომ ასე მოკვდა. მიიცვალა იმ ქალაქში, სადაც ჯარისკაცები არ კვდებიან ჩვეულებისამებრ. ახლობელი, მომტირალი და მგლოვიარე ჭირისუფალი იმას არ ახლდა და პროცესიის მონაწილე ფრონტიდან დაბრუნებულ თუ ფრონტზე გასამგზავრებელ ჯარისკაცებს მოვალეობის შეგრძნების და ცერემონიალის შესრულების აუცილებლობის იერი აღბეჭდოდათ გულგრილ სახეზე.

ორკესტრი უკრავდა წყნარად, უხალისოდ. ქარი უბერავდა და მუსიკის ხმას ფანტავდა სამხედრო გზაზე, ქუჩებში, ფოლორცებში, შესახვევ-შემოსახვევებში. ისე მიკარავდა და მიაჩუმებდა მუსიკას შეძოდგომის ბოროთ, თითქმის ტყუილად, მოგონილი გულმოდგინებით უბერავდნენ ინსტრუმენტებს მუსიკოსები. ქარი სულს მოითქვამდა

თუ არა, პაერში აიჭრებოდა მშვენიერ ჰანგები, შემდეგ კი ხან მარჯვნივ გადაიხრებოდა ქარის ნება-სურვილის მიხედვით, ხან — მარცხნივ, ხან კიდევ უკანასკნელ ბგერამდე მიიღებოდა.

ამხანაგმა ამომძახა: ბიჭები პროცესიას მიეყვებით, სასაფლაოზე თოფების სროლა იქნება და წამოდით არ წავედი.

ქარით გავსებულ, კოჭებშიშველ სახლში დავრჩი. ვიდექი უფანჯრო ფანჯარასთან და ვიხსენებდი ფრონტზე წასულ ახლობლებს. მოკვდებიან თუ გადარჩებიან, დაბრუნდებიან თუ არა-მეთქი, გმარჩიელობდი გუნებაში. დამთავრდებოდა ეს ომი ბოლოს. და ბოლოს, თუ ასე უსასრულოდ გაგრძელდებოდა? შეუძლებელი იყო უფროსები, მოზრდილ ადამიანებს არ მოსწყენოდათ სროლისა და ხოცვის გაუთავებელი გმირობა. თვალწინ მედგა მანქანაზე დასვენებული, საინთლისფერი ჯარისკაცის გრძელი, გადაყვითლებული თითები და სასულე ორკესტრის ხმა მესმოდა შორიდან. ქარს ხან მარჯვნივ მიჰქონდა ეს ხმა, ხან ზევით, ხან ქვევით. ზოგჯერ მიწას გააკრავდა ქარი მუსიკას, მტვერთან ერთად გააშრივლებდა ქუჩაში, ბგერა-ბგერა ახვეტავდა შემდეგ და კვლავ მიჰფანტ-მოჰფანტავდა.

ეს აბურდული მუსიკა მიაცილებდა ჯარისკაცს, რომელიც იმ ქალაქში გარდაიცვალა, სადაც ჯარისკაცები არ კვდებიან ხოლმე. იქნებ ის კაცი სიცოცხლეშიც უბედო და უიღბლო იყო. იქნებ ისეთივე აბსურდული იყო მისი სიკვდილი, როგორც მუსიკის არსებობა ქარში.

ბეჭედი

ომის სულ უმნიშვნელო ცვლებადობასაც შესანიშნავად გრძნობს მოსახლეობა, რაც არ უნდა ღრმა ზურგში ცხოვრობდეს იგი. ფრონტებზე მდგომარეობა გაუმჯობესდა და პირველი ტყვეებიც ჩამოიყვანეს ჩვენ ქალაქში. გრძელი ეშელონი ჩამოღვა საბარგო ბა-

ქანთან. ელვისუსწრაფსად გავრცელდა ტყვეების ჩამოყვანის ამბავი ქალაქში. ხალხი ბაქანს მოაწყდა. გამზდარი და გაუმარბასი ტყვეები საბარგო ვაგონების ფანჯრებიდან, ბოლომდე მოღებულ, ხერგილგადებულ კართან იდგნენ და არანაკლები ცნობისმოყვარეობით აკვი-

ზღვებთან და მდებარეობს. ბელსშერ-
გებულებს გავდენ უკვე და შიშისა და
ელდის ნატამალი აღარ დარჩენილათ სა-
ხეზე. მოქალაქენი კი დაღვრემილნი
უყურებდნენ დაუბარტყებელ სტუმ-
რებს, მათი შვილების, ქმრების და ახ-
ლობლების დაუძინებელ მტრებს. ესენი
იყვნენ მოძალადეები. იყვნენ და აღარც
იყვნენ. ბოლოს და ბოლოს, ჩვეულებ-
რივ აღამიანებს გავდნენ და ამ აღმოჩე-
ნით გაკვირვებულნი, იმედგაცრუებული
მოქალაქენი ერთმანეთის მიყოლე-
ბით ტოვებდნენ იქაურობას. ერთნი მი-
დიოდნენ, მეორენი მოდიოდნენ. შუა-
დღით კონტაქტიც კი დამყარდა ამ ორ
საპირისპირო ბანაკს შორის და რაც ყვე-
ლაზე საოცარია, ქალებმა საშველიც
გამოიტანეს. თვითონ რა ჰქონდათ, სხე-
სთვის რა უნდა მიეცათ, მაგრამ ასე მო-
ხდა.

ეშელონი დაღამებამდე დაცარიელდა.
ტყევაში, როგორც შემდეგ გამოირკვა,
სხვადასხვა ობიექტებზე დაანაწილეს სა-
მუშაოდ. ტყვის პირობაზე ხელსაყ-
რელი პირობები შეუქმნეს და მო-
გვიანებით ზოგიერთმა კვირა-უქმე
დღეს ქალაქში თავისუფალი გასვლის
უფლებაც კი დაიმსახურა.

ერთი თვეც არ იქნებოდა ამ ამბის შე-
მდეგ გასული, როცა ჩვენ ეზოში საკ-
მაოდ უცნაურად ჩაცმული კაცი შემო-
ვიდა და სამუშაო ხომ არა გაქვთ რაშეო,
იკითხა დამტყრეული რუსულით. მო-
უთავებელი სახლი რომ დანახა, იმი-
ტომ მოგვაკითხა თურმე.

ყველაფერი მეხერხებაო, აგვიხსნა,
ღურგლობა, კალატოზობა, ხენა-თესვა,
ვენახის გასხვლაო. გატრეცილი, ფერ-
დაკარგული ბერეტი ეხურა. ძველ, საკე-
რებელზე საკერებელდადებულ პიჯა-
კში კაშნეს მაგვარი, ყელსახვევით გა-
მოკრული ნაჭერი ჰქონდა ჩაფენილი.

ტყვე აღმოჩნდა.

გერმანელი არ გეგონოთო, გაგვაფ-
რთხილა წინასწარ. უნგრელი ვარო.
ომში ჩემი ნებით არ წავსულვარ, წამო-
მიყვანესო. გულისჩიბიდან ქალღელში
შეხვეული სურათი ამოიღო, ფრთხილად

გახსნა და გვაჩვენა. ეს არის ჩემი სახლი,
ეს ჩემი ცოლი და შვილებიაო. მოდიმარ
ქალს, გულგახსნილი, უსახელო კაბა
რომ ეცვა, ხელში პატარა ბიჭი ეჭირა.
გოგონა კი ფეხზე იდგა და დედის კაბის
კალთაზე ეკიდა ხელი. ეს ორი მყავს
მხოლოდო, თქვა უნგრელმა. ეს ჩემი
ცოლია, ეს ჩემი სახლიაო, აგვიხსნა ხელ-
მეორედ. დაბალი, ერთსართულიანი,
ათენიანი თუ ვერანდიანი ქვის სახლი ჩა-
ნდა სურათზე გარკვევით. აივნის სვეტს
ვაზი ჩახვეოდა, გაყოლოდა სარტყელს,
გადასაკიდებლებსა და ღვარსადენს
ქვეშ მიკარგულიყო.

სამუშაოს მეტი რა გვაქვსო, უთხრა
დედამ, თქვენც ხედავთ, სახლი დაუმთა-
ვრებელია, ეზო მოუვლელ-მოუხედავია,
მაგრამ ჩვენ ფული არ გვაქვს, გვიჭირ-
სო.

ვიციო, ამოიოხრა უნგრელმა, განა არ
ვიცი, რომ გიჭირთო. ომია, რას ვიზამთ,
ყველას უჭირსო. ღმერთმა იცის, ჩემია-
ნები რა დღეში არიან, მესამე წელია მა-
თვან არაფერი არ მსმენიაო. მოიწყინა,
გაჩუმდა, წასვლა დააპირა. დედამ ქა-
ლის ნატეხი და ყველი გამოუტანა მო-
რიდებით, იფიქრა, არ ეწყინოსო. ტყვემ
კი სიხარულით ჩამოართვა ძოვანი, გა-
ზეთი ამოიღო, შეახვია, შემდეგ შეეჭა-
მო, ღიღი მადლობა თქვა, წავიდა და
მომდევნო კვირას გვეწვია კვლავ. ყო-
ველ კვირაში მოდიოდა დაბარებული-
ვით. მოუთავებელ სახლს ათვალიერებ-
და, ახალ პროექტებს და ნახაზებს
გვთავაზობდა; შეცდომებს პოულობდა
ხუროსა და კალატოზის ნამუშევარში.
შემდეგ ისევ სურათი ამოჰქონდა ჯიბი-
დან. ეს ჩემი ცოლია, ეს ჩემი შვილებია,
ეს ჩემი სახლიაო. კვლავ და კვლავ ვთ-
ვალეობდით ჩვენც იმ ფოტოსურათს,
ისე ვაცქერდებოდით, თითქოს პირვე-
ლად ვხედავდით. ზუსტად, გამოთქმით,
უნგრულ-ფინური ტრანსკრიპციით ვი-
მეორებდით ჩვენი ტყვის ბავშვებისა და
ცოლის სახელებს და მე ვაინც უფრო

აპოლონი
მუსიკა პარტი

იმ სახლის სვეტზე და კარნიზე გასულ ვაზის მსხვილ ლერწმს ვაკვირდებოდი. დაბალი, ნათელი, ლამაზი სახლი სიმყუდროვეს, სითბოსა და სიგრილეს მახსენებდა ერთდროულად. იმდევარი სახლი ჩვენი არ მენახა და შეიძლება იმიტომაც ვიხიბლებოდი ისეთნაირად. სიმყუდროვეს, სითბოს და სიგრილეს ვგრძნობდი ნათლად და ცხოვლად.

ტყვე კი დღითი დღე გვიშინაურდებოდა. უბოდიშოდ შემოდიოდა ეზოში. გვიხსნიდა მშენებლობის, ბაღის მოვლაპატრონობის სიაყარავს. ლაპარაკის გარდა არაფერს აკეთებდა, მაგრამ ხელცარიელიც არასოდეს მიდიოდა. ხან ჭაღსა და ყველს, ხან ხილს, ხან რას და ხან რას ვთავაზობდით. მერიდებდა, მეუხერხულეზო და უარსაც არაფერზე არ ამბობდა. არ იფიქროთ, მხოლოდ ამიტომ მოვდივარო. არც ვფიქრობდით. გვიხაროდა კიდეც მისი დანახვა. სახლში არასოდეს შემოსულა. შეიძლება არც ჰქონდა ამის უფლება. იდგა კიბესთან გაცივებული ბერეტი, ყვითელი კაშნეთი

და სურათით; გატაცებით ლაპარაკობდა სახლების აღმშენებლობაზე, ნახა-თესვაზე, ვაზის გასხვლაზე, მოსალოდნელ ამინდზე და მოსავალზე.

ერთ მშვენიერ დღეს საგონებელში ჩავარდნილმა დასახლისმა, შინ რომ საქმლის ნარჩენი და ნამუსრავეც ვერ აღმოაჩინა, როგორ დაემართა არ ვიცი, ქვამარილი გამოიტანა. გაკრიალებულ ნატეხებს შაბიამნისფერი დაჰკრავდა მზის შუქზე. ტყვე შეცბა, არაფერი დაიმჩნია. მარილი აიღო, ქაღალდში გაახვია, მადლობა თქვა, დაგვემშვიდობა, წავიდა და იმ დღის შემდეგ აღარ გამოჩენილა.

მე ახლაც გარკვევით ვხედავ დაბალ, ზაფხულ გრილ, ზამთარ თბილ ქვის სახლს, სვეტზე ჩახვეულ, სარტყელზე გაყოლებულ ვაზის ლერწმს, სიმყუდროვეს, სითბოს და სიგრილეს რომ წარმომიდგენდა ნათლად და ცხოვლად; ვხედავ უფრო გარკვევით, ვიდრე იმ კაცს, რომელიც ჩვენთან დადიოდა კვირა-უქმე დღეს.

ირიბული

მართი მაღალი, ბეჭებში მოხრილი, ძვალმსხვილი, სოფლიდან საწოვარზე ჩამოსული კაცი სადგურში მუშაობდა მტვირთავად. თავზეტომარმოსხურული, წვიმაში, ქარში, სიცხესა და სიცივეში თრაქავდა ყოველგვარ ტვირთს, რაშიც გასამრჯელოს გადაუხდიდნენ. უფრო ხშირად სატვირთო ვაგონებს ელიდა სხვებთან ერთად. პირთამდე სავსე, დამძვრილ ტომარს მუთაქასავით შემოიღებდა ბეჭზე, ჩვეულებრივ მუთაქასავით, თავსასთუმლად რომ ვხმარობთ ხოლმე. მისი ნამდვილი სახელი არც მაშინ ვიცოდი, არც ახლა დამიხსენებია. ირიბულს ეძახოდნენ ზურგსუკან. ერთი შეხედვით, დალაგებული ადამიანის შთაბეჭდილებას ტოვებდა. ისე დაფიქრებული დადიოდა ხოლმე, თითქმის ვერც ვერაფერს ხედავდა, არც

არაფერი ეყურებოდა, მაგრამ ირიბულის გაგონებაზე ცოფდებოდა.

— ირიბული! — ეძახოდნენ ბავშვები შორიდან.

თქვენი დედა, თქვენი ასე და ისე, ვინ არის ირიბულიო, აყვირდებოდა, გადაირეოდა, შეიშლებოდა ამ ხნის კაცი. თავში აგური რომ ჩაგერტყა, ხმას არ ამოიღებდა, მაგრამ ირიბულის გაგონება არ უნდოდა.

— ირიბული, თეთრი პური, შავი პური!

„მე თქვენი ასე და ისე...“ დაადგებდა ტვირთს. ვაი ტვირთის პატრონის ბრალი მაშინ. ბარგის სახლამდე მიტანამდე გადააწყდებოდა თავისი.

ხელცარიელი მტვირთავი უფრო საშიში და მძვინვარე ხდებოდა. შეხტებოდა, შეტლინდებოდა, თავქუდ-

მოგლეჩილი გამაჰქანდებოდა ჩვენკენ. მე თქვენი ასე და ისე, მე თქვენ გაჩვენებთ, ვინც არის ირიბულიო. გავრბოდით, ვიმალებოდით. რას დაგვეწოდა.

არ შეიძლება, ნუ აწვალებით, გვიჯავრდებოდნენ უფროსები, განსაკუთრებით ტვირთის პატრონები. ჩვენც ვიცოდით, რომ არ შეიძლებოდა. სათითაოდ და ცალ-ცალკე არც არაფერს ვუშავებდით, მაგრამ ერთად შეგვგროვდებოდით თუ არა, აღარც უფროსი გვახსოვდა, აღარც უმცროსი. თავშეყრილ, ერთი ჰკუის და ერთმანეთს აყოლილ ბავშვებზე დაუნდობელ მასას ძნელად თუ შეხვდებით ბუნებაში. ამ დროს ისინი ემგვანებიან უფროსებს, დაუნდობლად მიზეზ-შედეგის გაუკეთხავად რომ ეომებიან ერთმანეთს და ვიღაცას.

— ირიბული, თეთრი პური, შავი პური!

— ...თქვენი დედა, თქვენი პატრონი და მყვარებელი...

ყოფილიყო ეს ირიბული ცოტა ხნით, რა მოხდებოდა. ხმას თუ არ გავცემდა, ძახილიც მოგვეწყინდებოდა და ირიბული და თეთრი პურიც მიგვავიწყდებოდა. არ შვრებოდა. ირიბულის გაგონებაზე გადადიოდა ჰკუიდან.

ამ მტვრითავე აღრე მაღაზიაში საშუალოდ მატერია იყიდა და ზომაში მტვრულად გაჭრეს. მკერავს ეთქვა, ირიბულად არის გადაჭრილი, შარვალი არ გამოგივაო. სახლში ცოლს გაუხელებია: რავა ყველა შენ გატყუებს, შე გაპირებულს, ირიბულად როგორ გადაჭრევენო. გამოსულა სახლიდან, მივარდნა გამყიდველს, ირიბულად რატომ გადამიჭერიო, ქვეყანა დაუქცევია. ამის შემდეგ დაერქვა თურმე ეს სახელი.

— ...ირიბული, თეთრი პური, შავი პური!

— ...თქვენი დედა, თქვენი მამა, თქვენი გამომგზავნის...

თუ ბავშვები და ბავშვის ჰკუის დიდები არ ჩანდნენ, თუ არავინ ერჩოდა და აწუხებდა, წყნარად და უშფოთველად დადიოდა ის კაცი. ბეჭებში მოხრილი, დაღლილი და დაფიქრებული აივლიდა საკირის ქუჩის აღმართს. ყოველ მომღევნო დღეზე ფიქრით შეჭირვებული შეუხვევდა შუშის ქარხანასთან.

როგორ გაუმწარა იმ ერთმა სიტყვამ იმ კაცს წუთისოფელი.

ფხვზე მოკვდა, საწყალი, სადგურში. ბებერი ცხენით.

სიმონის განაწყენებული კაცი თუ გინახავთ?

სიმონი სულ სხვა კაცი იყო. გადაბრუნებულ სიტყვას არ იტყოდა, ქვეყანა რომ დაქცეულიყო. საფათერაოდ არ აყვებოდა არც დიდს და არც პატარას. იჭდა თავისთვის, კაციშვილს არ აწუხებდა.

ჩვენს ქვემოთ მაღაზიასთან, ლობე-მორღვეულ ეზოში, სადაც სანახევროდ გაფუჭებული საბარგო მანქანა იდგა, რამდენიმე მოსახლე ცხოვრობდა. გზის პირას დარგული ორი დიდი ცაცხვი ჰყვავდა ახალ გაზაფხულზე. თავისი მოტეხილ სუნს აყენებდა იმ ახლო-მახლო. სამსართულიან სახლს, ცაცხვებს რომ ესაზღვრებოდა, ნახევრად ყრუ კედელზე უსაშველოდ გრძელი, სწორი,

უმოაჯირო ქვის კიბე ჰქონდა მიდგმული. აი იმ კიბეზე იჯდა დღენიადაგ სიმონი. ჩავსმოდებული კედლითა და ცაცხვებით დაჩრდილულ კიბეზე მუდამ დღე გრილობდა. თავად კიბე იმ ხანებში სანახევროდ იყო გაუქმებული. სახლის ის მხარე გამოკეტილი უნდა ყოფილიყო დროებით.

სიმონი ჯდებოდა... ზუსტად შემოძლია გავისენო, მეხუთე ან უფრო სწორედ, მეექვსე საფეხურზე. იმას ზევით არაფრით არ ავიდოდა, ქვემოთაც არ ჩამოჩოჩდებოდა. გამოხუნებული ბრეწენ-

რამო ზეიზვილი
მუსიკა კარში

ტის, ქამარშემოჭერილი საწვიმარი და ბაწრით დამაგრებული კალოშები ეცვა ზამთარ-ზაფხულ. გაბურძნული, პალარაშერეული წვერ-ულვაში და თვალებამდე ჩამოფხატული გრძელწინაფრიანი ქუდი ამშვენებდა. ეს იყო სიმონი. თუ ნამეტანი არ დააკვირდებოდა, მშვიდი და ჰკვიანი ადამიანის შთაბეჭდილებაც დაგრჩებოდათ. თხოვნით არ ითხოვდა, თუმცა მოწყალებასზე უარს არ აცხადებდა. სამაგიეროდ, ისეთი ყოყმანითა და ბოდიშებით ჩამოგართმევდა საჩუქარს, თითქოს პატევს იქით გცემდა და დავალბუღს გტოვებდა.

იმიტომ ვარ კარგად, გულისმოსვლა არ ვიცით, ამბობდა. მართლაც კარგად იყო შენახული. საწვიმრის სახელოს გადიწევდა, თეთრ, დაუძარღვავ მკლავს გააშიშვლებდა. ა, შეხედეთ, რა მეტყობა სიბერისო. თანაც არც ერთი კბილი არ მაქვს ფაქტიურად. კბილებსაც დაკრეჭდა და დაგახახვებდათ თუ ამის საჭიროებას და აუცილებლობას დაინახავდა.

ფულს მიცემდი, ვთქვით, მანეთს, ზუთ მანეთს (ჩალის ფასი ჰქონდა იმ ფულს), შეგხედავდა, დაგაკვირდებოდა. წყენინება ხომ არ გახსოვს, ბატონო, ჩემგანო, იკითხავდა ფრთხილად.

— არა, რას ბრძანებთ, როგორ გვყავრებათ!

— მაშინ შეიძლება...

ფულს გამოგართმევდა, საგულდაგულად შეინახავდა გულისჯიბეში და არ უნდა ამელოო, წუწუნებდა. ძმა მყავს დიდი კაცი, რომ გაიგოს ეწყინებაო. წყენინება არ ახსოვს ჩემგან არავის და რალა მიინცდამინც ძმას მოვუკლა გულსო.

— ...კარგად არის ის ჩემი ძმა, კარგად ამყოფოს გამჩენმა, რომ დამინახავს თვალს მარიდებს, კარგი კაცია ძალიან, მაგრამ ვითომ ვერ მცნობს... არც ვამტყუნებ, დავენაცვლე, რა საცნობი და დასანახავი მე ვარ. დიდი კაცია, თავი მოეჭრება. ასეა ცხოვრება, რას ვიზამთ...

არ ამხელდა, ვინ იყო მისი სახლიკა-

ცი, იმჟამად რომ აფთიაქის ზსმველ მუს შაობდა კულაშში. მართლა დიდი კაცი იყო იმ დროს.

არ გეხმარებაო, ეკითხებოდნენ.

— რად მინდა იმის დახმარება, კარგად იყოს და თავისთავს დაეხმაროს... პენსია მაქვს, კეთილი ხალხიც არ ილევა ქვეყნიერებაზე... ამ ხნის კაცი ვარ და წყენინება არ ახსოვს ჩემგან არავის და რალა ძმას უნდა მოვუკლა გული...

უწყინარი და გაუგებელი კაცი იყო თითქოს სიმონი, მაგრამ ხალხის გარშემოკრეფის საოცარი უნარით იყო დაჯილდოებული. არ მინდა, არ ავიღებ, ძმა მყავს დიდი კაცი, რომ გაიგოს ეწყინება, წყენინება არ ახსოვს ჩემგან არავის და რალა ძმას ვაწყენინო და საერთოდ, ადამიანისშვილს რატომ უნდა ვაწყენინოო, ტიროდა, როცა ფულს ჯიბეში ინახავდა; როცა ხელცარიელი რჩებოდა, წუწუნს მოყვებოდა, ხმასაც იმალებდა: იმპერიალისტურ ომში ვარ ნამყოფი, არც ერთი კბილი არ მაქვს, წყენინება არ ახსოვს ჩემგან არავის, არც ძმა მეხმარება, არც არავინ იხედვდება ჩემკენ — იმპერიალისტური ომის ინვალიდისაკენო. მიცემდი რამეს თუ არა, არ უნდა ამელოო, ჩემი ძმა გაიგებს, ეწყინება, თავი მოეჭრებაო, წუხდა და მოთქვამდა.

რამდენიმე წლის წინ თბილისში, საბურთალოს სკვერში, მზიგულზე, სკამზე ჩამომჯდარი ორი ერთნაირად ჩაცმული, ერთი ხნისა და აღნაგობის კაცი დავინახე. ერთ-ერთს დავაკვირდი და სიმონი ვიცანი. თვალს არ დაუეჭვრე, მაგრამ ნაღდად სიმონი იყო. ისევ ის საწყიმარი ეცვა, მხოლოდ ქამრის ნაცვლად რალაც ზორტი, მე მგონი, ქალის კაბის სარტყელი ჰქონდა შემოჭერილი. მოტეხილი და გადაბერებული ადამიანის ორი გაოცებული და ამოთვთვებული თვალი მომჩერებოდა ჩამოფხატულ ქუდსქვემოდა. ამხანავს სიმონის შესფოთება გადაედო და ისიც იმნაირად მომაჩერდა. ერთნაირად ეცვათ. ერთნა-

ირად იხედებოდნენ. თითქოს სკამზე
შხიგულზე აფიცებული ორი შემ-
ფოთებული სიმონი იჯდა. მივლინებით
ჩამოვიდნენ თუ რა გზით მოხდნენ დე-
დაქალაქში, ვერ გავიგე. გამოცნაურება
დავაპირე, მაგრამ სიმონი, ისე დაეინე-

ბით რომ მომჩერებოდა ამოთვრებუ-
ლი თვალებით და რომ მეგონა მიცნო-
მეთქი, წამოხტა და გაიქცა. ამხანაგიც
მიჰყვა. ფხაკა-ფხუკით მოუსვენს.
სიმონი წინ გარბოდა.
ვინ ვეგონე, ნეტავი?

ბლის ხე

ისმმ დაზამორდა და ისევ მოთოვა.
ამჯერზე უფრო ხევარიელად და ბარაქი-
ანად. უბნის კომიტეტის თავმჯდომარემ
მოგვაციოთხა. დიდხანს იორთქლავდა ხე-
ლებს და იფერთხავდა აივანზე შარვალ-
სა და ძველი ფარავის კალთებზე მიკ-
რულ მშრალ თოვლს.

ასე თუ ითოვაო, თქვა მან, სახლი გაღ-
მოსათოვლი შეიქმნება უეჭველადო.
ფრონტელების ოჯახებს კი, თქვენც კა-
რგად მოგესვენებათ, ვალდებული ვართ
დავეხმართო. სახურავზე გამსვლელი
კაცი არ გყავთ, ვხედავ; ესო, ჩემზე თქვა,
სახლის გადმომთოვლი არ არის და რა
უნდა ქნათო. ვიწყინე. თავი გამოვიდე.
დამტუქსეს. არ თქვა მეორედ მაგიო.
სულ ერთია ამას სახურავზე არ გავუ-
შვებ, ჭერი რომ ჩამოიქცესო, თქვა დე-
დამ. მართალიო, დაეთანხმა უბნის კო-
მიტეტის თავმჯდომარე. სათვალე მო-
იხსნა, ცხვირსახოცით გაწმინდა, ხვალ
ან ზეგ კაცი მოვა, სახლს გადათოვლავ-
სო, თქვა და წავიდა.

თოვა არ წყდებოდა და ჩვენ უკვე სე-
რიოზულად გვაშფოთებდა ეს ამბავი.
უბნის კომიტეტის თავმჯდომარის მიერ
გამოგზავნილი კაცი კი არ ჩანდა. თოვ-
ლი მატულობდა და ზუსტად მესამე
დღეს გამოცხადდა ნამდვილი გადათოვ-
ვლი — მზე, აბბა. თოვლი დარისტალ-
დისავით, გაიფუყა, მზეზე გაფურფუტ-
და, აბრკვეალდა; მოცისფერო გადაიქ-
რა ალაგ-ალაგ და დნობა იწყო. წურ-
წყურით წამოვიდა წყალი კრამიტებიდან.

მზე გადაესვენა თუ არა, დნობა შე-
წყდა და წინანდელზე მეტად აცივდა.
თუნუქის ლუმელთან ვართ ამ დროს მი-
ტერხლულნი. დისახლისი საწვავს ზო-

გავს. მინავლებული ცეცხლი გვათბობს
და არც გვათბობს. კარიც არ იკეტება
წესიერად. ცივი ქარი შემოდის ღრეჭო-
დან და ზურგში მისისინებს. აპარხლე-
ბულ ფეხებს ემაღავ სკამქვეშ, წინ
მცხელა, უკან მცივა. თანაც წიგნის კით-
ხვას არ მაცლიან. ჩემი და დამემა ძმა
ქაჭყანებენ, ფხაკურობენ, ყოველნაირად
მიშლიან ნერვებს. ვუჯავრდები, არ ჩერ-
დებიან. ხელს დავაკარებ, ატირდებიან
და უარესი. რა გინდა, რომ ქნა. ჩემმა
დამ ხის ცხელი საკეცე აიღო და დამაბ-
ტყა პირდაპირ თავში. ვწვდი თმაში,
ვალრიალე. დედაჩემმა მე მომიცხო. რა-
ტომ მიიტყამ-მეთქი, ვიკითხე ბოლმა-
მორეთლმა. ყველაფერი შენი ბრალია,
როგორ რატომ გირტყამო.

რატომ იყო ყველაფერი ჩემი ბრალი?
თბილი ქული მე არ მქონდა. ღესაცმე-
ლში წყალი შემდიოდა, წიგნს არ მაკი-
თხებდნენ, წინ მცხელოდა, უკან მციო-
და; თოვლი ნელა დნებოდა, ომი არ თა-
ვდებოდა: სხვა აშავებდა, მე მხედებო-
და და თანაც ყველაფერი ჩემი ბრალი
იყო თურმე. რა აზრი ჰქონდა ასეთ ცხო-
ვრებას. დავკარი ფეხი, გავედი გარეთ
და ფეხშიშველი გადავეარდი თოვლში,
გავიქეცი. პირველად ქიშკრისკენ გვენი
პირი, მაგრამ ქუჩაში ფეხშიშველი სირ-
ბილი ვერ გავხედე. ისევ ეზო ვიმჯობი-
ნე. ჭერ იქითა ლობეს ვეცი, მერე აქეთა
მესერს ვეტაკე, გავედი და გამოვედი.
სხვა გზა ველარ ვნახე და ბლის ხეზე ავ-
ძვერი. მსხვილ ტოტზე მოვკალათდი და
ნიშნისმოგებით ჩამოვიხედე.

რაზო პიონილი
მუსია პარმი

— ჩამოდი, შე სასიკვდილო! — მევე-
დრება დედა.

არ ჩამოვდივარ.

— ჩამოდი, გაცივდები, ჩამოდი... შე
არ გასაზრდელს!

არც ხევწნა ჭრის, არც მუქარა, არც
დაპირება — ყურებიან ქუდს გიყიდით.

— თუ არ ჩამოხვალ, იყავი მანდი —
მიიხრა დედამ ბთლოს, აივნის ბირ-
კილს მომდგარი, გოცმებულე პატარე-

ბი გაიყოლო და შინ შევიდა. მევე-
ველოდი და ამას არა.

დავრჩი ბლის ხეზე ფეხშიშველი,
უქუდოდი, ჩითისპერანგისამარა. ქვევით
თოვლია, ზევით ყინვა, თანდათან რომ
მახსენებს თავს. ზაფრანისფერი მზე ჩა-
დის, იძირება წყვლიადში და სიცივეში
რა გინდა, რომ ქნა.

ვიკადრე ჩამოსვლა. სანამდე უნდა
ვყოფილიყავი ხეზე. თანაც ის ხალი გა-
ხმა. გახაფხულზე მოჭრეს.

კუდი მიყიდეს

თბილისი, ყურბანი ქუდი მიყიდეს ბა-
ზარში. ჩვენ გვეძვირა, თუმცა გამყიდ-
ველმა ნამდვილად მუქთად დაიკალა
ხელი. ერთი კილო პურის ფასად შემო-
გვჩვენა გვარიანად შელანძლული, დიდი,
ღუნულა ქუდი. გამოთბა, როგორც იქ-
ნა, სახე და ყურები. ვისი ნაქონი იყო,
ვისი ნახმარი და გაცვეთილი, აღარ მი-
კითხია.

წავედი თეატრში დილის წარმოდგე-
ნაზე. კვირა დღით თეატრი ბავშვებით
იჭედებოდა და ბილეთის შოვნა ჭირდა.
შევძვერი რიგში, ვიწვალე, ვიჯახირე,
კინაღამ გავიგულე და რის ეკივალაბით
მივადექი საღაროს. გადავწოდე ფული
და ქუდიც ვაღამაძვრე. ავიღე ბილეთი.
გამოვედი რიგიდან აწითლებული და
ახურებული, გაიგებ, ვინ მოგტაცა?
ვდგავარ ამ ჩემი ბილეთით უქუდოდ,
უფულოდ, მოწყენილი და გაბითურე-
ბული. პირველსავე დღეს, პირველსავე
გამოსვლაზე სიმწრით ნაყიდი ქუდი მო-
მტაცეს. თეატრში რალა მინდა, თავის
მოსაკლავი საქმე მჭირს. ჩამოიარა ნაბი
კინჩემმა, კიშავემა თუ კოჩიევმა. გვარი
ზუსტად აღარ მახსოვს. ჩერქეზი ვარ
წარმოშობით, ამბობდა. ოსი უნდა ყო-
ფილიყო ან ლეკი. შეიძლება მართლაც
ჩერქეზი იყო წარმოშობით. დაღეული,
მაგრამ სხარტი და მოძრავი ბიჭი ავი
და დაუნდობელი ბავშვის რეპუტაციით
სარგებლობდა. ჯიბეკრებს დაყვებოდა
და ცოტას თვითონაც წაიბაცებდა,

ჩემზე ბევრად მოზრდილებიც დაჯან-
ლი ჰყავდა. თეატრი უყვარდა სიგიჟე-
დი და თუ ზემოთჩამოთვლილ თვისე-
ბებს სიკეთედ მიგუთვლიდით, ეს სიყვარ-
ულე ნაკლად უნდა მიგვეჩინა უთუ-
ოდ.

ბილეთი ხომ არა გაქვსო, მკითხა. ხე-
ლში მიჭირავს, მხედავს. თანაც იმ წუ-
თას საღაროც დაიკეტა, ხალხი დაიშა-
ლა, ბილეთებიც გაქრა.

მაქვს-მეთქი, ვუთხარი. მომეციო.
მივეცი. არ მისცემდი და წაგართმევდა.
ჩხუბის და დავიდარაბის თავი აღარ
მქონდა, ჩემი დარდი და სატკივარი მყო-
ფინდა.

— ეს ერთი ვიშოვნე! — დაუძახა ვი-
ლაცას ნაბიმ და ახალ საკბილოს და-
უწყო ძებნა. მოსაცდელში გაიარა-გამო-
იარა, გაქრა, შემდეგ ისევ გამოჩნდა რა-
მდენიმე ბილეთის ფრიალით. ვის რა
ააფცქვნა და ააღლიტა, არ დამინახავს.
ისევ მე მომადგა, კვლავ ბილეთის თხო-
ვნას აპირებდა, მიცნო, მომშორდა, მო-
ულოდნელად მოიხედა და რა დაგემარ-
თაო, მკითხა. ალბათ ნამეტნავად ჩამომ-
ტიროდა თავ-პირი.

ქუდი მომტაცეს-მეთქი, ვუთხარი.

— ვინ მოგტაცა?

რომ მცოდნოდა, იქნებ მე თვითონაც
მესაშველა საკუთარი თავისათვის.

არ ვიცი-მეთქი, ვუთხარი.

ნაბი დაფიქრდა.

რა ხალხია, ვადაირევიო, თქვა. სახ-

ლიდან ქუდლასურული ველარ გამოსუ-
ლხარ კაციო. წავიდა და თხუთმეტ წუ-
თში მომიტანა ქუდი. გამოვართვი, და-
ვიხურე, ავმჩატდი, თითქოს ხელახლა
დავბაღე, მაღლობის თქმაც კი ვერ მო-
ვახერხე.

— შეისკვენი მაგ ზორტები ნიკაბთან,
თვარა კიდევ გადაგაღლიტავს ვილაცა!
— გამაფრთხილა ნაბიმ. თვითონ ისევ
გარეთ გავარდა, მიდგა, მოდგა, ბილე-
თები დაარევა ან სარფიანად დაასალა
და უკანვე შემობრუნდა. მხედავს, ისევ
იქ ვდგავარ. ქუდი დავიბრუნე, მაგრამ
ახლა სახლში აღარ მინდა წასვლა. თეა-
ტრის აღსავლის კარს მივჩერებოვარ მო-
წყენილი. იქაურობა დაცარიელდა. შემ-
სვლელი შიგ შევიდა, ხელმოცარული

გაბრუნდა. დავრჩით ნაბი, მე და ერთი-
ორი ცივ ნიავს შეფარებული უსაქმური.
გაიწყარუნა ბოლო ზარმაც. მისი დახ-
შული, ნერვების გამწოწკნელი ხმა მო-
წვდა ჩემს ყურთასმენას.

— ჰა, შენი ბილეთი! — მითხრა ნა-
ბიმ.

ჩემი არ იყო. ბევრად უკეთესი და
ძვირადღირებული ბილეთი ჩანდა.

— შენ რას იზამ?... — შევყუყუდნი მე.

— მე ვიშოვნი... — თქმა მან და უიმე-
ლოდ მოათვალეირა ცარიელი მოსაცდე-
ლი; ბილეთი მომაჩეჩა, კარისკენ მიბძი-
გა, ვიშოვნიო, დამიძახა თან.

შეიძლება მართლაც იშოვნა. ნაბის რა
გაუჭირდებოდა, თუმცა იგი იმ დღეს
თეატრში აღარ დამინახია.

ჩემი ძმა დანიკარგა

ჩემი ძმა გადავიდა ეზოდან შუადღით
და გაქრა. ცამ ჩაყლაპა თუ მიწამ, ვერ
გავიგეთ. ეტყობოდა, სახლს ველარ გა-
მოავგო და დაიკარგა. ცოტა გვიან მოვი-
ძიეთ და კვალი ვერ ვიპოვნეთ. ფეხზე
ძლივს დგებოდა და იმ უბანს, სადაც
ყველაფერი გადავჩხრიკეთ, სხვის დაუ-
ხმარებლად როგორ უნდა გაცდენოდა.

შესაღამოვდა. შებინდდა. შევშინდით.
სხვებიც, დაბეჯითებით რომ ამტკიცებ-
დნენ, სად წავიდოდა, სადმე აქვე იქნე-
ბოო, გვარიანად შეფიქრიანდნენ. მეზო-
ბლები ჭკუფ-ჭკუფად დაიყვნენ და სხვა-
დასხვა მხარეს დაიფანტნენ. მე და დე-
და წავედით ქალაქის ცენტრისაკენ, სა-
დაც დაკარგული ძმა, ჩემი ვარაუდით,
არაფრით არ შეიძლებოდა აღმოჩენი-
ლიყო. მშობელს მივყევოდი ბრმად და
ფეხები უკან მრჩებოდა: თავში ათასნა-
ირი, შავბნელი აზრი მიტრიალებდა. და-
მით, დაძინების წინ ცეცხლს მიცივებუ-
ლი დედაცაცები ჩემი თანდასწრებით გა-
უფგონარ ამბებს ყვებოდნენ ბავშვების
არარსებულ მომტაცებუბებსა და მათ
შემძარწუნებელ საქმიანობაზე. ეს მო-
ნათხრობი ტვინში მეჭედებოდა და ძა-
ლაუენებურად მიფრთხოვდა ძილს. მარ-

თალია, დილით ყველაფერი მაიწყყდე-
ბოდა, მაგრამ ახლა ათასკეცად გამიც-
ხოველდა იღუპალი შინში, რომელიც
სხეულში ჩემდაუტებურად ყოფილიყო
ჩაბუდებული. არ ამხელდა, თორემ რა-
საკვირველია, უარეს დღეში იყო დედა,
თითქმის უაზროდ, თუმცა დაეძინებოთ,
დედური ინტუიციის წყალობით რომ
მიდიოდა ერთი წერტილისაკენ.

საშობიარო სახლთან სამი ახალგაზ-
რდა იყო გაჩერებული. გამხდარი, მა-
ღალი, ლამაზი, მაგრამ ძალიან ფერმიხ-
დილი ბიჭი ორ ქალიშვილს ელაპარაკე-
ბოდა ერთდროულად. პატარა ბავშვი
ხომ არ დაგინახავთო, პირდაპირ იმ ახა-
ლგაზრდას მიადგა დედაჩემი რატომ-
ღაც.

— როგორ არა... — უპასუხა ფერმიხ-
დილმა.

— სად? — გამოცოცხლდა დედა, თვა-
ლში იმედის ნაპერწკალი ჩაუდგა.

— როგორ სად... ყველგან, პატარა
ბავშვების მეტი რა მყავს ნანახი... — გაი-
ლიმა ფერმკრთალმა ახალგაზრდამ და

რამო მაიშვილი

მუსიკა პარზი

ერთ ქალიშვილს, რომელიც ალბათ მეორეზე მეტად მოსწონდა, თვალი ჩაუკრა. ქალიშვილებმა ხმაბლლა გაიციინეს, თუმცა მალევე შეიკავეს თავი.

უხმოდ შევტრიალდით. წავედით.

დამილითა და თვალების ქუქუნით დატუქსეს ქალიშვილებმა კავალერი ჩვენი წასვლის შემდეგ.

— აბა რა მექნა, — მესმოდა ფერმიხდილი კაცის ხმა. — ბავშვი ხომ არ დაგინახავსო, მეკითხება და ბავშვები როგორ არ დამინახავს, ჩემი თუ არა, სხვისი მაინც მინახია, ბავშვების მეტი რა მყავს ნანახი... — იმეორებდა იგი და ქალიშვილებს ამხიარულებდა კვლავ.

უკან მივიხედე. დაეკვირდი ფერმიხდილ ახალგაზრდას, რომელსაც ჩემკენ აღარ გამოუხედია, არ ამოუკითხავს ჩემს თვალებში ჩამდგარი აუწყრელი ზოზლი, ნორმალურ ადამიანს რომ აუცილებლად შეაფოთებდა იმ მომენტში.

გავცდით ქალაქის ცენტრს. სადღაც პატარა, უცნაურ, უფორმო მოედანზე გავედით. დაღამდა. მოლანდებასავით გაქრნენ მოქალაქენი, ყოველფეხისნაბიჯზე რომ გვხვდებოდნენ დაღამებამდე. დედა ერთ ალავას წრიალებდა, მუდარით შეჰყურებდა დაგვიანებულ მგზავრებს და გამოლაპარაკებას ვერ ბედავდა; ჩემი ხვეწნის მოუხედავად უკან დაბრუნებასაც არ აპირებდა. ვეუბნები, სახლში დაგვიხვდება, უკვე მოყვანილი ეყოლებათ-მეთქი. ჩემი სიტყვების სისწორეში დარწმუნებულს შიშვაც გამიარა და უკატრილ მოედანზე ყო წაც მომბეზრდა. ვილაკამ გვიჩია, მილიციაში შედითო. მილიცია იქვე ყოფილიყო, ზუსტად ჩვენ ცხვირწინ.

შევედით.

დედა ელექტრონის ღუმელთან მოკალათებულ ჩაობუნებულ მორიგეს ელაპარაკება მორიდებულად. პატარა ბავშვი გამოვიდა სახლიდან ამა და ამ დროს და უგზოუკვლოდ დაიკარგაო. მე იდაყვში ვქაჩავ, რაღას ეკითხები, რაღას ელაპარაკები, ვერ ხედავ; აგერ არის-მეთქი. დედა მტუქსავს, ლაპარაკი მაცალი, უფროსის მაინც მოგერიდოსო. რას ვეუბნები, არ ესმის. ვერ ხედავს ჩემ ძმას. სკამზე რომ ყუინთავს არხინად. თუმცა რას უნდა შეხედოს. სკამზე დევს ჩემი ასმანეთიანი, უზარმაზარი ქული, რომლის ქვეშაც სძინავს ჩემ ძმას.

ფერმიხდილ ახალგაზრდას, სამშობიარო სახლის წინ რომ გადავწყდით, ხშირად ვხედავდი ინსტიტუტის ეზოში და ჩვენი სკოლის წინ. სტუდენტ ქალიშვილებთან ერთად დადიოდა ყოველთვის. ხან ორი, ხან სამი, ხანაც მეტი მდებდნენ სივრცის წარმომადგენელი ახლდა ერთდროულად. ერთი ერთთან არ დამინახავს და ამას მაშინაც მივაქციე ყურადღება. ლამაზი, გამხდარი, ფერდაკარგული ბიჭი იყო. გამგულგამომგულნი ძალაუვნებურად აქცევდნენ ყურადღებას.

ერთხელ მართოდ დარჩენილიც ვნახე. აგვისტო იყო, ძალიან ცხელოდა. ჩრდილში იდგა, ქვის ყორესთან, თითქმის სუნთქვა უჭირდა, მოწყენილი, მოთენთილი, არაფრისმთქმელი თვალებით იხედებოდა. შემეცოდა. ავად არის, ფრონტზე იმიტომ არ მიყავთ ალბათ-მეთქი.

მართლაც ასე ყოფილიყო.

საშლე პატარა კაცი იყო

ჩემი ოჯახის ახლობელი კაცი საველეკენათესავებოდა კიდევ, მამაჩემთან ძმაცობდა და მამის ჯარში გასაცილებლად მოწყობილ პატარა წვეულებაზე ასეთი სიტყვა თქვა: შენს ოჯახსო, მას-პინძელს ეუბნებოდა, არაფერს გავუ-

ჭირვებ, დარდი არ გაგყვეს, მე ვიცი და ჩემმა კაცობამო და იმ დღის შემდეგ საველეს ჩვენკენ აღარ გამოუხედია.

ვერცხლისწყალივით მოძრავ, პატარა ტანის ადამიანს მოუხსენარ თვალებში ჩამდგარი მოლიმარი, დამცინავი შუქი

უკრთოდა ყოველთვის. ზამთარში ტყავის პალტო, შემოდგომაზე ტყავის კურტაკი, გაზაფხულზე ტყავის ქილეტი, ჩექმები, კრავატი ან გამაშები ეცვა და ტყავის ქუდი ეხურა. კოხტა და შნო-იანი ჩაცმით ფარავდა თავის სიპატარავეს. სხვაფრივ, ეშხიანი, საკმაოდ მომხიბლავი მამაკაცი უნდა ყოფილიყო და ფულისა და ტყავის ტანსაცმლის გარდა ქალებთან წარმატებას ზემოთჩამოთვლილი და ნაგულსიმხვეი ნიშან-თვისებებიც განაპირობებდა უდაოდ.

სავსე დღი კაცი,
ტყავის პალტო აცია...

ლექსი გამოუთქვას ომის დაწყების შემდეგ. მთელმა ქალაქმა, სავლეს ჩათვლით, ზეპირად იცოდა ეს ლექსი, სადაც პალტოს გარდა ტყავის შარვალზე, ტყავის კურტაკზე, პალტუხზე და რაღაც იმდაგვარზეც იყო ლაპარაკი.

ომის დაწყებიდან სამი წლის შემდეგ დედამ წერილი გამართანა სავლესთან. ბაღე-ტომსიკა მომაჩეჩა ხელში, ესეც წაიღე ყოველ შემთხვევაში. მივხვდი, რაზედაც მგზავნიდა. უარი ვთქვი, არ წავალ-მეთქი.

— უნდა წახვიდე! — გადაწყვეტით მითხრა დედამ. ეტყობოდა, თვითონაც ბევრი, შეიძლება რამდენიმე წელი იყოყმანა, სანამ იმ ნაბიჯს გადადგამდა, სანამ იმ ბარათს დაწერდა, რომელიც ასე იწყებოდა: ძალიან მიჭირს, თვარა არ შეგაწუხებდი... მეტი აღარც წამიკითხავს, გასაგები იყო ყველაფერი.

ერთი სიკვდილი გავათავე, სანამ სავლეს რეზიდენციის ზღურბლს გადავბიჯებდი. არ დამხვდა. გავიკითხე, ვერ მივაგენი. ქვეთ შედი, აქეთ გამოდი, ზევით ადი, ქვევით ჩამოდი, მესმოდა წაღმა-უკუღმა. გახარებული ვაპირებდი შინ დაბრუნებას, როცა ერთმა ქალმა, ვისთვისაც არაფერი მიკითხავს, სავლეს სავარაუდო ადგილსამყოფელი მამისწავლა. წავედი, იმ იმედით, რომ სავლემ იქაც არ დამიხვდებოდა, მაგრამ ჩემდა სამწუხაროდ, სწორედ იქ აღმოჩნდა,

სადაც ყველაზე ნაკლებ ველოდი. ბილიარდს თამაშობდა ყოფილ ფეხბურთელებთან. ლია კარში დაედექი, ცოტა ხნით შეეჩერდი, გაბრუნება გადაწყვიტე. ვიტყვი, ვერ ვნახე-მეთქი, გავიფიქრე და ადგილიდან ფეხი ვერ მოვიცვალე, რალაცნაირად გავშეშდი და გავეხიდე მოღიავებულ კარში. შემამჩნია, მიცნო. სანამ კიის ძირს დადებდა, მანამდე მიხვდა, რისთვისაც ვიყავი მოსული. ცარცში ასვრილი ხელები გაიფერთხა, ბარათი ჩამოშორტვა, წაიკითხა, დაფიქრდა, ხელახლა ჩაიკითხა და რატომღაც უკანვე დამიბრუნა. ტყავის პალტო მოიხურა, წამოდიო, მითხრა.

— სუჟა ხომ არა გაქვს? — იკითხა გზაში.

მაქვს-მეთქი, ვუბასუხე და ჯიბეში ჩაკუჭული ტომსიკა ამოვამცრე საქციელ-წამხდარმა.

სავლემ საწყობის კარი გახსნა გასაღებების რაჩხა-რუჩხით და ქანგიანი ანჯამების ჭრილობით. სინათლე აანთო. ცოტა ხანი ერთ ალაგას იდგა შეფიქრიანებული და ერთ წერტილს მიჩერებული. გამოერკვა, იქაურობა მიათვალეირ-მოათვალეირა და რამდენიმე ბოთლი ზეთი და კონსერვი ჩამილაგა ბაღეში. შემდეგ სხვა პროდუქტებით, მათ შორის, რძის და კუს კვერცხის ფხვნილებით გამიტენა მოზრდილი ტომსიკა და მოერეგეო, მკითხა აშკარად დაეკვებულმა. თუკი თავმოყვარეობას მოვერიე, ტვირთსაც მოვერეოდი, რა ლაპარაკი უნდოდა.

სხვა დროსაც შემომიარე, თავი შემასენეთ ხოლმე, გამომიყენეთო, დამაბარა გულწრფელად და ბილიარდის სათამაშოდ წავიდა.

იმ ნობთზეც მადლობელი დაგჩნით. სხვა დროს აღარ შეგვიწუხებია და სავლესაც აღარ გავხსენებიათ, რასაკვირველია.

ამხანაგებს გადაყოლილი კაცი იყო სხვათა შორის. ცოლ-შვილს აკლებდა და ძმაკაცებს ახარჯავდა, რასაც შოუ-

რაზო პერივოლი
მუსიკა ძარში

ლობდა. როცა ჩავარდა, აღარავის გახსენებია. გაუჭირდა, მაგრამ თავმოყვარეობა, სიხალისე და ტყავის ტანსაცმელი არ დაუკარგია.

პირველი „მოსკვიჩი“ რომ შემოვიდა

ქალაქში ომის დამთავრების შემდეგ პატარა, ლამაზი მანქანა, აი, იმ მანქანამ გაიტანა პირველსავე დღეს. შემთხვევით, რაღა თქმა უნდა.

ბედის დაცინვა, აბა რა არის.

ოხ, ეს ქუდი!

მოძრავი ზოოპარკი ჩამოვიდა ჩვენს ქალაქში. მხეცებით დატვირთული ეშელონი ჩამოაყენეს სადგურში.

სპილოც ჩამოიყვანეს, რომელიც ამჟამად პირდაპირ ბაქანზე დგას და უბილეთოდ შეგიძლია ნახო, მითხრა ერთმა და წავედი კიდევ ბატონი სპილოს სანახავად.

ახალი შებინდებული იყო. საკირის ქუჩაზე ცნობისმოყვარე ხალხი იყო შეგროვილი. ქუჩა ბაქანს გადაჰყურებდა და უანგისფერ მოაჯირს მიმდგარი მოქალაქენი დიდი ინტერესით იხედებოდნენ ქვევით. მივდექი, მოვდექი, გავძვერი წინ, გადავემხვე ბეტონის დასტანდაზს და დაეინახე სპილო. იგი უფრო პატარა აღმოჩნდა, ვიდრე მეგონა და უფრო დიდი — ვიდრე ველოდი. საბარგო მატარებლის წინ რკინის პალოზე ფეხით გამოშობული, მსხვილი ჯაჭვის ჩხარუნით წრიალებდა ერთ ალაგას. ქვედენილზე თივა. იყო უთავბოლოდ მიმობნეული. ბოძზე მიკიდებული ნათურა ანათებდა მკრთალად და სპილოს სილისფერ ტანზე ირეკლებოდა ელექტრონის შუქი უცნაურად. თითქოს მოშორება უნდაო, უზარმაზარ ხორთუმს იქნევდა მოძულეებულებით. ერთ ალაგას ქანაობდა გაუჩერებლევ და შეიცეხული, ცოტა აღზნებულიც ამოხედავდა ხოლმე მოყვანე სეირისმსაყურებელთ. გატრუნული და გოცებული შეეკუყრებდი ამ უჩვეულო სანახაობას. მოულოდნელად ვიდაცამ ქუდი გადამხდა და სპილოს გადაუგდო. ქუდის დაბრუნების ყოველგვარ იმედგადაწურულს უკანაც არ გამოიხედა. ქუდი ეგდო, როგორც მაშინ მომჩვენა, სპილოს უკანა დიდ ფეხთან დანახნეს ელოდა. ზანტად შემობ-

რუნდა, შეჩერდა, კარგა ხანი უყურა ქუდს ელამი თვალებით, აიღო, აწია, დაწია, დღო, დააჭარა ფეხი, გაჭანა ხორთუმით, გახია, მოიქნია და მოისროლა აღტაცებული ხალხის თვალიწინ; გადააცილა ვაგონის სახურავს და რამდენიმე ლიანდაგს. პაერში მოფარფატე, გახეულ ქუდს გავაყოლე თვალი და კინალამ გადავეყვი თან. სპილოს მოხერხებით და ვაჟკაცობით გახარებული, აყრიამულეებული მსაყურებლების ხორხოს, სიცილს და რეპლიკებს მივაყურე ერთი წუთით; შემდეგ ყორეზე გადავედი, სპილოსაგან მოშორებით გადავეჭერი ბაქანი, გავძვერი მხეცებით დატვირთული ვაგონის ქვეშ, საიდანაც პირუტყვის ბალნისა და ნეხვის მძაფრი სუნის მეცა, წელში გახრილმა გადავუარე კიდევ ერთ რელსს და სათადარიგო ლიანდაგსა და ლიანდაგს შუა ამოსულ სარგველასა და ღორღში აღალბედზე ხელის ფათურით რაღაც ფაფუქსა და რბილს წავეტანე. საკვირველია, მაგრამ ქუდი ენახე. ნაფლეთები შემრჩებოდა, მეგონა და, ჩემდა გასაოცებლად, ქუდი ისევ ქუდს გავდა. ცალი ყური ჰქონდა ახეული მხოლოდ ბოლომდე. ფერთხვით, წმენდით მივიტანე შინ და მსხვილი ძაფით გავკერე ლამფის შუქზე, ყველამ რომ დიპჩინა მაშინ.

სკოლიდან დაბრუნებული ქალაქში სახელდახელოდ გამართული ზოოპარკის ლობის ქუჭრუტანას მივიადგებოდი ხოლმე, ვუყურებდი გულკეთილ სპილოს, რომელმაც ქუდი არ შემიჭამა. თავდახრილი, ქუჭრუტანაზე შუბლმიკრული ვიდექი და სპილოს ანახევი და ჩემი გაკერილი ქუდის ყური მეჭირა ხელში. მეშინოდა, იმეც არავის წასცდე-

ნოდა სული. ეს ქუდი სკოლის დამთავრებამდე უნდა გეხურისო, გამაფრთხილებს, სანამ ფულს გადაუთვლიდნენ გამოყიდველს. სკოლის დამთავრებამდე მოგახსენოთ, მაგრამ ომის დასრულებამდე ნამდვილად შევირჩინე. შუა გაზაფხულზე, როცა უკვე გადაგდებას ვუპირებდი, მომტაცეს და მოვისვენე.

შენი ქუდის გადაგდებით, მითხრა რამდენიმე წლის შემდეგ ერთმა საკირისუბნელმა, დიდმა ბიჭებმა გალახეს საკირის ქუჩაზე. ქუდის ამოსატანად ჩადი თუ არა, მაშინვე მიბეგვესო.

ალბათ მართალი თქვა. იქ, იმ უბანში, ისედაც ყველა ერთმანეთს ურტყამდა სრულად უმიზეზოდ და უსაფუძვლოდ.

სურათებიანი წიგნი

მოკლემშარვლიანი ბიჭი მოდის ქუჩაში. ხელში გაშლილი, მოხატული წიგნი თუ ალბომი უჭირავს. მოდის მარტოდმარტო, გამვლელ-გამომვლელ მოქალაქეებს ზედაც არ უყურებს. ის არის და მისი წიგნი. ნელ-ნელა მოიწევს ჩემკენ, მიახლოვდება.

ვდგევარ საკირის ქუჩის გადაღმა, შუშის ქარხანასთან. ჩემს ქვევით სადგურის მივარდნილი ნაწილია. ვაუქმებული ლიანდაგები, გამაზუთიანებული შპალები, რელსსა და რელსს შუა ამოსული სარეველა ბოლახი და ღორღი ჩანს. მოკლემშარვლიანი ბიჭი კი ნელა მიახლოვდება. გაშლილი, სურათებიანი წიგნი მჭრის შორიდან თვალს. გათაყვებული ამბავია, უნდა წაერთვა. აქ ზომ ერთმანეთს გლეჯენ და ართმევენ ყველაფერს. ყველაფერი მიაქვთ, რაზედაც ხელი მიუწვდებათ. საქმე მორევაზეა. თუ ერევი, უნდა წაართვა კიდევ; რისი წაღებაც შეიძლება, უნდა წაიღო; რისი წაგლეჯაც შეიძლება, უნდა წაგლეჯო. ხელში თუ არაფერი უჭირავს, თავზე თუ არაფერი ახურავს, უადგილო ალაგას მიკერებული დიდი მაინც უნდა ააწყვიტო. უნდა ცემო, უნდა ვალახო, უნდა ატირო, აბღავლო, აღრიალო. სუსტი ძლიერს ჩაგრავს, ღონიერი — უღონოს. დედამიწაზე ჭუნგლის კანონია გამეფებული. „ჭუნგლის კანონი“ მაშინ, მგონი, არ ვიცოდი, მაგრამ რომ არ მცოდნოდა, თვითონ მოვიგონებდი, ისეთ ხასიათზე ვიყავი.

როგორ ძარცვავდა ამ ღროს დიდი

პატარას, ჯანმრთელი სუსტს, ღონიერი უღონოს? ათასნაირად, ყველა ხერხისა და მეთოდის ჩამოთვლაც შეუძლებელია და ამიტომ მხოლოდ ერთზე შევჩერდებით. „ნათხოვრობის“ პრინციპი უფრო პრაქტიკული და მოსახერხებელი უნდა ყოფილიყო, რადგან ჩვენში იმ ღროს ეს მეთოდი სხვაზე მეტად იყო გავრცელებული. მაინც რაში მდგომარეობდა იგი? ახლავე მოგახსენებთ: ადამიანს, რომელსაც რაიმეს აფეკვნას უპირებდი, მათხოვეო, უნდა გეთქვა თავდაპირველად, თუ გათხოვებდა, აღარ დაუბრუნებდი, თუ არ გათხოვებდა, მათხოვე, მათხოვეს ძახილით უნდა გაგხვრიტა ტვინი, როგორმე უნდა გენათხოვრებინა და აღარ უნდა დაგებრუნებინა. თუ არა და უნდა წაგერთმია, მოგცემო, უნდა გეთქვა და აღარ უნდა მიგეცა. ეს იყო და ეს ამ მარტივი მანიპულაციის თავი და ბოლო.

გული უსიამოდ შემეკუმშა, როცა წარმოვიდგინე, როგორ მორთავდა ის მოკლემშარვლიანი ბიჭი ტირილს და ჩხვილს.

— მოდი აქ! — ვეტყობი მე.

— არ მოვალ... — მიპასუხებდა გამომწვევად და უკან-უკან დაიხევდა.

— მოდი, ნუ გეშინია, სულ ერთია დაგიჭერ, ვერ გამასწრებ!...

ჩერდება. დგას. გაქცევას ვერ ბედავს. ვუახლოვდები.

რამე მიწვილი
მუსიკა ძარხვი

— მათხოვე, ეგ წიგნი!

— არ გათხოვებ.

— მათხოვე!

— არა!

თუ არა და შენი აჯობებს და ასე შემდეგ. ღრიალი, ჰყვირილი, ჭიტილაყი და მისი ჯანი. მაინც ძნელი წარმოსადგენია ყოველივე ეს წინასწარ. ალბათ რამდენს ნერვიულობდნენ ძარცვის წინ გზა-შარაზე გამოსული საწყალი ყაჩაღები.

ბიჭი გამოსწორდა, ჩემი დაჟინებული მზერა იგრძნო, შემხედო, შეჩერდა.

— მოდი აქ!

მოვიდა.

ნათელი, მრგვალი სახე, პატარა, წაბლისფერი ქოჩორი და ღია ცისფერი თვალები აქვს. იღიმება. მიყურებს.

— მათხოვე ეგ წიგნი!

მაძლევს.

გვერდზე პატარა ხის ხმალი ჰკიდია, აღრე რომ ვერ შევამჩნიე. ისიც ჩამოგართვი. ისევ ღიმილით მიყურებს. გახარებულია, მეც რომ დავინტერესდი მისი სურათებიანი წიგნით და ხის ხმლით. თავის აღტაცება უნდა გადმომადოს თითქოს. არადა, მართლაც მშვენიერი, თვალისმომჭრელი, მკვეთრი ფერებით აფერადებული წიგნია. წიგნი კი არა, ნახატებით და ჩემთვის გაუგებარი წარწერებით აჭრელებული ალბომია, გარმო-

ნით რომ იშლება და იცეცხლება. თო, რა საოცარი სურათები! ნახატები.

მიჭირავს ეს კარგი წიგნი ხელში. ხმალი ილღიაში მაქვს ამოდებული. ნახატებს ჩავეყურებ. სურათები თვალს მჭრის, მანათებს, მათობს, მაშინებს და რაღაც უხილავი, არნახული სამყაროსაკენ მიმიქანებს.

— ეს ხმალი შენია?

— ჩემია.

— კარგია! — იარაღი შევექექე და ბეჭზე ჩამოვკიდე.

— ეს წიგნი შენია?

— ჩემია.

— ესეც კარგია!.. — მოვუწონე წიგნი და დავეუბრუნე.

ბიჭი წავიდა. რამდენიმე ნაბიჯის შემდეგ შეჩერდა, მოიხედა, გამიღიმა, და ჩემი მისვედრით, ცოტა შეფიქრებულმა განაგრძო გზა. ვერ გაიგო, რატომ ვიდექი ასე გახეცებული და შეწუხებული შუა ქუჩაში.

გარკვევით ვიგონებ იმ დღეს გამოცხადებულ სახენათელ ბავშვს. ზოგჯერ როცა სატანა წაეპოტინება ჩემი არსების უხილავ ნაწილს, ისევ და ისევ იმ გამოცხადებულ სახეს დავინახავ და სულში რაღაც განათდება წამით, განათდება, როგორც მზეში გადაშლილი სურათებიანი წიგნი.

ინდიგო, ძმარ, ინდიგო

ინდიგო აპირნაძე მეოთხე კლასში მეორედ დარჩა და დავეწიე კიდევ. თანაკლასელები გავხდით და დავახლოვდით, თორემ აღრევეც ვიცნობდი ძმებიან-მშობლებიანად. ინდიგო ვერ სწავლობდა და არც სწავლობდა. სწავლა არ შეეძლო და არც უნდოდა. ალბათ ოჯახური მდგომარეობის გამო პრაქტიკულად უყურებდა ცხოვრებას და ფულის შოვნაზე იყო იმთავითვე გამეცადინებული. ერთხელ მეც ამიყოლია. საქონლის დაბანდება და მისი შემდგომი რეალიზაცია გადავწყვიტეთ კაპიტალის დაგროვების მიზნით. საზიარო ფული შევაქუ-

ჩეთ. მე, პირადად, სახლიდან გამოვიტანე და ინდიგომ სად იშოვნა, ვერ გეტყვით. ტანკის ასაგებ თანხას გვთხოვენ-მეთქი. მომცეს რის ვაივავლაზით, წუწუნით და ყვედრებით. იმ ფულით მე და ინდიგომ ვიყიდეთ ლილა, ჩვეულებრივი სარეცხი ლილა. ორმოცდაათი შეკვრა შევიძინეთ, დაახლოებით. სადგურის წინ განლაგებულ ჯუჯა შენობებში მოთავსებულ მაღაზიებში ლილის, ღილეების, სავარცხლების და სხვა ასეთი საწვრილმანო ნივთების მეტი არაფერი იყიდებოდა და ისევ ლილა ვამჭობინებ დანარჩენებს. ამასო, მითხრა ინდიგომ,

ხუთმაგად გავყიდით, ხუთმაგ ფულს ამოვიგებთ, შემდეგ იმ ფულით სხვა რამეს ვიყიდით; გავყიდით, ვიყიდით და ასე შემდეგო. სექტემბერი ილეოდა და წლის ბოლოსათვის უნდა გავკეთებულყოფიყო, ინდიგოს დაანგარიშებოთ.

ნავაჭრი ინდიგომ შინ წაიღო და სარდაფში დამალა საიმედოდ. ერთი კვირის შემდეგ შევახსენე, რას შევბი-მეთქი და ვყიდი ნელ-ნელაო. თვის ბოლოს შეწუხებული სახით გამიხმო გვერდზე და მითხრა: ლილა ძაღლმა შემიჭამა მთლიანადო. ძაღლები ხეზე ტყემალს ტკვირავენ, ისე იყვნენ გახლებულნი იმ დროს, მაგრამ ლილას რაფერ დაკარეს პირი, ძნელი გასაგები იყო. დავიჯერე, მეტი რა გზა მქონდა. ჩემი მოუხმარი იყო და გინდა ძაღლს შეეჭამა და გინდა წყალს წაეღო. რომ არ გაუყიდა (ჭერ ერთი, ვინ იყიდდა), ნაღდად ვიცი.

ბურთს ვთამაშობდი პატარიძის ბაღში, როცა ჩვენი რუსულის მასწავლებელი და დამრიგებელი დავინახე. მაღალ ქუსლებზე შემდგარნი მოკაკუნებდნენ რიყის ქვით მოკარწყულ აღმართში. ომამდე „ტორქსინებში“ შეძინილი ლუჩი, თხელი სახაფხულო პალტოები ეცვათ. ვიუცხოვე მაიხი დანახვა. აქ რა უნდათ-მეთქი, გამიკვირდა და დამინახეს კიდეც. ინდიგო კვერნაძე სად ცხოვრობსო, მკითხა დამრიგებელმა. არ ვიცო-მეთქი, ვუბასუხე ურცხვად.

— როგორ არ იცი! — წამოენთო უბეებდანოკებული, ნერვიული გამოიმეტყველების ახალგაზრდა ქალი.

— სადღაც აქ უნდა ცხოვრობდეს... — დავიბენი და ჩემი სულმოკლეობისაც შემრცხვა ცოტა.

სულ რაღაც ორიოდ ნაბიჯში ცხოვრობდნენ ძმები კვერნაძეები, ჩანდა კიდეც მათი სახლი პატარიძის ბაღიდან, მაგრამ მასწავლებლები რომ სასიკეთოდ არ მიდიოდნენ ინდიგოსთან. ამას რა დიდი მიხვედრილობა სჭირდებოდა.

— შენც კაი ციგანი ხარ! — მითხრა რუსულის მასწავლებელმა ქართულად; მიიხედ-მოიხედა, გაჩერა პირვე-

ლივე გამვლელი, რომელმაც ზედმიწევნით ზუსტად და აკურატულად დააყენა ქალები გზაზე.

მასწავლებლების დანახვაზე ინდიგო ბარჯგებზე შეყენებული სახლის ქვეშ შევარდნილა და ბეკონებს ამოფარებია. გარკვევით ესმოდა თურმე, როგორ დაკაკუნებდნენ მაღალ ქუსლებზე შემდგარი მასწავლებლები ბაღაში, როგორ ამუშავებდნენ, თათხავდნენ, მიწასთან ასწორებდნენ ურჩ, უვიც, დეგენერატ, დებილ აღსაზრდელ ინდიგო კვერნაძეს. არაფერი მაგისაგან არ გამოვა, ადამიანად არ ივარგებს, უსწავლელი დარჩება, სკოლაში მაგას რა უნდა, სამხეცეში უნდა იზრდებოდესო. სანამ ინდიგოს დედა ტირილდა, სანამ უფროსი ძმები იმუქრებოდნენ, მაგას ვაჩვენებთ სეირსო, ვითომ თვითონ თავი უსკდებოდათ სწავლა-განათლებით, სანამ უმცროსები ღრიალებდნენ სულ სხვა რამის გამო, ინდიგო დროს უქმად არ კარგავდა; ბოსტანში კოლბოხებს და გამხმარ ბელტებს აგროვებდა, და როგორც შემდეგ გამოირკვა, ჭიშკართან გროვა-გროვად ალაგებდა. როცა მასწავლებლები გარეთ გამოსულან, კვლავ სახლქვეშ შემძვრალა და ბოროტი განზრახვის ასრულებამდე დარჩენილა შიგ.

ჭიშკარს გასცდნენ თუ არა აღმზრდელები, ინდიგომ საფარი მიატოვა, ხელსაყრელი პოზიცია დაიკავა ღობესთან და დასცხო კიდეც კოლბოხები და ბელტები დაუბატიყებელ სტუმრებს. წინ მასწავლებლები და უკან ინდიგო კვერნაძე. პატარიძის ბაღიდან ვუყურებდი, როგორ გამორბოდნენ მაღალ ქუსლებზე შემდგარი მასწავლებლები. ბორძიკობდნენ, მუხლებში იკეცებოდნენ, ერთმანეთს ეპორწიალებოდნენ და რის ვაი-ვაგლახით ეშვებოდნენ თავქვე.

სეტყვასავით უშენდა მასწავლებლებს ინდიგო გამხმარ მიწას. ისე ოსტატურად (მაგარი მსროლელი იყო) აფინთიხებდა ბელტებს, რომ ქალების წინ,

რაზო მკიშვილი
მუსიკა ჯარში

უკან და გვერდებზე აყენებდა ბოლს და მტვერს.

გამხმარი მიწის ზათქა-ბუთქის თანხლებით ჩაიარეს ზაფრადაცემულმა მასწავლებლებმა.

მეორე დღეს ჩვეულებისამებრ გამოცხადდა გაკვეთილებზე ინდიგო კვერნაძე. სამასწავლებლოში გაიყვანეს. ფანჯრიდან გხედავდით, როგორ ტუქსავდნენ და გაავებით, გაანჩხლებით ემუქრებოდნენ. ინდიგო ხმას არ იღებდა. ისე გაოცებული ახამხამებდა წამწამებს, თითქოს წარმოდგენა არ ჰქონდა, რაზე იყო ლაპარაკი.

— ვერ მიცანი? — ჩახლეჩილი ხმით მკითხა წვერგაუპარსავმა ტაქსის შოფე-

რმა, როცა მანქანაში ჩავჯექით. ინდიგო ვარძელში მოგვალათი მოხერხებულად.

ვიცანი, როგორ ვერ ვიცანი, ინდიგო კვერნაძე, სხვა ვინ უნდა ყოფილიყო ამ უტეხი, ნახევრად ჟაზრო, გაკვირვებული თვლების პატრონი.

რას შვები? შენ რას შვები? როგორ დაივიწყე აქაურობა? ხდება. ასე უნდა? რა ექნა. რას იზამ და ასე შემდეგ. იმდღევანდელი დღეც გავიხსენეთ ყველაფერთან ერთად. გახსოვს, რა ჩაიდინე მეთქი, შევეკითხე.

როგორ არ მახსოვს, იმიტომაც გამოვედი კარგი ნასწავლიო, მიპასუხა ინდიგომ.

შალიკიანი

მართი ობოლი ბიჭი ჩამოსახლდა ჩვენს უბანში სამეგრელოს რომელიღაც რაიონიდან. ნათესავები ზრდიდნენ სამადლოდ. მაღალი, აწიორებული ბიჭი იყო. სახელად ერქვა ოტია. სახე ფერისმჭამელებით ჰქონდა დაფარული. გადამდები სიცილი იცოდა. კი არ იცინოდა, ხეხივინებდა და იკრიჭებოდა, ჯიშინი სიმიდის კაკლის ტოლა კბილების ღრეკით. რამდენიმე წლით უფროსი ჩვენთან თამაშს არ უკადრისობდა, უფროსებთანაც მშვენიერად პოულობდა საერთო ენას. ფეხსაცმელების ფაბრიკის დირექტორმა, ვინმე შალიკიანმა დაადგა თვალი. მე მაგას ხელობას შევასწავლი, ნამეტანი წესიერი და მორიდებული ყმაწვილი ჩანს და კაცად გამოვიყვან ქვეყანაზეო. ნათესავები ცას ეწეინ სიხარულით. მიიბარეს ის ბიჭი შალიკიანს, რომელმაც თავისავე ფაბრიკაში მოაწყო შავ მუშად. ასე დავიწყე მეცო, თქვა აპეკუნმა და ხომ ხედავთო..

ისე და ცოტა უკეთესადაც დაიწყო ოტიამ და რა გამოვიდა მათი ერთობლივი მეცადინეობისაგან, ქვეყანამ დაინახა.

წლის ბოლოს ოტია სამსახურიდან დაითხოვეს. მუშაობას გული ვერ დაუ-

დო, თუ რაიმე დააშავა, ვერ გავიგეთ. თვითონ არ ამხელდა რაზე იყო გამოგდებული. ჩემით წამოვედიო, საძაგელი კაცია მაგ შალიკიანი, ჩემი მუშაობა არ შეიძლებოდა თურმე და ექსპლუატაციას მიწევდაო. გაბითურებას არ შევარჩენ, სულ ერთიაო, იმუქრებოდა. რას უპირებდა, არ უთქვამს, მაგრამ ერთ მშვენიერ დღეს შალიკიანის დანახვაზე ბურთის თამაში მიატოვა, ხეს ამოეფარა და რალაც საშინელი ხმით იღრიალა:

— შალიკიანი!

შალიკიანს გული კინალამ გაუსკდა, შედგა კიდევ, მაგრამ გვერდზე არ გამოუხედა.

ის დღე იყო და ოტიას ორჯერ მაინც წამოუვლიდა, სულ ცოტა. სამსახურიდან მომავალ და სამსახურში მიმავალ ფეხსაცმელების ფაბრიკის დირექტორს შალიკიანო, ეძახოდა საშინელი ხმით. შალიკიანს ვითომ არაფერი ესმოდა. ოტია კი ეზო-ეზო გარბოდა, გზას იმოკლებდა, რომელიმე სახლის კუთხე-ყურეს ეფარებოდა და იქედან გაჰკიოდა:

— შალიკიანი!..

ფაბრიკის დირექტორი დინჯად, აუჩქარებლად, უშფოთველად განაგრძობდა გზას და სხვადასხვა მხრიდან და კუთხი-

დან მაყვირალ ადამიანს ყურადღებამს არ აქცევდა.

ჩოფურა, ჩასკვნილი კაცი იყო ის შალიკიანი, ნაყვავილარი სახე ჰქონდა. პატარაობიდან ობლად დარჩენილი, ლიჩხუმიდან ოტისავით სამადლოდ წამოყვანილი შეგირდად მიგბარებინათ იქვე, იმ ფაბრიკაში, სადაც ოტიამ დაიწყო შრომითი საქმიანობა. მუყაითი, ვირთუ-შრომით მოუტყევეია უფროსების ყურადღება, გოჯ-გოჯად წაწეულა წინ და ღირექტორობამდე ამალღებულა. დაკოყრილი, დააბედებულ ხელებზე ეტყობოდა, რა გზაც ჰქონდა გამოვლილი. ღონიერი, ჯანმრთელი, ჯიჯგვი კაცი ოტიას (ხელში რომ მოეგდო) ძელებს დაუმტერევედა, მაგრამ მინდორში ქარს ვინ დაეწევა.

— შალიკიანი!.. — გაჰკიოდა ოტია დილა-საღამოს, ერთსადამიპე დროს. წელზე ხელზეშმოწყობილი, ღირსეული იერიით მოსიარულე შალიკიანი ყურს არ აპარტყუნებდა. ისე მოხერხებულად იყრუებდა თავს, რომ გამოცდილ კაცსაც დააბნევდა. ეს წარბშუფხრელი ადამიანი ავტორიტეტითა და პატივისცემით სარგებლობდა და ოტიას რომ ამდენს არ მოუთმენდა, რა ძნელი მისახვედრი უნდა ყოფილიყო.

დაღლილი, ხმაჩახლეჩილი ოტია კმაყოფილი სახით, ხელების ფშვნეტით და ღრეჭვით ბრუნდებოდა უკან. რას დასდევდა უკან, რას გამოელოდა ამ კუკუმალობით, ძნელი დასადგენი იყო.

ერთ კვირა დღეს პატარაიძის ბაღიდან უდროო დროს გამოჩენილი შალიკიანი დაინახეთ. მოდის-თქვა, ვუთხარით ოტიას. ჩვენდა გასაოცებლად, ოტია გაიქცა და ხეზე ავიდა. აღარც ყვიროდა, აღარც იღრიჭებოდა. პირიქით, ხელით გვანიშნებდა, ჩემსკენ არ გამოიხედოთ. გინდა იქით გავგებედა, გინდა აქეთ, შალიკიანისათვის, გვერდზე თავს რომ არ აბრუნებდა, რა მნიშვნელობა ჰქონდა, მაგრამ მაინც. ღირსეული იერიით ამოდიოდა აღმართში ჩვეულებისამებრ. ასე დადიოდა იგი ყოველთვის, მაგრამ ოტიას რა სჭირდა, ეს იყო საკვირველი.

სამსახურში აღუდგენია შალიკიანს წინა დღით.

გადასარევი კაცია შალიკიანი, ამტკიცებდა ოტია კარგა ხანს. ერთი წელი იმუშავა, ჰქუაში ჩავარდა და ღამის სკოლიდან ისევ დღის სკოლაში დაბრუნდა.

მაგ დამბალი, უსწავლელს მტოვებდა, ხარაზი უნდოდა გამოეყვანო, მე მაგის ასე და ისეო, ავიგებდა უშვერი სიტყვებით ათი კლასის დამთავრებამდე. ატესტატი აიღო თუ არა, ისევ ფეხსაცმელების ფაბრიკის ღირექტორს მიაჯი-თხა და სამუშაო თხოვა. თავაზიანი უარით გამოისტუმრა შალიკიანმა იმჯერად, უკვე განათლებული კაცი ბრძანდებით, ბატონო ოტია და თქვენი შესაფერისი სამუშაო არ მომიძებნებაო. თუ არ მოგეძებნება, გამოგაძებნიებო, გაუფიქრია ოტიას და წამოსულა.

შალიკიანების ეზოს ბოლოში იმაღლებოდა იმ დღის შემდეგ ოტია. შალიკიანი იმახოდა სხვადასხვა ხმით და სხვადასხვა ენაზე. დაძინების და გაღვიძების უამს უტკობოდა მასპინძელს ყურთასმენას.

შალიკიანი კი ხანში შედიოდა, სუსტდებოდა, ასაკს თავისი მიჰქონდა და ნერვებიც ლალატობდა ყველაფერთან ერთად. ამჯერზე დიდხანს ვეღარ გაძლო და ოტია საამქროს გამგედ გამაწესა მისადმი რწმუნებულ ფეხსაცმელების ფაბრიკაში.

თუ გაუგებ, ძმაო, ძალიან კარგი კაციაო, ამბობდა ოტია. იგი მალე გაშინაურდა ღირექტორის ოჯახში. ვხედავდი, როგორ შედიოდა და გამოდიოდა შალიკიანების რკინის ჭიშკარში. რალაც შეერული და შეხვეული შეჰქონდა და გამოჰქონდა ყოველთვის. ბაზარში და საყიდლებზეც დადიოდა სამსახურის მანქანით.

შალიკიანს ერთადერთი ასული, ანგე-შვიით ქალიშვილი ჰყავდა. ის გოგო მო-

რავო პირობილი
მუსიკა კარში

ქართველთა
წერის-კავშირის
კავშირის

იწონა და შეიყვარა ოტიამ. დირექტორს
განუცხადა, ცოლად უნდა შევირთო.
შალიკიანი დასაბმელი შეიქნა; ნაგიჟდა-
გადიარია, ქვე ააგდო და თავი შეუშვი-
რა, მაგრამ ბოლოს მაინც შეურიგდა
ბედს, აშკარად რომ არ სწყალობდა. მიხ-
ვდა, მოსახდენი მაინც მოხდებოდა, ქვე-
ყანა რომ გადაბრუნებულიყო. სულ ერ-
თია, უსწავლელ კაცს ქალს არ გავატა-
ნო, დაიენა მაინც და ოტია უმალღეს სა-
სწავლებელში მოაწყო. უმალღესის და-
მთავრებამდე იფსკენეს გვირგვინი ოტი-
ამ და დირექტორის ქალიშვილმა. და
ოტია ზედსიძედ შევიდა შალიკიანების
ოჯახში. უმალღესი დაამთავრა თუ არა,
გაიქცა. მაგათ სახლში რა გამაჩერებს,
ტყავის სუნად ქოთავს ყველაფერიო. მე-
ტი რა გზა იყო და სახლიც უყიდა შა-
ლიკიანმა ბელტიყლაპია სიძეს. შემდ-
გომ კი როგორ წარიმართა ოტიას ცხოვ-
რება, თვალი აღარ მიმიღევენებია.

კისლავოდსკში ვნახე რამდენიმე წლის
წინ. ახალი, გაკრიალებული „ვოლგით“
იყო ჩამოსული. ფერისმკამელების კვა-
ლი აჩნდა ისევ სახეზე, საფეთქლებთან
— განსაკუთრებით. ცოლ-შვილს ჩამო-
ვაკითხე, ხვალ დილა-უთენია გავდივარ,
სამსახურიდან თავს ვერ ვიხსნი, იმხელა
საწარმოს სხვის იმედზე ვერ დავაგდებ,
სხვისი საქმე სხვას, უკაცრავი პასუხია

და, ფეხებზე ჰკიდიაო, დასასვენებლად
ვერ მოვიცალე და ვერაო.

ოტიას ცოლი სუვენირებს ყიდულობ-
და ფარდულში. ბავშვები იქვე ბალში
თამაშობდნენ. თვით შალიკიანიც დავი-
ნახე. სუფთა ჰაერზე სეირნობდა, გზა-
წვრილზე მიდიოდა დარბაისლურად.
დამბლა დასცემოდა გასულ სამეურნეო
წელს და ძველებურად ველარ იჯიმი-
ბოდა, მარჯვენა ხელსაც ველარ მართავ-
და. მარცხენა, რომელშიაც შლიაპა ეჭი-
რა, წელზე ჰჭონდა შემოდებული და დი-
ნჯად, აუჩქარებლად მიაბიჯებდა მოხვი-
ნჭულ ბილიკზე.

— ვერ მიცნო შენმა სიმამრმა... —
ვუთხარი ოტიას.

— ახლა კი არა, თავის დროზე ვერ
ცნობდა ვერავის... — გაიღიმა ოტიამ,
— რაც პენსიაზე გავიდა, სულ გამოუ-
რუვდა, მაგ გაჭირვებული!

ძალაუვნებურად გამეცინა.

ოტიამ პირზე ხელისგულები აიფარა
და ხმადაბლა, მაგრამ გაბმულად დაიძი-
ხა:

— შა-ლი-კი-ან!..

არც ნაბიჯი შეუწუნებია, არც თავი
შემოუბრუნებია აღრესატს.

— ვერ გაიგონა! — ხელი ჩაიქნია
ოტიამ.

რომ გაეგონა, მოიხედავდა ვითომ?

(გაგრძელება იქნება)

გზაფხულის სიმღერები

დადილა პედიანიძე

ბედისწერის ხელმა ფარდა გადასწია
ჩემს ფანჯარაზე,
ბედისწერის ხელმა ფანჯარასთან მიმიყვანა და
გადმომახედა,
ბედისწერის ხელმა ჩემი გამოსხედა
შენ მოგაჯაჭვა...
შენ კი მიდიხარ ზურგშეუქცევად,
სულ მიდიხარ და თვალს ჯერ კიდევ ვერ მიეფარე...
ბედისწერის ხელმა შეკრა ჩვენი კავშირი.
ფანჯარა... თვალი... ზურგი...
ასე... დაუსრულებლად!

ჩემს სუფრაზე სიცოცხლე თუკი თამადა,
მასპინძელი არის სიკვდილი
და სიყვარული სტუმარია.
მოილხინოს, დაე, სტუმარმა
და მასპინძელი ჩემმა თამადამ
სუფრასთან, დაე, არ მოუშვას
მცირე ხნით მაინც,
დაე, მელოდოს,
ვიდრე სტუმარს გაეცვილებდე!

ჩემს სუფრაზე სიცოცხლეა მუდამ თამადა!

კეთილი მგზავრობა

კეთილი მგზავრობა! კეთილი მგზავრობა —
ვინც უკვე წავიდა, ვინც ახლა მიდის!
ვინც წასვლა გადადო,
ვინც ჯერ ემზადება

და ადრე შეძენილ ბილეთებს ყიდის.
ზოგჯერ მასპინძელი, ხან — გამცილებელი...
და მაინც ყველა მგზავრებად ვრჩებით
და აი, ამიტომ, წასვლისას კი არა,
ჩვენ მაშინ ვშორდებით, როდესაც ვხვდებით.
და თუ შეიძლება, ცრემლების გარეშე...
და თუ შეიძლება, უბრალოდ, მშვიდად...
ჩვენ ასე მრავალჯერ, მრავალჯერ წავედით
და ძველ ნაფეხურებს ახალი შლიდა.
„დარჩით... არ წახვიდეთ...“

ო, თუნდაც ერთი დღით...
სულ ერთი საათით...“ — მე მინდა, გთხოვოთ,
მაგრამ ვიცი, რომ თქვენ ვერ დარჩებით,
მეც თავს ვიტყუებ მხოლოდ.
ვინც ამ საღამოდან სხვა საღამოსაკენ,
ვინც ამ სიცოცხლიდან სხვა სიცოცხლისაკენ წასულა უკვე,
ვისაც გამგზავრება ჯერ კიდევ აოცებს, ან აღარ უკვირს,
ვისაც სიარული ჯერ არ დაუწყია
და ჯერ არ იცის,
რომ ის, რაც იწყება, კიდევაც მთავრდება,
დღესასწაულებო, ღიმილო, სიტყვებო და გამცილებლებო,
თქვენ ყველას,
თქვენ ყველას კეთილი მგზავრობა!

მეგობრებს

შემოდით, ჩემო მეგობრებო!
თქვენთვის ღიაა ჩემი აპრილი,
ჩემი წვიმა და ჩემი სიმღერა.
შემოდით, ჩემო მეგობრებო, ვიდრე სახლში ვარ!
თქვენ ამიშენეთ აი, ეს სახლი,
კარიც, ფანჯრებიც თქვენ გამოჭერით,
სკამი, მაგიდა და ჭიქებიც თქვენ მოიტანეთ.

შემოდით!
დავსხდეთ და ვახსენოთ,
ვინც წავიდა, მაგრამ აქ არის,
ვინც არ წასულა, მაგრამ მაინც წასულია,
მეზღვაურთა და ცის მინდორში მხენელ-მთესველთა დასალოცად
ამ საღამოს გამოფხიზლდეთ დღის სიფხიზლისგან!
ინებეთ თითო ჭიქა მუსიკა,
თითო ნატეხი ლექსი
და დესერტად — სიცილის ნაყინი!

კართან ზამთარი დგას ქუდმოხდილი
საკუთარი პანაშვიდისთვის.
შემოდით, ჩემო მეგობრებო,
ვიდრე ღიაა ჩემი აპრილი!

ჩემს სიცოცხლეში სიცოცხლის გვერდით
მიდის სიცოცხლე ჩუმი და მშვიდი.
თუ ვწერდი, მისი ხელებით ვწერდი,
თუ ვშლიდი, მისი ხელებით ვშლიდი.

სიტყვა ხიდია... მარტოდენ ხიდი,
სიცოცხლე გაღმა-გამოღმა მიდის.

უარს გეტყვიან,
მაგრამ ვერასდროს ვერ დაიჯერებ, რომ არ უყვარხარ,
რადგან შენ გიყვარს.
შენ კედები, მაგრამ სიცოცხლე გინდა
და საბოლოო ამოსუნთქვამდე ვერ დაიჯერებ,
რომ შეიძლება გარდაიცვალო!
და შენ უყვარხარ, ვიდრე გიყვარს
და ცოცხალი ხარ, ვიდრე მართლა გინდა სიცოცხლე.
ეს იმიტომ, რომ
რაც არ გინდა, არ დაიჯერებ!

ჯავახა ჯაყელი

ჩემი ქვეყანა

ოქროს მტევანი,
პურის თავთავი,
წითელქოჩორა
სიმინდის ყანა,
სისხლით მორწყული,
ოფლით მორწყული,
ჩემი ქვეყანა,
ჩემი ქვეყანა...
რამდენი დღენი,
რამდენი წელი —
ჭიაკოკონა
ღამეთ ეფარა,

მაინც არ შედრკა,
მაინც არ შედრკა —
ჩემი ქვეყანა,
ჩემი ქვეყანა!..
მარად ჭიდილში
თავისუფლების
მზე რომ უნდოდა
ამოეყვანა —
დღეს იმ მზით არის
გაცისკრებული
ჩემი ქვეყანა,
ჩემი ქვეყანა!..

მზია ნახტიაი

ოქროს ირემი

სიზმრად თუ ნახე ის მფრინავი,
ჭრელი ხალიჩა —
უცხო ზღაპარი გაზაფხულზე დანაპირები.
შენს გზაზე ახლა

მარტოობის მკაცრი კვალი ჩანს
და ყვირის, ყვირის
შემოდგომა — ოქროს ირემი.
უხმოლ ჰკიდია ძველ ლურსმანზე

ძველი ხირიმი
და ძველი ჯუბა —
ასგზის მწარედ დანატირევი.
„სამარე მაინც მქონდეს შენი,
შენი ჭირიმე!“
გაფითრებულან გვირილები
და გზის პირები.
ანათებს ამ გზას
მანაც სხვა შნო,
სხვა მზის ამოსვლა,
არ დახარჯულხარ მხოლოდ ცრემლად,
მხოლოდ ლოცვებად.
იდექი ზვარში,
გენთო კერა,
ვითარცა დროშა —
ქმრის — ჯარისკაცის
სინდისი და პატიოსნება.
და გკლის გვირგვინს
ერგო მართლაც დიდი პატივი,
ქმრის მაგიერაც გაიტანე ლელო ცხოვრების.

ჭტერზე გულდაგულ შენც მისვდი
ქარისკაცებზე უფრო
ხალხს მუდამ ასე ემახსოვრები.
სიწმირად თუ ნახე ჯადოსნური,
ჭრელი ხალიჩა,
უცხო ზღაპარი გაზაფხულზე დანაპირები,
შენს გზაზე ახლა მარტოობის მკაცრი
კვალი ჩანს,
ყვირის მწუხრის წინ შემოდგომა —
ოქროს ირემი.
მაგრამ შენი გზა
და სიწმინდე ეგზომ მაღალი,
ლამის სამყაროს გადასწონის,
მზესაც გადასძლევს,
და შენს სიცოცხლეს,
როგორც ნათელ,
ლამაზ მაგალითს
წმინდა ანდერძად გადასცემენ ახალ
პატარძლებს.

პირთი ცისჴარი ბილიკი

ნაქსოვი ცვრით თუ დილის მზით,
ვერცხლის თუ ოქროს ბადით,
ერთი ცისფერი ბილიკი
ყველა ეზოდან გადის.
ზედ ფერიები ანცობენ,
ზედ ფერხული აქვთ ჭინკებს,
ნიავე იის სანთლებით
დაქრის და სურნელს გიკმევს.
გახსოვს? —
ღამით თუ ცისკრისას
როგორ უხმიათ შენთვის!
ო, ეს ბილიკი კისკისა
რა ჰორიზონტებს ერთვის!
რა ფერად ზღაპრებს გაგიშლის,
რამდენ ნატვრისთვალს გჩუქნის,
გზევს ლაქვარდების არილში,
ვარდ-ყვავილების შუქში.

თუ ვარსკვლავს აგვიწკრიალებს,
თუ წყაროებს და ჩიტებს,
ბილიკი ფრთამაღლიანი
რა ნაირფერებს იტევს!
არწივის ფრთებსაც შეგახსამს.
ჭრელ პეპელადაც გაქცევს,
გარწმუნებს, რომ მზეც შენა ხარ
და სხვებს დაჰხარი თავზე!
რომ სიყვარული გიწვიწა,
დღემდე გულად რომ ხმობდი,
მხოლოდ და მხოლოდ მისთვის გაქვს,
უძღვნა ძმობილს თუ დობილს!
ნაქსოვი ცვრით თუ დილის მზით,
ვერცხლის თუ ოქროს ბადით —
ოცნების ლურჯი ბილიკი
ყველა ეზოდან გადის.

ბოზა დეჴაზიანი

გაზაფხული ჩემსკენ მოდის

მოდის... მოდის...
გაზაფხული ჩემსკენ მოდის,
მოდის დგაფუნ-დგაფუნით,

მოდის მთა-მთა, კბოდე-კბოდე,
ჩქერალების ჩქაფუნით,
მოდის ფირუჭაბიანი,

მოდის კვირტებაშლილი,
მოდის თვალგზნამიანი
უცოდველი ბავშვივით,
მოდის... მოდის...
გაზაფხული ჩემსკენ მოდის,
ზღვიდან ამომდინარი,
მოდის, მოდის... ჩემსკენ მოდის,

ვეგებები მცინარი,
ისიც მოდის... შენც მოდიხარ...
ზღვაო, რა გიხარია?!
მოდის... მოდის... ჩემსკენ მოდის
ავდარია-დარია...
მოდის... მოდის!..

ნანა თარგამაძე

რადაც გულჩვილი გაეზდი ბოლო დროს,
რადაც ადვილად მომდის ცრემლები,
მწყინს გვირგვინი რომ სცვივა ყაყაჩოს,
მჯერა ზღაპრები დაუჯერები.

აფიყვან ხელში პაწია ჭიას,
ბალახზე დავსვამ, ვუცქერი დიდხანს,

მგონია, ყველა ბედურას შია,
მგონია, სტკივა ხვევები მიწას.

როგორც ჩემს შვილებს, როგორც ჩემს
ოჯახს,
ვუყურებ ყველას, დიდს თუ პატარას,
წვრილმანი ზრუნვა უკვე არ მბოჭავს, —
ალბათ სიბერე შემომეპარა.

რადაც უფრო და მრგვალზე მრგვალი
მედუზასავით ლივლივებს ჩემში,
უნდა დავანთო ყინვების ალი
ბროლის უთეთრეს გრძნობების შეშით.
უფრო სფერო გამოუთქმელი
წარმოდგენების ფერებით მახრჩობს,
სახეებს, როგორც ღმერთებს, მოველი,
ველი სურათი — მორგებულ ჩარჩოს.

ბუნდოვანია, რაც შეგნით ჩარჩა
და რაც შეიკრა უფერულ ბურთად,
ასე მგონია, საშველი არ ჩანს,
შესაძლებლობა თითქოს დასრულდა...
და მაინც რჩება ჭიდილი ორთა,
მე კვლავაც მისი შეცნობა მინდა...
და ცისფრად მოსჩანს ცა ჰორიზონტთან,
ცა ასე მშვიდი და ასე წმინდა...

ჯავახიშვილი

დღეებია მსუყე,
მიგორავენ ნელა,
თავთაფებსაც უკვე
დაუმძიმდა მჯერა.
მზემ გვირილებს კოცნით
გაუყვითლა გული,

ტყეში კუნელს მოვჭერი,
მოვალ დაკაწრული.
ჩამისუქდა ბიჭი,
ჰგავს ელიზოს ბატკანს,
მისი მოვლა მიჭირს,
ხელში ველარ ამყავს.

ადამიანებს სხვა ერგოთ სვედრი

თუმცა ამ ხეებს ფოთლები სცვივით,
მათ გაზაფხულზე კვლავ სიყრმე ელით
და თუ დროებით კიდევაც სცვივით —
მაისი მოვა ხასხასა ფერით.

ადამიანებს სხვა ერგოთ ხვედრი, —
სიცოცხლე არის მკაცრი და მყისი;
თუ მოიტანა ზამთარმა თეთრი, —
ალარასოდეს მოვა მაისი.

კედელზე გაკრულ ჩემს დაღლილ აჩრდილს
ყველზე ტრფილის ჯვარი ეკიდა,
მეგონა, მართლა ზღაპრიდან გავჩნდი,
მეგონა, გავჩნდი შენი ნეკნიდან...
და ედებოდა თოვლისფერ სხეულს
ივლისის მზე და წვიმების სევდა
და მივიწყებულ ლექსების რვეულს
ქარი ფურცლავდა და ქარი ხევდა...
ცად აღმომსკდარი იყო ვედრება
და მარტოობა, ქანცმიღებული,
იწოდა ისე, როგორც სანთელი,
ყველა სანთლისგან გამორჩეული...
დამწიფებული ნატურის ტოტები,
ნატვრა მოსული, მწიფობის ფერით,

ავსებდა სივრცეს და ვერ გტოვებდი.
გელოდა ჩემი სიზმრების ჭერი...
და ფრთხილობდა უბეში თბილი
ნატურის სიმღერა—წვიმების სევდად,
ხსოვნა. ვით ასლადშობილი შვილი,
მიყვარდა, რადგან მოყვადი შენთან...
და მოთიბული ბალახის სურნელს,
მინდოდა თეთრად გაწოლილ ნისლებს,
ვანდობდი ნატურის საშინ სიმაღლეს,
ვიმეორებდი ისევ და ისევ:
— თანდაყოლილი ლტოლვა ხარ ჩემი,
როგორ შევისხნა ნატურის ხუნდები,
როგორ უარგყო, თუ ჩემში რჩები,
და თუ ყველა გზით შენთან ვბრუნდები...

მზესთან დგას ახლა შენი კარავი,
მზესთან დგას იგი სულ მარტოდ-მარტო,
შენი აჩრდილი და სხვა არავინ
გამომეცხადოს თუნდ სიზმრად—ვნატრობ.

და მაშინ როცა ჩემეულ ცის ქვეშ
გადაიქროლბე მბრწყინავი ეტლით,
ექნება სულ სხვა ფერი იმ ცისფერს, —
მე შენ ყველაფერს ჩურჩულით გეტყვი.

შაგლიტა კვანტალიანი

სამშობლო

ლექსებში ხშირად ვეღარ გახსენებ —
არ თქვან: გაცვითა სიტყვა ხმარებით,
ო, ეს შენა ხარ
რომ არ მასვენებ,
და ყველა ჭირში მომეხმარები.

მე შენს თვალებში მზეებს ვკითხულობ,
გშვენის ღიმილი — დიდხანს ნაწვალებს,—
გამგრაველებია კირითხურონი,
შენ გენაცვალე!

„ოპტიმისტური ტრაგედია“

სიკვდილი სადღაც
უფსკრულში ცხოვრობს,
უფსკრულს არა აქვს
ძირი და ფსკერი...

სანამ ზეცამდე
ააღწევს სული —
ალბათ ფრენასაც
ისწავლის კაცი!..

დადის ლანდი უცხოეთში

მე შენ საჩუქარს გიყიდი, დედა,
და მეგონები ისევ ცოცხალი, —
აქ, უცხოეთში, არ მომკლავს სევდა,
არც დამდინდება ერთი კურცხალი.

ისე დავივლი კრაკოვის ქუჩებს,
თითქოს შინ მყავდე, თითქოს მიცდიდე,
თითქოს არ მეგრძნოს დღემდე უჩვევი
მე უშენობის მკაცრი სიცივე.

აქ თუკი მაინც სხვა ფიქრი შეეძელ,
პირს მოვეკუპრავ ბოხოქარ ჭირსა,
მე ყველა ქალში შენს თვალებს ვეძებ,
სიღარბაისლე ამშვენებს ვისაც.

პირველად ვხედები თებერვლის ცამეტს,
შენი ფუსფუსის, ზრუნვის გარეშე,
რესტორნის ჭერი იწვევს ცამდე
და გულში მწარე დარდი თარეშობს.

და მონატრების ობოლი ცრემლი
ისე ძალუმად მიჭერს მარწუხებს,
რომ მოცეკვავე დარბაზი ვრცელი,
მარტოობაზე მეტად მაწუხებს.

რა იქნებოდა, სიკეთის მფენი,
შინ გიგულებდე, ღელავი მიცდიდე
და არ მხედებოდეს სურათი შენი
მოულოდნელი მკაცრი სიცივით.

ჩვენი სამართველო

მტკაველ-მტკაველ დასაკოცნო,
გოჯი-გოჯზე სათაყვანო,
ბედმა თუგინდ გადამტყორცნოს, —
არ ვინდომო სხვა სამყარო.

ჩემო მიწა, მაღლიანო,
ერთო ბეწოვ, ერთო ციდავ,
ხან თუ ზეცავ ნადვლიანო,
ხან კაშკაშავ, ცაო წმინდავ.

მთებო, გულში ჩასაკვრელო,
კაცის ოფლით სავსე ზერებო,
ცრემლო — ცრემლზე დასაღვრელო,
მამა-პაპის წმინდა ძელებო;

სიყვარულში თვალნათელო,
სიხარულით ასაფრენო,
გულისგულში ჩასაკვრელო
და ჩონგურზე დასამღერო, —

მესმას შენი „ოროველა“
და ბარაქა მიწამ მოგცეს,
მე შენს გლეხაკაცს შემოველე,
ატირებულ ვაზზე მლოცველს.

მტკაველ-მტკაველ დასაკოცნო,
გოჯი-გოჯზე სათაყვანო,
ბედმა ცხრა მთას გადამტყორცნოს
შენს სიყვარულს ვერ გამყაროს!

ავტოპორტრეტი

მე ვგავარ დედას,
თუმცა სახით არ ვგავარ სულაც,
ჩემს ლამაზ დედას,
სათნოს,
კეთილს,
მოსიყვარულეს,
ვისთვის აროდეს უმტყუენია
ფიქრსა და გუმანს,
ვისაც განგება ახლობელთა დარდს არ
დაუღუეს.

მე ვგავარ მამას,
კეთილშობილს,
ჭკვიანს,
სიტყვაძვირს,
ცოტა ნადვლიანს,
დიდი ჯაფით მსრებდამიშებულს,
დიდ ტრიბუნებზე გამოსულს და
იქაც პირდაპირს,
დიდი წარსულით და აწმყოთი
ქართველს დიდებულს.

ვგავარ ბეზიას საოცრად ანჩხლს,
საოცრად კეთილს,
„ოთარაანთ ქვრივს“,
მისი შიში ბევრს რომ ზარავდა,
და სახე ჰქონდა თითქოს ქვაში
გამოკვეთილი,
შეგაჩვენებდა,
უმაღლესით დაგიფარავდა.

ვგავარ ბაბუას,
ენაწყლიანს,
ლაღს,
მოქეიფეს,
ლოთს და მშფოთვარეს
და მცირედით მუდამ კმაყოფილს.
სულ მოღლინეს,
ყინულივით სულ მოდრეიფეს,
ვისაც არ ჰკლავდა პრობლემები „ყოფნა-
არყოფნის“,

ვგავარ ჩემს პირმშოს
(თუ მე თავად გამოვიმგვანე),
ამაღლებული ოცნებების უბელო მხედარს,
ჰკვიან თვალეზში სიყვარული უკრთის
იმგვარი,
რომ მასში ჩემი სიყმაწვილის ზმანებებს
ვხედავ.

აი, ის ხალხი,
ვინც ჩემს სულში მარად ტრიალებს,
აი, ისინი,
ჩემგან მარად დასაფიცარნი,
მინდა მათ ვგავდე,
შევენიფეთ მათ წრფელ იარებს,
ვგავარ თუ არა, ეს თქვენ თვითონ
გამოიცანით!

ქეთევან მაჩხაიძე

დ ე ლ ა

დედა, შენი ნაწი გული
სხვის გულს ვინ შეადარა,
გული — ცამდე აზიდული,
გული ცრემლზე პატარა.

დედა, შენი სათნო სახით
ჩემი ფიქრი აივსო;
თუ შევიძელ, შემოდგომა
მინდა გაგიმაისო.

მ ა მ უ ლ ს

შემოდგომის ფოთოლივით ვთრთი
და შენზე ფიქრს ველარ მოვრჩი, ველარ...
მადნობს სევდა მოკვეცილი ფრთის,
თითქოს ჩემზე გულმოსული დგებარ!

გაზაფხულის ხსენებაზე ვკრთები,
შენს ბებერ ტანს მოვეხვით უნდა,

ერთი მერცხლის არ გეყოფა ფრთები,
მოვაფრინოთ, მოვაფრინოთ გუნდად.

დროა, ისევ გაიშალოს ფრთები,
დასახარჯი დაიხარჯოს უნდა!
ერთი მერცხლის დანახვაზე ვკრთები,
რა მომივა, რომ მოფრინდნენ გუნდად!

უ შ ე ნ დ...

ბინდმა სხეული ამივსო,
ვიცო, შორსა ხარ შენ;
მაისი აღარ მაისობს,
დარდები გულში შთენ...

როცა ჩამოხვალ, გიამბობ
უშენოდ ვკედები ვით, —
ნეტავ სულს რაით ვამითბობ,
ნეტავი მიზღავ რით?!

დიდო გალაკტიონ,
სიტყვა მომაშველე,
მიწას შერჩენილი —
ზეცას მაზიარე!..
დიდო გალაკტიონ,
სინაზე მომაშველე,
ცრემლად დაღვენთილი,
ჯვარცმას ამაცდინე...

დიდო გალაკტიონ,
სიბრძნე მომაშველე,
მიმწუხრის ფერებში
სინათლე მაძებნინე...
დიდო გალაკტიონ,
მირაჟი მომაშველე,
წამების გოლგოთა
კვარცხლბეკად მომარვენე!..

მე ისე მიყვარს
შენი ხნის ყველა,
მათი ჭაღარა შენს ჭაღარას
მაგონებს, მაშა...
შენ ახლა შორს ხარ,
შენს მაგიერ მათ ვუმზერ კრძალვით,
მათ თვალთა სხივში შენს მსგავსებას
დაგეძებ მალვით...

მე ისე მიყვარს
შენი ხნის ყველა,
ო, ახლა ისე მენატრები,
ძვირფასო მამა,
რომ მზად ვარ
მუხლით მოვიარო
მთელი სამყარო,
ოღონდ ვემთხვიო შენს ჭალ...
შენს ნაჯაფ ხელებს...

ჩემო მეგობარო, დედა ხარ,
დედის ტვირთი უნდა აიტანო,
შენი გასალეწი კალო უნდა გალევო,
ლელო გაიტანო.
ბევრი უძილო ღამე გელოდება,
უნდა გაითენო,
იქნებ იარაც გელოდება,
უნდა გაიმთელო...
მძიმე არს დედის წილ-ხვედრი და
ძნელსათმობი...

ჩემო პატარა მეგობარო,
ნუ უმზერ მთვარეს,
ნუ გაგიტაცებს
ოცნებათა ფერადოვნება,
თორემ უდროოდ დააჩნდება
მაგ ნათელ თვალებს,
ცხოვრების სიბრძნით ნაწამები
კაცის ხნოვნება...

ნუ მიენდობი ფიქრთა მორევს,
ზღაპრულ ხმებიანს,
თორემ ჩაგითრევს და გაგრიყავს,
ვითარცა ნაფოტს,
ისე მოგპარავს სიჭაბუკეს
ლამაზფრთებიანს,
რომ ვერც იგემებ სიხარულის
მისეულ ნაყოფს...

ჩემო ბებია, ჩემო ანა-ბაჯი!

ჩემო ბებია, ჩემო ანა-ბაჯი,
გეახელ შენს მყუდრო სამყოფელს და უკუვდექი გაწბილებული.
გარს შემოგიწყვია ყვითელი სურათები,
კოპწიაობენ ალმასები, მარაოები და მედლიანი ფარაჯები.
ჩემო ბებია, ჩემო ანა-ბაჯი,
ნუ, ჩემო კარგო.
მოიძრე მსრებიდან ეგ თეთრი ქიტონი და ყელი მოიღერე
ძველებურად.
აიღე გიტარა და დაამღერე „შტოგვარდისა“,
გადაფურცლე „ვაზირიანი“ და წამიკითხე დიდი ამბავი
ბერძენთ ასულის ფლორენციასი,
ნუ, ჩემო კარგო, ჩემო ბებია,
ნუ შესუდრულხარ საიმქვეყნოდ ნაადრევად გამზადებული.
გვერდზე გადადე შენი ანდერძი და კვლავ ჩამიწან თმაში
გვირილა,
გემუდარები, ჩემო ანა-ბაჯი,
მეც ნუ გამწირავ,
დამიბრუნე სიყმაწვილე,
ნუ დამაბერებ!

ბ ი ჟ ვ ი ნ თ ა

აი, ეს არის ნეტარებით სულის ამოსვლა...
მესმის ორლანის შორეული იდუმალება
და სველ გუმბათზე მოცასცახე წვეთის ხმაური...
აქ, ძველ კედლებში თვითონ ბახი შემოდის ჩუმად,
და ატლანტის ვეება მსრებით, ზევითა სწევს ზეცის კაბადონს.
ო, ამას იქით არაფერია...
უკვე ეს არის დასასრული ამა ქვეყნისა...
აი, ეს არის ნეტარებით ამოსვლა სულისა..

მზე. სხივამქრალი, ბუხართან იჯდა
(ქარი დუდუკზე კვნესოდა აზარს),
გაცელქებული ჯუჯა კაცები
თვალში სიცილით აყრიდნენ ნაცარს.

გაბრაზებული წამოდგა ზეზე
(ჩამოიფერთხა კალთები თითქო),
მერე მოჰკიდა ნაღვერდლებს ხელი
და ზეცისაკენ წაიღო სითბო.

კორჩიოტები მოედვნან ქუჩაზს...

იანვრის თვეში
შეცვივული კორჩიოტები
მოედვნენ ქუჩებს —
და გაოცებას ველარ მალავდა
მთელი ქალაქი...
იანვრის თვეში,
ო, რამდენი გული გაათბო
ოდნავ ფერმკრთალმა კორჩიოტებმა.

და ხელთათმანით შემოსილ ხელებს
შვეწოდათ მათი ნაადრევი
გამოდვიძება...
სულ პაწაწინა კოცონებად
მოედვნენ ქუჩებს,
და მოგვანატრეს გაზაფხული
მოულოდნელად —
იანვრის თვეში...

სასაშლაროზე

სუყველაფერი ემოსა შავი
და გაჰყურებდა საბრალოდ შორეთს...
წარმოიდგინა:
მაღალი კაცი
გადმოდის ხიდზე, ისწორებს პიჯაკს
და მეოცნებე სახის ნაკვთებით —
მასლობელ ბაღში ძელსკამზე ჯდება...

ეს ისე ნათლად წარმოიდგინა,
რომ მიწის ბორცვი
დააღბო ცრემლით...

... იქვე მასლობლად ჩიტები სტვენდნენ
და ბუდისათვის ეძებდნენ ბუმბულს...

ცისანა პოპიშვილი

სიტყვის ნათელი

სიტყვას დაეშუბ, —
საქართველოს ცასავით წმინდას,
სიტყვით ხიდს ვაგებ, —
უბერებელ ძმობის საწინდრად.

სიტყვას ვიპოვი,
ცისარტყელის შვიდივე ფერით,
რომ გაჩახჩახდეს ძმობის სახლის
მაღალი ჭერი.

დ ე დ ა

ახლა რომ მყავდე —
შენს ანთებულ თვლებს ვუმზერდე
შემოგახვევდი
ალერსის ფარას
და ხელის გულით

ცისა და მიწის დასასრულამდე
სულ სიმღერებით დაგატარებდი.
მოგივლიდი და სულ გაცოცხლებდი —
ახლა რომ მყავდე,
ახლა რომ მყავდე!

ქება ალაზანს

ოჰო, ჰო, ჰო, —
ალაზანო,
მთით ნაშობო
ლამაზმანო,

ატეხილო
ნიაგჰარო,
მოჯირითე
ნიაგღვარო!..

ოჰო, ჰო, ჰო, —
ალაზანო,
უკვდავების
თანამგზავრო!..

მოზეიმე
ლამაზმანო, —
სულ იდინე —
ალაზანო!

გარინა უტიაშვილი

მთელი სინაზით

შენამდე მოველ დაღლილი მგზავრი,
ღონიერ მხრებზე დაგეყრდენ წუთით.
ფოთლებში დავლურს დაუვლის ქარი,
გულამდე მატანს სურნელი თუთის...
მთელი სინაზით და სისათუთით
ღონიერ მხრებზე დაგეყრდენ წუთით.

გულით გაჰყავდი

დადგა ივლისი სავსე ფერებით
შენს სიყვარულში ჩამეზიარა.
მთელი სიცოცხლე მე შენ გეძებდი,
გულით გეძებდი, თვალთ კი არა.

გავლენ დღენი და გავლენ თვეებიც...
თვალს მოსცილდები, ამ გულს კი არა.
დადგა ივლისი სავსე ფერებით
და სიყვარულში ჩამეზიარა.

ჩაპირბან წყაროზედაო

შენმა ტრფიალმა დამადნო,
თქმას მაინც ვერა ვბედავო,
ეს ჩემი გული ტიალი
შავლეგავ, შენთვის კვდებო.
კოკას შავიდღამ მხარზედა,
ჩავირბენ წყაროზედაო.

მიხარის, გულით მიხარის,
ავლილ-ჩავლილს რო გხედავო.
დედაჩემი კი გუმანიო
ჩემს სვამიადსა სვდებო.
— არ გამიჯავრდე, დედაო,
გული შინ აღარ დგებო!..

ირმა გუბიძე

მონატრება

სიმარტოვე... აღერდილი იჭვები,
სიჩუუმში მოჭრიალე კარივით.
ფერწასული, გაცრეცილი ფიჭვები,
ჭორაობით დაოსებულ ქარივით.
მამისონზე გაწოლილი სითუთრე,
ვალმოხდილი, ხნეგადასულ ქალივით.
სათავეში აბღავლება ფიჭვების,
დედისაგან დაკარგული კრავივით.

და შორეუ ასლექტილი სილურჯე,
სატრფილოდ მომართული ქნარივით.
კატიწვერა, წამომდგარი მაღლიდან,
ეჭვიანი, გულზეიადი ქმარივით.
უწმიდესი, მოპარული იმედი,
ნიკორწმინდას შეწირული ხარივით.
* * *
და თვლემს რაჭა... ვნებიანი ლიცლიცით,
სიყვარულით გადამთვრალი ქალივით.

გაფჳინა ვუპგანიანი

ონენაა და სინაჲჲვილუ

(წარსულის სურათებიდან)

დავიწყებ გულზე
შრომისაგან გადაღლილ ხელებს,
დავიწყებ გულზე
და დავხუჭავ ნაღვლიან თვალებს,
მოვა ოცნება —
უცნაური ბედის მხატვარი
მოვა, მომნახავს და ბავშვივით მომიალერსებს.
მე დავივიწყებ
შუაცეცხლის ნაღვლიან ციმციმს...
კვამილიან სგუნტაფს, მოცახცახ გიგანტურ ჩრდილებს.
მე დავივიწყებ
სხვენზე დაყრილ გამჭვარტლულ სიმინდს
და ლაჭურის თვალით
განათებულ მაჩუბის მღვიმეს.
მოვა... მომნახავს,
მომიხატავს ჭერსა და კედლებს,
მექნება სახლი —
ვარსკვლავებით წამონთებული,
დამავიწყდება ნაღვლიანი
ბნელი მაჩუბი
და ძველ ჭილობზე მიგდებული
ჩემი სხეული.

პატარა სიხარული,
პატარა სიყვარული,
პატარა ღიმილი მყოფნის,
რომ ულამაზეს
ქუჩად ჩავთვალო
მტვრიანი შუკა სოფლის.

პატარა წყენა თუ
პატარა გესლი
თავგზას იმგვარად მიბნევეს,
რომ მერე ქუჩას,
ვარდებით სავსეს,
გულის ტკივილით მივდევ.
პატარა სიხარული,
პატარა სიყვარული
სიცოცხლის საგზლად მყოფნის —
მე თქვენი ალალი
ღიმილიც მეყოფა
და მყუდროება
სოფლის.

რომ სულ ვე არი

ჩემი სარკმლის წინ
ტყეშლის რტოებში
ბუდეს იკეთებს
ჩიტო ჩიორა,
სულ ნაწილ-ნაწილ
მოუტანია
ბამბის ქულა თუ
თივის ფიორა.
მეკი მარტო ვარ
და სარკმლის იქით
ქარები შლიან
ჭრელ-ჭრელ მირაუებს,

და ისე სცვივა
ჭრელი ფურცლები
ქრიზანთუმებს თუ
წითელ მიხაკებს...
მხოლოდ ვე არი,
მხოლოდ ვე არი —
ცხოვრების ყველა
ხსნა თუ სიკეთე, —
ჩემი სარკმლის წინ
ჩიტო ჩიორა
ბუდეს იკეთებს.

ცისანა ველუა

მოგონება

არ დაბრუნდება
და რომც დაბრუნდეს,
ველარც კი მიცნობს ალბათ.
მოგონებებმა ჩუმად დამკარგეს
და ეს ფიქრებიც
ფოთლებივით თითქოს გახუნდა...

მე შენზე ფიქრი შენსავეთ მიყვარს,
ალბათ ესეც რომ აღარ იყოს,
ველარ შევძლებდი ტირილს
და ღიმილს.
ვერ ვიფიქრებდი,

რომ შეზეურად
კვდება ხეები,
რომ ყველა კაცში არის რაღაც ლამაზი,
რომელსაც უნდა გამზეურება
და მოფერება თბილი ხელებით.

ამაზე მეტი რა უნდა მოხდეს,
მთელი სიცოცხლე უშენოდ მიდის
და კარებს იქით საღამოს ბინდი
ნაბიჯანლილი მოდის და მიდის...

თურქეთში მყოფ ჯარეულს, რომელმაც თა-
ვისი ნაშვლი გვარი არ იცის.

ღამეს თიბავენ ციციანთლები,
არც ბევრსა გვთხოვენ, არც რამეს ცოტას
და თითქოს ჩუმად იწვის სანთლებზე
ამ დედამიწის სუყველა ცოდვა.

აღესილია ხმალივით ქარი —
ქვეყანას უელის კიდიით კიდე,
ვინ იცის, სულაც ის შენი გვარი
საქართველოში არ არის კიდეც.

დალი მაზიშვილი

ახალგაზრდული

მხრებს გადაგფენიათ მაღალი ჩრდილები,
ცის ლურჯი ნათელი დაგდით...
თვალეები სავეს გაქვთ უღივი ხილვებით,
რტოები — მთრთოლვარე ჩანგით.
თქვენ გახსოვთ ამ მიწის საძვლე და სახატე
მშვიდ შუბლზე გვირგვინის დადგამაც,
მე თვალეებს ვუსწორებ სიმაღლეს

ახლანდელს

და მიწას ვემთხვევი, რადგან
ჩემს ნათქვამ სიმღერას თქვენს რტოებს
ვატოლებ,

ჩემს სამღერს გზას ვუხსნი თავისს,
შამბს არ დავანებებ მოსავლელ ვენახებს,
ჩემი გზით შევხედები გაისს!
ან ვის არ იტაცებს მწვერვალთა დაპყრობა,
ყამირის სივრცე და განი,
უშორეს განედოა ჩვენ გვიხმობს ლაშქრობა,
ჩვენ გვიხმობს გმირობა — ბამი!

სათქმელი კვლავ ეძებს ასანთებ სახელებს,
მოსავლელ ზვრებსა და სათიბს,
მეალმეს, მეჩანგეს, ღამეს რომ ათენებს,
კაცი რომ მზესავით დადის!
ჩვენ ასე გვივლია, აქ არის საერთო,
განწირვის, მიდგომის, შევლის,
ხანდახან ვინმე თუ სხივად არ აენთო.
ცას შუქი აკლდება ჩვენი.
მაგ გულის ფერფლით თუ
ვინმეს არ დაიცავ,
ისე ვერ ჩაიღვრი ნათელს,
წვა არის საჭირო და თუ არ დაიწვი.
ვერასგზით ვერ იტყვი სათქმელს!
და მიწას მეც უნდა შევმატო აისი,
ვართ შენით, ვართ ჩემით, სხვისით,
მე ვიცი კრემლიდან ზარის ხმა რომ აისის,
შუქი და ძალა ვართ მისი!

თამაჟ ჭილაძე

ბუდე მეცხრა სართულზე

(მოთხანაწილიანი ღრამაჟი)

1. მოგონებანი	მოკმედი პირნი:
2. კითხვა-პასუხი	1. მაკა — 38 წლის
3. სიცარიელე	2. ბესო — 48 წლის
4. სიმარტოვე	

ერთოთხაიანი ბინა. იგრძნობა, რომ აქ მარტოხელა ქალი ცხოვრობს. ამიტომ, თითქმის ფართობიც მეტია და ინტერიერიც სიმყუდროვით კი არა, რაც შეიძლება უცებ მოგვეჩვენოს, არამედ სევდის აღმძვრელი სიღამაშით გამოირჩევა, მოჩანს წინკარი, გარდერობი. ამ ბინაში მაკა ცხოვრობს.

1. მოგონებანი

მაკა ტახტზე ზის, ბესო ფანჯარასთან დგას.

ბესო — (პაუზის შემდეგ) იმ დღეს თამრიკომ მითხრა, თექვსმეტისა ისე გავხდი, ჩემთვის ზღაპარი ერთხელაც კი არ მოგიყოლიაო. მე მეგონა, საერთოდ არც კი იცოდა, ზღაპარი არსებობდა თუ არა. მთელი დღე ფირფიტებს ატრიალებს, მეტი არაფერი იცის... მოკლედ, ეს ჩემთვის მოულოდნელი იყო. მართლაც, ჩემი შვილები ისე გაიზარდნენ, ზღაპარი არ მომიყოლია. ცირკში მყავდნენ ერთი ორჯერ, მგონი, ერთხელ ზოოპარკშიც წავყვანე, ეს იყო და ეს. არც გამხსენებია, რომ ბავშვს ზღაპარი უნდა მოუყვე. თუმცა, რომც გამხსენებოდა, რად გინდა — არც ერთი ზღაპარი არ ვიცი... დოდოს ვკითხე, რომელიმე ზღაპარი თუ იცის-მეთქი. გაცეცინა, ტელევიზორში ზღაპრების მეტს რას აჩვენებენო! არა-მეთქი, ნამდვილი ზღაპარი მინდა: იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ხელმწიფე. ყავდა სამი შვილი და ასე შემდეგ და ასე შემდეგ-მეთქი. რა დროს შენი ზღაპრებიაო, მითხრა დოდომ. ამხანაგს დავურეკე, რომ გაიგო, რას ვეკითხებოდი, სამსახურში რამე უსიამოვნება ზომ არ შეგემთვალა... თითქმის ყველა ნაცნობს დავურეკე, ზოგს ზღაპრის დასაწყისი ახსოვდა, ზოგს ბოლო, ზოგს მარტო გმირის სახელი. აი შენ თუ იცი რომელიმე ზღაპარი-მეთქი. ვკითხე თამრიკოს, სულერთია, თუნდაც წითელქუდას თუ მოყვები თავიდან ბოლომდე-მეთქი. არა, ვერ მოვყვები, ოღონდ ვიცი, რომ სასაცილოდ თავდება, მგელი ბებიის ყლაპავსო.

ვიწექი და სწორედ ამაზე ვფიქრობდი: თამრიკოსა და დოდოს ეძინათ. მე დათოს ველოდებოდი. როცა მანქანითაა წასული, სანამ მოვა.

ჩემი შემართება. კოკისპირულად წვიმდა. ჯერ კიდევ დილით გაწვიმარქნულა და, სხდომის დროს. მერე ზარი ღარეკა ვიღაცამ... კარი გახლე და გაწუწული ბიძინა შემარჩა ხელში, თითქოს ეს წუთია აუზიდან ამოუყვანიათო. ესეც შენი ზღაპარი-მეთქი. გავიფიქრე. ახლა კი წევს და გულზე ხელები აქვს დაკრეფილი...

მაკას მოუბრუნდება

— შენ თუ იცი რომელიმე ზღაპარი?

მაკა — (ფიქრიდან გამოერკვევა) ბატონო?

ბესო — არ მისმენდი?

მაკა — როგორ არა, როგორ არა...

წამოღება

— უცნაურია, ჩვეულებრივი ნაცნობივით მივედი სამძიმრისთვის... რა საშინელი კიბეა! აღარ მეგონა, როდისმე თუ გათავდებოდა... მის ცოლს ხელი ჩამოვართვი, როგორც წესია. მოზიარე ვარ თქვენი მწუხარებისამეთქი. თავი არ აუწევია. ბავშვებს ვაკოცე. კუბოს შემოვუარე. არა, მისთვის არ დამიხედავს. არაფერი არ დამევიწყნია, ყველა წესი შევასრულე. თუმცა ერთი სული მქონდა, როდის გამოვიდოდი იქიდან. კუბოს რომ ჩავუარე... გიჟი ხარო, მეტყვი, მაგრამ გარკვევით გავიგონე, როგორ დამიძახა, მაკა, მაკაო. ორჯერ ზედიზედ. არ შემიხედავს, ვერ შევხედე. შემეშინდა, ბავშვობიდან მეშინია მიცვალებულის. არა! ვტყუი! კი არა შემეშინდა, შემრცხვა. ნეტა, მკვდრები თუ ხედავენ? ღმერთმა ნუ ქნას, ღმერთმა ნუ ქნას. მკვდრისა შემრცხვა, მისი ცოლის კი შემშურდა. აი, როგორი ცული ვარ, მარტო ჩემს თავზე ვფიქრობ. მარტო იმას ვფიქრობ, რაც ჩემთვის იქნებოდა კარგი... უკეთესი მაინც... განა არ აჯობებდა, მე რომ ვმჯდარიყავი იმ კუბოსთან, მე მიმელო სამძიმარი, მე შესლუკუნა ცხვირსახოცი. მაშინ, მაშინ მეც თამამად გავუსწორებდი ყველას თავას და აღარ ვინატრებდი, ნეტა ახლა აქ არ ვიყო, ნეტა ერთბაშად ჩამოიქცეს ეს წყეული სახლი და ყველანი ერთად, ხო, ყველანი ერთად, მკვდარცოცხლობიანად ქვეშ მოგვიყოლოს-მეთქი. იმიტომ რომ, ეს ჯერ არ მითქვამსა შენთვის, ისეთი გრძნობა მქონდა, თითქოს პირველად მაშინ ვუღალატე. შენ მაინც იცი, რა მწარეა მოღალატის როლი. რა კიბე ჰქონია მაინც ... მუხლები ახლაც მიკანკალებს... ცოტახანს ეზოში ვიდექი, თანამშრომლებთან. ვიღაც იცინოდა და მეც გავიცინე. ვგრძნობდა, ყველა მე მიყურობდა. კიდევ კარგი, შენ იქ არ იყავი, ახლოს. მაინც გავუძელი. მერე გამოვტრიალდი და წამოვედი...

ბესო — აივნიდან ყველაფერს ვხედავდი...

მაკა — მე ხომ იმისთვის მართლაც არ მიღალატნია? ხომ მაშინვე გავიყარე, როგორც კი...

ბესო — ვხედავდი, როგორ წახვედი ჭიშკრისკენ მარტო...

მაკა — მარტო... მარტო... კარგი, გავჩუბდეთ, აღარ მინდა!

ბესო — საერთოდ არ უნდა დაგეწყო ლაპარაკი.

მაკა — განა ლაპარაკი რამეს შეცვლის?... ხო, ყველა მე მიყურობდა... იცი... არ მინდა... როგორ ავიხსნა? არ მინდა სხვებს დამნაშავე ვეგონო.

ბესო — შენ რა შუაში ხარ?

მაკა — სხვებს-მეთქი.

ბესო — სხვებს! სხვებს! ქვეყანა სხვებით არის სავსე! მაინც რას ამბობენ სხვები, რომელ დანაშაულზეა ლაპარაკი?

მაკა — ნაღბი მკაცრია, იმასაც ამბობენ, პროექტი რომ არ დაუმტკიცეს, იმი-
ტომ მოკვდაო, ხო, ყველა ასე ამბობს.

ბესო — (ი ფ ე ტ ქ ე ბ ს) ყველა? ყველა ასე ამბობს, არა? სხდომაზე კი ნმა
რატომ არ ამოვიღეთო, რატომ გავისუსეთო, სიროში რატომ შევიმაღე-
თო? აზრის გამოთქმა ვის უნდა მეთქი, რომ ვკითხე, ზოგს სწორედ მაშინ
მოწყურდა, ზოგმა ჭერში დაიწყო ცქერა, ზოგი კი თითქოს წერით ისე
იყო გართული, ჩემი შეკითხვა არც კი გაუგია. სხდომის მერე დავინტე-
რესდი, რას ჩხაპნიდნენ მეთქი ამდენს და, თურმე გემობანასა და ჩამოხ-
რჩობანას თამაშობდნენ. ის კი იჭდა კუთხეში, ხელები მუხლებზე დაე-
წყო და იღიმებოდა...

მაკა — იღიმებოდა?

ბესო — თუ შეიძლება, კბილის ამოღების დროს რომ გაიღიმო, ისე.

ფანჯრის რაფიდან იღებს ბოთლს

— მარტო მე გამომაცლევინე ბოთლი?

ღიმილით

— ასეა, ყველა მარტო მტოვებს.

მაკა — (ღ ი მ ი ლ ი თ) მგონი, ცოტა მოგეკიდა...

ბესო — (ღ ი მ ი ლ ი თ) მომეკიდა კი არა, დავთვერი. ისე, კიდეც დავლევდი...

მაკა — გეყოფა. შინა ხარ მისასვლელი.

ბესო — არასოდეს ასე ფხიზელი არ ვყოფილვარ. ოღონდ აი აქ (მ კ ე რ ლ ზ ე
ი დ ე ბ ს ხ ე ლ ს) სიცარიელეს ვგრძნობ, თითქოს დანით ამომაჭრეს რა-
ღაც, ამომაჭრეს თუ ამომიღეს, როგორც სკიდან — ფიჭა.

შეცვლილი ხმით

— სანამ ცოცხალი იყო, არც ახსოვდათ. ახლა კი ტირიან, გენიალური პროექ-
ტი გააკეთათ!

მაკა — იმიტომ ტირიან, რომ ამხანავი იყო. ყველას უყვარდა. არ ახსოვდათ კი
არა, თვითონ არ ახსენებდა თავს. მორიდებული იყო ზედმეტად. თითქოს
აქაურობის პატრონი ჩვენ ვიყავით, ის კი უცხო, შემთხვევით შემოხეტე-
ბული. არა და, მართლაც ასე იყო: ბიძინა ჩვენთვის ნამდვილად უცხო
იყო. იცი რატომ? ბავშვობა, სისპეტაკე ჰქონდა შენარჩუნებული. აღამა-
ნი თუ კეთილია და გულწრფელი, რატომღაც ბავშვი გვგონია. ბავშვობა
კი გვივივრს, გვაღიზიანებს, გვაცოფებს კიდეც... თავში ვუპარტყუნებთ,
რა ბავშვივით იქცევით, ვტუქსავთ. მას კი სხვანაირად არ შეუძლია მოი-
ქცეს, იმიტომ რომ მართლა ბავშვია, წმინდაა.. რამდენს ვლაპარაკობ!

ბესო — მერე?

მაკა — მეტი არაფერი... ერთხელ დერეფანში გამაჩერა, კაი ხნის გაყრილები
ვიყავით უკვე, და კამფეტი მომცა, კოწახურის კარამელი, იცოდა, რომ მი-
ყვარდა...

ბესო — აი ხომ ხედავ! მე კი პანაშვიდზე უნდა მივიდე და ვთქვა: ამხანაგებო,
მიცვალე, რომელსაც თქვენ დასტირით, ჩემი უგულობის, პატივმო-
ყვარეობის, შურიანობისა და კარიერომანიის მსხვერპლია. თავმდაბალი,
ნიჭიერი, მთელი კოლექტივის თვალი, კეთილი და გამგები მეგობარი, კა-
მფეტებით ჭიბეგამოტენილი თოვლის პაპა...

მაკა — გაჩუმდი!

ბესო — ...ბუნების სასწაული, წმინდანი, წამებული, მე კი, თქვენი ხელმძღვა-
ნელი და მისი მამამებული, მისი საბრალო ცოლ-შვილისა და თქვენს წი-
ნაშე ვალდარებ, რომ ერთადერთი დამნაშავე ვარ, რადგან მირჩევნია პი-

რღამბორ ვუთხრა ადამიანს უარი, ვიდრე ჩაძირობანა და ჩამოხრჩობანა ვი-
თამაშო, როცა მისი ბედი წყდება...

მაცა — (გ ა კ ვ ი რ ე ბ უ ლ ი, შ ე წ უ ხ ე ბ უ ლ ი) რა გატირებს?

ბესო სახეზე ხელებს აიფარებს, მაცა მისკენ წასვლას დააპირებს, მაგრამ გადაიფიქრებს

მაცა — (უ ლ ა რ დ ე ლ ი კ ი ლ ო თ ი) არ უნდა დაგელია ღვინო. ყველა კი ვერ
იტანს სასმელს. კარგი, გეყოფა...

ბესო — (შ ე დ ა რ ე ბ ი თ მ შ ვ ი დ ა დ) ხო, მე ვარ დამნაშავე. თუკი აუტო-
ლებელია, ვინმე იყოს დამნაშავე...

სიგარეტის კოლოფს დაწვდება, კოლოფი ცარიელია, მაგიდაზე დააგდება

ბესო — (მ ო უ თ მ ე ნ ლ ა დ) სიგარეტი აღარა გვაქვს?

მაცა — გათავდა... ჩაუქრობლად ვეწევით...

ბესო — (მ ო უ თ მ ე ნ ლ ა დ) არსად არა გვაქვს შენახული?

მწარე ღიმილით

— შავი დღისთვის?

მაცა — მოიცა, ვნახო.

ღიმილით

— ეს არის სწორედ შავი დღე!

გაღის, ბესო სარკეში იხედება, თმას ისწორებს, აწრიალებულობა. ძალიან უნდა სიგარეტი. შე-
მოღის მაცა.

ბესო — ოპოვე?

მაცა — ვიპოვე. აი!

აჩვენებს კოლოფს

ბესო — (კ ო ლ ო ფ ს გ ა მ ო ა რ თ მ გ ე ზ) ვინ ეწევა ამას?

კოლოფს ხსნის

მაცა — იწუნებ კიდევ?

ბესო — (ს ი გ ა რ ე ტ ს უ კ ი დ ე ბ ს) საზიზღრობაა!

მაცა — (ღ ი მ ი ლ ი თ) ეს არის შავი დღის სიგარეტი!

უკიდებს სიგარეტს

ჩუმად ეწევიან

პაუზა

ბესო — მგონი, მართლა დავთვერი... წყალს შევისხამ პირზე...

გაღის. მაცა ფანჯარასთან მიდის, ფარდას ასწორებს, მერე სარკესთან შეჩერდება, ღიმილით
შესცქერის საკუთარ გამოსახულებას.

ისმის ვოლონჩელოს ხმა, მაცა თითქოს მუხიკას უსმენს, შემოღის ბესო, პირსახოცი თელში,
მაცა ართმევს პირსახოცს, გაღის, მაშინვე ბრუნდება

ბესო — უფრო სწორად, მათ ჰკონიათ, რომ ასე ვიტყვი.

მაქვს მიუბრუნდება, თითხ მიუშვერს

— სხეებს! მოუთმენლად ელოდებიან, მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩემგან ამის
მსგავსს ვერაფერს გაიგონებენ. ძალიან ვწუხვარ, მაგრამ ყველა უნდა გაწ-
ბილებული დავტოვო. მე ძალიან იშვიათად ვსვამ, ამიტომ ცუდად ვიტან
სასმელს...

მაცა — გამოფხიზლდი?

ბესო — რატომ დამცინი?

მაცა — დაგცინი?

ბესო — ხო, რატომ დამცინი-შეთქი?

მაცა — გეჩვენება.

ბესო — ზოგს რა ერვენება და ზოგს რა. აი შენ, მაგალითად, გეჩვენება, რომ
მე საშინელი რამ ჩავიდინე...

მაცა შეპასუხებას დააპირებს, ბესო შეაჩერებს

— დამაცადე! არ გამტყუნებ. მე თვითონაც აკი ასე მომეჩვენა, ოღონდ წავედი ერთი წამით. სინამდვილეში სულ სხვანაირად იყო საქმე. ამრიგად, წამომდგენა დამთავრებულია. ვინც პანაშვიდზე გასართობად და სკირის საყურებლად მოვიდა, შეუძლია შინ წავიდეს, აქ მეტს ვერაფერს ნახავს და ვერც გაიგონებს. ოღონდ ადმინისტრაცია ბილეთებს უკან არ იბრუნებს.

მაკა — რაც ვნახეთ, ან რასაც ვხედავთ, განა საკმარისი არ არის?

ბესო — მით უფრო. მარტო ეს გინდოდა გეტქვა?

მაკა — იცი რა გამახსენდა? ჩვენი პირველი პაემანი. მაშინ მეგონა, ბიძინა არ მიყვარდა... არ მიყვარდა... იცი, ჯერ კიდევ მაშინ ვიგრძენი, რომ სულ ნარტო დავრჩებოდი. ხომ ხედავ, ამისრულდა! შენ როგორ გგონია, რამდენი ქალი ცხოვრობს ჩემსავით მარტო, ერთოთახიან ბინაში გამოკეტილი? მთელი ქალაქი სავსეა ასეთი ბუდეებით. ხო, ბუდეებით. ბუდეში მარტოხელა ქალი შეყუჟულა არავინა ჰყავს ხმის გამცემი. სამსახურიდან დაღლილი ბრუნდება. საწოლზე გაუხდელი წევს, არც ჰამის თავი აქვს და არც არაფრის. ტელევიზორი კი მაშინვე ჩაურთავს, იმიტომ რომ ჰგონია, ოთახში კიდევ ვიღაც არის. ტელევიზორი რომ ფუჭდება, ვგაყდები! მე კიდევ გამიმართლდა სხვებთან შედარებით: ჩემს ზემოთ ჭრიჭინა ცხოვრობს. ხო? გესმის!

გარკვევით ისმის ჩელოს ხმა

— როცა ტელევიზორიც ყელში ამომივა, როცა მეტი აღარ შემიძლოა, ავიღებ ჭოხს...

იღებს ყელზე მხოუდებულ ჭოხს

— ვაკაუნებ ჭერზე. ეს გრძელი ჭოხი საგანგებოდ ვიყიდე.

აკაკუნებს ჭერზე ჭოხით

— და ისიც იწყებს სიმღერას. გესმის?

ჩელოს ხმა მატულობს

ბესო — მეც კარგად მახსოვს ის დღე...

მაკა — ჩემთან თავიდანვე რაღაც არ გყოფნიდა, რაღაც გაკლდა... მერე მივხვდი, გაკლდა ის, რასაც შეეჩვიე — შენი ოჯახი!

ბესო — შეეჩვიე? მეტი არაფერი?

მაკა — (ნეტავი სიცილით) დამაცადე! ისედაც მიჭირს მოკოლა... იმ დღეს, შინ რომ დავბრუნდი, ბიძინა ქუჩაში, სადარბაზოსთან ღამებდა. შორიდან დამიჩინა ხელი, გაღიმებული წამოვიდა ჩემს შესახვედრად. გავჩერდი. ვუყურებდი, როგორ მოაბიჯებდა ჩემსკენ ამქვეყნად ყველაზე უფრო მახლობელი ადამიანი და სრულიად არ ვღელავდი. ხო, ასე იყო უფრო მეტიც დარწმუნებული ვიყავი, რომ ყველაფერს გამიგებდა, მიხედებოდა, როგორი ბედნიერი ვიყავი. მომიახლოვდა თუ არა, ისეთი რამ მოთხრა, შევკრთი. მოდი, სადმე წავიდეთო. საღამოეჭი, ბიძინა, საღ უნდა წავიდეთ? — ვკითხე. სადაც გინდა, თუნდაც ბათუმშიო. რამ გაახსენა ბათუმი! ჩვენ იქ ერთი კვირა გავატარეთ, როცა ხელი მოვაწერეთ. მარტი იყო. გაყინულ „ინტურისტში“ ფანჯარასთან ვისხედით და წვიმას ვუყურებდით. გადაუღებლად წვიმდა. ალბათ გულმა უგრძნო და იმიტომ გაახსენდა ბათუმი. მე მწამს ასეთი რამის. ვუთხარი, ბიძინა, სანამ საღმე წავიდოდეთ, მოდი, აქ დავსხდეთ-მეთქი. ჩვენი სახლის წინ სკამზე ჩამოვსხედით და ქმარს კი არა, როგორც ამხანაგს, სკოლის მეგობარს, ყველაფერი დაწვრილებით ვუთხა და როცა ვყვებოდი, ვიგრძენი, ვიბრთი ველაპარაკებოდი, თითქოს რაღაცისთვის სამაგიეროს ვუხდოდი. რისი სამაგიერო უნდა გადამეხადა მისთვის? მხოლოდ და მხოლოდ სიკეთის სამაგიერო. ყოვლისმზა-

ტიზელი, ყოვლისგამგები სიკეთისა... აღარ შეშეძლო ამ სიკეთის ატანა თურმე დიდხანია ვითმენდი, თურმე საზღვრამდე მივსულვარ და აი ამ ტომაც ასე თავისუფლად ველაპარაკებოდი, თუ როგორ შემოიყვარდა სხვა და როგორი ბედნიერი ვიყავი... ღმერთო ჩემო!...

პაუზა.

— შინ აღარ შევსულვარ. გამოვბრუნდი და წამოვედი. აღარ მახსოვს, მითხრა რამე თუ არა. მგონი, ხმა არ ამოუღია. ჩვენ ისეთი ბედნიერები ვართ, რომ უსათუოდ რაღაც მოხდებოდა, იტყოდა ხოლმე. აკი მოხდა კიდეც. ის ღამე ერთ შორეულ ნათესავთან გავათენე. მამაჩემმა მაინც მიპოვა, გიჟივით შემოვარდა ოთახში. ჯერ კიდეც ვიწექი. მაკა, მიყვირა, იცოდე, მოკლდება ის კაციო. მამაჩემს უყვარდა ბიძინა... იცი, რა ვიფიქრე უცებ? ადამიანი იქამდე ცოცხლობს, სანამ ვინმეს უყვარს...

პაუზა

ბესო — მე არ ვიცოდი, თუ შენ ასეთი გამბედავი იყავი.

მაკა — ასეთი დაუნდობელი არა?

პაუზა

მაკა — საერთოდ. ის დღეები სიხარულით ვიყავი შეპყრობილი. სიხარულისგან ოდნავ ჭკუაზე გადამცდარი, სასიამოვნოდ შეშლილი, თუკი, ჩასაკვირგელია, სასიამოვნოდ გავიჟება შეიძლება...

პაუზა

— მერე ბიძინამ ცოლი შეირთო. გულში ვლოცულობდი, ნეტავი ახლა მაინც გაუმართლდეს, ახლა მაინც შეხვდეს თავისი ღირსი ქალი-მეტი. იმ ქალმა ზედიზედ სამი შვილი გაუჩინა ბიძინას. სამივეს დაბადება მარტომ ავლნიშნე, აქ, ამ ოთახში, მეცხრე სართულზე, მეცხრე ცაზე. ბიძინას მეხოხბის ბავშვები დაჰყავდა კინოსა და ზოოპარკში, უბავშვოდ არ შეეძლო გაძლება, თუმცა ჩემთვის ერთხელაც კი არ უსაყვედურებია... რაც მთავარია, ახლა ერთის ნაცვლად სამი შვილი ყავდა და მეც მასთან ერთად ბედნიერი ვიყავი, თითქოს შვილები მეორე ცოლს კი არა, მე განეჩინოს... ჩვენ ყოველდღე ვხვდებოდით ერთმანეთს სამსახურში. ვითომც არაფერი მომხდარიყოს. პირიქით, ისე კარგად იყო ჩემთან, მეშინოდა, შვილები არ მომანათვლინოს-მეტი. იმისგან ეს მოულოდნელი არ იქნებოდა. მოკლედ, უჩემოდ მოკვდა კი არა, გაბედნიერდა ადამიანი... მერე მოულოდნელად ის დაწყევლილი პროექტი გაჩნდა... იმიტომ კი არა, რომ არ შეეძლო... არ ვიცი, როგორ ეთქვა... მართლა ბრწყინვალე რაღაც გააკეთა?

ბესო — აი მამაშენიც ხომ არკიტექტორია, ის რას ამბობს?

მაკა — ხომ ვითხარი, მამაჩემს უყვარდა ბიძინა-მეტი. შენი აზრი მაინტერესებს, შენთან მუშაობდა და საერთოდ მაინტერესებს ეს ამბავი. გულახდილად რომ ვითხრა, მე მისი საზღვარგადასული სიკეთე შემოქმედებითი უმწეობის ნიშანი მეგონა..

ბესო — მოდი, სწავა რამეზე ვილაპარაკოთ...

2. კითხვა-პასუხი

რეკავს ტელეფონი. ბესო მაკას შეხედავს, მაკას თითქოს არც კი გაუგიაო. ტელეფონი ისევ რეკავს. ბესო მაკას უყურებს. ტელეფონი რეკავს. ბესომ, ეტყობა, მოთმინება დაკარგა, გადაწყვიტა ყურმილის აღება, ტელეფონისკენ წამოვიდა, მაგრამ ტელეფონი მოულოდნელად ჩუმდებოდა. ბესო ტელეფონს დასცქერის, თითქოს არ სჯერა, რომ მართლა გაჩუმდა, თითქოს ელის, ისევ დარეკავსო. სიგარეტს უკიდებს, დაშვარი ახანთი ცოტახანს ორი თითით უჭირავს, მერე საფერფლეში აგდებს. საფერფლე მოაქვს და მაკას გვერდით, ტახტზე ჯდება. მაკა ფიქრისგან გამოერკვევა.

მაცა — (ღ ი მ ი ლ ი თ) — რა თქვი?

ბესო — (ტ ე ლ ე ფ ო ნ ზ ე ა ჩ ე ე ნ ე ბ ს) — რატომ არ უბასუხე?

მაცა — (ი ბ უ ზ ე ბ ა) — მცირეა... გააგრძელე, რასაც ამბობდი და თუ შეიძლება.

მეც მომეცი სიგარეტი.

ბესო — მე განა რამეს ვამბობდი?

აწვდის სიგარეტს, ცეცხლს უკიდებს.

მაცა — მადლობით...

ბესო — არ მახსოვს, რას ვამბობდი, მართლა არ მახსოვს.

მაცა — ნუთუ ვერ ხვდები, რომ მე და შენ არასოდეს არა ვართ მარტო... მართლა ცუდი სიგარეტი ყოფილა!.. არასოდეს, არსად... ამიტომაც, რეკონ, რამდენიც უნდათ, ყურადღებას ნუ მიაქცევ.

თავზე ხელს გადაუსვამს

— შენ ჯერ კიდევ ბევრი რამ არ იცი, თუმცა ქალბაა კი გამოგვერია...

ბესო — (გ ლ უ ა ჩ უ ყ ე ბ უ ლ ი მ ა კ ა ს მ ო უ ლ ო დ ნ ე ლ ი ა ლ ე რ ს ი თ)

— შეაწყალეთ საცოდავი, ორმოცდარვა წლის მოხუცი...

მაცა — (ღ ი მ ი ლ ი თ) — განა შეიძლება საცოდავი იყოს ხონთქარი, რომელსაც სამასი ცოლი ჰყავს?

ბესო — ხონთქარი კი არა, ერთი ჩვეულებრივი არქიტექტორი ვარ.

მაცა — ჩვეულებრივ არქიტექტორს კართან მდივანი არ უზის, ორი მანქანა არა ჰყავს, ერთი სამსახურის, ერთიც — საკუთარი, რომელიც ვინ იცის, სად დგას ახლა.. ერთს, ნამდვილად ჩვეულებრივ არქიტექტორს, სხვათაშორის ზევ ვასაფლავებთ.

ბესო — (მ კ ა ც რ ა დ) — ხომ არ შეიძლება გაუთავებლად ვილაპარაკოთ ერთი და იგივე!

ცოტა ხნის მერე

— ხო, ჩემი მანქანა ახლა იქ დგას, იმის სახლთან, სადაც ჩვენც უნდა ვიყოთ, რადგან ყველა ჩვენი ამხანაგი პანაშვიდის მერე იქ დარჩა.

მაცა — მოდი, ისეთ რამეზე ვილაპარაკოთ, რაც მარტო მე და შენ გვცხება. ნუთუ არაფერია ასეთი? ანდა გავჩუშდეთ და ნურაფერს ვიტყვი. როცა ჩუმად ხარ, მგონია, ჩემზე ფიქრობ, თუნდაც იმიტომ, რომ (ღ ი მ ი ლ ი თ) იცოცხლე, საფიქრალი გაგიჩინე! შენ რომ გეჩქარებოდა?

ბესო — აღარ მეჩქარება.

მაცა — მანქანა იქ გიყენია?

ბესო — ხო.

მაცა — იფიქრებენ, რომ იქა ხარ, იქვე, სადმე.

ბესო — ხო.

მაცა — აუტანელი ვარ არა?

ბესო — ხო.

მაცა — არ ვიცი, სულ რატომ ეჩხუბობთ. (ღ ი მ ი ლ ი თ) სიყვარული, ეტყობა, ერთადგილიანი საკანია, ორნი ვერ ვეტევით. რა გვაქვს გასაყოფი? ქვის იატაკი და ქვის კედლები, მჭედი არაფერი. ამ ჩხუბში აღარც კი გვახსოვს, ერთმანეთი რომ გვიყვარდა. გვიყვარდა კი ნამდვილად?

პაუზა

მაცა — საწყალი ბიძინა... დღეს პანაშვიდზე ველარ მივედი...

ეტყობა უჭირს, მაგრამ მაინც ეცდის

— მარტო იყავი?

ბესო (ც ო ტ ა ხ ნ ი ს მ ე რ ე) — არა... დოდოსთან ერთად.

მაცა — რა უცნაურია...

ბესო — (მკეპანედ) — რა არის უცნაური, დოდო პანაშვილზე არ უნდა წამოგვეყვანა?

მაკა — ირა, მაგას არ ვამბობ... ყველას მკაცრად მოზომილი დრო და ადგილი აქვს. იი, მე შეიდი წელი ვცხოვრობდი ბიძინასთან, ახლა სხვა ქალი ზის მის კუბოსთან და ამიტომ ჩემი ადგილი იქ აღარ არის. გუშინ მე ვიყავი პანაშვილზე და ამიტომ დოდო დღეს წავიდა იქ... მოძრაობის წესები თუ არ დავიცავით, კატასტროფა მოხდება...

ბესო — დოდო შინ გაეცაცოლე, დაებრუნდი. მანქანა იქ დავტოვე და შენთან წამოვედი.

მაკა — საცოდავი...

გაურკვევია, ვის ეხება ეს ხიტყვა
პაუზა

მაკა — იცი, მე ყველა მიყვარს, გინც შენს გარშემოა: შენი შვილები, შენი ცოლი, რომელიც დღეს პანაშვილზე გყავდა და ბედნიერი იყო ამის გამო...

ბესო — მაკა!

მაკა — (ყურადღებას არ აქცევს, განაგრძობს) — მიყვარს შენი ბინა, სადაც ყველაფერ კარგს ერთად მოუყრია თავი...

ბესო — მუზეუმივით.

მაკა — (უცებ ეთანხმება, მოეწონა ეს სიტყვა) — თუნდაც!

ამეორებს
— მუზეუმივით!

ბესო — (ღიმილით) — იმ მუზეუმის მცველი კი...

მაკა — (ღიმილით) — შეცდენილი, მოჯადოებული, მონუსხული ჩემს გვერდით ზის... და ორივეს გვიყვარს ის მუზეუმი...

ბესო — მის მცველს შენთანაც მოსწონს და თანაც მუზეუმის დათმობაც უძნელდება.

მაკა — კი არ უძნელდება, არ შეუძლია! და ანტ არის საჭირო.

ბესო — მაქვს კი უფლება?... რა იყო, ჩატომ შემხედვ ასე? ეს ჩემი მოგონილი სიტყვა არ არის.

მაკა — ვიცი.

ბესო — იმ მუზეუმში ხელები მეყინება, სიცივისაგან კი ირა, შიშისაგან.

მაკა — რადგან შეიძლება ერთ მშვენიერ დღეს ყველაფერი დაგეჟარგოს.

ბესო — შენ არ გესმის ჩემი. წავალ, დროა.

მაკა — ხო, დღეს ისედაც დიდხანს დარჩი. ვითომ ახლა სადა ხარ?

ბესო — სად უნდა ვიყო?... დოდო შინ მივიყვანე და ისევ პანაშვილზე დავებრუნდი.

მაკა — პანაშვიდი ამდენ ხანს?

ბესო — პანაშვიდის მერე დავრჩით იმხანაგები... ათასი საქმეა მოსაგვარებელი: საფლავი, კუბო, ჩამოსულებს პატრონობა უნდა...

შეცვლილი ხმით

— შენ რა დოდოსავით მელაპარაკები?

მაკა — (ღიმილით) — წასვლის წინ გავარჯიშებ... ზოგჯერ მინდა წარმოვიდგინო, შინ როგორი ხარ, რას აკეთებ, რა გაცვია, რას ლაპარაკობ...

ბესო. — რას უნდა გაკეთებდე? ტელევიზორს ვუყურებ.

მაკა — მერე?

ბესო — რა მერე? ვზივარ და ტელევიზორს ვუყურებ-მეთქი. ტელევიზორი ჩვენთან სულ ჩართულია, დილიდან შუალამემდე.

მაკა — სამსახურიდან როგორც კი ბრუნდები, მაშინვე ტელევიზორთან ჯდები?

ბესო — ჯერ ესაღილობ...

მაკა — სად?

ბესო — არასოდეს არ გიკითხავს ეს. სად და სამზარეულოში.

მაკა — ერთად საღილობთ?

ბესო — არა, ისინი უკვე ნასაღილევი არიან.

მაკა — მერე?

ბესო — თუ თამრიკოს სტუმრები არა ჰყავს, ჩემს ოთახში წამოვწვები ზოლმე.

მაკა — კითხულობ?

ბესო — წიგნი საერთოდ თუ არსებობს, აღარც მახსოვს.

მაკა — თუ თამრიკოს სტუმრები ჰყავს?

ბესო — მაშინ ისინი ჩემს ოთახში ცეკვავენ. მე კი ტელევიზორს ვუყურებ.

მაკა — რას ცეკვავენ?

ბესო — ყირაზე გადადიან.

მაკა — თამრიკო ლამაზი გოგოა.

სასწრაფოდ უმატებს

— დათო, დათო რაღას აკეთებს?

ბესო — არაფერს. თუ მოახერხა და მანქანის გასაღები მომპარა, წყნეთშია. მანქანაზე გიძდება. დოდო ზის და ქსოვს.

მაკა — ყველაფერი კარგია იქამდე, სანამ შენგან სულ პაწაწინა მსხვერპლს არ მოითხოვს... ჩემს მეზობელს პატარა გოგია ყავდა. გულში იხუტებდა, კოცნიდა, მეტი რა უნდა იყოს შეილის სიყვარულით, ამბობდა. ერთ დღეს იმ გოგონას რაღაც დაემართა...

ბესო — სახე შეგაცვალა, უფლება რომ ვახსენე. განა ჩვენ ჩვენს თავს ვეკუთვნი?

მაკა — (ღ ი მ ი ლ ი თ) — რასაკვირველია!

ბესო — თქმა ადვილია.

მაკა — ხო, იმას ვამბობდი: ვეტექიმთან უნდა მიეყვანა რამდენჯერმე და შეიძლება, ძაღლი გადარჩენილიყო. ვეტექიმმა ასე უთხრა, შეიძლებაო. ჩემს მეზობელს კი მართლა არ შეეძლო ექიმთან სიარული. დილის შვიდზე დგება. ფანჯრიდან დამინახავს, როგორ გარბის ქუჩაში, ავტობუსზე რომ არ დაგვიანდეს. მერე ექვს საათამდე სამსახურში ზის (შ ე ც ც ლ ი ლ ი ზ მ ი თ) არც სიყვარულია ადვილი! არასოდეს ეს სიტყვა არ გვიხსენებია, დღეს რა დაგვემართა? მეშინია ამ სიტყვის.

ბესო — მერე? მოკვდა ის ძაღლი?

მაკა — დღეს ორი ახალი სიტყვა ვისწავლეთ: უფლება და სიყვარული!

ბესო — რა მოუვიდა-მეთქი იმ ძაღლს?

მაკა — სიგარეტი მომეცი, თუ შეიძლება.

ბესო — (ს ი გ ა რ ე ტ ს ა წ ე დ ი ს) — ყველაფერზე უფრო ახლა იმ ძაღლის ამბავი მაინტერესებს.

მაკა — (მ ო უ თ მ ე ნ ლ ა დ) — მომიკიდე ჩქარა!

ბესო — (ს ი გ ა რ ე ტ ზ ე ც ე ც ზ ლ ს უ კ ი დ ე ჳ ს) — ყველაფერზე მეტად გესმის?

მაკა — გესმის... მაღლობთ... მესმის, რა ძნელია შენთვის ჩემი სიყვარული, შეუღარებლად ძნელი, ვიდრე... თუმცა ჩემთან შედარებით ერთი უპირატესობა გაქვს, იცი რას ნიშნავს სიტყვა „უფლება“!

ბესო — (მ ხ რ ე ბ შ ი ჩ ა ა ვ ლ ე ბ ს ხ ე ლ ე ბ ს) — მე რატომ უნდა ვიგლოვო ვიდაცის ძაღლი? ყოველდღე მსოფლიოში ათასობით ძაღლს იჭერენ, კლავენ, ატყავენ...

მაკა — ხელი გამიშვი!

ბესო — გამაგებინე, მე რატომ უნდა ვიგლოვო?

მაკა — კი მაგრამ...

ხელებს აშვებინებს

— ვინ გითხრა... კინაღამ დამწვი... იგლოვო? გამომართვი ეს სიგარეტი და ჩააქრე!

ბესო — (სიგარეტს საფერფლეში აგდება) — მართლა ხომ არ დაგწვი?

მაკა — მე რა ვიცი, რა დაემართა იმ ძალს?

ბესო — (გვერდით მიუჯდება, ხელს მოხვევს) — მაკა...

მაკა — მე რა ვიცი...

თითქმის ტირილით

— მე რა ვიცი, რა დაემართა იმ ძალს?..

ბესო — (კოცნის) — მაკა...

მაკა — მე რა ვიცი... რა მოუვიდა...

ბესო — მაკა... მაკა...

(კოცნის)

მაკა — (წამოხტება, ძალიან მკაცრად, თითქმის ზიზღით)
— მომშორდი!

უცებ გამოეკვეთა, აღერხნარევი საყვედურით, ღიმილით

— მე ხომ ქვრივი ვარ... მეტი თავდაჭერილობა მმართებს.

წამოვა ბესოსკენ, მხარზე ხელს დაადებს, ნერვიული სიცილით

— თუ სწორედ ამიტომ, ბესო, ჰა?

ბესო — მაპატიე...

მაკა — არა, შენ მაპატიე. მაგრამ გამიგე კიდევ: ახლავ გაგივლის... მოდი, ცოტა ხანს გავჩუმდეთ, კარგი? ნურც ვიფიქრებთ ნურაფერზე. გინდა, ტელევიზორს ჩაერთავ?

ბესო — ჩართე.

მაკა ტელევიზორს რთავს

მაკა — გინდა მოუსმინე, გინდა არა, ეს მაინც ასე ლაბარაკობს...

პაუზა

მაკა ფანჯარასთან მიდის

მაკა — აქედან კაცი რომ გადავარდეს, მიწაზე არც დაეცემა, იმდენი მავთულია. ბადესავით... ზოგჯერ ვფიქრობ, ქოლგას დავიჭერ წონასწორობისთვის და მთელი ქალაქის დისანახად მავთულზე გავივლი-მეთქი. ბოლოსდაბოლოს, ლომი დადის ცირკში მავთულზე! მართლა, რა დატარებს ლომს მავთულზე — შიში თუ გამგებლობა?

ბესო არ პასუხობს, ტელევიზორს უყურებს

პაუზა

მაკა — ჩხირები რომ მქონდეს, მე ექსოვდი, შენ ტელევიზორს უყურებდი...

ბესო — ტელევიზორი, სხვათაშორის, შენ ჩართე!

მაკა ბესოს წინ ჩაიჩოქებს, იდაყვებით მუხლებზე დაეყრდნობა

მაკა — გახსოვს, რა კარგი დღე იყო, ჩვენ რომ პირველ პაემანზე შევეხდით ერთმანეთს? ნუთუ მართლა იყო ის დღე, არ დამსიზმრებია? მაშინ ხმას ვერ ვიღებდი, ახლა კი რამდენს ვლაპარაკობ. ექვსი წელი გავიდა. ამ ექვსი წლის განმავლობაში თითქმის არაფერი შეცვლილა...

ბესო — რა უნდა შეცვლილიყო?

მაკა — ყურებსაც ხომ არ გიშლი?

ბესო — მაინც რა უნდა შეცვლილიყო?

მაკა — არაფერი... მხოლოდ დრო გასულა... აი ლომი მავთულზე დადის, ჩვენ

კი გვეშინია...

ბესო — რისი?

მაცა — ერთმანეთის!

სასწრაფოდ ამატებს

— ვხუმრობ, ვხუმრობ!

ბესო — კიდევ კარგი.

მაცა — ზოგჯერ ვფიქრობ, რატომ უნდა ვუყვარდე-მეთქი.

ბესო — ამასაც ხუმრობ?

მაცა — მოდი, ჩაი დავლიოთ!

წამოდგება

ბესო — სიამოვნებით დავლევდი ჩაის.

მაცა — ახლავე, მაგახე ადგილი არაფერია. წყალი აღუღებული მაქვს, გაცხელი-
ბა უნდა მართლ...

გადის. ბესო ტელევიზორს უყურებს, ცოტახნის მერე შემოდის მაცა

მაცა — კი მაგრამ, რატომ მიყვირე?

ბესო — რა-ა?

გაახსენდება, შეწუხებული

— ძაღლი, ძაღლიო და... ვერ ვიტან ძაღლებს.

მაცა — ისე ღირსი კი ვიყავი. მეც ვერ ვიტან ძაღლებს. ბიძინას უყვარდა ძაღ-
ლები, კატები, ყველაფერი უყვარდა, მთელი ცხოველთა სამყარო. აქვარი-
უმიც ჰქონდა, გალიებიც. კურდღელი ყავდა, თეთრი თაგვიც. ერთხელ კუ
მოიყვანა, დადიოდა ოთახში თავისთვის, ვითომ ჩვენ იქ არც ვიყავით... უი,
ჩაი დამავიწყდა!

ბესო — ჩაის დავლევ და წავალ.

მაცა გადის, ბესო ტელევიზორს უყურებს

შემოდის მაცა, ფანჯრებით ჩაი მოაქვს

მაცა — შენ არ დაგიშაქრე. მე კი ძალიან ტკბილი მიყვარს. რას აჩვენებენ ტე-
ლევიზორში?

ბესო — არაფერს ისეთს.

ჩამოართმევს ფანჯანს -

მაცა — ბიძინა იტყოდა ხოლმე, სადაც შენი ტელევიზორი დგას, შენი სახლიც
იქ არისო.

ბესოს აჯავრებს

— არაფერს ისეთს! შენ არ იცი, ტელევიზორი სასწაულია. მე ტელე-
ვიზორით ვცოცხლობ, ჩემი ზმის გამცემი ეგ არის. ველაპარაკები ხოლმე.
მადლობთ, ღმერთო, რომ გამოიგონე ტელევიზორი. მადლობთ, რომ ჩემი
ტელევიზორი ასე იშვიათად ფუჭდება და თუ ფუჭდება, მაშინვე მოდიხარ
„ზაპროუეცით“ და აკეთებ. მახსოვს, მე და ბიძინამ ტელევიზორი რომ
ვიყიდეთ, მთელი წელი ისე გვედგა, არ ვრთავდით, არც გვახსოვდა, თუ
არსებობდა...

სანამ შენ მოხვიდოდი, იცი, რას ვფიქრობდი? არ ვიცი, ეს შენ უნდა
გითხრა თუ არა, მაგრამ მაინც გეტყვი: ადამიანი ისეთი უნდა გიყვარდეს,
როგორიც არის. ჩვენ მისგან უფრო მეტს მოვითხოვთ, ვიდრე შეუძლია.
ამიტომაც, რომ ადამიანები ცდილობენ, ისეთები გახლნენ, როგორიც სი-
ნამდვილეში არ არიან. ჩნდება ნიღაბი, გრიმი, პოზა... მე ვიცნობ ერთ
კაცს, რომელზედაც ამბობენ, ღმირს ღამით ჭიქაში ინახავს პროტეზივით,
რათა დილით ისევ გაიკეთოსო. ალბათ რამდენად მშვენიერია ადამიანი თა-
ვისი ნამდვილი სახით. და რატო ასეთ ადამიანს ვხვდებით, არ ვუყვარებთ,

გვგონია, ძნელად გვატყუებს. აი მე, მაგალითად, ზიძინას ნიკეთე. მის მიერ მოგონილი ზერხი მეგონა, უნიჭობის დასაფარავად...

ბესო — კარგი იქნებოდა, შენც ყოფილიყავი იმ თათბირზე, როცა ზიძინას პროექტს ვამტყიცებდით.

მაკა — თუ როცა იმ პროექტს არ ამტყიცებდით?

ბესო — (ცოტა ხნის მერე).

— ხო....

მაკა — წარმოგიდგენია, შეიძლებოდა, რომ ზიძინა ასლა ცოცხალი ყოფილიყო!

ბესო — ხო, ალბათ.. მოდი, გამოვთიშავ ამ ტელევიზორს.

თიშავს ტელევიზორს

მაკა — ჩაის დაგიმატებ.

ბესო — არა, მაღლობთ, სად დავდო ეს ფინჯანი?

მაკა — წომეცი, გავიტან.

გააქვს ფინჯნები, მაშინვე ბრუნდება

ბესო — მაროკოს თუ ყავს კიდევ მეფე?

მაკა — მაროკოს — მეფე? არ ვიცი...

ბესო — აი, მაროკოს რომ მეფე ყავდეს, მეფეს კი დამთხვეული ქალიშვილი, იმ ქალიშვილმა საკუთარი სასახლე მოითხოვოს და აუშენონ — ისეთი პროექტი იყო.

მაკა — ეგ ვიცო, ყველა ამას იმეორებს. შენ იმ თათბირზე იხუმრე თურმე ასე.

ბესო — კი არ ვიხუმრე, სიმართლე ვთქვი. რასაკვირველია, განსაკუთრებით ჩემთვის ძნელი იყო, მაგრამ მაინც სიმართლე ვთქვი. გამიჭირდა კი. პირველად ვიგრძენი, არც ისეთი მაგარი ვყოფილვარ, როგორც მეგონა.

სიგარეტს უკიდებს

— უცნაური გრძნობა წამომყვა იმ სხდომიდან... საფრთხის გრძნობა....

მაკა — თითქმის ვიღაცა უნდა მომკვდარიყო არა?

ბესო — (საყვედუროთ) — მაკა?

ცოტა ხნის მერე

— ადამიანი თვითონ ართულებს ყველაფერს.

მაკა — არადა, ყველაფერი რა მარტივია, არა?

ბესო — რასაკვირველია!

პაუზა

გარკვევით ისმის ჩელოს ხმა

მაკა — ნეტა, ზვალ წვიმამ მაინც გადაიღოს.

ბესო — გადაიღებს.

მაკა — სად ასაფლავენ?

ბესო — საბურთალოზე. კარგი ადგილია.

პაუზის შემდეგ

— ამასაც მნიშვნელობა აქვს, თუნდაც ჭირისუფლისთვის.

პაუზა

ისმის ჩელოს ხმა.

მაკა — საცოდავი მისი ცოლ-შვილი... ჩიტივით, ჩიტივით...

ბესო — რა თქვი?

მაკა — ჩიტივით არის ადამიანი მეტყი.

ბესო — ჩიტივით.

მაკა — ხო, ჩიტივით!

ბესო — ზოგჯერ..

მაკა — თავი გეზიზღება, არა?

ბესო — (ჩუმად, თითქმის მუდარით) — გაჩუმდი.

მაკა — შენ ეს უკვე რამდენჯერმე თქვი.

ბესო — ვთქვი?... ალბათ... სულ გამიფუჭდა მახსოვრობა.

სევდიანი ღიმილით

— უკვე სათვალეს ვხმარობ. თუმცა ჯერჯერობით ვმალავ, შინ ვიცეთებ ხოლმე.

მაკა — (ალერსით) — შენ მოგიხდება სათვალე.

ბესო — მახსოვრობის სათვალე რომ არ არსებობს?

მაკა — კიდევ კარგი, რომ არ არსებობს!

ბესო — (შემაკრთალო) — რატომ?

მაკა — რა ვიცი, ისე ვთქვი... იქნებ ის სიკეთე სისუსტე კი არაა, მისი ნამდვილი თვისება იყო, უნარი, ნიჭი, უამრავსა და უამრავს რომ მოუტანდა სარგებლობას...

ბესო სავარძელში ჩაჯდება, მაკას სახელურზე ჩამოსვამს, ხელს მოხვევს

ბესო — ამიტომ ნულა ვილაპარაკებთ... იცი, მე შენთან ვისვენებ.

მაკა — გეჩვენება, ყველგან ერთნაირია.

ბესო — ბედნიერებაა, როცა შენი ესმით. რატომ იღიმები?

გრძნობს, რომ მაკა იღიმება, ხელზე კოცნის, მაკა თავზე გადაუსვამს ხელს

მაკა — (ღიმილით) — რომ იცოდეს, როგორ არ მიყვარს, როცა ხელზე მკოცნიან!

ბესო — კიდევ რა არ გიყვარს?

მაკა — როცა მატყულებენ!

ბესო — კიდევ?

მაკა — ოოო, ყველაზე მეტად არ მიყვარს, ქმარი ცოლის ჩანთას რომ ატარებს!

ბესო — (ღიმილით) — ეგ არც მე მიყვარს.

მაკა — ქალის ჩანთა იმიტომ ქვია, ქალმა უნდა ატაროს. ტყუილია, ეს პატივი-ვისცემა არ არის! ქალის ყველაზე დიდი პატივისცემია, როცა ნამდვილი გრძნობა გაქვს მის მიმართ. სულერთია, გიყვარს თუ გძულს, ოღონდ თუ არ თვალთმაქცობ.

ბესო — ოჰო?

მაკა — დი-ახ! ერთი რაღაც გამახსენდა, უნდა მოგიყვე. შარშან ბიჭვინთაში ერთი კაცი ისვენებდა ჩვენს კორპუსში. უფრო სწორად ცოლ-ქმარი, კაცს იმიტომ ვამბობ, რომ ის არის აქ მთავარი. გადაყოლილი იყო ცოლზე, აბა აქეთ, აბა იქით, აბა მზე არ მოგეკიდოს, აბა შორს არ შეცურო, აბა ნაყინი ხონ არ გინდა და ასე გაუთავებლად. მოკლედ, იდეალური ქმრის განსახიერება იყო. უბრალო ვინმე კი არა, მეცნიერებათა დოქტორი გახლდათ. გვერდზე კი, როგორც კი ღროს მოიხელთებდა, უსათუოდ გაგიარშიყდებოდა, მაგრამ ვაი იმ არშიყობას, ბილწი იყო საშინელი. მაგალითად გეტყვოდა (ბაძავს) ქალბატონო, ქალი მანდარინივითაა, თუ არ გაფცქვნი, გუმოს ვერ გაუგებ! და ზი, ზი, ზი, ზი — ხითხითებდა, თითქოს უნიტაზში წყალი ჩამოუშვესო. ცოლის კი, რაც მართალია მართალია, ძალიან ეშინოდა. ყველაზე კარგი პროფესორი მაინც პლიაქზე იყო: ამოთხრიდა ორმოს, შიგ ჩაწეებოდა, ცოლიც ზემოდან სილას დააყრიდა, კარგად დატკეპნიდა ფეხით და ჩვენი პროფესორიც საპლიაქოდ მზად იყო, მიწიდან მარტო თავი მოეჩანდა. ერთხელ, (სიცოცხლით) როცა ასე ნებივრობდა, მოვიდნენ პატარა ბიჭები, შენი დათოს ტოლები, შემოეხვივნენ და თავზე... ზო... (გულიანად იცინის) ზედ თავზე...

ბესო — მერე?

მაკა — რა მერე? სილაში აღარ წევბოდა...

ბესო — ნუთუ შენ იმ ბიჭებს ამართლებ?

მაკა — (სიცილი პირზე შეეყინება) — ვამართლებ?

ბესო — რა დაგიშავა იმ კაცმა?

მაკა — რა უნდა დაეშავებინა? იმას დაჰქონდა ცოლის ჩანთა და იმიტომ გაშას-
სენდა...

ბესო — აი როგორი ბავშვები იზრდებიან... უსაქმურები. სხვათაშორის, ჩემი
შვილებიც...

მაკა — აქი ნიჭიერები არიანო, მე მგვანანო?

ბესო — როდის გითხარი ეგ?

მაკა — მითხარი.

ბესო — ნიჭიერი ის არის, ვინც ჰკვიანად ცხოვრობს.

მაკა — (წამოღებდა) — მაგას ნუ იტყვი!

ბესო — ასეა!

მაკა — (გაცხარებით) — დისციპლინირებული ბრიყვი ნიჭიერია?

ბესო — (ისიც წამოღებდა, გაცხარებით) — აი მე, მე ვარ დისციპ-
ლინირებული ბრიყვი!

მაკა — (მისთვის მოულოდნელია ეს) — ბესო?

ბესო — დიხ, მე ვარ დისციპლინირებული ბრიყვი. დიდიდან საღამომდე
უღელში ვარ შებმული. ათასი კაცი შემომცქერის ხელებში, ათასი კაცი
ელოდება ჩემს სიტყვას, პირდაპენილ ბარტყევივით. საღა მაქვს იმის დრო,
რომ ფეხი ფეხზე გადავიდო და ვიძახო, ნიჭიერი ვარო. თუმცა თავის დრო-
ზე არავიზე ნაკლები არქიტექტორი არ ვყოფილვარ. ათი წელია, საკუთარ
პროექტზე არ მიფიქრია. ასე რომ, მე განლაგართ დისციპლინირებული
ბრიყვი, აღამიანი — მანქანა! ასე ლაპარაკობენ ჩემს ზურგს უკან. ქირქი-
ლებენ. მაგრამ ნურას უკაცრავად, ვერ მომატყუებთ. კარგად ვიცი თქვე-
ნი ირონიის ფასი. თვითელი თქვენთაგანი, ვინც ახლა მე ზურგს უკან
დამცინის, ხოლო პირში ქება-დიდებას მასხამს, სიამოვნებით დაახვევდა
ერთად თავის ნიჭიერ პროექტებს, სიამოვნებით, დაუფიქრებლად წაუკი-
დებდა ცეცხლს, ოღონდ ჩემს კაბინეტში, ჩემს მანქანაში, ჩემს სავარძელ-
ში ჩაბრძანებულიყო...

მაკა — ეგ სიტყვები მეც მესება?

ბესო — შენც! განაწყენებული ადამიანის როლის თამაში ადვილია. იტყვი, ნი-
ჭიერი ვარ, ჩემი ზურთ, გზას მიკეტავენო და გათავდა, შეგიძლია იცხოვ-
რო არხენად. ყოველშემთხვევაში, მოიპოვო უფლება დასცინო ჩემნაირ
სახედრებს, დისციპლინირებულ ბრიყვებს... მე ბევრს ვიცნობ ასე ნიჭი-
ერს...

მაკა — ერთ-ერთის პანაშვიდი დღეს იყო.

ბესო — თუნდაც! აი, შენა თქვი, ადამიანი ჩიტივით არისო. არა, ადამიანი არ
შეიძლება, ჩიტივით რომ იყოს. არ გეწყინოს და ეგ სენტიმენტალური ჭიკ-
ჭიკი, მეტი არაფერი. ჩიტი მარტო თავის ბუდეს აშენებს, კაცმა კი სხვის
ბუდეზეც უნდა იფიქროს და არა მარტო იფიქროს, ააშენოს კიდეც. შენ
ამასწინათ მითხარი, ჩემი ამხანაგის ოჯახი სარდაფში ცხოვრობსო. დღეს
დღეისად ბევრი ცხოვრობს ასე...

მაკა — და შენ გინდა თქვი, რომ...

ბესო — არა, მაგრამ რაღაც იდეა ხომ უნდა გქონდეს?

მაკა — ვაითუ, გვეჩვენება მხოლოდ, რომ რაღაცას ვაკეთებთ...

ბესო — ეგ გამორიცხულია. ჩვენი სტანდარტული პროექტები ყველას ჰირდება!

მაკა — ხო, სტანდარტი ყველას ჰირდება... მაგრამ იქნებ ისეთ რაშენ ვეძებო
რასაც ვერაფრით ავინაზლაურებთ?

ბესო — მაინც რას?

მაკა — აი თუნდაც შენს დაშთხვეულ მაროკოს მეფის ქალიშვილს რომ აქვს—
სასახლე, პალმა, აივანი, მთვარე, მოკლედ, ყოველგვარი ზედმეტობა...
ყველას ხომ სტანდარტულ მთვარეებს ვერ ჩამოურიგებ!

ბესო — ვერა... სამწუხაროდ... განა ეს შენი ბინა ჩვენი პროექტით არ არის
ამუშავებული?

მაკა — კი.

ბესო — მერე რას უწუნებ?

მაკა — განა მე ჩემზე ვამბობ, ან განა ბიძინას ის სახლი თავისთვის უნდოდა?

ბესო — ბიძინა ბავშვი იყო... ანგელოსი! გუშინ იმის ცოლმა მითხრა, თქვენ ძა-
ლიან გაფასებდათ.

მაკა — ის არ გითხრა, რომ შენ...

ბესო — (უ ყ ვ ი რ ბ ს) — მაკა!

მამინვე გამოერკვევა

— მაპატიე.

მაკა — (ლიმილით) — შენ მე რაღაც ძალიან მიყვარს დღეს!

ბესო — მაპატიე-მეთქი... სიამოვნებით დავლევდი რამეს. ცოტას. აი ამდენს
თითებით აჩვენებს, რამდენს დაღევდა

მაკა — მე კი სიამოვნებით ვიტყვებდი.

ბესო — იტყვებდი?

მაკა — ბიძინას ვიტყვებდი. შენი რომ არ მერიდებოდეს, მართლა ვიტყვებდი.
როცა წახვალ, ვიტყვებ. აი მის ცოლს კი არავისი ერიდება და თავისუფ-
ლად ტირის. კი არ ტირის, ნადირივით ზმუის, იმიტომ რომ ტყივა და არა-
ვისი ერიდება. არ ფიქრობს, ვინ რას დაარქმევს მის ტყივილს, ტირილს თუ
ზმუილს. ჩვენ ეზოში ვდგავართ და ვკამათობთ, ზმუის თუ ტირისო, აი შა-
რშან ჩვენი ეკონომისტის ქვრივი რომ ტიროდა, ის იყო ტირილი, იმის შო-
სმენას არაფერი სჯობდაო. ის კი ქმრის კუბოსთან ზის და ტირის თავისუ-
ფლად. იცი, რამოდენა შვებაა ეს? დღეს მე უნდა ვმჯდარიყავი იქ, ჩემი აღ-
გილი იქ იყო... მაშაჩემმა დროზე გამაფრთხილა. მაშაჩემი ბრძენია, წინას-
წარმეტყველია. გეჩვენება, რომ ბიძინა არ გიყვარსო, ბიძინასაც ეჩვენება,
რამ უშენოდ იცხოვრებსო... მე კი ნამდვილად აღარ შემეძლო მასთან ცხო-
ვრება. შენც რომ არ ყოფილიყავი, მე და ბიძინა მაინც დავშორდებოდით
ერთმანეთს. იცი რატომ? გეტყვი, თუ გამიგებ. სხვათაშორის, ამას პირვე-
ლად ვამბობ ხმამალა. თუმცა ვისთვის უნდა მეთქვა, ანდა რა სათქმელა!
ამის გაგება შეუძლებელია. სხვას რომ მოეყოლა და ეთხოვა, გამიგეო, მე
ვერ გაუგებდი. საქმე ის არის, რომ ბიძინა ჩემთვის უფრო მასობელი
იყო, ვიდრე ქმარი. არ გესმის არა? თითქოს ჩემი სისხლით ნათესავი იყო,
უფრო მეტიც, თითქოს ერთი დედის მუცლიდან გავჩნდიო. აი თუ
შეიძლება ერთი დედა გყავდეთ ისე, რომ დაძმა არ იყოთ. ასეთი გრძნო-
ბა მქონდა, ახლა გინდა მომკალით. ესეც მისი სიკეთის წყალობა გახლ-
დათ... და ამიტომაც აღარ შემეძლო... მე და ბიძინა ერთ ეზოში ვცხოვ-
რობდით, ერთად ვსწავლობდით და მერე ერთად ვმსახურობდით კიდეც.
ორივეს წაწალი გვიყვარდა. კვირა დილას ავიკიდებდით ზურგჩანთებს და
ქალაქგარეთ მივდიოდით. მოვლილი გვექონდა ბეთანია, მცხეთა, ზედაზენი.
არასოდეს არ შეტყობია, რომ ვუყვარდი. არა, რომ ვუყვარდი, ვიცოდი, მა-
გრამ როგორც მეგობარი, თუნდაც დობილი, მეტი არაფერი. მე შემეძლო

იმის თვალწინ შხაბი მიმედო. ახლა როცა ამას ვამბობ, მიკვირს და წარმო-
უდგენლად მეჩვენება, მაშინ კი ერთი წუთითაც არ დაფიქრდებოდი...
ყველაფერი მოულოდნელად მოხდა. ისევ ქალაქგარეთ ვიყავით, კიკეთში.
ბინდორში მივდიოდით: წინ ბიძინა, უკან — მე. ასე დავდიოდით სოლმე...
უცებ თქეში წამოვიდა. ვიცოდით, რომ გაწვიმდებოდა, მაგრამ უფრო ად-
რე გაწვიმდა. ვიდრე ველოდით. სანამ ხეს შევეფარებოდით, თავიდან ფე-
ხებაძლე გავიწუწუეთ და აი სწორედ მაშინ, როცა გათთშილი და აძაგძაგე-
ბული ბიძინას მკერდზე ავეკარი, მოხდა ის, რაც შეიძლება უფრო აღრე
უნდა მომხდარიყო, რადგან ამისათვის უამრავი, გაცილებით უკეთესი შესა-
ძლებლობა გვქონდა. და იმ თავსხმაში, ქეკა-ქუხილში მე ბიძინას ცო-
ლი გავხდი.

დიმილით

— ასეთი რომ მხოლოდ ინდურ ფილმში ხდება... მერე ჩვენ ხელი მოვაწე-
რეთ. ვარეგნულად ჩვენს ცხოვრებაში არაფერი შეცვლილა, ისევ ისე სულ
ერთად ვიყავით, ერთი წამითაც კი არ ვშორდებოდით ერთმანეთს. მე ბე-
დნიერი ვიყავი. ყოველშემთხვევაში, მინდოდა, რომ ბედნიერი ვყოფილიყა-
ვი. მაგრამ ალბათ იმიტომ, რომ ჩვენს ურთიერთობაში არაფერი იყო ახა-
ლი, უფრო სწორად — მოულოდნელი, თითქოს ერთი მატარებლიდან მე-
ორეში გადასხედით — ეს ბედნიერება დიდხანს არ გამყვა. რასაკვირვე-
ლია, ბიძინას აუტანელ სიკეთესა და მზრუნველობას ამაშიც ედო წილი.
როცა ჩემს გვერდით იყო, მისთვის ამ ქვეყნად არავინ არ არსებობდა. ზო-
გჯერ კინოში, სიბნელეში უცებ ვიგარძნობდი, რომ მიყურებდა. ბიძინა, გა-
დაუქუჩურჩულებდი, ეკარას შეხედე-მეთქი. ლოყაზე ხელს მომიტათუნებდა
ხოლმე და მეც ლოყით მივეფერებოდი მხარზე. ეს კინოში, სიბნელეში.
ამას კიდევ არა უშავდა რა, თუმცა მეცხრე კლასელ გოგო-ბიჭივით კი ვიქ-
ცეოდით, მაგრამ ასე იყო ყველგან, სადაც არ უნდა ვყოფილიყავით. სამსა-
ხურში ხომ კინალამ კედლის გაზეთში გამოგვხატეს. ჩემი დაბადების დღეს
მთელ ბინას ყვავილებით მორთავდა, ჭრელ ქაღალდის ფანრებს დაკიდე-
ბდა, შემოიყვანდა ოთახში თავის ცხოველებსა და ფრინველებს, მღეროდა,
დახტოდა, ყორაზე დგებოდა. ალბათ შეუძლებელია ვინმეს ასე გახარებოდა
ჩემი დაბადების დღე. შეეძლო ყველაფერი ეპატიებია ჩემთვის და მე თან-
დათანობით მივხვდი, რომ ადამიანს, მართლაც, ყველაფერი შეიძლება ამა-
ტო, რა თქმა უნდა, ლალატის მეტი...

წლები გავიდა. მე ბედნიერი აღარ ვიყავი. რადგან შეჩვეული ბედ-
ნიერება ბედნიერება აღარაა. ეს კი იყო, აშკარად სხვა გავხდი, უკეთესი,
ვიდრე ვიყავი, სანამ გავთხოვდებოდი. ამას მე თვითონვე ვგრძნობდი, მე-
რე შევამჩნიე, რომ ჩვენი არაფერს ვაკეთებდით. ვმსახურობდით და ერთ-
მანეთი გვიყვარდა, მეტი არაფერი. ჩვენი ამხანაგები, ვისთანაც ერთად
ვმუშაობდით, უკვე პრემირებული პროექტების ავტორები იყვნენ. მე და
ბიძინა კი მივიდოდით ცხრა საათზე სახელოსნოში, მთელი დღე ტიპიურ
პროექტებს ვხაზავდით და ექვს საათზე შინ ვბრუნდებოდით. მერე ეს
სხვებმაც შეამჩნიეს. ერთი-ორჯერ კრებაზე გვითხრეს საყვედური. ხო,
ყველა ამჩნევდა, რომ რაღაც ისე ვერ იყო ჩვენი საქმე. ყველა ამჩნევდა...
ბიძინას გარდა! სხვათაშორის, როცა ვეყარებოდით, ბიძინამ მითხზა, მაჰა-
ტიეო. დიდხანს ვერ მივხვდი, რატომ მითხრა ეს სიტყვა, როდის-როდის
გამინათლად გონება, მისი სიკვდილის ამბავი რომ შევიტყუე, მაშინ. ბიძინამ
იგრძნო, მე როგორ განვიცდიდი, როგორ ვიტანჯებოდი, რომ ის არაფერს
აკეთებდა... ღმერთო, რამდენს ვლაპარაკობ, რა დანემართა! მოგკალი თუ

ჯერ არა; რომ არაფერი მაქვს, რა უნდა დაგაღვიწიო?.. ახლა იმის შესახებ
სთან სხვა ქალი ზის და ნადირივით ზმუის. რა არის ეს, ქარი ამოვარდა?

ფანჯარასთან მიდის

ბესო — იმ ქალმა მითხრა...

მაკა — თქვენ ძალიან გაფასებდათო, არა?

ბესო — უკვე გითხარი...

მაკა — როგორ წვალობ...

ბესო — ვწვალობ?

მაკა — შენზე არ მოქმედებს ქარი?

ბესო — არა.

მაკა — ალბათ როგორ გაუხარდა იმ ქალს, სამძიმარზე რომ შეგედი, თავი არ
აუწყევია, სიხარული რომ დემალა. შენ არ იცი, როგორი ამაყია ქალი,
რომელიც ქმრის კუბოსთან ზის! ხელი არ გამომიწოდა. ლოყა მომიშვი-
რა. მე კი... ვანუგეშე. სანუგეშებელი თვითონ ვიყავი. ის დედოფალივით
იჯდა, ტახტზე. ჩემი ადგილი კი იქ არ იყო... (ღ ი მ ი ლ ი თ) — ღმერთმა
დაგიფაროს და შენ რომ ზოგვდე უცებ, არც შენს კუბოსთან დამიდგამენ
სკამს, არც იქ იქნება ჩემი ადგილი. აქ, მარტომ, ჩემს ოთახში უნდა ვიტ-
რო და ხელები დავიჭამო, ხაფანგში ჩავარდნილი მგელივით...

ბესო — იტირებდი?

მაკა — მე ისედაც სულ ვტირი... (ღ ი მ ი ლ ი თ) — ყველაფერზე.

ბესო — არა მჯერა.

მაკა — რატომ?

ბესო — მე შენ უფრო სხვანაირი მგონიხარ.

მაკა — მაინც როგორი?

ბესო — უფრო მტკიცე!

მაკა — შეიძლება... შეიძლება, არც ცდები... თუ, როგორ მტკიცა თავი. მკლავს
ქარი. საცოდავი... ეშინია... გაფასებდათო...

ბესო — შენ რა უცნაურად ლაპარაკობ?

მაკა — თუ შეიძლება, მივწვები ცოტა ხანს, თავი მტკიცა...

წვება ტახტზე, იზუზება

— პლედი დამახურე... მცია...

ბესო — (პ ლ ე დ ს ა ხ უ რ ა ვ ს) — მე წავიდე?

მაკა — არა... ახლავ გამივიღის... ხომ იცი, ჩემი თავის ტყვილის ამბავი... ახლა-
ვე გამივიღის... ქარის ბრალი... შუქი ჩააჭრე... თუ შეიძლება...

ბესო — ბევრს ეწვეო...

აქრობს შუქს

მაკა — ახლავ გამივიღის...

ბესო — გასტრონომში ჩავალ, მალე დავბრუნდები...

მაკა — ხო, ხო... ვასაღები წაიღე...

ბესო წინარში პალტოს იცვამს, ქუდის დახურვას აპირებს, მაგრამ გადაიფიქრებს, ისევ თა-
როზე შეაგდება, კარს ადებს, ცდილობს, არ იხეაუროს, ფრთხილად მიიხურავს კარს, ისმის
როგორ გაჩხაკუნდება საკეტი. თანდათანობით ძლიერდება ჩელოს ხმა

3. სიცარიელე

ოთახში ნახევრად ბნელა. მაკა ტახტზე წევს. ჩელოს ხმა სუსტდება. ფრთხილად იღება კარი,
შემოდის ბესო, ხელში კონიაკის ბოთლი უჭირავს. იხდის პალტოს, შემოდის ოთახში

მაკა — მოხვედი?

ბესო — როგორ არის საქმე?

მაკა — უკეთესად, აშკარად უკეთესად.

ზენო — უნდა გახარო, ქარი ჩადგა და ისიც უნდა გახარო, რომ კონიაკი ვიყიდუ.

მივა, ტახტზე ჩამოუჯდება
— თანაც კარგი კონიაკი. აი!

ბოთლს დაანახებებს
მაკა — ნაკლულ ბოთლს ყიდიან?
ბესო — ეს ლიფტში დავლიე. გინდა?
მაკა — არა.

ბესო — (ბოთლს ფეხთან დაიდგამს) — მართალი ხარ, მაკა, სიყვარული, მართლაც, ერთადგილიანი საკანია, მართალი ხარ, მაღლობელი ვარ შენი... იცი, ლიფტში რაზე ვფიქრობდი...

მაკა — (ლიმლით) — ფიქრობდი თუ სვამდი?

ბესო — სვამდი და თან ვფიქრობდი, რა იქნება, რომ ჩემივე ცხოვრების ამბავი ხმამაღლა მოგუყუევ საკუთარ თავს-მეთქი. არ იკითხავ, თუ რატომ მინდა ამ გრანდიოზული ღონისძიებების ჩატარება? იმიტომ რომ, მე ორმოცდარვა წლისა ვარ, ის კი, ანუ ჩემი საკუთარი თავი, ისევ ბავშვია... და იმიტომ არის ბავშვი, რომ ყოველთვის სიმართლეს ვუმალავდი, ესე იგი ვატყუებდი. მოკლედ, ის ბავშვი აი აქ, ჩემი სულის კედელთან ზის. (ხელს ირტყამს მკერდზე) — აქ არის სული?

მაკა ღიმილით მხრებს იჩინებს, არ ვიციო

ბესო — არავინ იცის... ისე კი ზუსტად არტყამენ მიზანში...

ბესო შეკარად შეცვლილია. მართალია, ნახევამა და ამიტომ აღგზნებულიც, მაგრამ შინაგანად დამშვიდებულიცაა, როგორც რაიმე გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ ემართება კაცს — ხო, ბავშვზე გიყვებოდი... კედელთან ზის, ფეხებს იატაკამდე ვერ აწევდნს, რალაცას ელოდება. მაგრამ არ იცის, რას ელოდება.

მაკა — (ლიმლით) — ეგ ლექსები ლიფტის კედელზე ეწერა?

ბესო — ლიფტის კედელზე რაც ეწერა, ნუ მათქმევინებ!

მაკა — (სიცილით) — თქვი, დიდი ამბავი!

ბესო — თუმცა არა, იმ ბავშვმა იცის, რასაც ელოდება! ბავშვებმა ჩვენზე მეტი იციან. ელოდება, როდის ჩაუტყაპუნებენ თავში, გამოფხიზლიდნენ სულელს, თცნება სხვა, ცხოვრება კი სხვაო... გინდა მოგიყუევ იმ ბიჭის ამბავი? თავი აღარ გტკივა? ქარი რომ ჩადგა, ხომ გითხარი? ქვემოთ, გასტრონომში კონიაკს რომ ვყიდულობდი, ჩემი თამბაქოს ტოლი ბავშვები შემოვიდნენ. წინ სათვლიანი, მაღალი გოგო მოუძლოდათ. შეგროვილი ზურდა ფული მუჭში ეჭირა. ისეთი სერიოზული სახეები ედოთ, თითქოს რაღაც საიდუმლო რიტუალის შესრულებას აპირებენ. ერთი ბოთლი შამპანური იყიდეს და წავიდნენ. კინაღამ გავყვიდე, ისე დამაინტერესა, სად მიდიოდა ამ ერთი ბოთლი შამპანურით ოცი ბავშვი. ხო, დავითვალე, ოცნი იყვნენ. აი მეც მყავს შვილები, მგონია, რომ კარგი მამა ვარ, მაგრამ ნამდვილად არ მესმის მათათი. ჩემს შვილებს ვაინტერესებ იმდენად, რამდენადაც ვჭირდები. სხვა ბავშვების მშობლებიც ამას ჩივიან. მე და დედოს შემოგვიჩვენებენ ხოლმე, ვითომ ჩვენ ამ დღეში არ ვიყოთ. ამას წინათ დათომ მითხრა, ამხანაგის დედა ექიმთან უნდა წავიყვანო და მანქანა მათხოვეო. არ ვიცი, მართლა უნდა წაეყვანა თუ არა, მაგრამ უარი, როგორც ყოველთვის, არ მითქვამს. ის კი არა, ჩემი ხელით გავუბერე საბურავი. სწორედ საბურავს ვებერავდი, დათო შემოვიდა გარაქში. მთელი თხუთმეტი წუთი იდგა და მიცდიდა, როდის დავამთავრებდი. ერთი არ დასცდენია. მოდი, მოვეჩხარებო. საბურავი კი არა, ნელ-ნელა მე ვიბერებოდი სიბრაზისაგან. ვეღარ მოვითმინე, სხვა რომ ვერაფერი მოვახერხე, ვედროს

დაფავლე ზელი და გარაჟის კედელს ხეობს. ისეთი ხმა ჰქონდა, კანკადა დაფარულად. რა იყო, მამაო, მკითხა მშვილად მოსწრებულმა ვაჟიშვილმა. მერე სამი მანეთი მთხოვა. ჩაიღო ის სამი მანეთი ჯიბეში, უკაცრავად — ხუთი! სამმანეთიანი არ მქონდა და წავიდა! ჩემზე დამორგუნველად მოქმედებს უმწეობის გაცდა. ჩემი აზრით, ეს არის ყველაზე საშინელი რამ, რაც კი ადამიანს შეიძლება დაემართოს. აი მე, მაგალითად, ასე ვერ დაველაპარაკებოდი მამაჩემს. საერთოდ, არ ვიცი, ისეთი სიყვარული თუ შეიძლება არსებობდეს, როგორც მე მამაჩემი მიყვარდა. და რადგან მიყვარდა, ბედნიერი ვიყავი! ეს იყო დიდი, ბავშვური, ენითაუწყებელი ბედნიერება, რომელიც გრძელდებოდა იქამდე, სანამ არ მითბრეს, ეს კაცი, შენ რომ ასე გიყვარს, მამაშენი კი არა, მამინაცვალიაო. ასეთი რამ არ იმალება, უსათუოდ გეტყვიან. ელოდებიან, სანამ წამოიზრდები, რომ უფრო კარგად დაგმიზნონ და მოგარტყან — ნაშვილები ხარ, გერი ხარ, ნაბიჭვარი ხარ! ზოგი მარტო იმიტომ ცხოვრობს, რომ ეს ვითბრას და მერე მოკვდეს მშვილად, ვალმოხდილი საკუთარი თავისა და ქვეყნის წინაშე.

ჩემი მამინაცვალი მასწავლებელი იყო. ან მაგიდაზე შედგმულ ნავთქურასთან იჯდა და რვეულებს ასწორებდა, ან ნავთის რიგში იდგა, რომ მე თბილად ვყოფილიყავი. ომისდროინდელ ამბავს გიყვები. უნდა გენახა მისი სახე, როცა ვაიგო, რომ მე სიძარტლე ვიცოდი.

მოსვამს კონიაცხ

მაკა — (დაინტერესებულ) — მერე?

ბესო — ერთხელ სკოლაში რაღაც დავაშავე. ახლაც თვალწინ მიდგას მაღალი, გამხდარი, ბეჭებში მოხრილი კაცი, ჭლექიანი იყო და ჯარში იმიტომ არ წაიყვანეს. ვხედავ, როგორ ატუზულა კედელთან, ჩემი ღირქეტი კი თითს უქნევს და ტუქსაცხს: მამა მაინც არ იყო, როგორ არ გრცხენიაო. ისე შემეცოდა, თავი ველარ შევიკავე და ვიყვირე! ეგ მამაჩემი კი არა, მამინაცვალია-მეთქი. მაშინვე პირზე ხელი ავიფარე, მაგრამ უკვე გვიანი იყო. შინ რომ დავბრუნდი, კიდეც გაუფიქრებ: მამაჩემი მკვდარია, მაშინ მოკვდა, როცა ერთი წლისაც არ ვიყავი, შენ კი ჩემი მამინაცვალი ხარ-მეთქი. მაგიდასთან იჯდა და დედაჩემს შესცქეროდა. დედას ზურგი შეექცია ჩვენთვის და აუთოვებდა. თვალებში ვერ გვიყურებდა ვერც მე და ვერც იმას. რატომღაც პატარაობიდანვე მქონდა აკვიატებული აზრი, ვაითუ, ეს კაცი მამაჩემი არ არის-მეთქი. ასეთი ეჭვი ბავშვს არ შეიძლება ჰქონდეს, მე კი მქონდა. მერე ეჭვი დაღასტურდა და ამ საშინელი ტყვიოლისთვის მას უნდა ეგო პასუხი. ის კაცი, რომელიც ყველაზე მეტად მინდოდა, რომ მამაჩემი ყოფილიყო, მამინაცვალი აღმოჩნდა! ვუყვარდი და ამ სიყვარულით მატყუებდა. უნდა სცოდნოდა, ვალდებული იყო სცოდნოდა, რომ ერთ დღეს მარტო დავრჩებოდი და მაშინ მისი სიყვარული ვერაფერს მიშველიდა... გეხმის?

მაკა — (ჩუმად) — ხო...

ბესო — დაკარი ფეხი და შინიდან გამოვიქეცი, ბიძასთან გადავსახლდი ბათუმში. ო, ამაზე მთელი წიგნი დაიწერებოდა... იმის მერე ჩემი მამინაცვალი აღარ მინახავს... გავიგე, რომ მოკვდა.. ეგ იყო და ეგ... იცი, რამოდენა გული გაქვს? — მკითხავდა ხოლმე, — აი მწყერის კვერცხის ოდენა. და ამ პაწაწინა, მწყერის კვერცხის ოდენა გულში ყოველთვის გამკრავდა ხოლმე ეჭვი, ეჭვი კი არა — უცაბედი ელდა. ღამით გაჟღერებოდა, ვაითუ, ეს კაცი მამაჩემი არ არის-მეთქი... ძალიან ვუყვარდი...

მაცა — (ჩუმი) — სწორედ მაგიტომ...

ბესო — (მაცას თითქმის ჩურჩულით, ნათქვამი მაინც ეს-
მის) — ხო, სწორედ ამიტომ! ადამიანს სიმაღლე ურჩევნია ყველაფერს.
(სიცილით) — აი როგორი დაუნდობლები არიან ბავშვები! (ცოტა-
ხანს თითქოს რაღაცას ფიქრობს, მერე ისევ სი-
ცილით) — ხო, სწორედ მაგიტომ...

მაცა — საოცარი რაღაც მომიყვები...

ბესო — ხო, ასეთები არიან ბავშვები.

მაცა — ჩიტის კვერცხის ოდენა გულით... არ ვაპატიებთ, თუ ადამიანი ის არ
არის, ვინც ჩვენ გვინდა... საოცარი რაღაც მომიყვები...

ბესო — კიდევ კარგი, დრო ყველას და ყველაფერს თავის ადგილას აყენებს.

მაცა — დრო... ჩვენ კი დრო გავყავს. გუშინ იმას ვცდილობდით, როგორმე
ერთი წამი წავეგლიჯა დროისათვის. ბევრი-ბევრი — რამდენიმე წუთი. სა-
ათზე ოცნებაჲ კი არ შეგვეძლო. იმ წუთებისგან ვაკოწიწებდით ქოხს, სო-
როს, გამოქვაბულს, სადაც დამალვა შეგვეძლო, თავის შეფარება. ჩვენ ხომ
მუდამ ვიმაღლებოდით? არადა, რამოდენა ყოფილა დრო... სიცარიელე... ახ-
ლა მე და შენ იმდენი დრო გვაქვს, რომ შეგვიძლია ჩვენი ბავშვობაც კი
გავისხენოთ, მთელი თქმულება ბავშვობაზე... იცი, რას გეტყვი, საერთოდ,
ბავშვობა ჩვენი მოგონილია. იქ არაფერი არ არის, სიცარიელისა და ხო,
ხო, კარგად თქვი, ლოდინის გარდა.

ბესო — სულ არაფერი?

მაცა — არა!

ბესო — არავინ?

მაცა — არა.

ბესო — სულ არავინ?

მაცა — არა-მეტქი!

აჟუზა

მაცა — (ხმად ბლა) — სიყვარული, სიცოცხლისათვის, ერთხელ ეძლევა ადა-
მიანს, თუ არ გაუფრთხილდები, მერე წალი და ეძებე...

ბესო — რა თქვი?

ტახტზე წამოწევა, თავს მაცას კალთაში ჩაუდებს

მაცა — ერთხელ!

ბესო — (იმიერებს) — ხო, ერთხელ...

მაცა — იცი, დღეს დოდომ დარეკა.

ბესო — (წამოდგება, გაოცებული) — დარეკა? აქ?

მაცა — ხომ არ იცი, კარგი ღილები სად იყიდებაო. შენთვის რაღაც მოუქსოვია
და იმისთვის ჭირდება...

ბესო — კი მაგრამ...

მაცა — ხო, რეკავს ხოლმე...

ცოტახნის მერე

— მეც ვურეკავ ზოგჯერ...

ბესო — კი მაგრამ, მე რატომ მიმაღაღდით ან შენ, ან ის?

მაცა — რას გიმაღაღდით?

ბესო — აი ასე რომ ურეკავთ ერთმანეთს.

მაცა — მე პირადად, მეგონა, ის გეტყოდა.

ბესო — იმან კი იფიქრა, რომ შენ მეტყოდი, არა?

მაცა — შეიძლება... ვერ გეტყვი, რა იფიქრა დოდომ.

ბესო — შენ რა უპასუხე? სად იყიდება კარგი ღილებით?

მაკა — კარგი ღილები შეიძლება იყოს გამოცემლობა „მერნის“ გვერდით, ღი-
ლების მალაზიაში-მეთქი.

ბესო — როდის გაიცანით ერთმანეთი?

მაკა — დაგვიწყდა? ამ ორი წლის წინ ჩვენს კლუბში, ნადვის ხეზე. დოდო
დიასახლისი იყო, როგორც შეფის მეუღლე. მე ლექსი წავიკითხე, შიო მღვი-
მელის ლექსი. დოდო მოვიდა და მაკოცა, რა კარგად წავიკითხეო. თან თამ-
არიცო მოიყვანა. თამარიცო მითხრა, ძალიან, ძალიან, ძალიან მომეწონაო...

ბესო — თამარიცო ლექსი მოეწონა?

მაკა — ძალიან, ძალიან, ძალიან! მერე მე და თამარიცო დავმეგობრდით.

ბესო — შენ და თამარიცო დამეგობრდით? ახლა კი გავგიჟდებით!

მაკა — მოდის და ტელევიზორს უყურებს ხოლმე.

ბესო — აქ მოდის და ტელევიზორს აქ უყურებს ხოლმე?

მაკა — კი მაგრამ, რატომ გიკვირს?

ბესო — არ უნდა მიკვირდეს? მე მგონი...

რადიოს თქმა უნდა, მაგრამ გადაიფიქრებს. ცოტახნის მერე

— როგორი დაუნდობელი ხარ...

პაუზა.

მაკა — დარჩა მაგ ბოთლში რამე?

ბესო — (ბოთლს იღებს) — გინდა?

მაკა — მოწეცი.

ბესო აწვდის ბოთლს, მაკა მოხვამს კონიკს, დაიღმანჭება

— კარგია!...

შეაძვამავებს

— ამას როგორ სვამთ?

ღიმილით

— ისე მართლა კარგი ყოფილა!

ბოთლს უბრუნებს

— აჰა, შენც დალიე!

ბესო — არ მინდა.

მაკა — მოდი, აღვნიშნოთ, რომ მე ცოცხალი გადავრჩი.

ბესო — გადარჩი?

მაკა — ამ ერთი წუთის წინ ხომ გინდოდა მოგეკალი? ვერ კი მომკალი... არა-
და, მოსაკლავი ვარ... თუ სვამ, დალიე, თორემ მე დავლევ, იცოდე!

ბესო სვენებ-სვენებით სვამს, მაკა თვალს არ აშორებს

მაკა — (შეწუხებული) — სულ გამოსცალე?

ბესო — ღილების ამბავი რას ნიშნავს?

მაკა — ეგ რა ბიჭობაა, მართო სვამ!

ბესო — რას ნიშნავს-მეთქი!

მაკა — შენ ამას ვერ გაიგებ, ეს ქალების ენაა.

ბესო — ჩემს ენაზე მითარგმნე.

მაკა — თარგმნა ადვილია, გაგება ძნელი... თითქმის შეუძლებელია. მართლა
დავთვერი, ხომ იცი!... თამარიცო უნდა ვუთხრა, ერთხელ მაინც დამპატი-
ეოს შინ, მეც მიყვარს ცეკვა. მეც ვითომ თექვსმეტი წლისა ვარ. დამპა-
ტიეოს რა თამარიცო! მე ძალიან მიყვარს ცეკვა და შენ კი ეს არ იცი, ან
როგორ უნდა იცოდე, ჩვენ ხომ სიბნელეში გვიყვარს ერთმანეთი... არა-
სოდეს არ ვყოფილვარ თექვსმეტი წლისა, ისე ვბერდები! არადა, ძალიან
მიყვარს ცეკვა, გინდა, გაჩვენო, როგორ ვცეკვავ, გინდა! გატყობ, რომ გინ-
და, ერთი სული გაქვს, სანამ ნახავდე, როგორ ვცეკვავ. ახლავე, ახლავე...
მე ჩემი საკუთარი ორკესტრი მყავს...

იღებს ჯიხს, პერზე აკაუნებს

— მაესტრო, გთხოვთ!

იხმის ჩელოს ხმა

— ნუ შეგვაკრთობს, რომ ეს ჩვეულებრივი მუსიკა არ არის, ეს მართლმეტაქსლის ცეკვაა!..

ადგილზე ტრიალებს

— მოგწონს? მოგწონს, მოგწონს! თვალზე გატყობ, რომ ძალიან მოგწონს!

შენც გულით გინდა, იცეკვო, მაგრამ გრცხვენია, იმიტომ რომ თექვსმეტი წლისა არა ხარ...

ბესო — მაკა, რა დაგემაართა?

მაკა — (ტახტზე გადაესვენებ) უპ, დავიღალე.

რამდენი ხანია, არ მიცეკვია.

ბესო — დიდ ბანია, ასე ურევავთ ერთმანეთს?

მაკა — შენ კიდევ ამაზე ფიქრობ?

ბესო — მე ჩემი ოჯახის ამბავი არ ვიცი... თუმცა... (ცოტა ხნის დუმის) საშინალოდან რომ ვბრუნდები, ვსადილობ და მაშინვე ტელევიზორთან ვჯდები. განა იმიტომ რომ გადაცემას ვუყურო, არა, სხვებს რომ ეგონათ, თითქოს ტელევიზორს ვუყურებ. ეს არის ჩემი დასვენების ერთ-ერთი ხერხი. ტელევიზორთან ვზივარ, ფიქრით კი სულ სხვანაირად ვარ...

მაკა — (დომილით) ნუ მეტყვი, რომ ფიქრით ჩემთანა ხარ.

ბესო — (მაკას შესცქერის, ცოტა ხნის მერე) არა... თვითონ არ ვიცი, რა ჰქვია იმ ადგილს... ანავე დროს, და ეს არის სწორედ მთავარი, ყველაფერი მისმის და ვხედავ, რაც ჩემს გარშემო ხდება, შეკითხვებიან რაღაცას, ვასაუბრობ. უფრო მეტიც — იქით ვეკითხები, თითქოს მართლა მაინტერესებდეს და, შენ წარმოიდგინე, ერთხელაც არ შემშლია ჯერ. მეგონა, იმათ ვატყუებდი, თურმე...

მაკა — მაინც იმ შენს ფიქრში სადა ხარ, რას ხედავ, რა არის იქ?

ბესო — (ფიქრიდან გაშორეკვევია) რას ვხედავ! ...მდინარეს ვხედავ... მინდორს მდინარის პირას... ყვითელ ბალახს... ხო, ფუტყარი ბუჩქის... ბაღის ღერზე კალია ზის...

მაკა — (დომილით) შენ, შენ რას აკეთებ, პოეტო?

ბესო — მე მღვიძავს. ისე მღვიძავს, რომ თვალზე მტკივია... და არაფერზე არ ვფიქრობ...

მაკა — შენ კი ამდენი ვინმე გყავს მოსავლელი.

ბესო — ხო.

მაკა — ცოლ-შვილი...

ბესო — ხო.

მაკა — მე...

ბესო — ხო.

მაკა — შიცვალე ბული...

ბესო — რა თქვი?

მაკა — მეკლარი თანამშრომელი-მეთქი. იმასაც ხომ პატრონობა უნდა?

ბესო — ხო, მართალი ხარ, იმასაც პატრონობა უნდა. მე კი შენთან გამოვიპარე.

მაკა — შენ ჩემთან ყოველთვის მოიპარები, როგორც დამნაშავე დამნაშავესთან. თან უკან-უკან იხელები, თითქოს ვიღაც მოგდევდეს. იცვლი ავტობუსს, ტაქსს, ჩამოდიხარ სხვა ქუჩაზე, ეზო-ეზო გადადიხარ სხვა უბანში და ამ

ლაბირინთის რომელიღაც კუნძულში, მეცნრე სართულზე მე ვარ შეუშვამ-
ლი, როგორც სოჯოში კურდღელი...

ბესო — (დ ა ლ ლ ი ლ ი ხ მ ი თ) შენ რომ ასეთი ლაპარაკი არ იცოდი?

ცოტახანს თითქოს მაკას პასუხს ელოდე, მერე განაგრძობს

— მხოლოდ რამდენიმე სიტყვა მინდოდა მეტყვა ხმამალა: მდინარე, ბალახი,
ფუტკარი, შეიძლება ეს სიტყვები დამავიწყდეს კიდევ... და კიდევ იცი რას
გეტყვი? ლაჩარია შენი ლომი, თუ გინდა მართალი!

მაკა — ლომი?

ბესო — რა უნდა ლომს ცირკში, თუ ლაჩარია არ არის? შეეჩვია მზამზარეულ,
ნახევარ ფუთ აქოთებულ ხორცს... აი, მეც ვზივარ ჩემს კაბინეტში და
განჯალბ.

მაკა — რატომ?

ბესო — შეეჩვიე და იმიტომ! შოფერს, მთავრობის ტელეფონს, რომლითაც
ყველაფერი ადვილად კეთდება, გამზადებულ აგარაკს, პირველ საათზე მო-
რთმეულ საუზმეს, რომელზედაც თეორი, გაქათათებული ტილოა გადა-
ფარებული, რომ ნამცეცი მტვერი არ მიეკაროს, ანდა სხვამ არ დაინახოს,
რომელიც ბუფეტში კომპოტის რიგში დგას. კუჭი რომ ნორმალურად მუ-
შაობდეს, აუცილებელია დღეში ოთხჯერ ჭამა. მეც ვდგები, თუ ჩემთან
ვინმეა, ბოდიშს ვიხდი, მეორე ოთახში გავდივარ და ვსაუზნობ. რატომ
იციანი?... მოდი აქ!

მაკა ნელა უახლოვდება

— მომეცი შენი ხელი!

მაკა უწყდის ხელს

— სხვათაშორის, არც მე მიყვარს ხელზე კოცნა, მაგრამ მაინც მინდა, რომ გა-
კოცო, შეიძლება?

მაკა — (დ ი მ ი ლ ი თ) შეიძლება.

ბესო — (ა რ კ ო ც ნ ი ს, ისე უ ჭ ი რ ა ვ ს მ ა კ ა ს ხ ე ლ ი) მართალი ხარ...
მეზიზღება ჩემი თავი.

მაკა — (ხ ე ლ ს გ ა მ ო გ ლ ე ჯ ს, ფ ა ნ ჯ ა რ ა ს თ ა ნ მ ი ვ ა) არ მინდა, ღმე-
რთო ჩემო!

ბესო — არ გინდა... (ი რ ო ნ ი უ ლ ი დ ი მ ი ლ ი თ) ვითომ ახლა სადა ვარ? პა-
ნაშვიდის მერე დავრჩი მიცვალებულის სახლში, რადგან ათასი საქმეა მო-
საგვარებელი, არა? ეს ხომ გინდა? ვისთვის არის ეს ალიბი საქმე, დოდო-
სთვის თუ...

მაკა — (ბ ე ს ო ს კ ე ნ ნ ა ბ ი ჯ ს გ ა დ ა დ გ ა მ ს, თ ი თ ჭ ნ ი ს მ უ დ ა რ ი თ) ნუ,
ნუ იტყვი?

ბესო — (მ კ ა ც რ ა დ) მკვდარსაც ვატყუებთ! როგორც ირკვევა, დოდოს მეგო-
ბრები ვართ, ლილობანას ვეთამაშებით, ამიტომ ვინ დავვრჩა მოსატყუებე-
ლი? ისევ ის საწყალი ბიძინა. ნუ მიყურებ ასე, მე ტყუილი არ მიყვარს.

მაკა — მართალია, შენ სიმართლე გირჩევნია ყველაფერს. თუმცა ისიც იცი,
რომ სიმართლე მწარეა. ოღონდ არ უნდა დაგავიწყდეს, რომ ყველაფერი
მწარედ ნათქვამი სიმართლე არ არის.

ბესო — სხვათაშორის, მე პათეტიკაც არ მიყვარს.

მაკა — შენ გიყვარს ტელევიზორი, ჩაი და სიმშვიდე. ხომ ასეა?

ბესო — (რ ა ლ ა ც ი ს თ ჭ მ ა ს ა პ ი რ ე ბ ს, მ ა გ რ ა მ თ ა ვ ს ი კ ა ვ ე ბ ს,
ა მ ი ტ ო მ ე თ ა ნ ს მ ე ბ ა) თუნდაც...

მაკა — კაცობრიობის სამ მეოთხედს უყვარს ტელევიზორი, ჩაი და სიმშვიდე.
მაგრამ შენ იმ ერთადერთ პროცენტს ეაუთვნი, რომელსაც სამივე აქვს

ერთად: ტელევიზორიც, ჩაიც და სიმშვიდეს... მე შენ ახლა ისეთ სიმართლეს ვეტყვი, რომელიც ორივემ ვიცით და ორივე გულმოდგინედ ვმალავთ, არც ერთს არ გვეოფნის გამბედაობა, ხმამაღლა ვთქვათ ის, რასაც ჩვენი შეხვედრის პირველივე დღის მერე გვგრძნობთ და ვფიქრობთ... ნუთუ მშვიდად რომ იყო, უსათუოდ უნდა მოიტყუო? მოიტყუო თუნდაც საკუთარი თავი. მაგრამ ის რომ არ ტყუუდება?... ის ხომ მართლა ისეთი ბავშვი არ არის, როგორც შენ დახატე. ინფანტელიზმი, რომელსაც შენ მისტირი, რასაკვირველია, არბილებს ზოგიერთ ჩვენს საქციელს, მაგრამ განა ვინმე დაგვიჩერებს, რომ სულში ბავშვი გვიზის? რომელსაც წანადუწუმ თავში ვუპარტყუნებთ, მაგრამ ის ანგელოსური სიკერპიზითა და მოთმინებით ინარჩუნებს თავის სიმშვიდეს... ყველას მოტყუება შეიძლება, საკუთარი თავის გარდა. სიმშვიდე! ო, რა იშვიათი ხილია ეს სიმშვიდე! ეს ხომ დღეს იგივეს ნიშნავს, რასაც გუშინ ბედნიერება ნიშნავდა? შენ კი მშვიდად ხარ, რა გინდა მეტი? გაჩუმდი!

ბესო არც აპირებს რაიმეს თქმას, დამახული უსმენს

— გაჩუმდი!... ჩვენ გვქონდა ყველა პირობა, რათა დაგვეჩერებინა, რომ მართლა გვეყვარდა ერთმანეთი. და კინალამ დავიჩერეთ კიდეც... ბიძინას უცნაურმა სიკვდილმა...

ბესო — უცნაურმა?

მაკა — დამცადე-მეთქი! ხო, მისმა უცნაურმა სიკვდილმა დამანახვა, როგორ ვტყუოდი ორივენი... ღმერთო ჩემო.. მეც ვტყუოდი და... ვტყუებდებოდი კიდეც... რატომ გავიკვირდა, განა უცნაური არ იყო ბიძინას სიკვდილი? ის ისეთი ჭანჭრთელი იყო, საუკუნეს იცოცხლებდა... რას ვიფიქრებდი, თუ ისევ ვუყვარდი.

ბესო — უყვარდი?

მაკა — ესეც გივირს... ეტყობა, ჩვენი გაყრის შემდეგ ექვსი წელი სულ ამაზე ფიქრობდა და აი გაჩნდა კიდეც ის წყველი პროექტი! რაში ჭირდებოდა ბიძინას ეს პროექტი? არაფერში. ას წელიწადს თავისუფლად იცოცხლებდი ცოლ-შვილით, კარდღლებითა თუ იადონებით დახუნძლული... ნუთუ მართლა ვერ ხვდები, რატომ ჭირდებოდა ის პროექტი? ვერა? ნუთუ ვერც იმას ხვდები, როგორა გავს შენი და შენი მამინაცვლის ამბავი ჩემსა და ბიძინას ამბავს? ამიტომ გითხარი, საოცარი რაღაც მომიყვები-მეთქი. დიან, ორივემ ერთნაირად უარყვავით, რაც ღმერთმა მოგვანიჭა, შენ მამის სიყვარული, მე კი მეგობრის სიკეთე. ამ ღვთაებრივი საჩუქრის გამოჩენა ორივეს გვრცხვენოდა, გვეცოტავენოდა, რადგან ისინი ასე ძალიან არ გავდნენ ამქვეყნიური წარმატების ნიშნებს, თუნდაც ტილოგადაფარებულ საუზმეს... სიყვარულიცა და სიკეთეც ბაბუაწვერასა ჰგავს, ხელისგულზე დაისვამს სულს შეუბერავ და გაქრება, როგორმე სული არ უნდა შეუბერო. ჩვენ კი... ნოკლედ, ჩვენ იმიტომ კი არა ვართ ერთად, რომ ერთმანეთი გვიყვარს, არამედ, ერთად იმიტომ ვართ, რომ ერთნაირები ვართ.

მაკა ძალიან მშვიდად ღაპარაკობს, შეიძლება ვიფიქროთ, რომ სათქმელი დიდხანია მოფიქრებული აქვს. მაგრამ როგორც კი გაჩუმდება, შეიტყუება, როგორი აღუდევებელია. ცოტა ზანს უძრავად დგას, თითქოს ტრანსშია, ნელ-ნელა ერკვევა, სივარტეს დაეძებს, შავიდიდან იღებს კოლოფს, კოლოფი ცარიელია, დაუშუქნის და გადაადგებს, ბესო აწვდის მეორე კოლოფს, მაკა სივარტეს მღივს ამოიღებს. ასანთს ვერ ანთებს, ხელი უცანცაუხსს

— მე თვითონ, მე თვითონ!

ვერ ანთებს. ბესოს მოუთმენლად

— მომიკიდე!

ბესო უკიდებს ცეცხლს, მაკა ნათესს ამოაყოლებს

— მაღლობზე...
ცოტა ხნის მერე

— ხო; ჩემთვის პირდებოდა ეს, როგორც არ უნდა გაგიკვირდეს! წარმოგიდგენ-
ნია, ექვსი წლის მერე...

პაუზა

ბესო — და ექვსი წლის მერე მეც მიღალატე...

მაცა — (გ ა კ ვ ი ზ ვ ე ბ ლ ი დ ი მ ი ლ ი თ) გიღალატე?

ბესო — იცი რას ამბობდა სტენდალი? მე ვეძებ ქალს, რომელიც ჩემთან იქნე-
ბა მთელი კაცობრიობის წინააღმდეგო.

მაცა — (ლ ი მ ი ლ ი თ) ეგეთი ქალი შინა გყავს.

ბესო — (ლ ი მ ი ლ ი თ) მე არ გეხუმრები.

მაცა — არც მე გეხუმრები. მაგრამ მე და შენ ხომ, რაც ნამდვილია, იმას ვერ
ვაძინევთ. ამის გამო, სიყვარულის ნაცვლად...

ბესო — გაანებე დოდოს თავი.

მაცა — გვრჩება მოვალეობა, ჩვევა, ანდა კიდევ, რაც უარესია — სიბრაღე. ა-
რა, ბესო, მე შენთვის არ მიღალატნია და სხვათაშორის, არც ბიძინასათ-
ვის. მე ჩემს თავს ვუღალატე, ამიტომაც უნდა დავისაჯო... (ლ ი მ ი ლ ი თ)
აი, ხომ ხედავ, მარტო დავრჩი.

ბესო — (ლ ი მ ი ლ ი თ) მამაშენი დაგავიწყდა.

მაცა — მამაჩემი? რატომ გაგახსენდა მამაჩემი?

ბესო — ო, მამაშენი ბრძენია, წინასწარმეტყველია. ხომ გითხრა ერთხელ ჩემ-
ზე, ცუდი გემოვნება გქონიაო? წარმოგიდგენია, როდის გითხრა, როდის
გავაფრთხილა!

მაცა — ბესო, ბესო, როდინდელი ამბავი გახსოვს!.. მამაჩემს ჩვენისთანა კომპ-
ლექსებიანი ხალხისთვის არ სცალია. თავს ბედნიერად გრძნობს, ცხოვრობს
თბილისის ზღვასთან, ახალ სახლში, ის სახლიც ჩვენი პროექტითაა აშენე-
ბული. მამაჩემს ახლა მეოთხე ცოლი ჰყავს, ჩემი ჩათვლით — თერთმეტი
შვილი, ზოგი თავისი, ზოგიც — ცოლებს მოყოლილი. ოღონდ აღარ ახ-
სოვს, ვერ არჩევს, რომელია თავისი და რომელი კიდევ გერი. ყავს ექვსი
შვილიშვილი, ერთი შვილისშვილის შვილი. მე კვირაში ორჯერ მირეკავს,
შინ მშატეებს. სიცოცხლით სავსეა. მზიარული, როგორც ზვანჭკარას კას-
რი. მისი ცოლი თუ ნაცოლარები ერთმანეთს მეგობრობენ. მარტო დედა-
ჩემი არ არის ცოცხალი... ნამცხვრისა თუ კონფიტის რეცეპტებს ართმე-
ვენ ერთმანეთს, ახალ წელს, ტრადიციულად, ერთ საერთო სუფრას უსხე-
დან, იმ სივრცე სუფრას, ქორწილი გეგონება, მამაჩემი სუფრის თავში ზის.
პირველი ნომერი მუსუსი, სატირი, კაზანოვა. და მაინც ვერც ერთ მათ-
განს მასზე ძვირს ვერ ათქმევინებ. ყოველი მისი გაყრა ქრისტეს ტირი-
ლია. ტირის თვითონ, ტირის ცოლი, რომელსაც ეყრება, ტირის მოსამარ-
თლე, მსაჯულები ქვეითიანებ. სასამართლოს მერე კი პირდაპირ ახალ პაე-
მანზე მიდის. არაფერს არ იკლებს. ყავს „უიგული“, თამაშობს ჩოგბურთს,
ყოველ დღით ერთ საათს მაინც დარბის ზღვის პირას, ვარჯიშობს, ცუ-
რავს. ხაზავს ტიპიურ პროექტებს სოფლისათვის. სვამს კონიაკს, ეწევა
დღეში სამ კოლოფ სიგარეტს... ცხოვრობს... ჩვენ მას ვერაფერს დავა-
ლებთ, ვერ მოვერევით...

ბესო — კი მაგრამ... მე რა შუაში ვარ?

მაცა — მერე შეიძლება ის კასრიც დაიცალოს... დიდხნის მერე, რამდენიმე
ათეული საუკუნე რომ გაივლოს, ჩვენი ცივილიზაცია რომ დამთავრდება...
მე და შენ კი, თუმცა, მართლაც, შენ რა შუაში ხარ? აი შენ დღეს პირვე-

ლად ასხენე, ძლივს გაიხსენე და თანაც მეტად უადგილოდ სიტყვა
ლატი“, ხმალი ამოიღე, მაგრამ მოსაკლავი არავეინა გყავს. იმითმ
არავეინ გიყვარს და არც არავის...

ბესო — და არც არავის ვუყვარვარ.

მაკა — ეგ შენ თქვი, მე არ მითქვამს! მაპატიე, რომ ასე გელაპარაკებდი... უცნა-
ური, ექვსი წლის მანძილზე შენგან კარგის მეტი არაფერი მახსოვს, რა-
ტომ ვლავარებ ასე? უცნაური...

ბესო — (წამოდგება) მე წავალ... გვიანია...

მაკა — წახვალ? ხო, გვიანია...

ისმის ჩელოს ხმა

4. სიმარტოვე

ამვე სცენის გაგრძელება. ბესო წინააღმდეგად, პალტოს იცვამს, თაროდან იღებს ქულს, მაკა ოთახში დგას, თითქოს ბესოს გაცილებას არ აპირებს. ისმის ჩელოს ხმა, ორივენი თით-
ქოს მუსიკას უსმენენ. ბესო წინააღმდეგად სკამზე ჩამოჯდება. ხმადაბლა დაიწყოებს ლაპარაკს. ჩე-
ლოს ხმა ჩაჩუმდება. ბესოს მონოლოგის დროს მხოლოდ წინააღმდეგად განათებული, ოღონდ
მაკას სილუეტი გარკვევით მოჩანს. მაკას პირველხანე რეპლიკაზე შეუძენ ყველგან იწითება

ბესო — ბიძინა გვიან მოვიდა ჩემთან... უკვე ვიწეკით... თამარიკოს და დოდოს
ეძინათ. მე დათოს ველოდებოდი. როცა მანქანითაა წასული, სანამ არ მო-
ვა, ჩემი მეძარბოვდა. იმ დღეს სამარიკომ მითხრა, თექვსმეტი წლისა გავხდი
და ერთხელაც არ მოგიყოლია ჩემთვის ზღაპარიო. ვიწეკი და სწორედ ამა-
ზე ვფიქრობდი. კოკისპირულად წვიმდა, ჭერ კიდევ დღისით გაწვიმდა,
სხდომის დროს. ზარი დაირეკა, კარი გავაღე და გაწეწული ბიძინა შემოჩა
ხელში. ესეც შენი ზღაპარი-მეთქი. შინ არ შემოვიდა, იქვე კართან ვილა-
პარაკეთ ცოტა ხანს. მერე წავიდა. გამოვეყევი. ქოლგა წაიღე-მეთქი. არაფ-
რით არ წაიღო. სანამ თვალს არ მიეფარა, სადარბაზოსთან ვიდექი. ალბათ
გული მიგრძნობდა... მართლაც, ერთი საათის მერე მისმა ცოლმა დარე-
კა, ბიძინა ცუდად გახდა და მიშველეთო. სასწრაფოს თუ დაურეკეთ—მეთ-
ქი. არაო. ჯერ მე დამირეკა. გამოვევარდი. მანქანა, როგორც გითხარი, დათოს
ყავდა წაყვანილი. ბედზე ტაქსი შემხვდა იმ შუალამისას. ეტყობა, ისეთი
სახე მედო, შოფერმა უარი ვერ გამიბედა. ჩემი მისვლა, კარის შეღება და
ქალის კივილი ერთი იყო... ბიძინა სკამზე იჯდა, სამზარეულოში, მთვრა-
ლივით გადათხილავალი, თვალები ღია ჰქონდა. ბავშვები იდგნენ და შე-
სცქეროდნენ. მივედი, ხელი ჩავაღდე, აყვანა დავეუბრე, ძვრა ვერ ვუყავი,
ისეთი მძიმე იყო. მუცელში თითქოს რაღაცა ჩამწყდა. ქალი მოვიდა, მო-
მეხმარა, ძლივს გადავიყვანეთ ოთახში, საწოლზე დავეწვინეთ. ბავშვები
მოვიდნენ და ახლა საწოლთან გაჩერდნენ, ერთს ცოცხალი კურდღელი
ეჭირა ხელში. წაიდო ამქდან-მეთქი, შევეხვეწე ბავშვებს, ვითომც არ გა-
უგონიარი, იდგნენ და მამას დასცქეროდნენ. თუმცა ვიცოდი, ბიძინა მკვდარ-
ი იყო, მაინც სასწრაფოს ველოდებოდი, იმედით. სად არიან აქამდე,
სად! — დავეუყვირე ქალს. ტელეფონს მივევარდი, დოდოს ნამძინარევი ხმა
შემომესმა, გისმენთო, თურმე ჩემი ტელეფონის ნომერი ამიკრეფია. ყურ-
მილი დავახეთქე. ამ დროს ექიმებიც შემოვიდნენ. სამზარეულოში გავე-
დი და ონკანი მოვეუშვი, პირი მქონდა გამშრალი. წყალი არ მოდიოდა. სკა-
მზე ჩამოვჯექი. ექიმი შემოვიდა, თქვენ ვინა ხართ ამ ოჯახისაო, მითხრა და
მხარზე ხელი დამადო. პირი კი გავაღე, მაგრამ ხმა ვერ ამოვიღე. წყალი
არ მოდის, გავიგონე სანიტრის ხმა. ოთახში შევედი. ბიძინა უკვე გულ-
ხელდაკრეფილი იწვა. სანიტარმა სიგარეტი მთხოვა, არ მქონდა. ექიმი მა-
ვიდაზე რაღაცას წერდა. ქალმა წინსაფრის ჯიბიდან „პრიმის“ კოლოფი
ამოიღო და გამომიწოდა. შიგ ერთი ღერი სიგარეტი იყო. შუაზე გადავტე-

ნე და ნანკვარი სანიტარს გაგუწოდე, თან რატომღაც ვთხოვე, წყალი და მალევიან-მეთქი. სანიტარმა გაიცინა და წყალი მომიტანა. მერე სიგარეტები გავბოლოეთ, ბავშვები წაიყვანეთ აქედან-მეთქი, ეთქვი მე. ბავშვები ოთახში კურდღელს დასდევდნენ დასაჭერად. ქალი კედელს ზურგით მიეყრდნო და თქვა, მოკვდაო. აი ასე იყო...

მაკა — (ჩუპაღ) ღმერთო ჩემო...

შუქი ინთება

ბესო — დილის ექვსი საათი იყო, იქიდან რომ წამოვიდოდი. ქალი კიბის თავში იღვა და მოთქვამდა, რა გეშველება, რა გეშველება ამ წვიმაშიო, თითქოს მე დამტிரოდა. სახლამდე ძლივს მოვედი. რომ არ წავეტეულიყავი, სადარბაზოში კიბეზე ჩამოვჯექი... მერე ცხელე შხაპის ქვეშ, ისევ გამახსენდა ჩემი და ბიძინას ლაპარაკი....

მაკა — რა თქვით მაინც? არ გესმის? რაზე ილაპარაკეთ-მეთქი?

ბესო არ პასუხობს, რაღაცას თავისას ფიქრობს

— თუმცა არ მინდა, ვიცი, რამაც მოიყვანა ბიძინა შენთან. საცოდავი ბიძინა. როგორ დაიმტირა თავი. შენ კი სულგრძელობით აჯობე, არა? გამოაცილე, ქოლგა შესთავაზე. ქოლგაც კი არ დაგავიწყდა! ხო, წაქცეულს არ სციმენ, წაქცეულს — კლავენ.

პაუზა

— შინ მოვიდა სათხოვნელად... და მერე ალბათ თავი შეძულდა. აი ჩვენ უკვე ვიცით მისი სიკვდილის მიზეზიც...

დაქდება, სახეზე ხელებს აიფარებს

ბესო — (ახლა ჩაწვდა მაკას სიტყვების აზრს, აღრე რაღაცას ფიქრობდა და ამიტომ ყურადღებით არ უსმენდა, უფრო სწორად — არ ესმოდა მაკას ნათქვამის აზრი. ახლაც ოტათი დაბნეული კია ამბის ასეთი შემოტრიალებით) რას არ გამოიგონებ ხოლმე...

მაკა — (თავს წამოსწევს) გამოვიგონებ? ვანა შენ თვითონ...

ბესო — მე არაფერი ამის მსგავსი არ მითქვამს.

მაკა — (წამოდგება) აბა, მე მომეჩვენა? მაშ, ბიძინას არაფერი უთქვამს?

ბესო — როგორ არა...

მაკა — გითხრა, მაგრამ თხოვნით არაფერი უთხოვნია, ხომ სწორეა?

ბესო — ბიძინამ მითხრა...

მაკა — როგორი მაღლობელი ვარ შენი, ბესო!

ბესო — ხო, ბიძინამ სულ სხვა რაღაც მითხრა.

პაუზა

იხმის ჩელოს ხმა

მაკა წინართან მივა. ზღუბზღუბან შეჩერდება, ბესოს უუფრებს, თავჩადუნული რომ ზის

მაკა — რაღას უყვით, ბესო, რატომ არ მიდიხარ?

ბესო — (თავს ასწევს, დაღლილი ხმით) არ ვიცი, თუ არსებობს, მაგრამ მინდა, რომ არსებობდეს ჩიტი, რომელსაც ადამიანის მუხლზე უყვარს ჯდომა. ზიხარ შენთვის, ზურგით ხეს მიყრდნობილი, კბილებით ბალახის ღერს ძიძგნი. შენ კი არა, თითქოს სხვა, ოღონდ შენი არსების ბინადარი, ფიქრობს და შენც გაუნძრევლად ზიხარ, რადგან გეშინია, ფიქრი არ გაუფრთხო. თითქოს მის ფიქრს დარაჯობ. ის ჩიტი კი მოფრინდება და მუხლზე დაგასკუბდება.

მაკა — (სარკესთან მივა) მე კი მინდა დავიხურო წითელი ქუდი, ჩავიცვა რეზინის ჩექმები, დავჭირო კალათა და წავიდე ბებრის სანახავად...

ბესო — არ ვიცი, თუ არსებობს, მაგრამ მინდა რომ არსებობდეს...

მაკა — დავიხსოვრე თეთრი ქუდი, ჩავიცვა სანდლები, დავიჭირო კალათა...
ბესო — კი მაგრამ, არ გაინტერესებს, რატომ მოვიდა, რა უნდოდა ჩემთან ბიძინას? განა შეიძლებოდა იმ სხდომის მერე, სადაც მისი პროექტი არ დავამტკიცეთ, ის ჩემთან მოსულიყო?

მაკა — შეიძლებოდა! ოღონდ ან უნდა მოეკალი, ანდა თავი მოეკლა!

ბესო — არც ერთი და არც მეორე. იმ წუთას ბიძინას ისევე აინტერესებდა თავისი პროექტის ბედი, რაგორც მე მაროკოს მეფის ამბავი. (ლიმონით) ბიძინა ჩემთან იმიტომ მოვიდა, ფიცი რომ მიმეცა, მაროკოს მეფის დამთხვეულ ქალიშვილს არასოდეს მივატოვებ-მეთქი.

პაუზა

მაკა — იქნებ... იქნებ ჯერ კიდევ გვიან არ არის, ბესო? იქნებ ჯერ კიდევ შეიძლებოდა შეგე?

ბესო — ვისი შეგე?

მაკა — ბესო, ადამიანს ერთი უნდა უყვარდეს ბოლომდე, ქვეყანა იქნება ეს თუ მეორე ადამიანი, სულერთია, ერთი უნდა უყვარდეს. სიყვარული ერთ-ხელ ეძლევა ადამიანს, თუ არ გაუფრთხილდება, წადი მერე და ეძებ. წადი, ბესო, ტყუილად ითრევ ფეხს. მე შენ განთავისუფლებ ფიცისაგან შენ დოღო უნდა გიყვარდეს, მე კი — ბიძინა... შენ დოღოს უშველე, სანამ კიდევ შეიძლება შეგე...

ბესო — შეგე?

მაკა — ნუთუ ვერ ხედავ, რა დამართა დოღოს? ღირსება დაკარგა! აი რას ნიშნავს ღილების ამბავი, მგონი, გაინტერესებდა, არა? ამ ოთხი წლის წინ, როცა ჯერ კიდევ იბრძოდა, რატომ არ მიეცი ნება, რომ გაგყროდა? ნუთუ შეგეძლო მშვიდად გეყურებინა. როგორ ჭამს შენ თვალწინ შიში ადამიანს? თუმცა... ესეც ჩემი ბრალია, არ დაგანებე, გემუდარე...

ბესო — მაკა!

მაკა — იცი უცებ რა ვიფიქრე? ადამიანს მთელი კაცობრიობა უნდა უყვარდეს, რომ შესძლოს ნამდვილად ერთის შეყვარება! მაგალითად, მე დოღოც კი უნდა მიყვარდეს, რათა... რათა... როგორ გითხრა?.. რათა შენც მიყვარდე. რა გაუგებარია, რა დახლართულია ნამდვილი გრძნობა.. ვერ გამოთქვამ. ვერც ვერავის გააგებინებ. ეს ისეთი საბუთია, რომელიც მარტო შენთვის არსებობს, მარტო შენთვისა აქვს ძალა, სხვას იმით ვერაფერს დაუმტკიცებ... მე უნდა მეგრძოლა დოღოსთვის, სანამ, სანამ ღილების საქმენივალდ სიარულს დაიწყებდა. მე ვიცი, რატომაც მომიყუევე მაშინაცვლის იგავი, შენი სიმტკიცის ჩვენება გინდოდა. შენ ხომ სიყვარულს სიმართლე ამჟღავნებ! ნამდვილი სიყვარული კი ის არის, როცა სიმართლე იცი და მაინც გიყვარს... მოკლედ, მე უნდა მეგრძოლა ბიძინასთვის, მე უნდა მეგრძოლა დოღოსთვის, მე უნდა მეგრძოლა მამაჩემისთვის, მე უნდა მეგრძოლა თამარიკოსთვის. დემართო, რამდენი ვინმეა ერთმანეთზე სიყვარულის ჯავით გადამხული!... აი ხვალ თამარიკო უნდა მოვიდეს ჩემთან და უსათუოდ მოვუყუებე წითელქუდას ზღაპარს და კიდევ ჩიტის ზღაპარს, რომელსაც კაცის მუხლზე უყვარს ჯდომა...

ბესო აღმს კარს და მიდის. მაკას საყურადღებო ხმა შეაყრთობს. კარგახანს უძრავად დგას, თითქმის რაღაცას ელოდება. მერე აიღებს ჭოხს და ჰერზე გამწარებით დაიწყებს კაუნს. ისმის ჩელოს ხმა.

დასასრული

AUT

ღმრთაობა

ჩ ე ქ მ ე ბ ი

პირველმა იმპერიალისტურმა ომმა სიზარბემოვარბებული ყოფინა დასცა ჟამთა სიმრავლისაგან დამეხილ, სისხლ-დაწრეტილ ბებერ ფორმაციას. რევო-ლუციის აზრთა ამალღების ხანაში, ცოლ-ქმრული ცხოვრების მეცხრე წელს, თალიკოს შეუყვარდა ღვთის ნე-ბით შეკავშირებული მეუღლე — ხო-სიტა.

ავგისტოს პირველი ჟრემივით ჩარ-ჩენილიყო მხტვრელების გაუფალ ლაფ-ში. სიცხისგან დაღაღულ პაერს ჟეანას-ცნელი ცრემლი შეესრუტა მიწის გული-დან.

ბერეჟია ომის სასაკლაოზე მიე-რეკებოდა მუშასა და გლეხს. ნიკოლოზ მეორემ ქართველებს ჩექმები უბოძა და საომრად გამოაწყო.

გიორგობის თვეში, როცა მოსავალი ნადიმობდა და სარქველმობდილი ქვევ-რები გლეხკაცურ დარდიან კილოზე ღი-ლინებდნენ, ხოსიტა გააწვიეს ომში. შინ რჩებოდა მარჩენალი მიწა, სისხლბორ-ცი ენა, ორი ვაჟი და ახლად შეყვარე-ბული ცოლი.

ნადირის ბუნაგივით ბნელი ჩრდილი მუხისა ცოლ-ქმარს მხრებზე მოესხათ და ერთმანეთს ნადვლიანად უცქერდნენ. თალიკო წყნარად მიუახლოვდა მეუღ-ლეს. მზერა გაუმართა და ცახცახით მი-

ერა მკერდზე. ხოსიტა გამხმარ ხესავით იდგა მერე ფრთხილად გადაუსვა თავ-ზე ხელი, ჩამოჰყვა მსხვილ ნაწნავებს და დაუშალა. კლავნილ ნაკადებდ გი-შალა თალიკოს თმები და თაფლივით მძიმედ დაედვარა ბეჭებზე.

თალიკო მეზობელი სოფლიდან გა-მოთხოვილი, სარჩომონატრებული გლე-ხის შვილი იყო.

ერთ საღამოს, საქონლის დაბინავების ჟამს, სოფლის სანახშო ალაგას, უცხო გარეგნობის კაცი დაინახა. ნაცნობ ხა-ლათებს, კაბებს, თავსაფრებს შორის მოჩანდა ფერმკრთალი სახე უცნობისა-კარგად მოვლილი, ლამაზად დაყენე-ბული წვერ-ულვაში აბნელებდა დიდ-რონ, თითქოსდა სიცხიან თვალებს. თეთრი პერანგის წვეტიანი საყელო მსხვილად განასკვული შავი ყელსახვე-ვიდან მოუჩანდა. თალიკოს მოეჩვენა, რომ უცნობი კაცის იდუმალი სიფითრე ვერცხლის ძაფებდ ედებოდა სახეზე. კაცი თავდავიწყებით ლამაზადობდა, რომ ქართველი ერის ეკონომიკური ძლიერების წყარო მიწა, სულიერი არ-სებობისა და ეროვნული ვინაობის ძა-ლას კი ენა წარმოადგენს. მუშათა და

გლახთა ურთიერთობა კაპიტალისტებსა და მემამულეებთან ქმნის საზოგადოებრივი ცხოვრების ეკონომიკურ შინაარსს, ხოლო ეროვნული თვითმყოფადობისა და აზროვნების დამკვიდრებას კულტურული ცხოვრების შინაარსი განაპირობებს. ქართველი ხალხი თვითვე უნდა პატრონობდეს საკუთარ ეკონომიკურსა და კულტურულ ცხოვრებასო.

თალიკოს გულ-ხელი დაეკრიფა და თვალეზში დიდი ნათელი ედგა. მას შემდეგ, როცა საქონელს მიღენიდა საძოვარზე, როცა გაუხეშებულ, ქუსლებდახეთქილ ფეხებზე ხელეხს შემოიწყობდა და ფიქრს მოუხმობდა, ეჩვენებოდა, რომ საიდანაც ყელსახვევიანი კაცი უცქერდა. მღევარივით მისდევდა ნაკვალევზე უცნობის აალებული თვალეზის მზერა და თალიკოს მაღალი ქედლიდან გადავარდნის შიში იპყრობდა.

ხედავდა, რომ მთის წვერებს შორის იისფერი ბინდიდან ნებიერი ზმორებით ამოდიოდა მზე. გრძნობდა, როგორ აქრიალებდა შინდვრის ყვავილებს სუსხიან პაერთან მიკარებისას. ხედავდა, როგორ ტივტივებდნენ ნისლის ფთილეები სილაყვარდნში, მას კი ლამაზად დაწნული ნაწნავები ეყარა მხრებზე და თვალეზის შავ მორევში მზისფერი სინათლე დასრიალებდა.

მამამისს, როცა ხოსიტასაგან შუაკაცი მოუვარდა, გაეხარდა, ქალს ვათხოვებ და ლუკმის მაქქერალი მომაკლდებო. შუაკაცებლთან თალიკო იდგა, სულის უამინდობისაგან ფერებჩამორეცხილი და უღიმღამო.

ქორწინების პირველ დღეს, როცა მეუღლის ფეხებთან ჩაიკუცქა და დაბანა დაუწყო, ერთბაშად შერცხვა შავყელსახვევიანი კაცის სიცხიანი თვალეზისა და თავი ჩაღწნა. უცნობზე ფიქრი წვიმის ნაქუთრივით გაილია და მისი წესტიანი კვალი ამოაშრო მეუღლეობის პირველმა დღემ.

მიწისძვრასავით ტორტმანებდა ქართველ ეროვნულ დემოკრატთა, სოციალ-დემდერალისტთა, ბოლშევიკთა და ავტონომისტ სოციალ-დემოკრატთა. იდეები. ყალყზე დგებოდა, ელვასავით გაშკაშებდა ყველაზე შემტევ პარტიის თვალსაზრისი. ციხის ქანგი ეღებოდა უცნობი მამაკაცის ფაქიზ სახეს და სამშობლოს ხსნის იმედი ხომალდის დაღეწილი ნარჩენებივით გამოირყა რევოლუციის აბოზქრებამ.

ადამიანებს ცხოვრების სიღუბტირე ჯაჭვის პერანგად მოერგოთ ტანზე. თალიკოსა და ხოსიტას ყოფა ღრმა დუმილით იყო შენამსკვალეები. ერთმანეთისადმი მდურვა გრძელდებოდა წლების მანძილზე და გაურკვეველ სიგდად იხატებოდა შვილთა თვალეზში.

მაღე ქართულ სოფელში, დიდ გლეხურ დარბაზთან დადგა 1914 წელი.

დაიარებოდა კარდაკარ შიმშილის ციებიანი ლანდი და ჩამყავებული თვალეზით აცქერდებოდა განწირულთ. ჭირმა ჩაფარივით ჩამოუტარა საძოვრებს, ბოსლებს და პირუტყვების ნამიან თვალეზში ჩაგუბებული წუხილი გააშეშა. ოჯახისკაცები ჭაში იხრჩობდნენ თავს და მიწას სავავალახოდ უტოვებდნენ შვილების ტანჯვას. დალასლასებდნენ ტანშიწველი, წვირიანი ადამიანები, ადამიანური არსებობის ნარჩენები და ყოველ კუნჭულში მკვდრის სუნი დაწანწალეზდა. ლაგოდების რაიონიდან კორცსონდენტი ჩიოდა, რომ სოფელს ძარცვავდნენ ჩარჩ-საეკულიანტები, ქალაქელი ნაძირალები, მძარცველებთან მებრძოლი რაზმი კი ყველას ერთად ძარცვავდა. მეფის არმიამი „ინოროდცებს“ სამოსს ახევდნენ, უშარგლოდ ატარებდნენ და ნახევრად გვამებს სულსაც წიწქნიდნენ. ხოსიტამ გაოლწია ეპიდემიების ქაბუქს, გაზრწნილი ლეშით მოფენილ ტრამალებს და ნიკოლოზის ნაბოძები ჩექმებით ჩამოვიდა საქართველოში.

ქიშკართან დიდი სიჩუმე ემთხვია და

მანანა ავალიშვილი
მოთხრობები

გლოვით შებურვილი კარმიდამო შემო-
ატარა.

იმ ღამეს ფეხაკრეფით შევიდა ღამა-
ზად მოგვირისტებულ პატარა აივანზე.
სიბნელე გაარღვია კვარის ლოცლიცა
ალმა. იმ ღამეს კარგა ხანს ისაუბრა
ცოლ-შვილის ლანდებთან. ასე გულმინ-
დობით თალიკოსთან არასდროს უსაუბ-
რია. ბაბუაწვერასავით ფარფატებდა
ოთახში თალიკოს ღიმილი. გულის დაგ-
მანულ სენაკიდან ძლივს გამოაღწია
ხოსიტას სამღურავმა.

— ქალო, რას მერჩოდ, ბეჩაობით
რომ მომკალი, ბავშვებს რიდასთვის
ვასევიდახებდით.

.. თავი მოიგივიანა და კოლმუერნო-
ბაში არ შევიდა. ბოსტანსა და ყანადან
აღებული სარჩოთი აფრთხობდა შიმ-
შილს. სახლი გამოკეტა. იქ მხოლოდ
ღამით შედიოდა კვარით ხელში. და-
მარტოვებულ კედლებთან ბასისას იწ-
ყებოდა ცხოვრების განახლებული დად-
გმა. კედელზე მკრთალი საღებავით მი-
ხატული თალიკოს ლანდი შეირხეოდა,
შეაბირა ბუნრიდან ბიჭების ტირილი
გაღმოსკვდებოდა და ცხოვრებიდან ნა-
სესხები ერთი დღე დაბარბაცდებოდა
მყუდრო ოთახში.

ახლა თალიკოს ჩუმი დრტყინვით და
სიმძიმით უყვარდა მეუღლე. ხოსი-
ტას ხელთ ჰქონდა სიყვარულის კვერთხი
და წარბშეყრილი უცქერდა ცხოვრების
ყოველდღიურ რიტუალს. მისი მძლავრი
ნაბიჯი არყევდა ოთახის კედლებს. დიდ-
სულოვნად შეიწყნარა ცოლის სიყვა-
რული, როცა სახლის კარს გამოხურავ-
და და ეზოს ბინდში გაეროვდა, მთვარის
ვერცხლით მოკირწყლულ არეარეში
მოჩანდა ხოსიტას ჩამოყრილი მხრები
და პატარა, გაღუული სხეული.

ნალიაში დასახლდა, დიდ გომში იწვა
და ტანზე ნაბიჯი ეხურა. ღია კართან
დაწყობილი ჩექმები ერთგული ძაღ-
ლივით დარაჯობდა პატრონს.

ტანსაცმელი ფითრით მიეზარდა
ხოსიტას სხეულს, წენგოსფერ სახეზე

ეკლებივით ესხა ვერცხლისფერი წვერი.
ადრე სოფელში ცხრა მეკომურდი
ცხოვრობდა. კარგა ხანია ყველანი ბა-
რად ჩაყრფილიყვნენ და ტყიანი ფერ-
დის თავზე მხოლოდ ხოსიტას სახლი
მოჩანდა.

ერთხელ ბილიკს ჩამოყვა, ხავსმოყი-
ლებულ ქვასავით იგორა, იგორა და სა-
მანქანო გზაზე გამოვიდა. დღნემილეუ-
ლი ნაბიჯით მიუახლოვდა რაიონულ
ცენტრს და ორსართულიანი, მინებით
გაწყობილი შენობის წინ გაჩერდა. უნი-
ვერსიტეტთან შეგუფულმა გრძელთმიან-
მა, ნახატებიან მისსურებში გამოწყო-
ბილმა ბიჭებმა საუბარი შეწყვიტეს და
ხოსიტას მიაჩერდნენ.

— ნახე, ბიჭო, რა დაუეწიყარი რა-
მეა!

— მგონი, მერვე საოცრებაა!

— თითი მიადე, ნამდვილია? — სი-
ცილი საფანტევით გაიბნა პაერში. ხო-
სიტამ ყური არ ათხოვა ბიჭების წამო-
ძახილებს, უნივერსიტეტში შევიდა და
ქვის კიბეს აჰყვა. არაფერი უკვირდა.
ღარბაზში რომ შეაბიჯა, ფანჯრებიდან
მოღენილმა სინათლემ თვალები დაახ-
რევინა გამყიდველი გოგონები წამოი-
წაღნენ და თითქოს წვიმამ დაუშვაო,
სწრაფად მიეფარნენ მწყობრად ჩარიგე-
ბულ ტანსაცმელს. ხოსიტა სურვილმა
შეიპყრო, რაღაც ეთქვა გონისშემშლე-
ლი, ამ საზოგადოების საკადრისი. ირგ-
ვლივ შემოატარა ნადვერდლიანი მხერა
და მისკენ მოჩერებული თვალების
ზღუდეს წააწყდა.

— ამთაჲ თუ ადამის შვილები ჰქვი-
ათ და...

გაიფიქრა და ძუნძულით დაადგა გზას.
მიდიოდა გამწყრალი. მოქურუშებული
სახით.

ორიოდ ნაბიჯზე ცოცხლად, ხელშე-
სახებად დაინახა სასწაული. ბიჭს გო-
გოსთვის წელზე მჭიდროდ შემოეხვია
ხელი, გოგოს კი მხრებზე შემოევლო
ბიჭისთვის მკლავი და ტატით მიდი-
ოდნენ.

წყრომამ გაიკვiesa ხოსიტას თვალებ-
ში და გონებაამღვრეულმა გადაჭრა

გზატყეცილი. მთის კალთას მოუღმარჯვა მუხლი.

იარა, იარა და უცებ ასკილის ბუჩქიდან დაინახა ყელადერილი, მტრედით გასაფრენად გამზადებული თავლისფერი ეკლესია. მეციხოვნედ გარს ერტყა ზეცის კამარა, ჩუმი კდებით მიძინებული. ხოსიტა არ იყო მორწმუნე, არასდროს აღუვლენია ლოცვა. მაგრამ

ახლა ეკლესიის დანახვამ ისე გაახარა, რომ ხნოვანებისაგან გამოხუნებული თვალები ცრემლით დაენამა და კუს ჯავშანივით გარქოვანებულ ლაწვებზე მოწყალედ დაეკიდა.

ლამე ესიზმრა: მისი კუბო ნელა მიიწვია და ჰაერში, ქირისუფლად კი ნიკილოზ მეორის ნასახსოვარი ჩექმები მიჰყვებოდა.

ღ ა ლ ბ ი

ასანძი მოდგა კარს მძიმედ, მოვიდა ახალგაზრდობისდროინდელი დაბეჭილი მოსახამით, მოიტანა მწუხრისფერი სევდა და მლოცველივით ხელაყრობილი ითხოვდა სითბოს, სასუფეველს ფიქრთა მოსაქარგად. იღვა კართან დიდხანს და უძალიანდებოდა მხრებზე დაფენილი მოსახამის ქროლვას. ასაკის მოძალების ჟამს ეყოლათ მარიამსა და სიმონს ვაჟიშვილი. წუხილით დაჩრჩილული მღუმარება ხოჭოსავით გაძვრა ოთახის კუნჭულში.

სიმონი წიგნს ველარ კითხულობდა, ასოები ეცეკვდნენ. მოძრაობდა გარშემო ნივთები, ჭურჭელი და სიხარული კლიასავით ხტოდა მარიამის თავლისფერ თვალებში. ბიჭს სეხნია დაარქვეს. წლების მანძილზე ნალოლიავებ საგნებს ბზარი უჩნდებოდათ ხმაურისაგან. სხეულში აბორგებული ჯანყი სიცოცხლისა ხელკეტით ერეებოდა ოთახიდან წესრიგსა და საყდრულ მყუდროებას.

მარიამმა ინჟინერ-კონსტრუქტორობას თავი დაანება. ბავშვს სჭირდებოდა ბოსტნეულის წვენები, პაერზე სეირნობა, კვება ყოველ ორ საათში ერთხელ, ღამეების თენება, თეთრეულის გაჟღერებული რეცხვა, ხელით რწყევა და რინი.

მარიამი არც თუ ისე ახალგაზრდა იყო, მიმზიდველი თავისუფლების დაკარგვა რომ გასჭირვებოდა. სეხნია იყო თავი და თავი მისი ქალური არსებობის გამართლებისა, მაგრამ ტკივილები ისე გადაუვლიდნენ მარტოობით დაღარულ

სულზე, თითქოს ბეწვის ხილზე გადიანო. სიმონი გამუდმებით საწერ მაგიდასთან იჯდა, ცოლისკენ ზურგშექცევით. თამბაქოს კვამლი ღრუბელივით ეფარებოდა, არ ეყუდებოდა არც ბავშვის ტირილი, არც მარიამის ცრემლიანი ხმა.

— რა ატირებს ასე მწარედ, რაღა ექნა!

ღარბოდა სიმონი გამომცემლობაში, მოჰქონდა შინ კორექტირებული გვერდები თავისი შრომისა. ზნეობრივი სიმალეებით დამაშვრალს, მორიდების გრძნობით დასჯილს, ეძნელებოდა ორბზროვანი საუბარი, კატეგორიული ინტონაციით ხმის შემაღლება. აზრთა ფულურაში მოკალათებულიყო და იქიდან უცქერდა ცხოვრების უამინდობას. ხანდახან ბედნიერებას შეუჩვენებელი კილოთი იტყოდა.

— არსენა გვეზრდება, არსენა!

ბიჭი იზრდებოდა საბავშვო ეტლიდან ჭოჭინამდე, უღარუნებიდან სათამაშო მანქანებამდე და უცნაურ შეკითხვამდე.

არამც და არამც არ ჩამოგავდა არსენას. მაღალი იყო, ლამაზი აგებულების და გამხდარი. სწორი, ზომიერად გრძელი თმა ჰქონდა. ფერმკრთალ სახეზე მამასავით დასთამაშებდა ნდობის, სიკეთის მომწესხველი სხივი. ეცვა ისე, როგორც ახლა იყო საჭირო. ყელიანი, სქელლანჩიანი ფეხსაცმელები, ჯინსის

მანანა ავალიშვილი
მომხრობებო

შარვალი, შინაქსოვი შერეული ძაფის სვიტრი და მოკლებფეხიანი ქორთუკი.

მარიამი სეხნიას ყოველ ნაბიჯს სდა-ჩაჯობდა და, ქართული ტაძრისთვის გულატივებული მცველის მსგავსად, ყველას ვერ ანდობდა გასაღებს მის გასაცნობად.

ძველმოდური აღზრდის წყალობით ოჯახში რელიგიად იქცა წესიერება და გონიერებით ბალავარგამაგრებული თავმდაბლობა. ამხანაგებს საამბოდ გაეხადათ სეხნიას აზიერებული ქცევა, პატივისცემა გოგონებისადმი. მისი თვალებიდან მონაბერი უეცარი გაოცება გულიანად აცინებდა შეღერილ ბიჭებს.

ბიჭის თვალსაწივრის ირგვლივ მესკია ჩიტის მსგავსად დახტოდა ნინიკოს ბრჭყვიალა ღიმილი. სეხნიას უზომოდ მოსწონდა მისი ჭირვეული ხმა, მაღალი, გლუვი შებლიდან აკრფილი და კეფაზე დაბულბულებული თმა. ქუჩის კუთხიდან მოპყვებოდა გოგონას, სიცოცხისაგან ხელები გალურჯებოდა. მაგრამ ციბეში მაინც არ იწყობდა. საუბრობდა კაცური თავდაპერით. ხანდახან ნინიკოს გახედავდა და წააწყდებოდა გოგონას სიხარულისაგან აბიზინებულ ჭრელ თვალებს. ერთხელ, დედ-მამას დამოუკიდებლობის ღირსებით აღესილმა უთხრა მშრალად და საქმიანად:

— ცოლი მომყავს, მიყვარს და იმიტომ.

— შენ იცი, შვილო, თუ გიყვარს, თუ შენთვის ახლობელი აღამიანია... — მღელვარებამ ენა დაუბორძიკა მარიამს.

ერთხელ ასევე უცაბედად სარძლოს დედ-მამა ესტუმრათ. აათავეს კიბის ათიოდე საფეხური, გავიდნენ ქართული ზოკულებით შემკულ ხის აივანზე. მიადგნენ ორფრთა, მაღალ კარს და დააქაყუნეს, მარიამი წინა ოთახში შეუძღვა სტუმრებს.

— ჩვენ ნინიკოს მშობლები ვართ, გვინდა ასე, შინაურულად გავიცნოთ ერთმანეთი.

მარიამმა ლმობიერად გაიღიმა. მას ნინიკო ჯერ არ ენახა.

— ჩვენი შვილების ბედნიერებისთვის ყველაფერი უნდა ვიღოთ! — განაგრძობდა ქალი.

— რა თქმა უნდა, ქალბატონო, — წყლის ნელ დინებას აყოლილი ხმაურით ისმოდა მარიამის ხმა. კაცმა რაღაც იხუმრა. გაიცინეს ზომიერი თავშეკავებით. მერე მარიამმა მოიბოღიშა და სამზარეულოში გავიდა.

ოთახში იდგა ძველებური, შანდღე-ბიანი პიანინო, სამიოდე ჩუქურთმამოწნული სავარძლისათვის გახამებული ნაცრისფერი შალითა გადაეკრათ. ოთახის ერთ კუთხეს ამშვენებდა ლამაზი ქართული ხალიჩა. იქვე იდგა განიერი, დაბალი ტახტი. მრგვალ მაგიდაზე ეფარა ხელით ნაქარგი სქელი ტილოს სუფრა. გარშემო შავად შეღებილი, ოვალურ ზურგისანი სკამები იდგა. ასეთ სკამებს ახლა თეატრში ძველი ყოფის სიექტავლების ჩვენებისას თუ ნახავდით. კაცმა ავ-კარგიანობის აღმრიცხველი მზერა მოაცილა ოთახს და ფანჯარაში გაიხედა. ფანჯრიდან მოჩანდა ქუჩის გასწვრივ ჩაბრჭყვიალი ტოტეგასხეილი ხეები. გვერდებგაბერილი რკინის ორი აივანი ამშვენებდა სამსართულიან შენობას. პირველი სართულის მაღალ ფანჯარაში, ძალზე განიერ რაფას მოხუცი ქალი დაჰყრდნობოდა და ქუჩაში იცქირებოდა. შავ კაბას თეთრარშვებიანი გულისპირი ამშვენებდა. ზედ ღიდი გულსაბნევი დაემარგებინა. ქალაჩა, დატალღული თმა ოსტატურად დაეფარცხნა, გვერდით ღიდი მთელმარეკ კატა ეჯდა. ქუჩა მღუმარების ფსკერზე გაწოლილიყო ღუნედ და უძრავად. ხანდახან მანქანა ჩაიქროლებდა და სიჩუმის ნაოჭებშეყრილ ფარდას ააშრივლებდა. უცებ თითქოს მღუმარების ფსკერი ვილაცამ მოჩხრიკაო, ქუჩა ატორტმანდა, ფანჯარაში გამოჩნდა პატარა ბიჭის გაბურძენული თავი და აციმციმებული თვალები. რკინის ბოთლს თითი დააჭირა და კატას რაღაც შესახტრა. მოხუცმა ქალმა შეჰყვილა, ოთახისაკენ შებრუნდა და ზურგზე მოედო ფართოფოთლებიანი, თეთრი ფარდა.

ამის შემყურე სარძლოს მამას მალულად გაეღიმა.

მარიამმა ლამაზად გააწყო სუფრა და სიმონმაც შემოალო კარი. ცოლი წინკარში შეეგება და მეტყველი ღუმელით შეხედა.

— რა მოხდა? — ყურთან წასჩურჩულა კაცმა.

ქალმა თვალით წინა ოთახისაკენ ანიშნა და ხმადაბლა თქვა:

— სარძლოს მშობლები გვეწვივნენ.

— აა... — გააგრძელა სიმონმა. ბიჭაკი გაისწორა, თმა გადაივარცხნა და ოთახში შევიდა.

ახლა ისინი ერთმანეთის პირისპირ ისხდნენ, ლამაზი სერვიზით გაწყობილ მაგიდასთან. სარძლოს დედას ლურჯარშაშემოვლებულ თვალებში ცნობისმოყვარობა ეხატებოდა. შაბიამნისფერი როლიგსტონი მჭიდროდ შემოკვროდა ხორციან სხეულზე. შინდისფრად დაფერილი თითებით ისწორებდა თმას და ვითომდა ბუნებრივი მოხდენილობით იღიმებოდა. მამა ჩაფსკენილი ტანის კაცი იყო. ჭროლა თვალების გამოხედვას თანამდებობის ჯაღოსნური კვერთხი აწესრიგებდა.

— თქვენ, კოოპერატიულ მშენებლობაში ხომ არა ხართ? — იკითხა კაცმა.

— იცით, მე ამ სახლში დავიბადე, ჩემი სუხნიაც აქ დაიბადა და ვერაფრით შეგვლევი ამ სახლის თითოეულ ბზარს, ნაწიბურს, რიკულსა თუ ჩუქურთმას. რა თქმა უნდა, თუ მშენებლობის ტემპი არ გადაელობა ჩემ გრძნობებს. — სიმონი გულაჩუყებული ლაპარაკობდა.

— თქვენ არა, მაგრამ თქვენი ვაჟი-შვილიც ვერ შეელევა? — ჩაერია საუბარში ქალი.

— ჩემი ვაჟიშვილი ალბათ შეელევა! — ყრუდ თქვა სიმონმა.

მარიამს ფერფლისფერი თმა უკან გადაევარცხნა, კანდამჟკნარი თითები ერთმანეთში ჩაეწნა და იჯდა წყნარად. გარს ეხვია უბრალოების რბილი და ხელუხლებელი ნათელი.

ნინიკო მალე მათი ოჯახის წევრი გახდა. დადიოდა ოთახებში და გამაბრუებელი კისკისით ახმიანებდა გარემოს. როცა მარიამმა მის აყვავებულ თვალებს შეხედა, თავისთავს ალუთქვა, რომ გაუხანგრძლივებდა ამ გოგონას ახალგაზრდულ სილამაზესა და სიხარულს. მცირე ხნით მაინც არ დააშორებდა გოგონას ფერად სამყაროს, მძიმე ხუროვინივით არ აპყიდებდა მხრებზე ოჯახისა და ქმრის, გარეშესა თუ შინაურის მოვლის ჯაფას.

ნინიკო თავს ისე გრძნობდა, თითქოს ოლითგან აქ ცხოვრობდა. დროდადრო ყასიდად, ქალური მომხიბვლელობით ტუქსავდა ქმარს. ეალერსებოდა მას სიმონისა და მარიამის თანდასწრებით. სენიას ეხამუშებოდა ცოლის თამამი ქცევა. მეუღლეს გადაწყიდევლებისაგან მოჰქონდა ქვედა კაბა თუ ფეხსაცმელი, საყაბე ქსოვილი თუ ხელჩანთა. სულმოუთქმელად ასახელებდა ფასებს. თვალის ერთი შევლებით დაადგენდა საქონლის ღირებულებასა და ფირმის სახელწოდებას.

— ღმერთო, რა წესიერი, ქრესტომათიული ქმარი მყავს! — ლამაზად შლიდა ხელებს ნინო ქმრის ლმობიერ შემოტევაზე.

გამოხდა ხანი. წუთისოფლის დღენი ძველი ფოლიანტებივით აიკინძა, გული-სა და გონების საცავში დაიღო ბინა. სენიას თვალებს სევდის ფარტინა ჩრდილი დაეფინა. დადიოდა გრძელი მოშვებული ნაბიჯით. ძვალტყავა ხელებს გულზე დაიკრეფდა და ფანჯარასთან იდგა საათობით. ნინოს ყოველ სიტყვაზე თოფისწამალივით იფეთქებდა და ნერვიულად უთამაშებდა სახეზე კუნთები.

ერთხელ, მარიამმა დაიმართოვა ბიჭი და წყნარი, სიმშვიდის მფენი ღმილით უთხრა:

— წუხილს არ აპყვე, შვილო, პირველი სამი წელი ურთიერთდამოკიდებუ-

მანანა ავაღოშვილი

მოთხრობები

ლების გამოცდისა და წვლების დროა. მერე თანდათან შეეჩვევი, ყოველდღიურ აუცილებლობად იქცევა ცოლთან თანადგომა და შეუმჩნეველად გაივლის დრო. — სეხნიამ გულისყურით ჩახედა დედას თვალეში, მერე მხარზე დააყრდნო თავი და ძალიან ჩუმად თქვა:

— რა კარგი ქალი ხარ, დედა!

სოლეიმან-ხანის სისხლისფერი მოსახშირ ფარავს მთელ სცენას. ადის კიბეზე და ნაკადებად იშლება მოსასხამის კალთა. ნაჯახის დაკვრის ხმასავით გაისმის უკუნ სიჩუმეში:

— ზვალ დილით კათალიკოსის თავი, ვითა საიდგომო კვერცხი შეღებილი, მე მომართვან. — განაგრძე, რუქაია!

სეხნია და ნინო პარტერში სხედან. ბიჭის თვალებს ციებ-ციხელბასავით უვლის მღელვარება და ნიკაბი უკანკალებს. ნინოს ფართოდგახედილ თვალებს სიჩუმის ანგელოსი პატრონობს.

აღარაფერი ხარობს სცენაზე, გარდა ერთი ნორჩი ხისა. ანანია, ჩია ტანის ბერეკაცი, ენაკვიმატობს:

— თქვენ კი, ბრიყვებო, ბატონს დაუჯერეთ, აჰან ორჯერ შესცვალა რჯული და უკეთ იცის, რომელი სჯობიან!

მერე ერეკლე ადის მაღლა თეთრი მოსასხამით მხრებდამძიმებული. მერე ცარიელი გვირგვინით განათებული კიბის თავი ჩანს...

— თუ ხათრი გაქვს, ისე მივიდეთ სახლამდე, ხმა არ ამოიღო. — ხატე ხმით ეუბნება სეხნია ცოლს.

შინ დაბრუნებულნი ჩაის სუფრას უსხედან.

— მამა, „ლალი“ გვაქვს?

— გვაქვს, შეილო, მოამბის ერთი ნომერი და იმაშია დაბეჭდილი.

— მერე, მე რომ არ წამიკითხავს! წადაა ის მოამბე?

— წიგნებში იქნება.

— შენც ხარ რაღა, ვთქვათ, არ წავიკითხე, ზღაპრად მაინც მოგეყოლა ჩემთვის ბავშვობაში!

სიმონმა გაოცებით შეხედა შვილს.

— რა იდეური ხარ სეხნი, რა გეშველება! — ჩაიღიმოდა ცოლმა.

— შენ გაჩერდი! — წამოხტა ბიჭი, კისრის ძარღვები დაებერა. სიმონი მიხვდა, რომ ახლა რაღაც საშინელს, შეურაცხყოფელს იტყოდა შვილი. მაგრამ სეხნიამ ცოლის წამოზრდილ მუცელს შეავლო თვალი და უღონოდ დაეშვა სკამზე.

— შეილო, რა თავზეხელაღებულივით იქცევი!

— შენც გაჩერდი! — შეუყვია სეხნიამ.

— როგორ მელაპარაკები, ბიჭო! — წამოწითლდა სიმონი.

— ვიცო, რომ პატიოსანი იყავი ამხანაგებთან, კოლეგებთან ურთიერთობისას, კეთილსინდისიერი საქმეში, ვიცო, რომ მხარს უმაგრებდი მოქალაქეობრივ ვალს, ვიცო, რომ არასოდეს შეგიცოდავს. საკუთარი სინდისის წინაშე, მაგრამ მთავარი მაინც გამოგჩია. არ მაკლებდით კალორიულ, ვიტამინებით მდიდარ საქმელს. სადილობისას ღრმა თეფშის ქვეშ ფრიალა თეფში მდგა. ოჯახში ყოველთვის გქონდათ რაიმე სასარგებლო წვენი. მასწავლიდით მუსიკას, ენებს, მაგრამ მთავარი მაინც გამოგჩიათ. გა-სა-გე-ბი-ა! — დამარცვლა სეხნიამ და ოთახში გაიარა.

— მე მახსოვს, ჩემი პირველი წიგნი, მახსოვს, როგორ მიკითხავდი და მასწავლიდი:

Надо, надо умываться,
По утрам и вечерам
А нечистым,
Трубочистам,
Стыд и срам!
Стыд и срам!

მე, სეხნია ხუნდაძეს, დაბადებულს 1955 წელს, თბილისში, მოსამსახურის ოჯახში, ეროვნებით ქართველს...

დედ-მამა ისე გახევდნენ, თითქოს ვიცაცას დაეძახოს:

— ყურადღება, ვიღებ! —

სიღვარი ოსნება

...იწვპა სიცხისაგან გათანგული ვაჟი უბრალო, რკინის, ალაგალაგ საღებავ-გადაცლილ საწოლში და მხოლოდ იმაზე ფიქრობდა, რომ დიდი უნამუსო და მამაძალი კაცი იყო, პატარა ქალს რომ ასე უსინდისოდ ექცეოდა...

...იჯდა ხის, ოდესღაც თეთრად შეღებილ, ესლა უკვე ჭუჭყისფრად მოქცეულ, ჭიისაგან გამოხრულ ფეხებიან, მოტორიკავე ტაბურეტზე პატარა ქალი და ცისფერი, ფერმკრთალი ძარღვებით ახლანჯული, ცერებაშვერილი, ხელის-გულებით ერთმანეთზე მიწებებული ხელები მჭიდროდ მტყულებულ გაღეულ მუხლებს შუა ჩაეყო. წინ ჩამოშლილი თმის ქვეშინად ნაძვის წიწვის-ფერი თვალებით უხმოდ ათვალიერებდა ვაჟს და უკვირდა, რომ ქვეყანაზე იმდენი კარგი კაცი იყო და მაინც და მაინც ეს უნამუსო და მამაძალი ბიჭი შეუყვარდა.

... მერე ტიროდა პატარა ქალი და ვაჟს იმდენად ებრალებოდა, რომ ლამის ეზიზღებოდა კიდევ...

„ესლა თუ ხმა არ ამოვიღე, პატარა ქალს დიდი გულიც აქვს, წავა, მარტოდ დამტოვებსო“, — გულში შიში შეეპარა ბიჭს, — „მომეფერეო“, — სთხოვა.

პატარა ქალი გაუბედავად წამოდგა. ვაჟის მკერდს ლოყით მიეკრთა და აქოჩრილი, ხეშეშა ბაღანი ცრემლით შეუწება.

„შენს მეტი ვინა მყავსო“, — წაბლისფერ თმის ტევრში ხელი შეუცუ-რდა მერე იმ ნაძვის წიწვისფერ ცრემლიან თვალებშიც ჩახედა და ჩამავალი მზე დაინახა.

„არ დამტოვოო“, — შეევედრა.

პატარა ქალმა დიდხანს უყურა მის თვალებში ჩამწყვდეულ დიდთვალვება შიშს და რატომღაც ის დამნაშავე გაახსენდა, უდანაშაულო კაცი რომ შეუბრალებლად, ღორივით დაეკლა და მერე

თვითონ მართლმსაჯულების წინაშე სიკვდილის შიშით აცახცახებული, სიცოცხლე მაჩუქეთო, — იგედრებოდა.

ერთბაშად ზიზღი და სიბრაულო მოაწვა ქალს, მერე იმ ზიზღმა გაავსო და ჩამყაყა მთელი ოთახი, ყოველი კუთხე-კუთხუთი.

... მერე იჯდა პატარა ქალი და მხოლოდ იმაზე ფიქრობდა, რომ უნამუსო და მამაძალი კაცის გადაყვარება თურმე უფრო ძნელი ყოფილა, ვიდრე ნამუსიანისა, რადგან უნამუსო და მამაძალი აბა რისი უნამუსო და მამაძალია, ასე ადვილად დაგავიწყოს თავი...

... თვალებშილულულ ვაჟს ხელი მაგრად ჩაეჭიდა ქალის ვარდისფერშეპარული, თეთრი, პატარა ხელისათვის და ფიქრობდა, რომ აქამდე არ იცოდა, თუ ქალს ასეთი თბილი ხელები და ზღვის ჭრელი კენჭებივით ლამაზი თვალები ჰქონდა... იმაზეც ფიქრობდა, რომ ასე უსინდისოდ ატყუებდა ქალს და ქალიც ხვდებოდა ყველაფერს... მერე ისიც მოაგონდა, რომ პატარა ქალს დიდი გულიც ჰქონდა და შეეძლო წასულიყო, მარტოდ დაეტოვებინა, მაგრამ მაინც არ მიდიოდა, რადგან ბიჭთან დიდი გული ბელურას კვერცხივით ელეოდა...

„ამ ერთი ბეწო ხელიდან რამდენი სითბო მოდის, მთელ ქვეყნიერებას ეყოფაო, — უკვირდა ვაჟს, — ...მაგრამ ეს სითბო მხოლოდ ჩემია, თუნდაც დამწვას, დამხრუქოს, მაინც ვერავის ვუწილადებო...“

„შენს მეტი ვინა მყავსო...“ — მიიზიდა ქალი.

ქალმა ჩახედა ბიჭს თვალებში და ვეებათვალვება შიშის ნაცვლად ცისფერი ოცნება დაინახა... გაიღიმა პატარა ქალმა და ბიჭმა შენიშნა, რომ მის თვალებში მწვანე ხალჩაზე ცეცხლოვანი მზე ამობრდღვიალებულიყო...

პლიზბარ უბილკვი

განკეულის გუშაგი

აღმოსავლეთ საქართველოსა და თბილისის ოლქის გენერალ-გუბერნატორი მალაკელიძე ახალციხეში ჯარების პარადის მიღების შემდეგ თავის ადიუტანტთან ერთად თბილისში დაბრუნდა. ცხრაასოცდარეტი წლის თებერვლის შუა რიცხვებში, მას შემდეგ, რაც საქართველოს „დემოკრატიული რესპუბლიკა“ იურიდიულად იცნო ევროპის ქვეყნებში და შორეულმა არგენტინამაც კი, მენშევიკებს თავი ქუდში ეგონათ. ვახშირდა ჯარების პარადები და საზეიმო აღლუმები. თუმცა მენშევიკური მთავრობის მესვეურებმა კარგად იცოდნენ, რომ განკითხვის დღე მოახლოებული იყო, მაგრამ შინაგან სულიერ ტკივილებს მოჩვენებითი საპარადო ხმაურით ფარავდნენ.

და აი ერთ-ერთი ასეთი სააღლუმო მივლინებიდან თბილისის დაბრუნებული გენერალ-გუბერნატორი რკინიგზის სადგურიდან პირდაპირ სოლოლაკში — თავის რეზიდენციაში გაემგზავრა. იქ მას ბევრი არასასიამოვნო ამბავი დაახვედრეს — მეთერთმეტე არმიის ნაწილების მარში საქართველოს საზღვრებთან, მდინარე ხრამის მარჯვენა ნაპირზე, წითელი ხიდის მიდამოებში მენშევიკური ხელისუფლების საწინააღმდეგო აჯანყება ბორჩალოს მაზრაში, მუშათა მღელვარებანი თბილისის საწარმოებში... რომელ ერთზე უნდა გაეცა პასუხი ახალგაზრდა ოფიცერს!

გვიან ღამით, როცა გენერალ-გუბერ-

ნატორი საიდუმლო ქაღალდებს ეცნობოდა, ტელეფონმა დარეკა. ხაზზე იყო სადგური ფოილო. რკინიგზის კომენდანტი წულუკიძე იტყობინებოდა:

— ეს-ეს არის ჩვენთან გამოჩნდა ჩრდილო კავკასიიდან დაძრული წითელი არმიის ნაწილები, რომლებიც თბილისის მიმართულებით მოეშურებიან. მოითხოვენ ფოილოს ხიდზე გასვლის ნებართვას. მე საამისო რწმუნება „დემოკრატიული რესპუბლიკის“ მთავრობისაგან არა მაქვს, გთხოვთ მიპასუხოთ, როგორ მოვიქცე?

— ღრობით შეაჩერეთ ყოველგვარი მოძრაობა, დაელოდეთ ჩვენს საგანგებო განკარგულებას! მე ახლავე მოველაპარაკები მთავრობის თავმჯდომარეს და ჩვენს ერთობლივ გადაწყვეტილებას სასწრაფოდ შეგატყობინებთ. მანამდე ხიდზე არ გაატაროთ წითელი არმიის არც ერთი ჯარისკაცი!

აღელვებისაგან სახელეწილმა გენერალმა, როგორც კი ფოილოსთან საუბარს მორჩა, ბინაში ტელეფონით დაურეკა საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარეს, მალაკელიძემ მას საქმის ვითარება მოახსენა და დასძინა:

— პირადად მე წინააღმდეგი ვარ ფოილოს ხიდზე წითელი არმიის ნაწილების გამორტარებისა და თუ ამ ღონისძიებამ არ გასჭრა, ხიდს ავაფეთქებ!

— შენ ახალგაზრდა კაცი ხარ და ჩქარობ. გაეწყდება, რომ ჩვენ საუკეთესო-

სო დამოკიდებულება გვაქვს საბჭოთა რუსეთთან და აქვე, თბილისში გვყავს მისი ელჩი. ასე, რომ საჩქარო და საგანგაშო აქ არაფერია.

— მიბრძანეთ, როგორ მოვიქცე. ამ საკითხის უყურადღებოდ დატოვება შეუძლებელია! ფიილოს კომენდანტი პასუხს ელოდება!

— მაშინ მე მთავრობის წევრებს შევკრებ. მოვიწვევ საბჭოთა რუსეთის ელჩს შეინმანს და, თუ საჭირო გახდა, პირდაპირ მავთულით დაველაპარაკები მოსკოვს.

... დღითი ადრე მთავრობის სასახლეში ერთი პირველთაგანი მივიდა ნოე ჟორდანიძე.

კომენდანტმა მისალმებისა და პირველი შეხვედრისთანავე შეატყო, რომ „ქართველი ერის მამა“ უგულებოდ იყო. მის პატრიარქალურ თეთრ წვერსა და მხიარულ, მოცინარ სახეს პეწი გახუნებოდა. ეს გოლიათური ტანადობის კაცი გარეგნულადაც დაბეჩაფებული ჩანდა.

ჟორდანიძის კვლავი მიჰყვა პორტფელით ხელდამძიმებული თავისი მდივანი გოგილო ცინცაძე — საოცრად მოძრავი, შუახნის გამზდარი კაცი. გოგილო კაბინეტში შესვლისთანავე სეიფთან მიიჭრა და გვიან მიღებული რამდენიმე საიდუმლო ქაღალდი ჟორდანიძის გადასცა. სწორედ ამ დროს გენერალმა მალაკელიძემ შეაღო კარი. ტელეფონით დაწყებული საუბარი ამჯერადაც გაგრძელდა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ სილიბიტრო ჯიბლაძე შემოუერთდა ახალმოსულებს — საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის თავმჯდომარე — შავწვერულვაშა, მაღალ-მაღალი კაცი. მთავრობის კაბინეტში სწრაფი ნაბიჯით შემოვიდა შინაგან საქმეთა მინისტრი ნოე პამიშვილი, რომელსაც თან ახლდა მისი მოადგილე კონსტანტინე საბახტარაშვილი. ბოლოს მოვიდა ლამაზად გაპარსული და შავ კოსტუმში კონტად გამოწყობილი საშუალო ტანის ჭარბი კაცი —

ვეგენი გეგეჰკორი, საგარეო საქმეთა მინისტრი. მალე შეინმანიც გამოჩნდა — ფარჯიანი და წოწლოკინა ქუდიანი ჭალარა, ტანბრგვე ვაჟაკი.

შეკრებილი კარგა ხანს უტყდნენ მთავრობის დანარჩენ წევრებს — გრიგოლ ლორთქიფანიძეს — მთავრობის თავმჯდომარის მოადგილეს, კარლო ჩხეიძეს — დამფუძნებელი კრების თავმჯდომარეს, ვალიკო ჯუღელს — სახალხო გვარდიის შტაბის უფროსს, მენშევიკური დიპლომატიის მესვეურებს, მაგრამ ზოგი მათგანი, საგანგებო დავალებაზე ყოფნისა და ზოგიც ავადმყოფობის გამო, მთავრობის სხდომას ვერ დაესწრნენ. ისედაც ენაბლუ ჟორდანიძის, მოულოდნელი სიტუაციებით შეცბუნებულს, ამჯერად უჭირდა რაიმე სანუგეშო სიტყვა ეთქვა მეგობრებისათვის. ამიტომ მან ყოველგვარი შესავლის გარეშე სხდომის მონაწილეებს აუწყა:

— ჩვენთან საუბარი სურს, — ენის ბორძიკით დაიწყო ჟორდანიძე, — თბილისისა და აღმოსავლეთ საქართველოს გენერალ-გუბერნატორს შალვა მალაკელიძეს. გთხოვთ მოუსმინოთ მას და უკანასკნელად საქართველოში შექმნილ ვითარებაზე თქვენი აზრი გამოთქვათ!

მთავრობის წევრებმა გენერალ-გუბერნატორისკენ მიიხედეს. მაღალ-მაღალი, მკვრივად ჩასხმული ოფიცერი მარდად წამოდგა. მან ნაცრისფერი ფარჯის ჯიბიდან ოთხად დაკეცილი ქაღალდი ამოიღო და საგანგებო პატაკი წარუდგინა მთავრობას. ბოლოს დასძინა:

— ჩემი წინადადება იქნება, — და მე უკეთეს გამოსავალს ვერ ვხედავ, — წითლების ძალადობას ძალადობითვე ვუპასუხოთ.

— გოგილო! — მიმართა ჟორდანიძე თავის მდივანს, — სასწრაფოდ დამაკავშირე მოსკოვს!

ცინცაძე გავიდა მეორე ოთახში, სადაც საქალაქმშორისო ტელეფონები აპარატურა იდგა. სულ რამდენიმე წუთ-

ელიზბარ შილიაშა
ბანძიშვილი გუშაგი

ში იგი უკანვე შემობრუნდა. კარში შე-
მოსვლისთანავე სხდომის მონაწილეებს
ამცნო:

— მოსკოვთან პირდაპირი მავთულით
შეერთება ვერ მოხერხდა. როგორც სა-
ქალაქთაშორისო ტელეფონების სადგუ-
რის მორიგე იტყობინება, ხაზი დაზი-
ანებულია და როსტოვს იქით კავშირი
აღარ არის.

ქორდანია შეცბა. მთავრობის წევრებ-
მა ერთმანეთს მრავალმნიშვნელოვნად
გადახედეს.

— ახლა მაინც არა გჯერათ ჩემი ნა-
თქვამი? — ნიშნის მოგებით თქვა გენე-
რალმა მალაკელიძემ და ქორდანის
შეხედა, თავჩაქინდრული რომ იჯდა სა-
ვარძელზე, სისხლგამშრალი, წელში მო-
ხრილი, — მე ახლავე გავცემ განკარგუ-
ლებას აფეთქონ ფოილის ხიდი, რათა
წითლებმა ხრამს გამოდმა, საქართველო-
ს ტერიტორიაზე ფეხი ვერ შემოდგან.

— ყმაწვილო, ცოტა თავი შეიკავეთ,
აქ ჩვენც ვართ, — მიმართა აღშფოთე-
ბულმა სილიბისტრო ჭიბლაძემ მალა-
კელიძეს.

— ჩვენ და თქვენ ვინ გავცყო? თუ მე
გარეშედ მთვლით, ამიერიდან არ მსუ-
რს რაიმე მონაწილეობა მივიღო თქვენს
საქმიანობაში!

— პროვოკაციული გამოხდომაა. ეს
ახლაგზრდა კაცი თავს ნებას აძლევს
მეტისმეტად თამამად ილაპარაკოს, —
ყველას გასაგონად თქვა შეინმანმა, უკვე
წასასვლელად გამზადებულმა და აღმა-
ცერად გადახედა მალაკელიძეს.

როგორც კი შეინმანი წავიდა, მალა-
კელიძე უკან მიჰყვა. სადარბაზოს კიბეს-
თან გენერალმა შეინმანს კისერში ჩაავ-
ლო ხელი. ამ მოულოდნელობით გაო-
ცებულმა ელჩმა უკან მოიხედა და თვა-
ლი შეავლო თუ არა განრისხებულ მალ-
აკელიძეს, იყვირა:

— Я персона грата! — როგორ მი-
ბედავთ საბჭოთა რუსეთის სრულუფ-
ლებიან ელჩს, ხელის ხლებას?

— რაკი მე თქვენ პროვოკატორი მი-
წოდეთ, პასუხს საკატორლო ციხეში მი-

იღებთ! — დაემუქრა შეინმანს გენერა-
ლი და იქვე მდგომ ოფიცრებს ტყეცი-
შვილსა და ორჯონიკიძეს უბრძანა, —
ახლავე დაატუსაღეთ და ქუთაისის სა-
კატორლო ციხეში ჩასვით.

ოფიცრებმა ფიცხლად შეასრულეს
გენერლის განკარგულება — გაქაჩული
შეინმანი ავტომანქანაში ჩაადგეს და
რკინიგზის სადგურში წაიყვანეს.

მალაკელიძე იმ გადაწყვეტილებით
დაბრუნდა თავის რეზიდენციაში, რომ
ფოილის ხიდი სწრაფად აეფეთქებინა
და მეთერთმეტე არმიის წინსვლა როგო-
რმე ღრობით მაინც შეეფერხებინა.

საგანგებო სხდომის დამთავრების შე-
მდეგ თავის კაბინეტში მარტო დარჩენი-
ლი ქორდანია ღრმა ფიქრებს მიეცა.
მას ახლაც ყურში უწოიდა წელან გოგა-
ლო ცინცაძის ნათქვამი სიტყვები: „მო-
სკოვთან პირდაპირი მავთულით შეერ-
თება ვერ მოხერხდა... როსტოვს იქით
კავშირი აღარ არის...“. ან რას მოასწავე-
ბდა შეინმანის ორჭოფული და თავშეკ-
ვებული ლაპარაკი, თანაც სხდომიდან
ნაადრევად წასვლა? რას ნიშნავს წითე-
ლი არმიის ნაწილების მოზღვაება სა-
ქართველოს აღმოსავლეთ საზღვართან,
ჯანყი ქვემო ქართლში? ნუთუ დაღა-
დამოუკიდებელი საქართველოს აღსას-
რული? ნუთუ ანტანტის ნაქები ჯარების
ძლიერებას რუსულმა ხიმტმა სძლია? —
ამ ფიქრებიდან წუთით ტელეფონის ზა-
რმა გამოთიშა. ხაზზე იყო გენერალი
კვინიტაძე.

— ბორჩალოში მდგომარეობა თანდა-
თანობით უარესდება. წითელი არმიისა
და აჯანყებული ხალხის მოძალების გა-
მო ჩვენი ჯარები დიდი დანაკარგებით
ჩვენ უკან ველოთ შევსებას და თქვენს
დამატებით განკარგულებას! — მკახე,
უსიამო ხმით ჩასძახოდა ყურში ფრონ-
ტზე მოულოდნელი დარტყმებით დემო-
რალიზებული გენერალი.

ამაზრზენი ცნობით შეცბუნებულმა

ქორდანიამ მცირე პაუზის შემდეგ გენერალს უბრძანა:

— აამოქმედეთ ყველა რეზერვი და ეცადეთ ხვალამდე შეინარჩუნოთ პოზიციები. ელოდეთ ახალ შევსებას!

ქორდანია სახელდახელოდ მოეთათბირა ჯუღელს, რამიშვილს, ჩხენკელს, ჩხიკვიშვილს. გადაწყდა სასწრაფოდ მობილიზაცია ეყოთ სტუდენტების, მილიციის და დარაჯებისათვის და ფრონტზე გაეგზავნათ, — ხოლო ღამით მოეწყვათ დამფუძნებელი კრების საგანგებო სესიონი.

მთელი დღე რეკავდნენ ტელეფონები. ერთმანეთზე უარესი ცნობები მოდიოდა საქართველოს სოფლებიდან და ქალაქებიდან — წარუმატებლობა ფრონტებზე, დეზერტირობა ქართული ჯარის ნაწილებში, აჯანყებები აღმოსავლეთსა და დასავლეთში — რომელ ერთზე უნდა ეფიქრა ვულკანზე მჯდომ მთავრობის მეთაურს. ასეთ ვითარებასა და გაუწყობილებაში წერდა იგი დამფუძნებელი კრებისათვის წარსადგენ მოხსენებას.

დამფუძნებელი კრება მართლაც ღამით შეიკრიბა. დეპუტატებმა ვერ იცნეს თავიანთი თავმჯდომარე. დაბერებული, გამხდარი და ნირშეცვლილი ეჩვენა ყოველ მათგანს ქორდანია. არც ჯუღელი გამოიყურებოდა უკეთესად. მის ერთ დროს გალაქაქებულ სახეს სევდის ღრუბელი გადაჰფარებოდა, თვალებში მწუხრი ჩადგომოდა. მენშევიკური მთავრობის დანარჩენი წევრებიც ყურებჩამოყრილი და დაღვრემილები ისხდნენ.

— ომი თუ ზავი? — აი რა კითხვაზე უნდა გაეცა პასუხი დამფუძნებელ კრებას.

ქორდანის მოხსენებაში არავითარი ოპტიმიზმი არ იგრძნობოდა. ან რა ოპტიმიზმზე შეიძლებოდა ლაპარაკი, როცა რესპუბლიკას ომის განსაგრძობად არ აღმოაჩნდა არავითარი რეზერვი; თბილისში არ ყოფილა ხუთასი კაციც კი მენშევიკური არმიის დასახმარებლად. თუმცა რამიშვილი სულ ბოლო დრომ-

დე ირწმუნებოდა, ოცდაათიათასი წევრი ჰყავს განკარგულებაშიაო.

მენშევიკური საქართველო მომწყვდოული აღმოჩნდა რუსეთის, აზერბაიჯანისა და სომხეთის საბჭოთა რესპუბლიკების ალყაში, ანტანტის ჯარები შარშანდელი თოვლივით დამდნარა; ირანს ინგლისისათვის ზურგი შეუქცევია და რუსეთის ორიენტაცია აუღია; ქვემოთ თურქეთსაც დიპლომატიური ურთიერთობა დაუმყარებია რუსეთთან; წითლებს მოსკოვთან გაუნადგურებიათ დენიკინისა და ვრანგელის ძირითადი ძალები. წელგამართული რევოლუციური რუსეთის გავლენის ქვეშ მოქცეულა მთელი ჩრდილოეთ კავკასია, წითელი ფერი გაბატონებულია მეფის რუსეთის ნანგრევებზე.

ქართველი მენშევიკები მაინც იხტიბარს არ იტყვენ, რეალურ შესაძლებლობას არ ითვალისწინებენ და ქორდანის მეთაურობით კვლავ ომის წუმბეში მაიაქანებენ დაუძლურებულ რესპუბლიკას; დეპუტატების უმრავლესობა კვლავ ომის განგრძობის პოლიტიკას უჭერს მხარს — ქორდანის საამებლად აქებს მის პოლიტიკას; დარბაზში აურზაური ძლიერდება. არავინ უსმენს გენერალ ჩხიკვიშვილის გაფრთხილებას — მოკლედ ილაპარაკონ და ამაღამვე დასტოვონ თბილისი. საღვურში მთავრობის წევრებს ელოდება საევაკუაციო მატარებელი. გენერლის განცხადებით, მოსალოდნელია მთავრობის სასახლეს თავს დაესხას პარტიზანთა და აჯანყებულთა ბრბო; ის მოითხოვს ჩქარა დამთავრდეს სხდომა და შეუდგნენ ევაკუაციის თადარიგს. ამ გაფრთხილების მიუხედავად კამათი მაინც გრძელდება. სიტყვას იღებს სოციალისტ-ფედერალისტი თედო ლლონტი. ის სრულიად დამშვიდებული აცხადებს:

— ომის წარმოება ამჟამად საქართველოს არ შეუძლია, ეს აღემატება ხა-

მლიჩაძე უშიშაძე
განმამდგომი გაუმაგი

ლხის ძალას. საქმირა ახალი გზების ძიება, საქმიანი დიპლომატიური ურთიერთობის დამყარება მეზობელ რესპუბლიკებთან და სახელმწიფოებთან.

დლონტისაგან სრულიად დამოუკიდებლად იგივე აზრი განავითარა ეროვნულ-დემოკრატიკა გერონტი ქიქოძემ; როცა დლონტი, ქიქოძე და ზოგიერთი სხვა პროგრესული პიროვნება ამ მოსაზრებას გამოსთქვამდნენ, ითვალისწინებდნენ არმიისა და ხალხის განწყობილებას, რესპუბლიკის ეკონომიურ მდგომარეობას. ისინი ხედავდნენ, რომ მენშევიკების სამხედრო უწყებამ და დიპლომატიამ სრული კრაზი განიცადა.

მენშევიკების უილაჯობას უპირისპირდებოდა ბოლშევიკების კარგად შეიარაღებული რაზმები, მუშათა კლასის ერთიანობა, მეთერთმეტე არმიის ტრიუმფალური მარში, ხალხის რევოლუციური აღტყინება და ოპტიმიზმი.

დებუტატთა ხანგრძლივი კამათისა და აზრთა გაცვლა-გამოცვლის შემდეგ ჟორდანიას ერთხელ კიდევ დარწმუნდა იმაში, რომ მენშევიკებმა ბრძოლა წააგეს და ერთადერთი გამოსავალი ხელისუფლების დათმობა იყო. ჟორდანიამ მოუწოდა დამფუძნებელ კრებას დაუყოვნებლივ შესდგომოდნენ ევაკუაციას და მიეღოთ ზომები სამუხეუმო და საეკლესიო განძეულის თან წასაღებად.

პროფესორმა ექვთიმე თაყაიშვილმა, რომელიც სხდომას ესწრებოდა, როგორც დამფუძნებელი კრების წევრი, სამუხეუმო განძეულის ხსენებაზე ყური დაეკვიტა, თუმცა მას ამ საკითხზე არც არაფერი ჰქონოდა და არც არაფერი დავაღდეს.

სხდომის დამთავრებისას თაყაიშვილმა თხოვა ჟორდანიას, აუცილებელი და გადამდებელი საქმის გამო მეორე დღეს შემდგარიყო მათი ოფიციალური შეხვედრა. ჟორდანიას დათანხმდა, თუმცა არც ამჯერად ჩამოუვლო განძეულზე ლაპარაკი.

მეორე დღეს მთავრობის სასახლეში

და მთელს თბილისში გაჩაღდა საეჭვო აცოი სამზადისი.

უძინარმა და ფიქრებით დატანჯულმა ჟორდანიამ მეორე დღეს მიიღო საფრანგეთის ელჩი ამიერკავკასიაში აბელ შევალიე. მისალმების შემდეგ შევალიემ საქართველოს „დემოკრატიული მთავრობის“ მეთაურს განუცხადა:

— „დამოუკიდებელი საქართველოს“ მთავრობის დროებითი კრიზისის საფრანგეთისათვის, კერძოდ, მისი აღმატებულობის პრემიერ-მინისტრის არისტიდ ბრიანსისათვის მოულოდნელი არ იყო. ამიტომაც არის, რომ საფრანგეთის კრესიერები კარგა ხანია ბათუმში რეიდზე დგანან და ჩვენს გამოჩენას ელოდებიან. დაჰყარა ჟამმა და თქვენს აღმატებულებას მართებს მომენტის შესაფერისად იმოქმედოს. დაუყოვნებლივ უნდა დავიძრათ დასავლეთისაკენ, სანამ თბილის-ბათუმის საკინიგზო მაგისტრალი აჯანყებულთა ხელში არ გადასულა;

დიპლომატიური რევერანსების მოყვარული შევალიე ამჯერად საკმარის შეცბუნებული, პათეტიკურ ექსტრემს მოკლებული გულწრფელობით ეუბნებოდა სივარძელში ჩაკარგულ, სახეგაფითრებულ ჟორდანიას.

მოთენთილი და წელში გატეხილი ჟორდანიას მცირე დაყოვნების შემდეგ ფეხზე წამოდგა.

— თქვენ ახსენეთ „მენშევიკური მთავრობის დროებითი კრიზისი“, ნამდვილად გწამთ, რომ ჩვენი კრიზისი დროებითია?

— მე ამას ისტორიული გამოცდილება მაღაპარაყებს. პარიზის კომუნარებმა ერთ დროს დედამიწა შესძრეს, მაგრამ ბარკადებსა და ავანპოსტებზე განაწამებთ ციხეებში აღმოხდათ სული. ასეთივე დღე ელოდება ყველა იმათ, ვინც ისტორიის ამ გაცვეთილს არად ავდგენს და აჯანყებულ ბრბოს სამკადროს-სასიცოცხლო იერიშებისაკენ მიერეკება!

თვლებში სევდიანდგარი ჟორდა-

ნაა ოდნავ წელში გასწორდა. შევალის ნათქვამში ბევრი რამ ენიშნა

— თბილისიდან ჩვენი წასვლა რომ აუცილებელია, ამაზე მთავრობის წევრთა უმრავლესობა უკვე დარწმუნდა, მაგრამ მე ერთი რამ მაფიქრებს — რა ფუფით ხაზინას, საეკლესიო და სამეურნეო განძეულს?

— აქ დატოვება ყოვლად შეუძლებელია, თან უნდა წავიღოთ.

— პირადად ჩემი და მთავრობის დანაჩენ წევრთა აზრიც ასეთია, მაგრამ დღემდე ვერ დავახუსტეთ, სახელდობრ, სად გავხიზნოთ ეს ქონება?

— „დამოუკიდებელ საქართველოს“ დროებით რეზიდენციაში. ეს სად უნდა იყოს, თუ არა პარიზში?

— მოგეცათ ლხენა, პარიზი მოუვალი ციხე-სიმაგრე იქნებოდა ჩვენი მოწინააღმდეგეებისათვის, მაგრამ როგორ გინდათ იქ ჩააღწიოთ? გზაზე ხიფათს რომ გადაეყაროთ?

— ზოგადი გამორიცხული არ არის. ძალიან არეული დროა, თუმცა ისიც საგარეუდებელია, რაღა ამბოხებულ ბრბოს ჩავარდნიან ხელში და რაღა ზღვაში გადაიყრიან, სულ ერთი არ არის? ერთადერთი გამოსავალი თან წაღება...

მოულოდნელად კაბინეტის კარი გაიღო.

— თქვენი გამომახებით პროფესორი თაყაიშვილი გეახლათ, — მოახსენა ქორდანის მისმა მდივანმა გოგილო ცინცაძემ და პასუხის მოლოდინში შუა დარბაზში შეჩერდა.

— თხოვეთ, შემოვიდეს.

მცირე შეყოვნების შემდეგ კაბინეტში შემოვიდა მაღალ-მაღალი, ქალაქკაცი და იქ მყოფთ მდებარე მიესალმა. თებერვლის თოვლქუაპს მისი გახუნებული პალტო დაესველებინა.

ქორდანამ პროფესორი ექვთიმე თაყაიშვილი შევალის წარუდგინა,

შემდეგ, მთავრობის თავმჯდომარემ პროფესორს მოუხმინა.

— წუხელ, დამფუძნებელი კრების საგანგებო სხდომაზე, თქვენ განაცხადეთ სამეურნეო და საეკლესიო განძეულის ევაკუაციის თაობაზე. ნამდვილად გადაწყვეტილი გაქვთ განძეულის გახიზნვა?

— ნამდვილად. მე უკვე მივეცი დავალება ფინანსთა მინისტრის მოადგილეს ელიგულაშვილს, მიხედოს ამ საქმეს.

— რა იცის ელიგულაშვილმა სამეურნეო განძეულისა? რომელი ისტორიკოს-არქეოლოგი ისა მყავს, რომ თავი გაართვას ჩვენს უმდიდრეს განძეულობას? გარდა ამისა, სად მივდივართ, ან განძეული სად მიგვაქვს?

— ჯანდაბაში, ჩვენც არ ვიცით კარგად სად მივდივართ, მაგრამ ნუ გაიტყვეთ თუ ბიჭი ხარ. ხომ გესმით სროლის ხმა. ეს ჩვენს სახალხო გვარდიელებს უშენენ ბოლშევიკი პარტიზანები ქალაქის გარეუბნებში, ახლა ამას ჩრდილოეთ კავკასიიდან დაძრული წითელი ლაშქარი რომ მიემატება, ქვას ქვაზე არ დატოვებენ.

— რა გარანტიაა, უცხოეთში წაღებული განძეული ქართველ ხალხს ოდესმე დაუბრუნდება? ეს მთელი ერის კუთვნილებაა და ჩვენ არც მორალური, არც იურიდიული უფლება არა გვაქვს წავართვათ ხალხს სწორედ ის, რითაც მას თავი მოაქვს!

— ჩვენ არავის არაფერს არ ვართმევთ, არც სამუდამოდ ვაპირებთ ემიგრაციაში ყოფნას. როგორც კი ჩვენი მთავრობის დროებითი კრიზისი გაივლის, კვლავ სამშობლოში დავბრუნდებით.

— მე არა მაქვს უფლება მთავრობის მეთაურს ვეკამათო, მაგრამ მაფიქრებს ის, თუ როგორ შეხედავს ჩვენს ამ საქციელს ისტორია, მომავალი თაობა?

— ახლა დისკუსიის დრო არ არის.

ელიზაბარ შაილავა
ბანძელის გზაზე

ზეგ დილით ჩვენი ხაზინის ქონება ქუთაისში იგზავნება. საჭიროა მუზეუმების უძვირფასესი ნივთები გავხიზნოთ.

— მე აზრად არ მომსვლია ჩემი საფიქრარი საქართველოს დატოვება და ემიგრაციაში წასვლა, მაგრამ თუ ის სამუზეუმო განძეული, რომელთა მოპოვებას, შეგროვებას და დაცვას მთელი ჩემი ცხოვრების ნახევარზე მეტი მოვანდომე, საზღვარგარეთ იგზავნება, ჩემს აქ დარჩენას აზრი არა აქვს. მეც იქ უნდა ვიყო, სადაც ჩვენი ერის ეს ავლა-დიდება იქნება.

— მე ვითვალისწინებდი თქვენს ფიზიკურ მდგომარეობას და მართალი ვიფიქრებ, გერიდებოდით, ამიტომაც ვერ შემოვთავაზეთ განძეულის მეგზურობა, მაგრამ რაკი სურვილს აცხადებთ, თანახმა ვარ.

— მე, — უპასუხა თაყაიშვილმა, — იმ პირობით ვიქნები განძეულის მეგზურობას და გულშემატკვარებას, თუ მთავრობისაგან ვიქნები აღჭურვილი ამ სიმდიდრის დაცვა-შენახვის ყველა უფლებით.

— ელოგულაშვილთან ერთად.

— თუნდაც ელიგულაშვილთან ერთად, თლონდ პასუხისმგებელი ვიქნები მე.

— თანახმა ვარ!

თაყაიშვილმა ცივი გონებით მოისმირა მთავრობის მეთაურის ნათქვამი და იქაურობას ჩქარა გაშორდა.

ექვთიმე ემშვიდობებოდა მთავრობის მეთაურს და თან დიქრობდა: „ნუთუ ქვეყნად არაა ისეთი ძალა, რომელიც წინ აღუდგება ამ უგნურ გადაწყვეტილებას! ნუთუ ჩვენი ერის საგანძური უცხოეთის კაპიტალს უნდა მიუვადოთ საჩივრად და სასაქუალაციოდ“...

ჟორდანიას კაბინეტიდან გამოსული ექვთიმე, გოლოვინის გამზირზე კარგა ხანს უდგოდა ეტლს. პანიკით მოცულ ქალაქში ეტლები კანტი-კენტად მიმოდიოდნენ. მგზავრს, თუ მას კარგად არ იცნობდნენ, არც კი სვამდნენ შიგ,

გულგრილად ჩაუვლიდნენ. მძიმეს ძალიან ეჩქარებოდა, სწრაფად უნდა შეეტყობინებინა მთავრობის მეთაურის დაეალება ყველა მუზეუმისათვის. პირველ რიგში საქართველოს (ყოფილი კავკასიის) მუზეუმს უნდა სწვეოდა, რომელიც იმხანად უნივერსიტეტის შენობაში იყო მოთავსებული. კარგახნის ლოდინს შემდეგ, როგორც იქნა, დაიქირავა ეტლი და თავისი სახლის გვერდის ავლით, ვაკეში გაემგზავრა მუზეუმის კოლექტივთან შესახვედრად.

საქართველოს მუზეუმებში ექვთიმე თაყაიშვილი ყველგან შინა კაცი იყო. მათში თავმოყრილი უძვირფასესი ძველი ქართული ხელნაწერების თუ არქეოლოგიურ-ნუმისმატიკური კოლექციების დიდი უმრავლესობა ექვთიმეს მიერ იყო მიკვლეული და მოპოვებული ეკლესია-მონასტრების სიგელგუჯრებში. ახლა, როცა ყველა ამ სიმდიდრეს, ერის საგანძურს, დალუბვა ემუქრებოდა, ექვთიმეს აღშფოთებას საზღვარი არა ჰქონდა. ის აფორიაქებული შევიდა საქართველოს მუზეუმის — ამ უდიდესი საგანძურის მფლობელის, ნოე ყიფიანის ოთახში.

ყიფიანი ფერზე წამოუდგა სახელოვან მეცნიერს და შეშფოთების მიზეზი ჰკითხა.

— ზეგ დილით ხაზინის ქონება ქუთაისში იგზავნება. დამავალეს სამუზეუმო ნივთებიც ხაზინასთან ერთად გავგზავნოთ. მთელი განძეული ამაღამ ყუთებში უნდა ჩაალაგოთ, ხვალ დილას სატვირთო მანქანა ჩამოვიღოს და იმას გავატანო, — სულმოუთქმელად ამბობდა ექვთიმე.

— ქუთაისში? — გაიოცა ყიფიანმა.

— რა გარანტიაა, ხაზინას იქაც არ დაემუქრება საშიშროება?

— გარანტია საერთოდ არა ჩანს, მაგრამ, ბათუმში ქუთაისთან უფრო ახლოსაა.

— ბათუმში რა სიკეთე გელოდება?

— იქ საფრანგეთის კრეისერები დგანან.

— მაშასადამე, ჩვენი განძეული საზღვარგარეთ იგზავნება?

— დიახ.

— მე წინააღმდეგი ვარ. არავის არა აქვს უფლება ხალხის ქონება უცხოეთში გაიტაცოს. ეს ყაჩაღობაა! მიკვირს, თქვენ როგორ დათანხმდით ამას?

— მთავრობის ნებას ჩვენ წინ ვერ აღვუდგებით. მე ვცადე წინააღმდეგობის გაწევა, მაგრამ როგორც კი შევატყვე არაფერი გამოდიოდა, თავი მივახრებ. მე იმისი მადლობელიც უნდა ვიყო, რომ სამუხეუმო განძეულის მეთვალყურეობა მომანდეს და სანამ პირში სული მიდგას, ჩვენი ხალხის ქონების ხელყოფას უსიკვდილოდ არავის შევარჩენ.

მე ჩემი მოქალაქეობრივი გრძნობა და მეცნიერული სინდისი მიკარნახებს ასე მოვიქცე. მთელი ჩემი ენერგია, ცოდნა და გამოცდილება იმიტომ კი არ შევალე არქეოლოგიურ კვლევას, მეცნიერულ აღმოჩენებს, რომ ეს ძვირფასი მონაპოვარი ვიგინდარებს ჩაუვარდეთ ხელში. ახლა შენც, მეც და ყველა პატიოსანმა ინტელიგენტმა ამ განძეულს კულში უნდა ვსდით, რომ თვალსაწიერიდან არ მიგვეფაროს. როგორც კი ეს ქონება არასაიმედო პირებს ჩაუვარდება ხელში, საქმე დალუპდება. ამიტომ სანამ გვიანი არ არის, კარგად შეფუთვით განძეული, ორ ცალად შეადგინეთ მისი სია და მოკლე აღწერილობა. ამ სიის ერთი ეგზემპლარი დაიტოვეთ თქვენ, ხოლო მეორე ყუთებში ჩადეკით. მთელი ღამე უნდა იმუშაოთ. ასეთივე დავალება უნდა მიეცე საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოებას, წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას, საეკლესიო მუზეუმს, სამხატვრო გალერეას. მოგვიანებით შემოგივლით!

ყიფიანი პირდაღებული ისმენდა ამ უბადლო ისტორიკოსისა და არქეოლოგის, უპატიოსნესი კაცის გულწრფელ აღსარებას და რაკი დარწმუნდა, სხვა გამოსავალი მართლაც არ იყო, მისი

წასვლინთანვე ფიცხლად შეუდგა საგანგებო დავალების შესრულებას.

მუზეუმის თანამშრომლებში დიდი არცდარევა გამოიწვია განძეულის ევაკუაციის თადარიგის დაწყებას. ერთი იმ მყოფი მხარს არ უჭერდა მუზეუმიკური მთავრობის გადაწყვეტილებას. დიდი განვაში ატეხა სიძველეთა დაცვის ვეტერანმა იონა თომაშვილმა. ყიფიანი თუ მანამდე თვითონ იყო აჯანყებული, ახლა სხვებს აშოშმინებდა. იონა თომაშვილი მაინც თავისას გაიძახოდა:

— საქართველო, ქართველი ხალხი ცოცხლობს წარსულთ, „მეფხისტყაოსნის“ უძველესი ხელნაწერებით, გადაწერილი და შემკული სახელგანთქმულ დიდოსტატთა მიერ, მდიდარი არქეოლოგიური კოლექციებით, საკულტო და საეკლესიო დანაშნულების ხელთუქმნელი ნივთებით. თუკი აღარ გვექნება მსოფლიო მნიშვნელობის ახალგორის განძი, ჩვენ წელთაღრიცხვამდე მეხუთე საუკუნით რომ თარიღდება, თუ არ გვექნება სარგვეშის, ქსნისა და სტეფანწმინდის ნეკროპოლებში აღმოჩენილი ანტიკური ხანის ოქროს სამაგულები, მეცხრე საუკუნის ოქროს ჯვრები მარტვილის კოლექციიდან, თუკი გამოვეთხოვებით თამარ მეფის ოქროს ჯვარს, ჩვენს სიეფებს აღარ დაამშვენებს წყაროსთავისა და ბერთის ოთხთავების მოჭედებლობის ოპიზარებისეული ნახელები, აღარ გვექნება მეთე საუკუნეში გადაწერილი ქართული სვინაქსარი და ენით უთქმელი მრავალი სხვა საუნჯე, ეს უკვე ჩვენი ერის სიკვდილს მოასწავებს. სანამ გვიანი არ არის, ჩვენც უნდა შევეუროდეთ აჯანყებულ ქართველობას და იარაღით ხელში ვიბრძოლოთ მენშევიკების უღლეური მთავრობის დასამხობად!

იონა თომაშვილს ზოგიერთი სხვა თანამშრომელიც აჰყვა და ვინ იცის,

ელიზბარ უშილაძე
ბანძიშლის ბუფაბი

საქმე რით დამთავრდებოდა, მუზეუმში ფინანსთა მინისტრის მოადგილე იოსებ ელიგულაშვილი რომ არ შემოსულიყო. ელიგულაშვილსაც იგივე საქმე ჰქონდა დავალებული, რაც გვქვითმე თაყაიშვილს და მან საქმის დაჩქარებისათვის შემოიარა. მუზეუმის თანამშრომელთა განწყობილება ელიგულაშვილმა მათივე თვლებიდან ამოიკითხა, მაგრამ თანაგრძნობის ნაცვლად, უმკაცრესი ტონით განაცხადა:

— ვისაც ჩვენი ერის განძეულობაზე გული შესტკივა, ყველაფერი უნდა გააყეთოს იმისათვის, რომ ეს სიმდიდრე ბოლშევიკებს არ ჩაუვარდეს ხელში! იმათ, რომელთაც არა სწამთ სარწმუ-

ნობა, ეკლესია-მონასტრები, გუფუბრევილობა იქნებოდა ფიქტიური, რომ ისინი ამ განძეულს გაუფრთხილდებიან. რუსეთში, სადაც მეოთხე წელია წითლები თარეშობენ, პირისგან მიწისა, ალგავეს ეკლესია-მონასტრები, მიწასთან გაასწორეს უძველესი ძეგლები. ამიტომ, სანამ გვიანი არ არის, ზგენ ხაზინასთან ერთად უნდა გავზიზნოთ საზუზეუმო და საეკლესიო განძეული. ეს არის ერთადერთი გამოსავალი ამ ავლა-დიდების გადასარჩენად!

შემდეგ ელიგულაშვილმა მუზეუმის კოლექტივს მოუწოდა ზგ დილისათვის მთელი განძეული საევაკუაციოდ მოემზადებინა.

გაგრძელება იქნება

თამაზ შიშხივაძე

უცხოური ჩანახატები ჩვენებური შეცდომებით

„კრიტიკა თავადაა მწერლობა“ (გვიც ვარდოსანიძე). ამ აზრის სისწორეზე ლიტერატურულ წრეებში აღარ ღაოხენ, კარგა ხანია შეთანხმდნენ, რომ ეს სიმართლეა. ყოფილა შემახვეცა: ცნობილ მწერლებსაც უწერიათ კრიტიკული წერილები. პირიქითაც მომხდარა: კრიტიკოსს მცირე ხნით უარი უთქვამს სხვათა ნაწერების განსჯაზე და თავად მოუხსამს მწერლის მანტია.

ქვემოთ გამოჩაყლისზე ვისაუბრებ, როცა მწერლის მანტია კრიტიკოსის მხრებზე მთლად მორგებულად ვერ აღმოჩნდა.

გვიც ვარდოსანიძის „გონჯი მზეთუნახავი“ ამერიკულ შთაბეჭდილებებზე დაწერილი წიგნია. ავტორი საქმიანი შიგლინებით თუ ტურისტული საგზურით დედამიწის მეორე ნახევარსფეროზე ყოფილა და უკან მობრუნებულს უცდია: თვალთ ნანახი და ყურით გაგონილი სხვებისათვის მოეთხრო.

გამომცემლებს მწერლის სურვილი მოწონებითა და წიგნი დაუსტამბავთ.

სამწუხაროდ, კრიტიკისადმი ცინიკურად განწყობილ ზოგიერთ მწერალს შეიძლება ამ წიგნით საბაზი მიეცეს, ხმაშალა თქვას: კრიტიკოსი მწერლობაში ხელმოკარული კაცია.

„მოგზაურის თვალი ხარბია, უური კი — მახელი“. გვიც ვარდოსანიძის ეს სიტყვები მოგზაურის ტიპს ზოგადად გულისხმობს.

სხვათა შორის, ადრე მოგზაურის ცნებაში სიმამაცე იგულისხმებოდა, რადგან მამინ მში-

შარა კაცი მისი ნებით სახილდან შორს არ წავიდოდა.

დღეს მოგზაურობა გაიოლდა: ჯდები მატარებელში, ავტომანქანაში ან თვითმფრინავში (მარშრუტს გააჩნია) და რამდენიმე საათში (სიშორეზეა დამოკიდებული) დღეში ან იქნებ კვირაში, დანიშნულ ადგილზე აღმოჩნდები. მოგზაურობა ფეხითაც შეიძლება, მაგრამ ეს სახეობა ინდივიდის პირადი თვისებების ბევრ ფაქტორზეა დამოკიდებული და ამით უმთავრესად რეკორდებს დახარბებული ერთეულები სარგებლობენ.

ამის გარდა, ისეთ ქვეყანაში, როგორიც ამერიკაა, თუ მაინცდამაინც ქრისტე არ ხარ და წყალზე ფეხით გავლა არ შეგიძლია, ქვეითად კერა და ვერ მოხვდები. ამიტომ ცამდე მართალია წიგნის ავტორი, როცა იქ მოგზაურობის სატრანსპორტო მხარეს ეხება და წერს: „თახსობით კილომეტრი გავიარე თვითმფრინავით, მატარებლით, ავტომობილით, გემით...“

მოგზაურობა დღესაც მრავალნაირ ფაფქავთანაა დაკავშირებული. ერთი შეხედვით, თანამედროვე ტექნიკის პირობებში თითქოს ძნელი არ უნდა იყოს თვითმფრინავითა და ავტომობილით მოგზაურობა, მაგრამ ეს სწორედ ერთი შეხედვითაა ასე. თორემ თუ დავუკვირდებით, საზოგადოებრივ და თავსატეხივ ბევრი გავივინდება. ამ საკითხით ჩვენზე მეტად თავად პატივცემული მწერალი დაინტერესებულა.

„და მაინც ხშირად მიფიქრია, რომ მანქანით მგზავრობა, თვით ხანმოკლე ავტომანქანაზე ზეც კი, ეს იგივეა, რაც მგზავრობა ბეწვის ხიდზე. მძღოლის წამიერი თავდავიწყება, ხაჭის ოდნავ შებრუნება მარჯვნივ ან მარცხნივ და იყო და არა იყო რა...“

ვთქვათ, ყოველად წესიერი და თავისი საქმის

დიდებულად მოკლეს მძღოლი შეგვხვდა, რომლისთვისაც წამიერი თავდადებებზე უცხოა და საკის წაღმა-უტყლმა ტრიალაც, როგორ გგონიათ, უმეტესად შემთხვევა გამოირიცხება?

— როგორ არა, — იტყვის გულმურხველილო მკითხველი და დიდხდელ შედგება!

„ავტომობილით მგზავრობას დროს ხშირად მიუჭირია: ბორბალი რომ მოძვრება?“

მკითხველს არ მოეჩვენოს, კითხვა ასეთნაირად იმითმდებარება, რომ მისი ჩაჭრა მინდოდა. არავითარ შემთხვევაში. კაცმა რომ თქვას, მე უფრო მის მხარეზე ვარ, რადგან მანქანით მგზავრობა მიუცვარს!

ავტომობილით დაგვიშინეს, მაგრამ ამით მოგზაურობაზე ხელს ვერ აგავლენინებენ: თვითმფრინავით ჰაერში ფრენას რა შეედრება!

„თვითმფრინავის ბორბლისათვის თუ ვაგიჟობილით თვალი?“ — გვეკითხება გაცივრდოსანადი. ნუთუ იქაც საშიშია? — „თვითმფრინავი ღვას თავის ტანთან შედარებით სრულიად უმნიშვნელო ბორბლებზე...“

როცა მფრინავი დასაჯდომად დაშვებას იწყებს, ყოველთვის გამკრავს-ბოლმე გულში შიშს: ბორბლები რომ არ ჩამოიშალოს?“

მწერალი მართალია. ხომ ვახსოვთ, მამაცმა საბჭოთა მფრინავებმა მსგავს შემთხვევაში თვითმფრინავი ლენინგრადში, მდინარე ნევაზე რომ დასვეს?

სასოწარკვეთას ნუ მივცემით, ზოგი ჩვენგანი იბღლიან ვარსკვლავზეა დაბადებული და ზემო შეიძლება ამ ფაქტორებს რამენაირად გადაუჩინეს!

— რატომაც არ შეიძლება, მართლაც ასე არაა საქმე! — იტყვის იმედანი მკითხველი და ავტომობილშიც ჩაედება, თვითმფრინავშიც და ლიფტშიც...

„ამერიკული ჩანახატების“ ავტორს ლიფტით მგზავრობაზეც უფიქრია!

„რადაცნაირი გრძნობა გეუფლება ცათამბრჯენის ლიფტში... ხომ შეიძლება ლიფტი გაეჩხიროს. სადღაც მერმონიც სართულზე, ან ძირს ჩავარდეს?“

კი, ესეც შეიძლება მოხდეს, ქუჩაში რომ მივდივართ და ავტო დაგვეცეს თავში, არც ესაა გამორიცხული, ზოგი ძილში გაპარულა და თქვენ წარმოიდგინეთ, სიცილითაც ბევრი დახრილია... მაგრამ ამის გამო ადამიანს არც ქუჩაში სიარული მოუშლია, ძილსებს კიდელ და თუ ძალიან სასაცილოს წააწყდა, ახლაც იცინის. შემთხვევით ქვეყანაზე ბევრი რამ ხდება, მაგრამ ამის გამო უსაფუძვლოდ გულს არ უნდა გავიხეთქოთ.

მუდამ იმის ფიქრში არ უნდა ვიყოთ, ვითუ ავტომობილს ბორბალი მოძვრეს, თვითმფრინავის თვალს არ ჩამოიშალოს და ლიფტიც სადმე გაჩხიროს და ძირს ჩამოვარდეს.

მე მწერლის ამ პანიკური შიშის ამოცნობის

სურვილმა გულწრფელად დამაფიქრებელი ბევრი ვერაფერი საბუთი ვიპოვე ამ მკითხველს ასახსნელად, ერთ დავიკრებას კი ვაგზავნი ავტორი დიდი ხნის წინანდელ ამბავს იგონებს:

„ერთხელ ჩემ-მეზობელ ივანეს ხარ-ურემი გამოეცა თვდელმართში — ბორბლები რახრახით მიაქროლებნენ (?) თავქვე შეშით დატვირთულ ურემს. ივანე ყვირილითა და ქიჩიარით გამოუდგა ხარ-ურემს. ურემს ბოლო ქალს მოავლო ხელი. ქალი ერთბაშად გადატყდა და ივანე უკან გადავარდა. ბორბალმა ფეხზე გადაუარა. მესხიერებაში ჩამარჩა ფეხმოტეხილი, დაღერებოდა ივანე, სთფელმა კოჭლი ივანე რომ შეარქვა...“

ეს მაგალითი საკმაო საბუთი იქნებოდა იმისათვის, შიშის მიზეზი რომ აეგვისნა, მაგრამ აშკარად ტყუილია — ასე არ მოხდებოდა! გვეტყვინებოდა: ივანეს ურემი თავდელმართში გაეცა, იგი უკან გამოუდგა. დაეწია, ურემის ბოლო ქალს ხელი მოავლო, ქალი გადატყდა და ივანე უკან გადავარდა...

ხომ თვალნათლივ წარმოიდგინეთ სიტუაცია? უკან გადავარდნილ ივანეს წინ გაქცეული ხარ-ურემი გასაწყულტად ვერ მიუდგებოდა.

ივანე უკან გადავარდნისას შეიძლება ცუდად დაეცემულიყო: ფეხი ან ელბო, ან მოეტეხა, ბორბალი კი ფეხზე ვერ გადაუვლიდა!

რა თქმა უნდა, მწერალს მკითხველის მოტყუება გულშიაც არ გაუვლია, იგი ცუდი მითხრებელია და უბრალოდ შეეშალა.

ამ შესილთ სხვაზე მეტად „ფეხმოტეხილი“ ივანე დაზარალდა: ფეხთან ერთად მკითხველის თანაგრძნობაც დაეარგა!

მართალია, ურემი დღეს ტექნიკის ბოლო საოცრება არაა, მაგრამ კაცობრიობის განვითარების ერთი ეტაპისათვის გარკვეული სამსახური გაუწევია. ამასთან, ავტომობილით და თვითმფრინავითა შედარებით, ნაკლებ მარცხიანია. რაკ მწერალს ბავშვობაში საკუთარი თვალთ უნახავს, ურემმა კაცი რომ გაიტანა, ბუნებრივია, მომავალში ყოველგვარ ტექნიკას გვერის თვალთ შეხედავდა და ეს არც გამეტყუენება.

ძალიან მინდა დამიჯეროთ: ზემოთ მოტანილი მაგალითებით ის კი არ მიცდია, რომ მკითხველი წიგნის ავტორისადმი არასიმპათიურად განწყობილ, პირებით, ჩემი აზრით, ხაზი გავუსვი პიროვნების მტკიცე ნებისყოფას, რომელსაც შეუძლია დიდიგუნოს უსაფუძვლო შიშის გრძნობა.

მწერალმა ეს მოაზრება: შიშის მიუხედავად, ამერიკა მოიარა.

ამის თქმა მისაზრია, ძალიან მივირს სხვა რამის გამო ლაპარაკი, ანაღა, ესეც უნდა ითქვას: ამერიკა მშვიდობით მოიარა, ამ მოგზაურობაზე კი ცუდი წიგნი დაგვიწერა!

იქნებ, ასე პირდაპირ თქმა ცოტა უხერხუ-
ლია, მაგრამ წინის ავტორიც და მეც ლი-
ტერატურის კრიტიკონები ვართ და ერთმა-
ნეთს გავუფლებთ. ჩვენ ვიცით, როცა კაცი მარ-
თალს გვეუბნება, ხმა არ ამოგვეღება, ტყუ-
ილუბროლოდ კი თავს არავის დავაჩვენებთ.

„ორი ოკენის შუა“: წინის ამ თავში მწე-
რალი სამშობლოდან გამგზავრებაზე მოგვიო-
ხრობს. ამბავი თვითმფრინავში ხდება.

მგზავრებს შორის არის ძუძუთა ბავშვი, რო-
ლის წამოტრიალება მწერალს ოჯახი გაახსენა და
მშობლიური კერა მოანატრა.

„ჩემი გოგო ახლა დაბრუნდებოდა სკოლი-
დან. დედა სუფრას უშლის. გოგო და ბიჭი ეშ-
ველებიან. სადილი მზად არის. სუფრა გაწყვეს
და დედა და შვილი მაგიდას მიუხსდნენ. ცოტას
ლაპარაკობენ და უხალისოდ ქაშენ, თითქოს
რადაც დარდი და საფიქრალი გასჩენიათ“.

მართალი დეტალია. ოჯახი წებს და დარ-
ღობს, ჭერ კიდევ ვერ შეჩვეულან იმ აზრს,
რომ ოჯახის უფროსი სადაც დასაქარგავში
გაფრენილა.

მოგზაური მწერალი შედარებით მშვიდადაა:
„ლამაზი სტიუარდესა... უფრადლებას გვთხოვს.
მისთვის სულსაც არ დაიშურებ“.

მაშაქას ვერავენ გამტყუნებს, ლამაზი ქა-
ლი მოეწონოს, მაგრამ როცა ოჯახურ იდილი-
ზეა ლაპარაკი, ცოტა ხანი მაინც უნდა გა-
დღეს, რომ ვთქვათ, სხვა ქალისთვის „სუ-
ლსაც არ დაიშურებ“.

ზემოთ მე შემძღო მეტიც გამებედა და მე-
თქვა: „მწერალი ძალიან მშვიდადაა“, თუმცა
მართალი არ ვიქნებოდი: იგი ლამაზი სტიუარ-
დესით მოიხიბლა, მაგრამ ჭერ ფრენა არ დამ-
თავრებულა და „თვითმფრინავის ბორბლები
რომ არ ჩამოიშალოს“, ქალის სილამაზე უშ-
ველის?

ნიუ-იორკში ჩაფრენამდე ავტორს კიდევ ერ-
თხელ გაახსენდება თავისიანები: „იქ რომ უი-
უო, ჩემი გოგო მომიჭიდებოდა გვერდით და გა-
მიხამდა ტიტინს, დაწვრილებით მიამხობდა,
რაც იმ დღეს სკოლაში თავს გადახდა, მაგრამ
მე ძალიან შორს ვარ საბოლოოდ...“

ამ სიშორით კარგად სარგებლობს ლამაზი
სტიუარდესა, წყალს აწვდის და მომხიბლავად
უღმის ოჯახობითგებულ კაცს.

„ერთავ ეს ქალი ჩემ ქვეყანაში შემხედეს,
თან გადაყვები“, ამოიხრებს ცოლ-შვილს და-
ნატრებული მწერალი და მძიმე საფიქრალს მი-
ეცემა.

მოაზროვნე კაცისათვის კი საფიქრალი ცაშვი-
ბევრია.

„ციდან რომ დასცქერა, ჩვენი პლანეტა მშვი-
დი და უწყინარია, თითქოს იქ ყველაფერი მო-“

წესრიგებულა; არ არის მტრობა, არ არის ლა-
ლატი, არ არის სიძვა...“

მაგრამ ვაი რომ ეს ყველაფერი ზემოდან
ჩანს ასე, თორემ დღემიწაზე მტრობაც არის
და ლალაცია, ვერც ქალებმა და კაცებმა მო-
იშალეს ერთმანეთში მრუშობა...

ზემოთ კი სხვაა: თუ იქ ლამაზი სტიუარ-
დესს ვუღმით და მისთვის „სულსაც არ და-
ვიშურებთ“, თუ იქ მომხიბლავ გოგონას „თან
გადაყვებით“, ეს, რასაკვირველია, დამტო-
რის სიყვარულით მოგვდის და დასაძახიცი არაფე-
რია!

ამის გარდა, მწერლის დაკვირვებულ თვალს
კარგად შეუნიშნავს, რომ დედამიწისაგან გან-
სხვავებით „ცაში არც ხეა, არც მთა, არც ტყე
და არც მინდორ-ველი“.

ცაში ალბათ ბოლოვსაც არ თესავენ და არც
ხახვი მოჰყავთ, მაგრამ ავტორი ამაზე უფრა-
დღებას აღარ ამხეილებს და იქნებ მართებუ-
ლადაც: ზოგი რამ მკითხველებმაც უნდა მო-
ვისაზროთ!

ამასობაში „თვითმფრინავმა გუგუნს უმატა.
რა მოხდა? ქაშერებით დაეშავრეთო. რატომ?
ნიუ-იორკში დაშვებამდე ჭერ კიდევ შორია.
მაშ, რაღაც მოხდა, მაგრამ სიმათილეს ვინ გე-
ტყვის?“

საესებით ბუნებრივი იქნება, მწერალს რომ
მოეჩვენოს, თვითმფრინავს ბორბლები არ ჩა-
მოეშალა და სიმათილეს მიმალავენო. მაგრამ
საშიშროებამ მალე გაიარა და ყველამ თავისუ-
ფლად ამოისუნთქა.

„ზიზღი“: ამ თავში აღწერილი ამბები პირა-
დად მე, ცოტა არ იყოს, მეეჭვება. შეიძლე-
ბა, ვცდებო კიდევ, ამიტომ ერთად შევამოწ-
მოთ.

„სასტუმროსაკენ მოვეშურებოდი და ვფიქ-
რობდი: ნომერში არ ავალ, პოლში ტყავის
დიდ, რბილ სავარძელში ჩავედები, კიდევ და-
ვისვენებ და თვალსაც წყალს დავალევინებ“.

ამ სურვილს აღსრულება არ ეწერა. ზედ სა-
სტუმროს ცხვირწინ(?) რაღაც ამბავია, გვე-
უბნება მწერალი და იწყებს მომხდარის აღ-
წერას: წერში ორი ადამიანი ჩამდგარა. ორივე
ქალია. ერთი თეთრკანიანი, მეორე — შავკანი-
ანი. თეთრკანიანი მოხუცია, შავკანიანი — გო-
გონაა. მოხუცე ქალი საცემად მიიწეეს ზანგი
გოგონასაკენ.

მიზეზის გაუკეთხავად მწერალი შავკანიანის
მხარესაა. ამას მათი პორტრეტების აღწერისას
მიგვანიშნებს:

თამაზ წიგწიშაძე
უცხოური ჩანახატები ჩემიდავით
შეცდომებით

„თეთრკანიანი, სახეჩამომხმარი, ძაღლ-ტყავი ქალი ცივი ხმით გაჰყვიის და ხელების ენერგიული ქნევით მიიწევს ზანდი გოგონასაკენ. მას თმა ასწეწია, სახე შეშლია... სადმე, ბნელ გზაზე რომ შეგხვდეს, ჰკუდიან გადახვალ“.

იქ ბევრი რამ არეულია, მაგალითად, ვერაფრით ვერ გაიგებ, თმა მოხუცს ასწეწია თუ ზანდი გოგონას (ისევ მწერლის ქართლის გამო), ამის გარდა, რომ გვეუბნებიან: „სადმე ბნელ გზაზე, რომ შეგხვდეს, ჰკუდიან გადახვალ“, სწორედ ბნელ ღამე დღეობის მოხუცის ამ ნაკვს და ვერაფერსაც გაეპარჩევს!

„ზანდი გოგონა მოხუცისაგან სამიოდე ნახევრე დგას, სახე გაფითრებული, თვალები სველი აქვს და სიფრთხილე მხრებში ციხიანივით უთახთახებს. აწურული, დამფრთხალი, შიშით ღამის ვაქრის“.

თუ გავიხსენებთ მოჩუბართა საწყის მდგომარეობას, როცა ისინი „მეჭაფულ ხალხის წრეში“ იყვნენ, ძალიან გაჭირდებოდა შორიან-ლო მდგომ მწერალს გოგონას „თვლების სისველე“ შეემჩნია. რაც შეეხება „მხრების თახთახს“, ეს არასწორი გამოთქმაა, მით უფრო, როცა საუბარია გოგონას სიფრთხილე და მიღწეულ მხრებზე.

„თეთრკანიანი დედაბერი ხელიდან უსხლტება გამწვლებლებს და გოგონასაკენ მიჰქრის... წივის და გოგონას წიხლებს უშენს მუცელში“.

„დედაბერი გოგონასაკენ მიჰქრის და წიხლებს უშენს მუცელში“. ეს ყოველივე დედაბერის სურვილს უფრო გავს, ვიდრე მის ნამოქმედარს, ღრმა მოხუცები, ასაკის გამო, ასე ვერ იქცევიან.

მოჩუბრებს ვაშვებლებს მაგიერ ერთმანეთზე ამეჩუბენ, არის ზორხოცი და ზრიალი.

ჩემს მოპირდაპირე მხარეს, მოსკირეთა ჯგუფში დგას ერთი ახლავანი მოხუცებული. მას თეთრი შარვალ-ხალათი აცვია და თეთრი ჩალის შლავა ხტარავს. ჩოჩქოლში ვიღაც ზურგიდან ეჯახება მოხუცს. იგი მცლავებს ჩამოყურის და წაიფორჩილებს. ღამის დამეცს. ვიღაც ხელს შეაშვებებს.

— ბაბუა მიუშვით, ბაბუა! პა, მიდი ბაბუა, მიდი..

— ბაბუა რინჯუ!.. ბაბუა რინჯუ!

მოხუცს მიხეცვადებიან და მოჩუბრებს ზედ მოადგებიან“.

როგორ არა, მესმის ავტორის სურვილი: უკუღმართად არჩენოს ამერიკელთა ისედაც გაუკუღმართებული ცხოვრება, მაგრამ ასე ხელოვნურად მოგონილი სიტუაციები, რასაკვირველია, მიზანს ვერ აღწევს.

ამერიკელი ცხოვრების წესი თავისთავად ბევრ სათაველო მხარეს მოიცავს, მისი შემწევაც ძნელი არაა, წიგნის ავტორის მიერ აღწერილი მოქმედება კი მოკლე-მოკლე დროში, დღე პაუზისგან გააოცებდა, ხოლო თანამე-

დროე ამერიკელი ხალხისთვის ამ ძალზე ხელოვნური და უმსგავსო მოქმედება მწერალს — მწერლის სუსტი ფანტაზიის ნაყოფიერებას უკუთმის.

ამის გარდა, ავტორს ერთმნიშვნელოვნად შეცდომაც მოსდის, იმის მაგიერ, რომ მკითხველი ზანდი გოგონას მიმართ სიმპატიით განაწყოს, რისი დიდი სურვილიც ნამდვილად ჰქონდა, ცუდად მოძებნილი დეტალით უგულფური გააფუჭა და გოგონას საქციელიც პირწაფრადილი ქუჩის ხულოგნის მოქმედებას დააფანანა. გოგონა „მეჭუტში ჩაბუჭვულ საფულეს ხსნის. საფულედან სამართებელს იღებს... დედაბერი სამართებლის პირზე თითებს ისერავს“.

უკვე ძნელი დასაქრებელია, ამ „სხედლთვა-დებიან“ ზანდი გოგონასათვის „სახეჩამომხმარი“ თეთრკანიანი დედაბერი მართალი არ იყოს!

ამ სისხლიანი სიტუაციის დამსწრე მწერალი, სხვათა შორის, ამბობს: „სასტუმროს ზოლში ალარ გვირდები. იქ ხალხი ირევა და კაცი გაერთობოდა“.

ყველადერთი შეიძლება გავახსენდეს, ათასნაირი ცული მოვლენა შეიძლება აღვიძრას ამ სისხლიანმა სანახაობამ, მაგრამ ძალიან უგულო ანდა დიდი ნერვების პატრონი უნდა იყოს აღმიანი, რომ თქვას — „იქ ხალხი ირევა და კაცი გაერთობოდა“.

აქამდე გვიც ვარდოსანობის „გონჯი მზეთუნახავის“ ორ მომცრო თავზე ვისაუბრე. წიგნის დანარჩენ თავებსაც თუ დაწვრილებით განვიხილავთ, წინასწარ დარწმუნებული ვარ: კრიტიკული შენიშვნების მოცულობა დიდად გადაჭარბებს სარეცენზოო წიგნის ფორმებს. ამიტომ უარს ვამბობ ამ არასასიამოვნო მოვალეობის შესრულებაზე და უფრო პრინციპული ხასიათის ნაყოფანებებს შევანიშნებ.

ვიდრე ქვემოთ მწერლის არამოსაწონ ზნეობრივ მხარეს წარმოვარჩენდეთ, უნდა ცოტა გუსაყვედუროთ ამერიკელი ქალებსაც: მათი ბრალიცაა, წიგნის ავტორი ხშირ შემთხვევაში არაეთიკურად რომ იქცევა.

არ გვიც, კაცი არ უნახავთ, ანდა რამ გადართიათ ასე ერთიანად მშვენიერი სქესის წარმომადგენლები, დინაზავენ თუ არა მწერალს, მაედუნებლად უღიმოან, ხანდახან კი ცუდი საქციელისთვისაც აშკარად უბრძვებენ. ყველა ქალი რომ მომზიბლავდ უბიძგის ავტორს, ამის მაგალითებს არ მოვიტანთ, ხშირი შემთხვევის გამო ეს შეუძლებელია, მაედუნებლად რომ ექცევიან. იმას შეგახსენებთ.

„გოგოს აქვს მაღალი კანკები, თხელი პარაყები და წვრილი მოქნილი წედი, და ისე ახლოს მოდის ჩემთან, თუბოთი მებნება“.

„გოგო მდიდრის და ელოდება, რომ რაიმეს ვიძუცი“.

ამ შემთხვევების ბრალი თუა, მწერალი ისე გამოთქმულა ქალებს, რომ შერთი აღარ შეიძლება ხან ქალის ბარძაყებს ქვედა საცვლებამდე აღდგენებს თვალს და ხანაც ლამაზ მკერდზე შემოტანს ნილ ლიფშიც უსირცხვილოდ ჩახედავს. იქნებ ამერიკელ ქალებს მეტიც მოუხდებოდათ გამომწვევი საქციელისათვის, წიგნის მკითხველს კი უზერხელ დღეში აყენებს ამ სიტუაციების აღწერა.

ჩემს პირდაპირ სავარძელში ახალგაზრდა ლამაზი ქალი ზის, ფეხი ფეხზე გადაუდგია. იმდენად მოკლე კაბა აცია, რომ ბარძაყები ქვედა საცვლამდე მოუჩანს.

მწერალს უკვირს, მაშაყცები რომ არ ჩერდებიან და არ ტკბებიან სანახაობით. „უურადღებას აჩვენებს აქვედსო“, თვითონ კი მშვენიერად სარგებლობს ამ შემთხვევით და საგულდაგულოდ უთვალთვალებს. ამას ისე მოუხერხებულად ჩადის, თვითონაც ეკაყოფილია: „არა მეონია შეენიშნოს, რომ ვუთვალთვალე, პოზა არ შეუცვლია“...

ლამაზი ამერიკელი გოგონა, ლინდა, მძივების ასაკრფელად დაიხარა. „მეც დაეიხარე, რომ მძივების აკრფელში მივშველებიდი“, — წერს ავტორი და გიხარია მისი, მართალია ელემენტარული, მაგრამ მაინც კეთილშობილური საქციელი.

მაგრამ იქვე ირკვევა, რომ ტყუილბრალოდ არ ვარჯიშა!

„ლინდა რომ ჩაიკუნა, ფართოდ ამოჰრიღმა გულისხარამა პირი დაადო და ლიფში გამოსცნენილა მუთებმა სავსე მთვარესავით გამოანათა“...

თუ ვახსოვთ, მწერალმა ადრე გავაფრთხილა: მოგზაურის თვალი ხარბათი ეს შეიძლება ასეცაა, მაგრამ თვალი ნამეტანი არ უნდა გავიქცეს, და არც იმის საშუალება უნდა მივცეთ, რომ ქალის ქვედა საცვლამდე აგვასწროს და უურადღებით გამოსცენილ ლიფშიც ჩაიხედოს. ამას აჯობებს, შევეცადოთ და თვალი უფრო წესიერად დავსაქმოთ, თორემ უკონტროლოდ მიმწვლელს ერთი უტიფარი თვისებაც აქვს: სანამდეც მიუშვებ, მიდის!

ვაშინტონში თეთრი სახლით დანტერესებული მნახველები რიგში დგანან. ცნობილია, ქართველი კაცი რიგში დგომას ვერ ეგუება. ამიტომ წიგნის ავტორს საჭიროდ ჩაუთვლია, ქართველი მკითხველისათვის რიგში დგომის კულტურაზეც მოეთხოვოს: „გაჩქად რიგში რომ დგახარ, უკან დაგიდგება ახალმოსული, მას უკან კიდევ ახალმოსული დაიჭერს რიგს... შენ წინ მიიწევ“...

ესაა და ესო! მაგრამ თვითონ რიგში მდგომი ერთობ ურიგოდ იქცევა და მაშაყცისათვის უფადრის საქციელს ჩადის. რიგი ზონიით, მაგრამ მაინც მიიწევს წინ, უცებ ნიავე წამოუბერავს და: „ქალებს თმა ეწეწებათ და კაბის

კალთები უფრიალებთ, ზანგი ქალიშვილი მაშაყცის განიერ ზურგს ეფარება“...

ალბათ, ამას ქალის თანდაყოლილი ინსტინქტით აეთვებს, თორემ როგორ იფიქრებდა? ჩემი წამოღრიალებულ კაბას ეინმე თვალს ააყოლებდა! „ნიავე ახლა სხვა მხრიდან წამოუბერავს და ქალიშვილს კაბას წამოხდის“...

ეს წაშში ხდება, მაგრამ „მოგზაურის ხარბ თვალს“ რა დაემალება, ყველაფრის დანახვა მოუხსრია!

„თავის შევასწრებ მოხდენილ, შავ ფეხებს ბარძაყებამდე და რიგში დგომა უფრო სახალისო“ ხდება“.

სხვას მის ადგილას აუცილებლად შერცხვებოდა: წიგნის ავტორს კი საუფთარი სიმარჯვის ესახლება — მოხდენილ, შავ ფეხებს ბარძაყამდე თვალს ვკიდო! და ალბათ „რიგში დგომა უფრო სახალისოც იმითმე ხდება“, რომ გაზორიკებული არაა — მსგავსი შემთხვევა, ჩემდა გასახარად, განმეორდესო...

იქვე ჩეილზაშვიან ქალი ჩაივლის: მართალია, ქალს ტექსტში მოვარა ბავშვი ახლავს, თანაც არც ისე ლამაზია, მაგრამ ქალი ქალია! „ქალი იმდენად ლამაზი არ არის, მაგრამ უურადღებას იქცევს... უქუსლო ფეხსაცმელი აცვია. როცა ქალს მოხდენილი ტანი აქვს, უქუსლო ფეხსაცმელი შეენის“.

ზოგი, მაგალითად, ჩეილზაშვიანი ქალის დანახვისას იმას კი არ იტყვის, მოხდენილი ტანი აქვს და უქუსლო ფეხსაცმელი უნდებაო, ამ ქალში დედას დინახავს. ქვეყანას ერთი სიცოცხლე რომ შემატა და გულშიც დალოცავს, ღმერთმა გაგიზარდოსო.

წიგნის ავტორს კი სხვა აზრი უჩნდება: მას ბავშვი დედასთან დაახლოების საშუალება მგონია მხოლოდ. ამას რომ ვამბობ, საბუთი მაქვს.

„ბავშვიანი ქალი გამომეღაპრავა, ეს ქალი გლისერში შევიწმე, მაგრამ მას განსაკუთრებული უურადღება არ მიუქცევია“ (ბავშვიანმა ქალმა, იმის გარდა, რომ ის ბავშვიანია, სხვა რა განსაკუთრებული უურადღება უნდა მიიქცეოს?)

„მან ხელში ატატებული ბავშვი ძირს ჩამოსვა“. ცოტას უაზროდ წაისაუბრებენ და უცებ მწერალმა შეამჩნია: „იგი ახალგაზრდა იყო და ლამაზი“. მთავარი ეს აღმოჩენა იყო, დანარჩენი იოლად მოგვარდა: „ბავშვს ხელი ჩავიდე და წინ წავდე“.

ალბათ, იმის იმედით, დედა უკან ამეღვენებაო!

დიახაც გივირის კაცს: სადაც და რა სიტუაციაშიც უნდა აღმოჩნდეს ავტორი, ქალებთან მუდამ „საეშაქო“ პოზიციიში მოხდებოდა ნოლმე!

თამაზ წიშვიტაძე

უცხოური ჩანახატები ჩინეთში
შეიძღოდა

აეტოტუშში სულ ოცდათამდე კაცია, ზოგიერთები ფეხზე რიგბიან, უფრო ყოჩაღები კი ადგილობრის დაკავებას ასწრებენ. მწერალს არამარტო უმარჯვია, ცოტა უეშმაკია კიდევ! „სულ ბოლოში ვჯდები. მარცხნივ ზანგი ქალი მიზის, მარჯვნივ ჯგუფის წევრი — ნინა ივანეს ასული. სივარდოვია და მჭიდროდ ვსხედვართ“.

აღბათ გენიშნათ! უკეთეს შემთხვევას მწერალი ეერც ინატრებდა!

„ზანგი ქალი თავს ჩემსკენ აბრუნებს და მიცქერის.“

ავტობუსი ერთბაშად უხვევს და უნებურად მეზობელს ვაწვები მხრით, ავტობუსი ისევ უხვევს, ამჟამად საწინააღმდეგო მიმართულებით და ახლა ნინა ივანეს ასული ვავიწროვებ.

ქალებს ბოდიშს ვუხდები.

ზანგი მხოლოდ მიდიშის და ხმას არ იღებს. ნინა ივანეს ასული კი მამშვიდდება: საბოდიშო არაფერიაო“.

მაგრამ ქალებმა საბოდიშოდ საქმე მე გამხადეს, ისინი თანამგზავრი მაშაკაცის საქციელით ნაწყენი არ არიან და მე რა მჯერს, თავს რომ ვიკლავ, ასე არ უნდა ვიქცეოდეთ-მეთქი!

თუ ასეთი მაგზავრობა მოსწონთ, უნდა შეეცადონ, როგორმე ოღარ-ჩორიოიან გზაზე გავიდნენ — იქ მეტი შანსია, ხშირ-ხშირად მიცხალონ ერთმანეთს!

უცხო ქვეყანაში ჩასულ კაცს მეტი თავდაუგრა მართებს, მით უფრო, როცა უცნობ ოჯახში სტუმრად მიგვიწვევენ. ავტობუსი რომ გვახარა: „ღიანდა რომ ჩაიყუჯა, ფართოდ ამოჭრილმა გულისპირმა პირი დააღო და ლიფში გამოსანილმა ძუძუებმა სახვე მთვარეხავით გამოცანათო“... მაშინ იგი ღიად საპატრეტეშოლო კაცის, პარი სტივენსონის ოჯახში იმყოფებოდა. უკეთესად არც კტებისა და ფრენკის ოჯახში მოქცეულა. თავდაპირველად ყურადღება დიასახლისზე შეაჩერა: „ქმეტი, ალბათ, ნახევარ საუკუნეს უყავუნებს, მაგრამ მიმწიდედლად გამოიყურებაო“. მეტი ოჯახის რძალს — ზანგ გოგონას დაადგა თვლი და მთელი გულისყური იქითკენ გადაიტანა. „სიბოლო — ზანგი ქალი მაისპინძლეს შორის რომ შევნიშნე, მოსამსახურე მეგონა. დიასახლისმა რომ თქვა: ჩემი რძალია, გამიყვირა“.

ოჯახში სტუმარ-მასპინძლები რაღაზე არ ლაპარაკობენ, წიგნის ავტორი კი მხოლოდ ახალმოყვანილი რძლით ინტერესდება: „მამაკრეთ, თქვენი რძალი მუღლათა? — ვეკითხები დიასახლისს“. მართალია, ცოტა ადრე მშვენიერად იცოდა, რომ სიბოლო ზანგი ქალი იყო, მაგრამ მეტი გარკვეულობა შეიტანა საკითხში.

„სიბოლი გვიდიშის და დამესავით თვალბეში ნაერწყალი უღლავა“. მწერალს ეს არ მოეჩვენებოდა, ზემოთ გითხარით, მთელი გულისყური მისკენ ჰქონდა მიქცეული. ხანდახან დიასახლისისკენ მიუბრუნდება, მაგრამ მის მიმართ

უკვე ნაყლებთავაზიანია და თუ არ მეჩვენება, ცოტა უხეშიც ხდება.

„რუსული სიბოლია მიყვარს, — ამბობს — ეტი.“

მეცინება და ვეკითხები: — მეტი არაფერი? —

მოკლედ, თუაზიანდაც რომ ვთქვათ, ამ კითხვის ინტონაციაში თავისთავად ასეთი გაგრძელება იგულისხმება: იხვის ტოლმავსე ან ზუსტკერცხზე რა აზრის ბრძანდებითო!

ამასობაში სიბოლის შეესებული ქიქები მრგვალი სინით შემოაქვს.

„მას მოდერებული ყელი აქვს და მაღალი მკერდი. ყურს უჯან ხალი პქონია“. სხვის ცოლს, სხვის სახლში, ასე არ უნდა ჩაიკიდდე: ყურს უჯან აქვს ხალი თუ ილიაო! ქვეშე, ეს სტუმრის საქმე არაა! „საყურების ვიღებ და სიბოლისკენ ვიხრები, ყურებზე ვუმაგრებ“. ასე გულმოდგინე ცქერის შემდეგ, ალბათ, წინადაცს ეგნებოდა შემჩნეული მწერლის ქალის ყურებზე გახვრტილი ადგილები და მისი ძებნა არ გაუჭირდებოდა! მაგრამ საყურეს გაეთეხისკან მინც თავი უნდა შეეკავებინა და სახუქარი ისე მიერთმია, რადგან ახალგაზრდა ქალის ყელზე და სახეზე ხელის ფაფურტი, როცა იგი ჩვენი არაფერია, ცოტა უხერხულია ყოველ შემთხვევაში, მე ასე მეჩვენება.

მართალია, სიბოლის დამესავით თვალბეში ნაპერწყლები უღლავს, მოდერებული ყელი აქვს და მაღალი მკერდი, მაგრამ იგი სხვისი, სახელდობრ, ბოხის ცოლია. მწერალს ეს „სამწუხარო“ სინამდვილე ცოლქმრის საწოლმა გაახსენა და დიადი დაამწუხრა.

„სიბოლისა და ბოხის საწოლებზე გადაფარებულია თეთრი ნაქსოვი მატერია.“

სიბოლი ყოველ საღამოს შლის ამ ღოგინს და ყოველ ღილით ასწორებს“.

გულწრფელი ვითარით, აქ დავიბენი: ამ ნაღვლიანი ინტონაციის მიზეზი ველარ ამოვხსენი; დასაბამიდან ასეა: ცოლი ქმარს ღოგინს ხან გაუშლის, ხან აელვაგებს, ზოგჯერ შიგავ ჩაუწვდება, მაგრამ ეს უცხო კაცის საქმე რომ არ არის? ამით რატომ უნდა დაინტერესდეთ?

როგორც ჩანს, ამ ხეანჯის გახსნა მე არ შემიძლია. სარეცენოა წიგნიდან ქვემოთ მოვიტან მაგალითებს, რომელთა წაკითხვამ შემაწუხა და უხერხულობაზე ბევრი განმაცდევინა.

ჩემდათავად, ამ საოლუსტრაციო მაგალითების გამო, მკითხველისთვის ბოლოში მომიხსენებია. „ქალიშვილმა ტანისამოსის გახდა დაიწყო. მან ზურგებზე წაიღო ხელი და „შეიგინა“ ჩაიხსნა... ერთბაშად ცეკვას იწყებენ თეთრები... მიდიან ვანზე... ადიან ზევით... ჩამოდიან ძირს... სტიან, გიფონენ, ლამის მოწყდენ ჟრფოლა შესყრობოლ სხეულს და დაბაზში გაგორდენ...“

ქალიშვილი წინ იხრება. წვივებიდან ნელა მოაცურებს ხელისფულებს ზევით... აი, ხელის-

გულზეა უკვე ამოთავის მალაღი კანები, გაღ-
მოიარეს მუხლისთავები... ნელა, სულ ნელა
მოცურავენ... ხელები მუცლისაკენ გადმოცურ-
დნენ... ხელებმა მუცელს შეუფაფურეს... იგი
ზურგს უკან აპარებს ხელებს და ლიფის ლი-
დებს ისწის. ლიფს კულისებში ისვრის... შიშ-
ველი სხეული იშმუშნება, ტოკავს... მუცელს
ჟრუანტელი უდის... მწველი ალი დასთამაშებს
შიშველ მეგრად...
და ბოლოს, ფინალი:

„ქალიშვილი მომაცდევით იშვორება, იძა-
ბება, იკუმშება და... ერთბაშად ყველაფერი
მოთვრდება... ზღვა ენერგია წაშლი იცდება და
უცემ ყველაფერი კარგავს წონას, ფასს და ყო-
ველგვარ მნიშვნელობას. მშვიდით დატენილი
და მშვიდდევით დაძაბული სხეული იშვარება,
იფერფლება და იჩუტება“.

ახლა სხვა შემთხვევა გვსახლავს:
„ქალიშვილი აფორივით იძაბება. თერთ მო-
სასხამს მარლად იხდის და ზურგს უკან, კულის-
ებში ისვრის.

მძლავრ შუქზე ლაღალებს შიშველი შავი
სხეული, რომელიც ადგილზე ტოკავს იწყებს.
თრთიან მსრები. თრთის გულმეგრად. თრთო-
ღვამ შეიპყრო თეძოები... ჭუჭუბუბი ერთმანეთს
ეხლეძები, ბორბალივით ტრიალებენ და შურ-
დულდობით სადღაც მოისწრაფიან...
ეს ყველაფერი ლამის ბარის ნახევრად ჩაბ-
ნელებულ ღარბაზში ხდება. წიგნის ავტორს
კი ასეთ კაფეებში უფანდა, მაღაზიებში სიარ-
ულს თუ არ ნათვლით, ყველაზე მეტად მოს-
წონს.

ასეთი შიშველილება რჩება, თითქოს მო-
გზაურობისათვის გაწეოთნელი დრო მთლიან-
ად იაფფასიან კაფეებში გატარებინოს. წიგნ-
ში შემთხვევა არაა, მეწერის რომ დასიღინო-
დეს, რომელიმე კულტურულ დაწესებულებაში
ვიყავით. იქნებ ამერიკაში ასეთი ადგილები ცო-
ცა, მაგრამ ყოველად წარმოუდგენელია, მსგავსი
რომ არ ჰქონდეთ.

ალბათ, კულტურული გაერთობისათვის ვერც
მოიცლიდა, ქალების თვალთვალსა და მაღაზი-
ებში სიარულს დიდი დრო მიჰქონდა. ისიც უნ-
და ითქვას, რომ მეწერის ქალებით გატაცება
რადიკალიზაციას იწვევდა. ჩასიას იღებს! სა-
მედიაციო ლიტერატურის ალბათ ამ უსიამო
მოვლენის. მარჯვე ტერმინი მოგზოვება, მაგრამ
მისი ძეგნი ჩვენი საქმე არაა. მე მხოლოდ მისი
თქმა მინდა, რომ რამდენადაც მეწერას ახალ-
გზურდა, ლამაზი ქალები მოსწონს, იმდენადვე
ვერ იტანს ხანში შესულებს, სულ ერთია, ქალი
იქნება იგი თუ კაცი!

ზემოთ ლამაზ ქალებთან დამოკიდებულების
ბევრი შემთხვევა გვხვდება, ახლა მოხუცთა უდ-
იერად მოხსენიების და აშკარად დაცინვის შემ-
თხვევებით ვნახოთ:

„მოღში ხედიხედიგაყრილი მოყუნჯულობს

აწოწვილი, მოხუცი ცოლ-ქმარი... ქალს ხანც
ჩაქიშვილებია... თერთი, „მინა“ კაბა გამხმარ
პარსაყვის ვერ უფარავს“.

„თერთკანიანი მოხუცი... ხანცამოხმარია,
ძვალტყავი ქალი ცივი ხმით გაკვივებს... თმა
ასწერია... ხანც შემოღია... ხალმე, ბელ გზაზე
რომ შეგვხვდეს ჰყოფდეს გადახვალ“.

„თვალში მხვდება კიდევ ერთი წყვილი —
მოხუცი, თითქმის მისწინილი მამაკაცი“.

„ბარში ერთი განხიწყული მოხუცი შემოვი-
და, ფეხების ძლივს მოათრევდა. იფიქრებდა:
სული რომ შეუბერო, წაიკცევაო“.

„წინ გადავიდგა ხანშიშესული, ჩამოძრძოლი
ქალი და ხელი გამომიშვია. ჩაცვივული ყუბ-
ი და ჩაღურებული ტურები ჰქონდა“.

„მოხუცი ცოლ-ქმარი ახალ ჯვარდაწერილი-
ვით თავმოწონედ ჩამოსკუპებული მერხზე...
წვრილი კისერი, გამხმარი მკლავები ამოყრილი
მხრისთავებით და ძვალტყავი კანები ჰქონდა...
დაც მათ საფრთხილელას ამხვავებდა... თავი ღი-
რხეულად უპირავთ, კაცი ჩიბუხს უდავუყენებს.
ქალი სივარტის ეწევა.

ამ გვასკოვებულმა ადამიანებმა რით დამ-
სახურეს ავტორის გულისწყრომა, ძნელი ასახ-
სნელია. ადგილი დასადგენი აი, რა არის: რო-
ცა ვერც „თავი ღირხეულად უპირავთ“, მერე
აღარ უნდა ვთქვათ, მერხზე ჩამოსკუპებულან,
ან კიდევ ჩიბუხს უდავუყენებო, თორემ ბევრი
რამ თავდაყირა დადგება, უპირველესად — მეწე-
რლური რეპუტაცია!

არ ვიცი, რამდენს უბღიან უცხოეთში ტუ-
რისტული საფუტრით წასულ კაცს, მაგრამ ასე
ხშირად და ადრეც წაწევი ფულზე უხერხუ-
ლია და მოსაბერებელიც.

„მაღაზიებში საგანგებოდ მოვივითხე საც-
ვლების ფასი. იქ საცვლები უფრო ძვირი ღირს,
ვიდრე ჩვენში“.

„ეს დღეოფანა დადის, ლაპარაკობს, მღე-
რის... „ძვირი ეღირება“, ვაზიბ გულში და დე-
დოფალას თვალს ვარიდებს“.

„ვიტრინებისკენ აღარ ვიხედებით... ფულიც
არ გვიხვებს ჭიბებს“.

„რა ვინდით იყოფით, სერ? — წამჭურჩულია
ლინდაშ. ღმერთმანი არაფრის ყიდვა არ მინდა,
ჩემი გობის პატრონს არაფრის ყიდვის თავიც
არ მაქვს“.

„ასეთი ზღწანათა... ბევრი ახალგაზრდა ქა-
ლის ხელში შევნიშნე, ალბათ, მოდურია, თუ
ძვირი არ ეღირება, მეუფლდეს ვუყვლი“.

მოტანილი მაგალითებიდანაც შეპანწევით,

თამაზ ნიჭიშვიტი

შენსოფრი ჩანახატები ჩამინებრი
მეცდომებით

ავტორი მხოლოდ საყოფაცხოვრებო საგნებით ინტერესდება, თეატრის ბილეტზე ფული არ მიკლდება, რადგან ამერიკაში ყოფნის დროს თეატრალურ საღაროებთან, მგონი, არც ჩაუვლია. ჩემი დაკვირვებით, სამრეწველო საქონიდან ყველაზე მეტად ტუფლი მოწონს. ციფრებში და ანგარიშში, ეტყობა, მაინცდამაინც კარგად ვერ ერკვევა, მაგრამ მართე გადანაგარიშებს როგორღაც ახერხებს.

„თვალში მხედება შავი ხიზილადა, მაგრამ ციცილი უკიდია, ახგრაშიანი ქილა თითქმის ცამეტი დოლარი ღირს. ამ ფასად ორ წყვილ ფეხსაცმელს იყიდო...“

„ჩვენ მივიღეთ თითოეულმა რამდენიმე ათეული დოლარი. ამ თანხით ამერიკაში იყიდო ორსამ წყვილ ფეხსაცმელს...“

და მაინც, რაღა ანგარიში არ ემარჯვება, მუდამ არათანაბარ ნაშრავს ღებულობს, ამიტომ მკითხველი ვერაფრით ვერ იგებს, ბოლოს და ბოლოს, რა ღირს ამერიკაში ტუფლი ამის გარდა, ვინმემ შეიძლება ასეც იფიქროს, წიგნის ავტორი ციფრებთანაც მწყურაღად ყოფილა: მათ რიცხობრივ სიდიდებზე ცუდი წარმოდგენა აქვს, ყოველ შემთხვევაში, რომელია მეტი და რომელი ნაკლები, ამის გამოცნობა უჭირსო.

ნათქვამს მაგალითობაც დადასტურებს ისე, რომ ვერაფერს აუხიარდება!

„მდიდარი ზის ავტომობილში, რომელიც ღირს ოთხი ათასი დოლარი, ღირები კი — ავტომობილში, რომელიც ღირს რვაასი ათასი დოლარი“.

მდიდარი კაცი ღირებისაგან ბევრი რამით განსხვავდება: ფულით, ჩაქმულობით, შეძლებით, მდგომარეობით, სხვა მხრივაც მათი ერთმანეთისაგან გარჩევა არ გაჭირდება, ამიტომ შეიძლება გამოთქვან ეჭვი, რომ მწერალი ციფრებში ვერ ერკვევა, თორემ მანქანას, რვაასი ათასი დოლარი რომ ღირს, თუ ღირები ვიდულობს, იგი მანქანის შექნამდე მილიონერი ყოფილიყო!

ვიმორბე: ასე იფიქრებენ და არც გაემტყუნებთ. მაგრამ კაცი თუ სხვათა ცოდვათა მიმტევებელი ხარ, მშვენიერი შემთხვევაა ირწმუნო, რომ შეცდომა კორექტირებიდან მოდის!

მე სწორედ ასე მგონია და ამას ვერ გადამათქვევინებენ.

უფულობის გამო მარტო ამ წიგნის ავტორი რომ მოთქვამდეს, ეს დიდი უბედურება არ იქნებოდა; მკითხველი იფიქრებდა, მომჭირნე კაციო, მაგრამ ჯგუფის სხვა წევრებიც დაზღვეულნი არ არიან ამ ნაკლისაგან.

ეტყობა, მათ უთავოლო წუწუნს მასპინძლებიც შეუწუხებია. შემთხვევა რომ მისცემია, წიგნის ავტორისათვის ჩიკაგოელ ნაცნობს ამაზე ირონიულად სიტყვაც გადაუტრავს.

„— რა ღირს ეს ნომერი, მაიკლ? — ვკითხე ერთადერთ ნაცნობს ჩიკაგოში, როცა მან სა-

ღილს უკან (უნდა იყოს-ნასადილეს) [რადიო] [45] [1955] კუ
ტუმროში მომაკითხა...

— ეს ნომერი იმდენივე ღირს, რაც თქვენ ჯიბის ფულად მიიღეთ, აქით რომ მომგზავრებოდით“.

ამ ირონიის მიხედვით, თუ უტრადლებით ვიცნებოდით, ძნელი არ უნდა ყოფილიყო. მაგრამ ავტორს, ფულის სხენებისას, წინ რთული მათემატიკური გაანგარიშებანი ელოდა და დაციწვა რომ შეეძინა, ამისათვის ვერ მოიცილდა!

„ჩვენ მივიღეთ თითოეულმა რამდენიმე ათეული დოლარი. ამ თანხით ამერიკაში იყიდო ორსამ წყვილ ფეხსაცმელს, ოთხ-ხუთ ბარლონის ხალათს. ეს კარგი კოსტუმის ნახევარი ფასია. ამ თანხით თვითმომსახურების კაფეში ისაღილებ ათერ-თხუთმეტკერ“.

ვიცი, ზოგი მისაყვედურებს, მეწერილმანე კაცადაც ჩამთელის, მეორეხარისხოვან აზრებს გამოედევნაო, მაგრამ როცა საქმე ჩემს ქვეყანას ეხება, მცირე საწყენიც ვულთან მიმაქვს.

წიგნის ავტორს, მათემატიკის გარდა, სხვა რამეც შეეძლია:

„იმ კომპანია, რომელიც ჩვენ გვემსახურებოდა, არა მგონია იმ თანხიდან, რაც საჯურთო გადავიხადეთ, რაიმე მოგება ღარჩენოდა, ამერიკელები ასე მსჯელობენ: დეე ჩამოვიდნენ ნაბჟოთა მოქალაქეები, გაიცნონ ჩვენი ქვეყანა, ნახონ როგორ ვცხოვრობთ...“

ეტყობა, მწერალს აქ რაღაც აერია, თორემ არა მგონია, ამერიკელი ფირმის ზღმძღვანელები ასე მსჯელობდნენ. აქამდე ვიცოდით, კაპიტალისტები მუდამ იმის ცდაში არიან, სხვას რაიმე წაეღობონო.

ალბათ, ეს ახლაც ასეა, მაგრამ წიგნის ავტორს ფეხსაცმელებზე და ბარლონის ხალათებზე ფიქრმა უტრადლება მოუღუდნა.

თუ გახსოვთ, როცა ძალად დაკოჭლებულ ივანეზე გესაუბრეთ, მაშინ ვთქვა: მწერალს მკითხველის მოტყუება არ უფიქრია, მას უბრალოდ შეეშალა-მეთქი.

მერე და მერე, ბევრი რომ ვიფიქრე, რამდენიმე შემთხვევაში მომეჩვენა, რომ ავტორი აშკარად ტყუის, ამიტომ ჩემი სიტყვა უკან უნდა წავიღო.

ყოფილი ფერმერი, ჭონ ელი, ვიგინდარად რომ უქცეოა ცხოვრებას, იადფასიან, მუჭყიან ბარში წიგნის ავტორის გვერდით აღმოჩნდება. იგი უგონოდ მთვარლია, მაგრამ ზოგჯერ აჩემებულ სიტყვებს ახერხებით გაპყვირის:

„ზეცა, ზესნედი, ზენარი, ზეგარდმო, ზემდგომი, ზემორე, ზეკაცი, ზემადლი, ზედაშავალი, ზემუნებრევი, ზეშთავონება...“

— სიტყვას პატვის სცემთ, ალბათ ლინგვის-

ტი პრანდტიზი, ფილოლოგი? — ეკითხება მწერალი.

„ფილოლოგი, ფილოსოფოსი, ფილისტერი, ფინიკია, ფილადელფია, ფილინინები, ფილტვი, ფილტრი, ფილოსტერა...“

შეაჩნევდით, რომ სიტყვათა წყებას საწყისად ერთი საერთო ასო აქვს, მაგრამ ავტორს, როცა ამ სიტყვების ხელოვნურად იგონებდა, „უწინშეწელო“ დეტალი გამოჩნდა: ინგლისურ ენაზე ამ სიტყვების უმრავლესობა სხვადასხვა ასოთი იწყება და ჯონ ელი მათ ერთ მწკრივში ვერ მოაქცევდა!

ამ პრინციპით გაწყობილ სიტყვათა რიგში ფილტვი და ფილისტერი, ისევე როგორც სხვები, ერთიმეორეს მხარს ვერ დაუშვებდნენ უბრალო მიზეზით — ერთნაირი ასოებით არ იწყებიან!

მწელი მისახვედრი არაა, მწერალს ინგლისური ენა არ ცოდნია. რა თქმა უნდა, ამისთვის არაფერ უსაყვედურებდა, ამიტომ გაუგებარია, რისთვის დასჭირდა მკითხველის შეცდომაში შეყვანა.

თუმცა, უნდა გამოგვხსენებოდა, ენის პრობლემა წიგნის ავტორისთვის არ არსებობს, გასოფთო თვითმფრინავში სხვათა შორის რომ თქვა, ჩემი მეზობელი, სავარძელში რომ მოკალათებულა, მგონი ჰოლანდიელიაო. დაწერილებით მეზობლის სადაურობა არც გაუკითხავს. არც იყო საჭირო. კამპუჩიელიც რომ ყოფილიყო — ქართულად გაესაუბრებოდა!

საერთოდაც, წიგნში არაქართულებიც ჩვენებულ დიალექტზე უბრალოდ:

„მოდიოთ აქ შევიდეთ, ჰა—ამბობს იგორ ივანეს-ძე“ (რუსი პროფესორი).

„თქვინი საქმეები კი როგორ მიღის, ჰა? — კითხულობს ამერიკელი პროფესორი.

„ჩვენებურ სენდვიჩზე გემრიელი ხომ არაფერია დედამიწის ზურგზე, ჰა?“ ამ რატორიკულ შეკითხვას ამერიკელი ქალიშვილი სვამს!

მხოლოდ წიგნის ავტორი საუბრობს „ევროპულ“ დონეზე.

„ო, მისტერ გიორგი, რომ იცოდეთ, როგორ გავაზარეთ, — თქვა მერიმ (ხტივენსონის მეფელემ).

— დარწმუნებული ვარ, მისისი.

— ჰარი ყოველთვის სიამოვნებით იგონებს თქვენს ქვეყანას!

— მე მასარებს ამის მოსმენა“.

მე ამ წიგნის სტილზეც მიფიქრია. ეტყობა, ავტორი კარგი სტილისტი ვერა, და საერთოდ, ცუდი მოქართულია. ალბათ, მწერლის ნაწერებს სხვებისაგან მარტო იმით გამოარჩევ, რომ ძნელად ეკითხება და ადვილად ვაიწყებდა.

ბა, თუ თავს ძალას დაატან და მიეძალეობი, სტუდენტობა, კითხვა მაინც მალე გწყინდება.

„ცის ქვეშ არის ქვეყანა, არის კაცობრიობა, არის ცხოვრება“.

„იმ ქუჩის იქეთ ქუჩაა, მერე კიდევ ქუჩა, კიდევ ქუჩა და იქ, სადაც არის ნიაგარა, არის მდინარე, არის წყალი“.

„ავტომობილში არის სიმშვიდე, არის განცხრომა. წინ გზა გიღვებს და არას ალტყინება და არის სარბოფა“ (ეს ბოლო სიტყვა მწერალს აუჩემებია და მუდამ არასწორი ფორმით წერს).

„იქნება მზე, იქნება მთვარე, იქნებიან ვარსკვლავები... იქნება ქვეყანა, იქნებიან ადამიანები“.

„იყო ჯარისკაცი, იყო ჟურნალისტი, იყო სენატორი და იყო პრეზიდენტი“.

სამშობლოდან მოშორებით მყოფ კაცს, ცხადია, ათასი საფიქრალი გაუჩნდებოდა. წიგნში აქა-იქ გვხვდება ადგილები, სადაც საყუთარ ნაფიქრებსა და დავიერებებზე მოგვითხრობს ავტორი: მართალია, მთლად ახალსა და ორიგინალურს ვერაფერს გვთავაზობს, მაგრამ, ეტყობა, საქმეს გულთი მიღგამია და თუ ყველაფერი ისე არ გამოუვიდა, როგორც კი ეწადა, გარჯა მაინც უნდა დაუფასდეს.

შეიძლება, ზოგიერთი დავიერება, სისადავის გამო, გულუბრყვილობად მოგვეჩვენოს, მაგრამ რაკი წიგნშია შეტანილი, ალბათ ფასეულია და მე ვერ გხვდები.

„ცაში არც ხეა, არც მთა, არც ტყე და არც მინდორ-ავდო“.

„სახლი ადამიანმა ააგო თავშესაფარად, მოსახვედრად, საცხოვრებლად“.

„ავტომობილს დიდი ადგილი უჭირავს თვით ამერიკელის გულში“.

„თეთრი ქალის მსუბუქი მკლავიდან მწერა გადამაქვს შავი ქალის მძიმე მკლავებისაკენ, თეთრი მკლავი თხელია, ნაწია და ფაფუკია, შავი მკლავი მსხვილია და უხეშია“.

„კიბზე, სახლს რომ დანარჩენ სამყაროსთან აკავშირებს, აღიან და ჩამოდიან ადამიანები“...

„კარი იღება ყოველ დღით და იხურება ყოველ საღამოს, ვიდრე სახლში სინათლე ჩაქრებოდეს“.

„ამერიკაში ამოდოდა და ჩადოდა მზე, დამდებოდა და თენდებოდა, წვიმდა და გამოიღარებდა ხოლმე“.

„დილით ადამიანები გამოდიოდნენ სახლებიდან... რომ დღის ბოლოს ისევ შინ დაბრუნებულიყვნენ“...

თამაზ ჯიფთაძე

შცხუური ჩანახატები ჩვენებური
შეცდომებით

თუ ამ სადა დაყვირებებს ალღო აეღო, უფრო რთულ ნაფიქრებებზე თვალის მიდევნება აღარ გავცივრდებო:

„დაყვირებებივარ, ახალ ნაწივმარზე ურემი რომ ჩაივლიდა პირალით ორღობეში და ურმის ბორბალი ვიწრო — ღრმა კვალს გაავლებდა, იმ კვალში წყალი ჩადგებოდა და ჩაუვითლდებოდა“.

(დაყვირება ალბათ ქალქელ მკითხველს ეძღვნება, სოფელში დიდთან-პატარიანად ყველამ იცის ეს).

„ავტომობილში რომ ზიხარ, და მოჭრი, ისევე მსუბუქი გერვენება ირველივ ყოველივე, როგორც შენ მიგაქროლებს მსუბუქად ის რაღაც, რაც თვითონ შენ შეტყვენია“.

(აქ უთუოდ სოფელ მკითხველს ითვალისწინებს ავტორი!)

მანც: ზემოთ მოყვანილი ყველა დაყვირება ავტორმა მზამზარეულად მოგვარდა: წაფი-კითხვებით და მოციწონებით, მეტი ჩვენ არაფერი გვევალბოდა. ქვემოთ მოტანილ ციტატებში საჭმე ცოტა გართულდება — მრავალმნიშვნელოვანად ჩაერვას მოითხოვს.

... მოსუცი ცოლ-ქმარი ნიაგარას ნაპირზე ჩამოსისდარა, მწერარს ახ უნდა, არ ვიცი, რატომღაც განაწყენებული გვეკითხება:

„ნიაგარა ღმერთი ზომ არ არის, რომ მათ გამოფიტულ, ძალდაშრეტულ სხეულში ხიცოცხლე შეიპეროს და მათი დამტყნარი, დაჩაშირებული სხეული სიქორფის სიმშვენიერით შემოსოს?“

არა მგონია, ეს საცოდავები ამისთვის მოსულიყვნენ. ალბათ, უნდათ, სიცოცხლის დარჩენილი ნაწილი, ბუნების წილში გაატარონ. ამის გამო მოხუცებს არ უნდა გავუბრაზდეთ!

„ბილიკზე ქალ-ვაფი მოსიერნობს. ჩერდებიან და ყველას თვალწინ ერთმანეთს კოცნიან. მათი ტრფილის ძალა მეტია, თუ ნიაგარისა?“

ეს კი ნამდვილად არ ვიცი! მაგრამ, რადგან ქალ-ვაფი ერთმანეთს კოცნის, მკითხველების სახელით გავებდავ და ვიტყვი: მათი ტრფილის ძალა მეტია! მართალიც ვიტყვით, რადგან ნიაგარა სულ გარბის და ვინ უყვარს, ჯერჯერობით არ ვიცი.

საუთარ ნაფიქრალსა და დაყვირებებს რომ გვთავაზობს მწერალი, სულ არ ეთავილება, ჩვენგანაც გაიდრმოს ცოდნა და როცა მოგვევენება, მკითხველის დახმარება მჭირდება, მოგვმართავს კიდევ:

„ადამიანის მოდგმა იცხოვრებს თუ არა ერთ ოჯახად ჩვენი პლანეტისა?“ ცოდვის ვერ ვიტყვი, მაგრამ ეტყობა, თავს მთლად მანც არ გვიტოლებს, ეს იმიტომ მეჩვენება, წინადადება კარგად რომ არ გავიმართალ

ამიტომ, ისევ მკითხველის სახელით, სხვა შეკითხვებზე პასუხს აღარ გავცემ, თორემ ძალიან ბნატერესებს:

„რატომ არ შეიძლება, უკვე ამჟამად, დღესაც მიწას ერთი მთავრობა მყავდეს?“

რომ არ დავმალო, წიგნის ავტორის ეს ნაფიქრებები მაინცდამაინც არ მომწონს, მაგრამ უფლებმა არ მქონდა, იგი მკითხველისთვის დამეშალა.

მე ციტატები მოვიტანე, მკითხველი უკეთ ერკვევა: რა მოწონს და რა არა.

სხვათა შორის, წიგნში შედარებით ის ადგილები მომეწონა, რომელიც, მართალია, როცა დავავეირდი, მწერლის არ აღმოჩნდა, სხვათა აზრებიდან ჩემ-ჩემად ამოუკრები, მაგრამ განმეორებით წაკითხულის სიხარულიც რომ არსებობს, ამისთვისაც მაღლობელი ვარ!

„იქნება ქვეყანა, იქნებთან ადამიანები... იქნება ცხოვრება... შენ კი აღარ იქნები...“

გივი ვარდოსანიძე

„იქნება, ბევრი რამე იქნება — მხოლოდ ამქვეყნად ჩვენ არ ვიქნებით“.

გალაკტიონი.

„ზანაარებს დედამიწა და ქვეყანას, როგორც საარყე ქვას, ბოლქვად ახდის ომშივარი“.

გივი ვარდოსანიძე

„როგორც სამრთვე ქვას ომშივარი, ქართლის ზეობებს ახდის ნისლები“.

გ. ლეონიძე

„როცა დედამიწის ერთ მხარეს სძინავს, მეორე მხარეს ფზიშლობენ, არ შეიძლება ერთდროულად მთელმა დედამიწამ დაიძინოს“.

გივი ვარდოსანიძე

„და დედამიწის ორი ნახევარსფერო მგავს ორ მოუვარულ მშახს, საფრთხის გამო მორიგეობით რომ იძინებენ“

ტ. ჭანტურია

„როცა ხახლში ერთი ქალია, კიდევ აიბან... ხოლო დედას ქალიშვილებიც თუ აძლევენ პანს, მტრის ოჯახში, პატოხას კაცს ხახლიდან გაქცევის მეტი არაფერი დარჩენია“.

ასეთი რამ უბრძნულო აზრების საუბრადან მეც ამოიკეითხავს, მხოლოდ იმ განსხვავებით, იქ ქალის მაგიერ გევი ეწერა მაგრამ ესეც ბედა: წიგნის ავტორი ქალზე წერს, მე გივიები მახსენდება!

პატივცემული გივი ვარდოსანიძის სხვა წიგნშიც წამივითხავს: „სიტყვას აქვს გემო, ფერი, ხუნი...“ სამუხაროდ, იმ წიგნშიც და აქაც, ზოგიერთი სიტყვა ისე უადგილოდა წინადადებაში ნახმარი, რომ ვერაფერი გემოვნება იგრძნობა და ცუდი სუნიც დაჰკრავს.

„სახალაო იშუშუნება“, „თეატრზე გიჟობენ“, „მუშუენი ბორბაღივით ტრიალებენ“, „დედაბერი მიჰქრის“, „მზრები თახახებენ“...

ალარაფერს ვამბობ ასეთ შემთხვევებზე: „შალვა ეკატერინეს ხელმკლავს დგას.“ „ბავშვობაში ვინ არ უჭროლებია ძველი კასრის ჩაქანგებული სალტე მავთულის ხელკავით“...

მაგრამ იმ სიტუაციის სემანტიკური მნიშვნელობა მაინც უნდა ვიცოდეთ, რომელსაც ეყრება. აბა, ასე რა გამოვა:

„მისის კეტის არ დავტოვებთ უმადურს, — ვამბობ და ჯიბიდან ვიღებ საბაჟურს... და კეტის ვუკებთ“.

თუ სხვას რაიმეს აწუჭებ ან რაღაც სიყუთეს გაუყუთებ და არ დაგმადლის, ისაა უმადური, თორემ ამ კონტექსტში მისი ხმაირება უადგილოა!

ამასობაში დადგა ამერიკიდან გამოგზავრების დროც. ის გზა, აქეთაა გამოსვლელი, იქითობისას რომ დაიფარა. რასაკვირველია, ოკეანის თავზე ფრენა უსიამო გრძნობებს აღუძრავს მწერალს. აეროპორტში მისვლამდე ზოგი რამ მოძრაობისა და გადაადგილების კანონებზე თეორიულადაც წაივარჯიშა:

„უცქერი და ფიქრობ, ყოველივე ასეა, თვით დედამიწა მოძრაობს თავის ორბიტაზე და მოძრაობს თავის ღერძის ირგვლივ“.

მერე ჯდება ტაქსში და ობობას ქსელივით დაჰსაქსული ქუჩებით ავტომაგისტრალზე გამოდის. მარჯნიდან მანქანა წამოეწევა. ავტომობილის საჭესთან ზის ახალგაზრდა ქალი, გვერდით მამაკაცი უზის.

„სრულიად ახლოდან ვხედავ ქალის ოდნავ პაქუა ცხვირს, ფეროვან პირსახეს, ზანტივით გამოსკვნილ პაწია ტურებს“.

აწი სულ ერთია: „თვით დედამიწა მოძრაობს თავის ორბიტაზე და მოძრაობს თავის ღერძის ირგვლივ“ — თუ პირდაპირ მეზოხელი პლანეტის ტერიტორიაზე გადავიდა — ქალიშვილი ზომ ღამაზია!

„ქალი საჭერს მართავს და წინ იცქირება, მხოლოდ წინ“

იტყვობა, მწერალი ჯერ ვერ დაინახა, მაგრამ არ შეიძლება ტანმა არ უგრძნოს.

„მაგრამ, როგორც ეს ზნობად ხდება, იგი დაჟინებულ მწერას გრძნობს და ჩემყენ იხედება“. მოიხედავს და მეტი არაფერია: „ჩვენს შორის საერთო ახლა ის არის, რომ ისიც ადამიანია და მეც, ისიც გზას ადგას და მეც!“

ეს მთლად ასე არაა, რაღაცას გვიმალავენ! სხვა თუ არაფერია, რატომ მაინცდამაინც ქალით დაინტერესდნენ? ქალს ზომ გვერდით მამაკაცი უზის!

„ხედავ მის მობდენილ თავს, ვხედავ გამხ-

დარ მზრებს, ვხედავ აგრეთვე თითრ, ნაზ ზეღებს, რომლებსაც ის საჭერს მართავს“...

მამაკაცი ალბათ არ ჩანს, ისე უნდა ვეგრაოდეთ, რომ ღამაზ ქალს ცუდი კავალერი არ ეყრდებოდეს!

„ნახე შენმეც, რაც მან პირველად მოიხედა ჩემსკენ, ათიოდე კილომეტრი მაინც გავიარეთ“.

მას შემდეგ, რა ღრიალიაღ მწერალს ქალის თანამგზავრი მამაკაციცენ არ გაუხედავს, უფრო მეტი კილომეტრი ექნებათ გავლილი!

„განუწმენდელივ ვადევნებ თვალი: ჩემყენ კიდევ მოიხედავს?“

თუ ქალის მზღებელმა მამაკაცმა მოიხედა უკან, ცუდად წავა საქმე!

„ნეტავ მისი ვინ არის ის მამაკაცი? ქმარი? ძმა? მეგობარი?...“ — რა ჩემი საქმეა, ვინც უნდა ის იყოს, მაგრამ წიგნის ავტორი რომაა დაანტერესებული!

„ასე წარმოვიდგინე: კაცი ნიუ-იორკიდან მიემგზავრება. ქალი აცილებს... ტრავს მიაღვამენ და ჩახსდომო დაიწყება. ქალი და კაცი ერთმანეთს გადაეხვევიან... კაცი ტრავზე ავა და ქალს ხელს დაუჭნევს... ქალი უკან გამობრუნდება... კაცი კი, ვინ იცის როდის მობრუნდება ამ გზაზე“...

იდეალური ვარიანტი! პატრიცემული მწერალი ნიუ-იორკში ერთი ღამით მაინც რომ ჩერდებოდეს!

ამაზე ქართული ანდაზაცაა ნათქვამი — რაც ელანდებოდათო...

ნუ შეცდებით დამაჯეროთ, წიგნის ავტორი ამდენ უხერხულობას ვერ გრძნობდეს! როგორც ჩანს, სხვათაირად რომ მოიქცეს, არ შეუძლია...

„კვლავ მოიხედავს თუ არა ჩემყენ? მოიხედავს თუ არა?“ მოიხედა და ასე მომჩვენა, ჩვენ გავუღმეთ ერთმანეთს“.

ძალიან მინდა დავიჯერო, რომ მეცნებთან: „ჩვენ ნამდვილად გავუღმეთ ერთმანეთს, გავუღმეთ უბრალოდ, ადამიანურადო“.

ღმერთმა ხელი მოგვიმართოთ, მე ქრისტიანი კაცი ვარ და ქალის თანამგზავრიც მეცოდება, შორს გაფრენის წინ ადამიანური ღიმილი არც მას აწყენდა!

„მშვიდობით, ამერიკა!“ — ამ სიტყვებით წიგნის ავტორი, პატრიცემული გივი ვარდოსანიძე ემშვიდობება დედამიწის მეორე ნახევარსფეროს.

ასე ღრთა, ჩვენც დავემშვიდობოთ, მეგობრებო, და ერთმანეთს უყუთვის წიგნების კითხვა ვესურვოთ...

თამაზ წიფიშვიამ
 უცხოური ჩანახატები ჩვენებური
 შვიდოკობით

მინაწერი: იმიტომ კი არა, რომ წიგნი წიგნს შევეუღარო ან მწერალი მწერალს გაუაჯობრო, უბრალოდ მინდა მკითხველს შევახსენო ის ამბავი, რომ ამერიკულ შთაბეჭდილებებზე ქართველ მწერლებს აღრეც უწერიათ (ი. აბაშიძე — „ამერიკა თვალის ერთი გადავლებით“) და ახლაც წერენ (ნ. დუმბაძე — „ოდისეის დაბრუნება“).

ასე რომ, პატივცემულ გივი ვარდოსანიძეს ახალი ამერიკა არ აღმოუჩენია. იმიტომ, ქვეყანა რომ მშვიდობით მოიარო, ეს კიდეც იმას არ ნიშნავს, რომ ამ მოგზაურობაზე უსათუოდ კარგ წიგნს დაწერ.

ეტყობა, მოგზაური კაცი სხვაა, მწერალი — სხვა.

შეიძლება ვინმეს მოეჩვენოს, რომ მომეტებუ-

ლად მკაცრი ვიყავი პატივცემული ავტორის მიმართ, მაგრამ ეს შიში უსაფუძვლო გახდნა-შემდეგ, როცა გივი ვარდოსანიძის ერთ სამართლიან დებულებას გავისვენებთ:

„ლიტერატურა არავის მიმართ არ ცნობს ქავშანს... განუჩინებლად იმისა, თუ რა ადგილი უჭირავს მას საზოგადოებაში“.

ცამდე მართალია ამ დებულების ავტორი: სხვანაირად არც შეიძლება ფიქრობდეს ჩვენი პარტიული პრესის ერთ-ერთი ხელმძღვანელი, რომელსაც, ცხადია, კარგად ახსოვს ლ. ი. ბრეჟნევის ბრძნული შეგონება, გამოთქმული წიგნში „აღორძინება“:

„კრიტიკისაგან ხელმძღვანელის დაცვა მის დაღუპვას ნიშნავს. ის, ვინც კრიტიკას ველარ ურიგდნა, საქმისთვის დაკარგულია“.

გავუფრთხილდეთ ლიტერატურულ გეგმოდროზს

ჩვენს ლიტერატურულ ცხოვრებაში ერთი მთულოდენი, მეცნიერული უზუსტობის მნიშვნელოვანი ფაქტი მოხდა, რომლის უფურადღებოდ დატოვება, ვფიქრობთ, არ შეიძლება. ქართველმა ხალხმა, როგორც იქნა, მიიღო „ვეფხისტყაოსნის“ ელ. ორბელიანისეული ფრანგული თარგმანი, მაგრამ დიდი გაუგებრობა გამოიწვია იმ გარემოებაში, რომ აქამდე ელ. ორბელიანის შრომად აღიარებული ფრანგული „ვეფხისტყაოსანი“ დღეს ელ. ორბელიანის და ს. იორდანაშვილის თანავეტორობით გამოქვეყნდა.

საქმე ის არის, რომ ორმოცი წლის განმავლობაში „ვეფხისტყაოსნის“ ორბელიანისეულ ფრანგულ თარგმანს დღემდე თანავეტორი არ ჰყოლია. მაშინაც კი, როცა ს. წულაძე შ. რუსთაველის იუბილესთვის „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგულ თარგმანს აშუადებდა, ხელთ მხოლოდ და მხოლოდ ორბელიანისეული თარგმანი ჰქონდა, რისთვისაც შემდგომ 1986 წელს, გამოცემლობა „ლიტერატურა და ხელოვნების“ მიერ გამოცემულ „ვეფხისტყაოსნის“ წინასიტყვაობაში მადლიერებით მოიხსენია ნიჭიერი მთარგმნელი ქალი ელ. ორბელიანი.

ელ. ორბელიანმა ამ ფუნდამენტური შრომით მოიპოვა საუკეთესო მთარგმნელის სახელი. ასე ვიცნობთ მას, ასე იცნობდა ელ. ორბელიანს რუსეთსა და ევროპაში.

ელ. ორბელიანი იყო თავისი დროის თვალსაჩინო მოღვაწე: მწერალი, პოეტი, მთარგმნელი, კრიტიკოსი, ჟურნალისტი, რედაქტორი, თეატრალი; მან მთელი თავისი ცხოვრება ეროვნული ლიტერატურული საუწყის საზღვარგარეთ გატანასა და პოპულარიზაციას მიაწოდო.

სახელმწიფო ცხოვრებისას, ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდად თარგმნა მ. ლერმონტოვის „დემონი“, რომელიც 1907 წელს საფ-

რანგეთის აკადემიის წევრის, პოეტ ფრანსუა კოპის წინასიტყვაობით გამოიცა.

1910 წელს თბილისში გამოვიდა მისი ფრანგული, ოთხი განყოფილებისაგან შემდგარი ლექსების კრებული „საზანდარის“ ფსევდონიმით.

უფრო მოგვიანებით ელ. ორბელიანმა შეადგინა ქართული პოეზიის ანთოლოგია, რომლისთვისაც მან პირველმა თარგმნა ფრანგულად ქართველი კლასიკოსების ი. ჭავჭავაძის, ა. წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას, გ. ტაბიძის, ვ. გაფრინდაშვილის, კ. მუხაშვილის, ტ. ტაბიძის, ალ. აბაშელის, ს. შანშიაშვილის საუკეთესო ნაწარმოებები.

1919 წელს ელ. ორბელიანი საინტერესო რედაქტორულ მუშაობას ეწევა, თბილისში აარსებს ორ გაზეთს — ფრანგულსა და ინგლისურს: „საქართველოს რესპუბლიკა“ და „საქართველოს მატანე“. ამ საქმეში მას ეხმარება ცნობილი მთარგმნელი და მწერალი, ფრანგული ენის შესანიშნავი მცოდნე თედო სახოკია.

შეიარაღ იბეჭდებოდა ფრანგულ გაზეთში ელ. ორბელიანის თარგმანები: ა. წერეთლის „მერნაგური“, ვაჟა-ფშაველას — „შვილის ნუკრის ნაშობი“, „როგორ განდგნენ ქვეყანაზე ბუები“, შოა არაგვისპირეთის — „იოდა“, ა. აბაშელის, პოეტი ქალის — დომინიკა ერისთავ-განდევლის, გ. ჟურულის და სხვათა ლექსები.

ფრანგულად თარგმნილი ლექსების გარდა ელ. ორბელიანი ამ გაზეთებში აქვეყნებდა კრიტიკულ წერილებს, მიმოხილვებს, აცნობდა უცხოელებს ქართული ოპერების ხალხურობას, ქართული მუსიკის თავისებურებას. წერდა გამოჩენილი ქართველი კომპოზიტორების ზ. ფალიაშვილის, დ. არაჟიშვილის, კ. ზეგვი-ნეთუხუცის შემოქმედებით ცხოვრებაზე და სხვა.

დიდი ინტერესს იწვევდა მისი წერილი ვასილ

ბარნოვის შესახებ — „გავიციოთ ახლოს“ და ფრანგულად თარგმნილი ლექსები.

ელ. ორბელიანის ინგლისურ გაზეთში თანამშრომლობდნენ და-ძმა მარტორი და ოლივერ უორდროპები.

ელ. ორბელიანის ახლად გახსნილ ქართულ უნივერსიტეტში მოღვაწეობდა. იგი ივ. ჯავახიშვილმა 1918 წელს მიიწვია ფრანგული ენის კათედრაზე. მან ს. იორდანიშვილთან ერთად ქართველი სტუდენტებისათვის შეადგინა და გამოცა ფრანგული ენის სახელმძღვანელო.

დიდ საქმეს აკეთებდა თავის დროზე ელ. ორბელიანის სალონი. დღესაც ხალხსა მეგობრობის მნიშვნელოვან ძეგლს წარმოადგენს მისი ალბომი გამოჩენილი ადამიანების — მარსელ პრევის, ფრანსუა კოპეს, სერგეი რასხინოვის, თეოდორ შალაიანის ჩანაწერებით. ფრანგულ ენაზე პირველად ელ. ორბელიანმა ამიტყველა შ. ჯავახიშვილის „მართალი აბდულაჰ“, „მეჩქმე გაბო“, მანვე თარგმნა კ. გამსახურდიას ორი ნოველა: „ზარები გრიგალოში“ და „ტაბუ“.

დღეს კი, იმის მაგივრად, რომ მოეუაროთ ელ. ორბელიანის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას, სათუთად მოვისხენიოთ შ. რუსთაველის, ილიას, აკაკის, ვაჟა-ფშაველას ნ. ბარათაშვილის, გ. ტაბიძის უცხო ენებზე მთარგმნელი, მის წილობით ნაამჟაბ შრომამაც მოწაწილდა და მონახევრე გაუწიონით.

როგორ მოხდა, ვინ შეიყვანა შედღონაში საზღვარგარეთის ჰეგნების მეგობრობის და კულტურულ ურთიერთობათა საზოგადოება და თუ გნებავთ, შოთა რუსთაველის სახელობის ლიტერატურის ისტორიის ინსტიტუტი?

ჩვენ დიდ პატივს ვცემთ ს. იორდანიშვილის ღვაწლს. იგი პოეტ ქალს, როგორც „ვეფხისტყაოსნის“ ძველი ქართული ტექსტის გაგებაში, ისე თავის შედგენილ ბეჭადილი ენობრივად. ცნობილია, რომ ამავე ბეჭადილით თავის დროზე ისარგებლებს პეტრენკო, ზაბოლოცკინი, ბაჟანმა და სხვებმა, მაგრამ არც ერთ მათგანს ბეჭადილების ავტორი თანავტორად არ ჩაუთვლია...

ს. იორდანიშვილმა კარგად იცოდა, რომ ელ. ორბელიანი ფრანგულ ლექსთა წყობის შესანიშნავი მცოდნე და კემპარიტი პოეტი იყო, გარდა ამისა პოეტური თარგმანის სათანადო გამოცდილება ჰქონდა, ამიტომ ს. იორდანიშვილის დახმარება განისაზღვრებოდა მხოლოდ და მხოლოდ ძველი ქართული ტექსტის სწორად გაგებაში, რასაც თვითონვე ადასტურებს (გაზ. „კომუნისტი“. 1937 წ. 21 ნოემბერი, № 265-1) და მასთან ერთად აკად. შ. ნუცუბიძე (ლიტერატურული საქართველო 1966 წ. 12 მარტი).

იმდროინდელი პრესის ფურცლებზე ვით-

ხულობთ, რომ ელ. ორბელიანს „ვეფხისტყაოსნის“ — თარგმნა ჯერ კიდევ 1922 წელს და უწყია. „ქენია ელ. ორბელიანი ფრანგულ ენაზე თარგმნის შ. რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“, პირველი თავი თარგმანის დასრულებულია, თანამშენებელ მწერელში მკაცრს პ. მირიანაშვილი, ი. აბულაძე, ი. ტატიშვილი (გაზ. „ლეონისი“, 1922 წ. 3 სექტემბერი, № 1 გვ. 8).

გაიოზ მიქელაშვილის შედგენილ ბიბლიოგრაფიაში („რუსთაველილოგოური ლიტერატურა 1712—1956 წლები“, თბილისი, საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 1957 წ.) შეტანილია ს. იორდანიშვილის წერილის ანოტაცია: „დასასრულს ავტორი აღნიშნავს, რომ მზადდება რუსთაველის საიუბილეო კომიტეტის დაკვეთით ელ. ორბელიანის მიერ შესრულებული (საუბარია „ვეფხისტყაოსანზე“) ახალი ფრანგული ლექსითი თარგმანის გამოცემა“ და სხვა (წ. 1506 გვ. 545). იგივეს იმეორებს ს. იორდანიშვილი ამავე ბიბლიოგრაფიაში — (გვ. 678, გვ. 1884) და მზადებულია ახალი ფრანგული თარგმანი პოეტი ქალის ელისაბედ ორბელიანისა, რომელიც უახლოეს ხანში დაიბეჭდებაო... ამ საკითხთან დაკავშირებით საინტერესოა შ. ნუცუბიძის წერილი „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგული თარგმანის შესახებ“. იგი ს. იორდანიშვილის მეთვლეკ — ეკ. იორდანიშვილს აღუნიშნავს, ს. იორდანიშვილზე შედგენილ ბიბლიოგრაფიაში, რომელიც 1974 წ. კ. მარტის სახ. საქ. სსრ რესპუბლიკურმა ბიბლიოთეკამ გამოცა ნ. ლაიშვილის რედაქტორობით.

„რუსთაველის იუბილესთვის 1937 წელს „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგულ ენაზე თარგმნა მიენდო ელ. ორბელიანს და, რომ ქართული ენის დედნის გაგებაში მას სოლომონ იორდანიშვილი ეხმარებოდა“, (გაზ. „ლიტერატურული საქართველო“, 1965 წ. 12 მარტი (ს. იორდანიშვილის ბიბლიოგრაფია 1974 წ., გვ. 28 წ. 108).

როგორც ვხედავთ, ს. იორდანიშვილის ბიბლიოგრაფიის შემდგენელს კარგად სცოდნია, რომ მისი მეთვლეკი ე. იორდანიშვილი, როგორც შ. ნუცუბიძე აღნიშნავს, ელ. ორბელიანის თანავტორი არ ყოფილა. მაშ, რატომ დასკობდა მათ ოჯახში შენახული, ელ. ორბელიანის ფრანგულად თარგმნილი „ვეფხისტყაოსნის“ დედანი გამომცემლობისათვის ს. იორდანიშვილის თანავტორობით წარედგინა და ამით შეცდომაში შეიყვანა გამომცემლობა და მკითხველი საზოგადოება?

შეგნისწავთ, რომ ჩვენი უანგარო მეციერი ს. იორდანიშვილის წერილში, რომელიც გავით „კომუნისტი“ გამოქვეყნდა, „ვეფხისტყაოსნის“ თარგმანი ევროპულ ენებზე, თვალნ-

თელე ხიზანს, რომ იგი კონსულტანტი ყოფილა და არა თანავტორი.

აი, რას წერს თვითონ ამის შესახებ:

„ვეფხისტყაოსნის“ ახლად შემწადებულმა ფრანგულმა თარგმანმა, რომელიც რუსთაველის საიუბილეო კომიტეტის დაკვეთით შეასრულა პოეტისა ელ. ორბელიანმა, პროფ. შ. ნუცუბიძის რედაქციით და ჩემი კონსულტაციით, უნდა შეავსოს ის ხარვეზები, რომელიც იგრძნობა რუსთაველის შესწავლის საქმეში ევროპისა და კერძოდ საფრანგეთში.

თარგმანის სრული შეფასება შესაძლებელი იქნება, მხოლოდ მისი დაბეჭდვის შემდეგ... ახლა კი შეიძლება ითქვას მხოლოდ, რომ ელი-საბედ ორბელიანის მიერ შესრულებული „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგული თარგმანით გადაღებული პირველი ნაბიჯი ამ ნაწარმოების უცხო ენებზე ლირიული მხატვრული თარგმანისათვის“ გაწ. „კომუნისტი“, 1937 წელი, 21 ნოემბერი, № 265).

რაკი ს. ორდანიშვილი პრესაში ოფიციალურად აცხადებს: ელ. ორბელიანი იყო „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგულ ენაზე მთარგმნელი და მე კი კონსულტანტი ვიყავი, ვფიქრობთ, ყოველივე ნათელია და კომენტარს არ საჭიროებს.

დავაცნობ, რომ 1937 წელს შ. რუსთაველის საიუბილეოდ მოსკოვში გამოსაცემად გაიტყავნა მხოლოდ ორბელიანისეული „ვეფხისტყაოსანი“ და მას არავითარი თანავტორი არ ჰყოლია.

ახე იცოდა სალიტერატურო, სამეცნიერო წრეებში, ქართულმა - საზოგადოებამ, ეს უნდა ცხადდებოდა ცნობად მთარგმნელს ს. სერბერია-კოვსკი. მაშ, რა მოხდა, რატომ ჩაიუნა თავი ასეთ უგრესულ მდგომარეობაში და დღეს ორი ავტორის სახელით გამოსულ ფრანგულ „ვეფხისტყაოსანს“ თავისი შესავალი წერილი წაუშმდვარა, რომელიც მოკლებულია მეცნიერულ სიმართლეს? იმ შემთხვევაში, თუ მკვლევარს დღეს რაიმე ახალი წყარო გაჩნდა, რომელიც ქეშმარიტად აღასტურებს ახლანაშ გამოსული ფრანგული „ვეფხისტყაოსნის“ ახალი თანავტორით გამოცემას, მაშინ კეთილ ენება და ამ წყაროების გამოვლენით დაერწმუნებინა აღმდგომელი მკითხველი. ექვარეშია, რომ პატივცემულ ს. სერბერიაკოვს ახალი წყაროები არ გაჩნდა, ამიტომ მისი გაუბედავი, მორიდებული, თავსაინა წინასიტყვაობა არ არის დამაჯერებელი. შესავალ წერილშია, არც ჩანს იყო თუ არა, ბოლოს და ბოლოს, ს. ორდანიშვილი ელ. ორბელიანის თანავტორი და რამ გამოიწვია, რომ აქამდე ელ. ორბელიანის საუბრო ნაშრომად აღიარებული „ვეფხისტყაოსნის“ — ფრანგული თარგმანი დღეს ორი ავტორის თარგმნილი აღმოჩნდა. მაგრამ სიმარ-

თელ თავს ვერ მაღებს, პატივცემული ს. სერბერიაკოვი იძულებულია, როცა ის მთარგმნელობით მუშაობზე ლაპარაკობს, ისევ ელ. ორბელიანს მიმართოს. რატომღაც არ გვინვენებს ს. ორდანიშვილის მუშაობის ხასიათს. იგი წერს:

„პრავალი წლის მანძილზე ელ. ორბელიანი ეძებდა თავის თარგმანის ფორმას, როგორც კერძო პირებთან დაუფლი მისი შევებიდან ხიანს, იგი სინჯავდა სხვადასხვა რითმებს, სტროფების სხვადასხვა კონსტრუქციებს, რომელთაგან ზოგიერთებს უკუაგებდა (უარყოფდა), მაშინ როდესაც ზოგიერთ ფორმას გამოიყენებდა ხოლმე მთელი თავების სათარგმნელად. ამგვარად ჩვენამდე მოაღწია, მაგალითად, ავთანდილის ანდერძმა როსტოვს მეფისადმი და ნესტან-დარეჯანის წერილმა სატარფოსადმი, რომელიც გადმოცემულია კლასიკური-ფრანგული თარგმანისაგან განსხვავებით და თქვენს მთარგმნელს სტუმრის მიხედვით.“

ექვე არავის ეპარება, რომ „ვეფხისტყაოსნის“ პრესული და მეცნიერული ხასიათის ტექსტი ელ. ორბელიანისა და ს. ორდანიშვილის ერთად შეედგომთ ეთარგმნა, მაგრამ „ვეფხისტყაოსნის“ პოეტური თარგმანი, მხოლოდ ელ. ორბელიანს ეკუთვნის.

გაუმართლებლად მიგვაჩნია ამ საკითხთან დაკავშირებით მეცნიერულ სიზუსტესა და მყარ საფუძველზე მოკლებული მ. მამულაშვილის წერილი: „მოდლობის მეტრიკა გვეთქმის“, რომელიც 1977 წელს 19 დეკემბერს გაწ. „თბილისში“ დაიბეჭდა.

ნამდვილად დიდი უბედურებაა, კაცს თუ ავიწყდება, რას წერდა 1974 წ. 5 მარტის გაზეთი „სამშობლოში“, და რას წერს დღეს, იმავე საკითხზე 1977 წ. 19 დეკემბერს გაწ. „თბილისში“.

თუ ზემოდასახელებულ პირველ წერილში მ. მამულაშვილი აქებს და აღიღებს შ. რუსთაველის „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგულად მთარგმნელ პირველ ქართველ ქალს ელ. ორბელიანს, აღნიშნავს მის დიდ დამსახურებას „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგული თარგმანებისა და მარტორი სკოტ-უორდოპის ინგლისური თარგმანის რედაქტირებასა და შევსების საქმეში და არასდამოსხმენებია არა მკავს ს. ორდანიშვილი, როგორც ელ. ორბელიანის თანავტორი. რა მოხდა, რატომ შეიცვალა მ. მამულაშვილმა თავისი აზრი, რომ ახლანაშ გამოქვეყნებულ სტატიაში ყოველნაირად ცდილობს დააერსოს მკითხველი, რომ ს. ორდანიშვილი ელ. ორბელიანის თანავტორი იყო?

ენით ჩიხლამი

გავუფრთხილდეთ ლიტერატურულ მიმდინარეობას

„ამ ოჯახის ახლო ადამიანი ვიყავი და შეიძლება ითქვას, რომ თარგმანის მთელმა პროცესმა ჩემს თვალწინ გაიარა. ეხედავდი ელ. ორბელიანი და ს. იორდანიშვილი როგორ ისხდნენ მაგიდასთან და ერთობლივად მუშაობდნენ“. ვინ დაუჯერებს მ. მამულაშვილს, რომ ასეთი შემოქმედებითი პროცესი ამ საქმესთან არავითარ კავშირში მყოფი ახალგაზრდის თანდასწრებით მიმდინარეობდა?! ან რა მოსატანია ეს უსაფუძვლო მოგონებები ს. იორდანიშვილის თანავეტორობის დასამტკიცებლად?!

მცდარია წერილის ავტორის მოსაზრება, ვითომ 1896 წელს, უკვე სამშობლოში დიდი ხნის ჩამოსულმა ელ. ორბელიანმა, რომელსაც 1922 წელს ქართველმა ხალხმა „ვეფხისტყაოსნის“ თარგმნა მიანდო, ქართული ენა არ იცოდაო.

დაუჯერებელია, რომ ასეთი ნიჭისა და დიდი ერუდიციის პოეტი ქალი ოცდაცამეტი წლის განმავლობაში თავის მშობლიურ, ქართულ ენას ვერ შეისწავლიდა.

იქნებ პატივცემულმა მ. მამულაშვილმა ისიც გვითხრას, ნ. ბარათაშვილის, ი. ჭავჭავაძის, ა. წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას ლექსების თარგმნას ვინ იყო მისი თანავეტორი?

„მადლობის მეტი რა გვეთქმისო“, დეკლარაციულად აცხადებს მ. მამულაშვილი. თურმე ნუ იტყვით, მას ელ. ორბელიანის ფრანგუ-

ლი „ვეფხისტყაოსანი“ დაკარგული ეტონა; დფრად აღტაცებული მადლობას უხდის ს. იორდანიშვილის ოჯახობას.

ჩვენ, რომელნიც დაინტერესებული ვიყავით ელ. ორბელიანის შემოქმედებითი ცხოვრების შესწავლით, ვიცოდით, რომ სოლ. იორდანიშვილის ოჯახმა ორბელიანისეული დედანი ჩააბარა გამოსაცემად, სადაც იგი ექვზი თუ შვიდი წელიწადი დაჟოვნდა. სწორედ ამასთან დაკავშირებით ჩვენ გაზ. „ზარია ვოსტოკაში“ დავსტამბეთ წერილი“. „Забывтое наследие «Заря Востока», 1974 г. № 168, რომელშიც მოვითხოვდით მისი გამოცემის დაჩქარებას. მაგრამ განა ჩვენ ვიცოდით, რომ იგი ორი ავტორის სახელით გამოვიდოდა?!

ელ. ორბელიანი 1942 წელს გარდაიცვალა, ს. იორდანიშვილი 1958 წელს. ისე, რომ ს. იორდანიშვილი ელ. ორბელიანის თანავეტორი ყოფილიყო, იგი სიცოცხლეშივე დაინტერესდებოდა „თავისი ნაშრომის“ გამოცემით. ექვი არაა, როგორმე მოახერხებდა მის გამოცემას.

ვიმედოვნებთ, რომ მწერალთა კავშირი მომავალში უზრუნველყოფს ფრანგული „ვეფხისტყაოსნის“ სათანადო წინასიტყვაობით გამოცემას, რომლის ავტორი, როგორც ღღემდეცნობილია, არის და იქნება ელისაბედ ირაკლის ასული ორბელიანი.

თეიმურაზ ჟანგიძე

წიგნი ეკლესიასტა

თანამედროვე ახალგაზრდობა დიდ ღტოვას იჩენს წარსულის კულტურისადმი. ისინი სამართლიანად ესწრაფვიან მის გაცნობას და გააზრებას. ახალგაზრდობის ეს მისწრაფება გასაგები და მისაღებია ყველასათვის. მაგრამ თუ ეს პეშმარტივად განმარტული ინტერესი სათანადო მიმართულებით არ წარვმართეთ, შეიძლება ცუდი, დამახინჩებული შედეგები მივიღოთ.

ახალგაზრდობის ინტერესში ძველი კულტურის მიმართ გარკვეული ადგილი უჭირავს „საღმართო წერილს“ — ბიბლიას, რასაც ხშირ შემთხვევაში იწვევს მისი ერთგვარი „გასაიდუმლოებული“ ხასიათი. ვფიქრობთ, უმჯობესია გავაცნოთ ახალგაზრდობას ეს მნიშვნელოვანი ლიტერატურული ძეგლი, გავათავისუფლოთ იგი რელიგიური საზღვრებისაგან. ვუჩვენოთ ახალგაზრდობას ამ წიგნის „ადამიანური“ წარმოშობა. დავანახოთ ახალ თაობებს ამ ნაწარმოების (როგორც ისტორიული, ისე ლიტერატურული წყაროს) ღირსებები და ნაკლოვანებები. გავარჩიოთ მასში მითი და სინამდვილე, მივუთითოთ ბიბლიაში გადმოცემული მსოფლმხედველობის პრიმიტიულობაზე, შეზღუდულობაზე და სიმცდარეზე.

თუკი ჩვენ ამ მისიას ეკლესიას დაუთმოთ, ეს ყოველთვის არასასურველ შედეგებამდე მიგვიყვანს.

1. ეკლესიასტეს, დავითის ძის, იერუსალიმში ისრაელის მეფის სიტყვები.

2. ამაოება ამაოთა, თქვა ეკლესიასტემ, ამაოება ამაოთა და ყოველივე ამაო!

3. რა სარგებელი აქვს ადამიანს ყველა იმ შრომისაგან, რომელითაც შრომობს შინაქვეშეთში?

4. თაობა მიდის და თაობა მოდის, ქვეყანა კი რჩება უკუნისამდე.

5. ამოდის და ისევ ჩადის შვე, და ისწრაფვის იმ ადგილისაკენ, საიდანაც კვლავ უნდა ამობრწყინდეს.

6. დაუბერავს ქარი სამხრეთისაკენ, შემდეგ გადღის ჩრდილოეთისაკენ, ტრიალებს, ტრიალებს თავის გზაზე და ისევ უბრუნდება თავის წრეებს.

7. ყოველი მდინარე წლევას უერთდება, მაგრამ წლეა როდი ივსება, ხოლო მასში შემდინარე წყლები კვლავ უბრუნდებიან თავიანთ სათავეებს, რათა ისევ იდინონ.

8. ყველაფერი შრომაშია; ადამიანს როდი ძალუძს მოგვიტოროს ყოველივეს შესახებ; არ აღეცება თვალი ხედვით, არც გაძლება ყური სმენით.

9. რაც ყოფილა, იგივე იქნება; რაც კეთდებოდა, იგივე გაკეთდება, და არაფერი არ არის ახალი შინაქვეშეთში.

10. არის ისეთი რამ, რაზეც იტყვიან ხოლმე: „იო, შეხედე, ეს არის ახალი“, მაგრამ ეს უკვე იყო საუკუნეებში, რომლებიც იყვნენ ჩვენზე უწინარეს.

11. ჩვენს სსოვნას არ შემოუნახავს წარსული, ისევე, როგორც რაც შემდგომ იქნება, არ გაახსენდებათ იმათ, ვინც მოვა ჩვენს შემდეგ!.

რა არის ეს? ცხოვრებისაგან გულშეოკრებული ადამიანის აღსარება? თუ დიდი სიბრძნე შეძენილი სანგრძლივი საინტერესო ცხოვრების მანძილზე? თუ გამოცდილი, მრავლისმნახველი, ცხოვრების გზის ბოლოში გასული კაცის შეგონება? ეგებ ეს გაფრთხილებაა, არ გამოეცემა ცხოვრებაში მატერიალური სიკეთის ძიებას, ილუზორულ მიზნებსა და ოცნებებს, რადგან ყოველივე ის, რისთვისაც ადამიანი იბრძვის ამ ქვეყანაზე, ხედისუფლება, სიმდიდრე, პატივმოყვარეობა, ფუფუნება და სხვა ამქვეყნიური სიკეთენი გარდუვალად წარმავალია და ჩაღის ფასადაც არ ღირს.

თავი მეორე

ყველა ეს იდეა და აზრი, რომელიც ნაწილობრივ შეგვხვდა ზემოთ მოყვანილ ციტატებში და რომელიც შეგვხვდება ქვემოთ — ტექსტში, აღებულია ბიბლიიდან, უფრო ზუსტად, „საღმრთო წერილის“ ერთ-ერთ წიგნიდან „ეკლესიასტადან“.

აღბათ, ძნელად მოიპოვება განათლებულ ადამიანებს შორის ისეთი პიროვნება, რომელსაც არ სწეროდეს ამ წიგნის სახელი, რადგან „ეკლესიასტე“ ოდითგანვე იმეროდა დიდ ყურადღებას თავისი ღრმა ფილოსოფიური შინაარსით, ოსრობის წარმატით ფორმით, ბრწყინვალე, ამაღლებელი სტილით; ბიბლიის ბევრი სხვა წიგნისაგან განსხვავებით მასში გამოთქმული უჩვეულო, თამამი თავისუფალმოაზროვნული იდეები.

„ეკლესიასტეს“ წიგნის ცალკეული გამოთქმები აფორიზმების სახით არსებობს ხალხში, ბევრა მათგანი ეპიგრაფად აქვს წამდგარებული ბრწყინვალე ლიტერატურულ ძეგლებს, ხშირად კი ამ წიგნიდან აღებული გამოთქმებით არის დასაბუთებული შესანიშნავი ნაწარმოებები.

„ეკლესიასტეს“ წიგნს რაიმე საუბედრო ქარგა არა აქვს, აქ არ არის რაიმე ამბავი მოთხრობილი, როგორც მაგალითად „იოანის“ წიგნში, ან სხვა ბიბლიურ წიგნებში ეს წიგნი უფრო დარიგებაა, სიბრძნის სწავლებაა, სახელმძღვანელოა იმართვის, ვისაც უნდა ცხოვრებაში სწორი გზით იაროს. წიგნის მიზანია „ურენოს ადამიანებს ამქვეყნიური ცხოვრების აზრება. ეს ლატენტური გასაღები „ეკლესიასტეს“ წიგნის თარმეტვე თავს. უფრო მეტი თვალსაჩინოებისთვის მივყავთ ტექსტს:

„12 ნე. ეკლესიასტე, ისრაელის მეფე ვაჟავი იერუსალიმში;

13 და გულთი შევიცადე გამოშვება, ჩემს თავზე სიბრძნით გამოშვებაც უოველივე, რაც კიდებდა ციხევეთში, რადგან ეს მძიმე მოვალეობა დაავისრა ღმერთმა ადამიანთა შეილება, რათა გაწადუდიყვნენ მასში.

14 და ვიხილე მოსიქვეთში კმნილი ყოველი საქმე, და აი, ყოველივე ეს ამოება და ტანჯვა სულისა!

15 მრუდე არ შეიძლება სწორად იქცეს, და ის, რაც არ არსებობს, ჩათვალოს არსებულად.

16 და ვთქვი ჩემს გულში: აი მე განვიდლი და შევიბინე ყველაზე მეტი სიბრძნე, ვიდრე ოღესმე ქმნია ვინმეს იერუსალიმში. და ჩემმა გულმა იხილა მრავალი სიბრძნე და მეცნიერება.

17 და გულთი შევიცადე შემეცნო სიბრძნე, ჩაწადომოდი უფუნურებასა და სისულელეებსა და ცდანი, რომ ესმე სულმა ტანჯვა.

18 რადგან ბევრ სიბრძნეში ბევრი მწუხარებაა, და ვინც ამრავლებს ცოდნას, იმრავლებს დარდასაც.

1 ჩემს გულში ვთქვი: „მოდი გამოვცდი სიბარულში და დატბი სიყთით“; მაგრამ ესეც ამოება!

2 სიცილის შესახებ ვთქვი — „სისულელეა“, ხოლო მზიარულების შესახებ: „რას გვრგებს იგი?“

3 ჩემს გულში ჩავითქვი, დამეტბო სხეული ღვინით და იმ დროს, როდესაც ჩემი გული სიბრძნით ხელმძღვანელობდა, სისულელესაც ავეულოდი მანამ, სანამ არ ენახედი, თუ რა არის კარგი ადამიანთა შეილებისათვის, და რა უნდა მოიშოქედონ მათ ციხევეთში თავისი ხანმოკლე ცხოვრების მანძილზე.

4 განვადიდე ჩემი საქმენი: ავიშენე სახლები, ჩავყარე ვენახები.

5 გავაშენე ბაღები და ბაღრები, და დავრგე იქ ყოველნარი ნაყოფის მომცემი ხეები;

6 ნორჩ ხეთა ბიყენების მოსარწყავად შოვა-წყვი წყალსაცავები;

7 შევიბინე მონები და მხევანნი, და სახლის შეილნიც მუცდა მე; ხოლო მსხვილფეხა და წვრადეხა საქონელი იმდენი მყავდა, რამდენიც არავის ჰყოლია ჩემამდე იერუსალიმში;

8 მეფეთაგან და ქვეყნებისაგან შევყრიბე ოქრო, ვერცხლი და ძვირფასეულობა; გავიჩინე მომღერალი ქალები და კაცები, და ადამიანთა შეილების დასატკბობად შევიბინე სხვადასხვა მუსიკალური იარაღები (საკრავები).

9 და შევაქენი ყველაზე დიდი და მდიდარი, ვინც კი ოდესმე ყოფილა იერუსალიმში; და სიბრძნეც თან იყო ჩემთან.

10 რასაც კი მისწვდა ჩემი მწერა, და რაც კი ისურვეს ჩემმა თვალმა, არა დამიკლია რა. ჩემი გულისათვის არ ამიკადავს არავითარა სიბარული, რადგან ყოველგვარ შრომაში ხარობდა ჩემი გული და ეს იყო ჩემი კერძი წილი ყველა ჩემი შრომისაგან.

11 და როდესაც უყან მზვიებდე, თვალი გადავავლე საქმენებს, რომლებიც მოიმოქმედეს ჩემმა ხელებმა, და გარჯას, რომლითაც ვიკრებოდი მათ გასაკეთებლად; და აი, ყოველივე ეს, ამოება და ტანჯვა სულისა, და არავითარი სარგებელი არ არის მათგან მოსიქვეთში.

12 და მივიქეცი, რათა მეხილა სიბრძნე, სიმღერა და სისულელე; რადგან განა რა შეიძლება მოიმოქმედოს ადამიანმა მეფის შემდეგ იმაზე მეტი, რაც უკვე გაკეთებულია?

13 და ვიხილე, რომ უპირატესობა სიბრძნესა უფუნურებასთან ისეთივეა, როგორც სინათლესა სიბნელესთან.

14 ბრძენი გონებით ხედავს, იქა მისი თვალი, ხოლო უფუნური ბნელში დადის მაგრამ იხივს გაივიტ, რომ მათ ყველას ერთი და იგივე ბედი ეწევათ.

15 და ჩემს გულში ვთქვი: „რაც ელის უფუნურს, იგივე ბედი მელის მე; მამ რისთვის მო-

ვითქმევ ესოდენი სიბრძნე? და ვთქვი ჩემს გულში, რომ ესეც ამაოებაა;

16 რადგან ბრძენიც უფუნურიც ღარად არ ემასხოვრებათ მარად; რომ მომავალში ყველაფერი დაიწყებული იქნება, და ვაი, რომ ბრძენი ისევე კვდება, როგორც უფუნური.

17 და შეშფულდა ცხოვრება, მომპაღდნენ საქმენი, რომელნიც მზისქვეშეთში ხდებოდა, რადგან ყოველივე ეს ამაოებაა და ტანჯვა სულისა.

18 და შევიწულე მთელი ჩემი შრომა, რომლითაც ვშრომობდი მზისქვეშეთში, რადგან იგი უნდა დაეუბოვო კაცს, რომელიც ჩემს შემდეგ მოვა.

19 და ვინ უწყის, ბრძენი იქნება ის თუ უფუნური, მან კი უნდა განაგოს მთელი ჩემი ნაღვაწი, რის გამოც დაუშვარი ამქვეყნად და რითაც თავი გამოვიჩინე მზისქვეშეთში. და ესეც ამაოებაა!

20 და კვლავ მივიტყე, რათა ჩამეწერა ჩემი გულისათვის, რომ უფრო ეთქვა ყველა შრომაზე, რომლითაც ვშრომობდა მზისქვეშეთში:

21 რადგან არის კაცი, რომელიც შრომობს სიბრძნით, ცოდნითა და სიმხნევით, მაგრამ კაცს, რომელსაც მასავით არ უშრომია, უნდა მისცეს ყველაფერი, როგორც მისი წილნეგდრი. და ესეც ამაოებაა და დიდი ბოროტება!

22 რადგან, განა რა სარგებელი ექნება ადამიანს მთელი მისი შრომისაგან და გულის ზრუნვისაგან, რომლითაც შრომობს იგი მზისქვეშეთში?

23 რამეთუ მისი სიცოცხლის ყველა დღე მწუხარებაა, ხოლო მისი შრომა — მოუსვენრობა. მისი გული ღამითაც არ მშვიდდება. და ესეც ამაოებაა!

24 ადამიანის ნება, როდია ის სიკეთე, რომ თავისი შრომით ჰპაოს, სვას და დაიტკბოს სული. და ვიხილე, რომ ესეც ღვთისაგან არის;

25 რადგან ვის შეუძლია ჰპაოს და დატკბეს მის გარეშე?

26 რამეთუ ღმერთის წინაშე კეთილთ მან მისცა სიბრძნე, ცოდნა და სიხარული; ხოლო ცოდვილს — შეძენა და შეტრება ზრუნვა, რათა მათ შემდეგ გადასცენ ღმერთის წინაშე კეთილთ. და ესეც ამაოებაა და ტანჯვა სულისა!

თავი მესამე

1 ყველაფერს თავის დრო აქვს ამქვეყნად და ყოველ საქმეს თავისი დროც ეძლევა.

2 დრო შობისა და დრო სიკვდილისა; დრო დაწერვისა და დრო დაწერვისა; დრო აღმოფხვრისა.

3 დრო კვლისა და დრო კურნებისა; დრო ნგრევისა და დრო შენებისა;

4 დრო ტირილისა და დრო სიცილისა; დრო გოდებისა და დრო განცხრომისა;

5 დრო ქვათა განფანტვისა და დრო ქვათა

შეკრებისა; დრო ხეებისა და დრო ხეების განრიდებისა.

6 დრო ძიებისა და დრო დაკარგვისა; დრო შენახვისა და დრო ფლანგვისა;

7 დრო გახევისა და დრო შეკრებისა; დრო დუმილისა და დრო მტკუველებისა;

8 დრო სიყვარულისა და დრო სიძულვილისა; დრო ბრძოლისა და დრო მშვიდობისა;

9 განა რა სარგებელი აქვს მამურობას თავისი ნაშრომისაგან?

10 და ვიხილე მე ის ხაზრუნავი, რომელიც მისცა ღმერთმა ადამიანთა შეილებს, რათა გაეფუფლებინათ მასში.

11 მან თავის დროზე ყველაფერი მშვენიერად შექმნა, სიკეთე და მშვენიერება ჩანერგა მათ გულებში, თუმცა ადამიანს როდის ძალუქს ბოლომდე ჩასწვდეს იმ საქმეებს, რასაც ღმერთი ქმნის დასაბამიდან დასასრულამდე.

12 და ვცანი, რომ მათთვის არაფერი არ არის იმაზე უმჯობესი, რომ იშობარულონ და სიკეთე მოიმოქმედონ თავიანთ ცხოვრებაში.

13 რადგან თუ ასეთი ადამიანი სვამს და ჰპამს, და სიკეთეს ხედავს ყოველგვარი თავის საქმიანობაში — ეს ღმერთის წყალობაა.

14 და ვცანი, რომ ყველაფერი, რასაც ღმერთი ქმნის, საუკუნოდ არსებობს; მას არც არაფერი მოაკლდება და არც არაფერი შეემატება. და ღმერთი იხე ქმნის, რომ მოწინება იგრძნოს მის წინაშე.

15 რაც იყო, ახლაც არის, და რაც იქნება, უკვე იყო და ღმერთი კვლავ მოუხმობს წარსულს.

16 და კვლავ ვიხილე მზისქვეშეთში: სამსჯავროს ადგილი, ხოლო იქ უღმერთობა სუფევდა; სიმატრის ადგილი, იქ კი სიცრუე გამეფებულა.

17 და ჩემს გულში ვთქვი: „მართალსა და უღმერთოს ღმერთი განსჯის, რადგან არის დრო ყოველი საქმისა და განსჯა ყოველი ნაშრომისა“.

18 და ადამიანთა შეილების შესახებ ვთქვი ჩემს გულში, დაე ღმერთმა გამოესცადოს ისინი, რათა ხედავდნენ, რომ ისინი თავისთავად ცხოველები არიან:

19 რადგან ადამიანთა შეილების და პირუტყვთა ხედვრი ერთია; ერთნეც კვდებიან და მერყენიც, ხოლო სული ერთი აქვთ ყველას, და არა აქვს ადამიანს უპირატესობა პირუტყვთა წინაშე, რადგან ყოველივე ეს ამაოებაა.

20 რამეთუ ყველაფერი მიდის ერთ ადგილას; ყველაფერი შექმნილია მიწისაგან და მიწასვე უბრუნდება.

21 და ვინ უწყის: ადამიანთა შეილების სულები მართლა აღიან მაღლა, ხოლო ცხოველთა სულები ქვევით, მიწაში?

თარგმანი ზ. ანდრონიკაძის

22 და ვიხილეთ, რომ არაფერი არ არის იმაზე უკეთესი, რომ დატკბე ცხოვრებაში შენი საქმეებით: რადგან ესაა შენი წილზედღერი; სიკვდილის შემდეგ ხომ არავინ მოგაყვანს იმის სახილველად, თუ რა იქნება შენს შემდეგ?

თავი მეთხუთსი

1 თვალი მივაყარე და ვიხილე ყოველგვარი ჩავრა, რომელიც ხდება მზისქვეშეთში, ამა, ცრემლები ჩაგრულთა, მაგრამ ნუგეშისმცემელნი არ ჩანან. ძალა მათი მზავრებლების სელშია, ნუგეშისმცემელნი კი არა ჰყავთ.

2 და შევრაცხე მე დიდი ხნის წინ გარდაცვლილები ცოცხლებზე უფრო მეტად, რომლებიც დღემდე ცხოვრობენ;

3 მაგრამ ორივეზე ნეტარნი მაინც ისინი არიან, ვინც ჯერ კიდევ არ დაბადებულა და არ უბილავს, რა ბოროტება ხდება მზისქვეშეთში.

4 და ვიხილე ისიც, რომ ყოველგვარი შრომა და ყოველგვარი წარმატება საქმეში იწვევს ურთიერთ შურს. და ესეც ამაოებაა და ტანჯვა ხელისა!

5 უგუნური ზის გულსელდაკრეფილი და თავის ხორცს იკაშს.

6 სიბოხს ცოტა გქონდეს, და მშვიდად იყო, ვიდრე ბევრი— წვალებით და სულის ტანჯვით.

7 და მივაყარე ამას თვალი და კვლავ ვიხილე ამაოება მზისქვეშეთში:

8 არის მარტოხელა ადამიანი და სხვა არა ჰყავს ვინმე: არც შვილი, არც ძმა, მის შრომას ბოლო არ უნახს; მისი თვალი კი სიმდიდრით ვერ ძღება: „მას ვიდასთვის ვშრომებ ამ ქვეყანაზე და ვაკლებ ჩემს სულს სიკეთეს“ და ესეც ამაოებაა და საქმე უკეთური.

9 ორი უკეთაა, ვიდრე ერთი, რადგან მათ კეთილი საზღაური ზედებათ თავის შრომაში.

10 რამეთუ თუ ერთი დაიცემა, მეორე წამოაყენებს, მაგრამ ვაი მარტოხელას ბრალი, თუ დაიცემა, წამოყენებელი არ ეყოლება.

11 და ასევე, თუ ორნი დაწევიან, თბილად იქნებიან, მაგრამ ერთი როგორ გათბეს.

12 და თუკი ვინმე დააპირებს ერთის დაძლევა, მას ორნი აღუდგებიან, ხოლო სამეციც საბელი მყისვე არ გაწყდება.

13 სჯობია ღარიბი, მაგრამ ბრძენი ყრმა, ვიდრე მოხუცებული, მაგრამ უგუნური მეფე, რომელიც რჩევას არ დებულობს.

14 რამეთუ იგი დიდუგოდან გამოვა მეფედ, თუმცა თავის სამეფოში ღარიბად დაიბადა.

15 და ვიხილე მზისქვეშეთში მავალი მცხოვრებნი ამ მეორე ჭაბუკთან ერთად, რომელიც მის ადგილს დაიკავებს.

16 და დასასრული არა აქვს იმ ხალხის რიცხვს, რომელიც მის წინ იყო, თუმცა უკანასკნელნი სიხარულით რაოდე შეგვდებიან მათ. და ესეც ამაოებაა და ტანჯვა სულისა!

17 თვალი ადევნე შენს ნაბიჯს, როდესაც

ღეთის სახლში მიდიხარ და მივახლე უფრო მოსმენისათვის, ვიდრე მსხვერპლის შეწირვისათვის, ვინაიდან არ უწყიან, რომ ბოროტებას სჩადიან.

თავი მეხუთე

1 ნუ იჩქარებ რაიმეს თქმას, და არც შენი გული უნდა ესწრაფოდეს სიტყვის წარმოთქმას ღმერთის წინაშე, რადგან ღმერთი მაღლა ცაში, შენ კი დაბლა დედამიწაზე, ამიტომ, ღერე, შენი სიტყვები მცირედი იყოს.

2 რადგან ისევე როგორც მრავალ საზრუნავს მოაყვება მრავალი სიზმარი, ისევე უგუნურის ხმას გამოარჩევ სიტყვაშრავლობით.

3 როდესაც რაიმეს აღუთქვამ ღმერთს, შესრულებას ნუ დააუფენებ, რადგან იგი არ სწყალობს უგუნურთ; რასაც დაჰპირდი, შეუსრულე.

4 უმჯობესია არ აღუთქვა, ვიდრე აღუთქვა და არ შეასრულო.

5 შენს პატივებს ნუ აცდუნებინებ შენს სხეულს, და ნუ იტყვი ღმერთის ანგელოზის წინაშე: „ეს შეცდომაა“, რად გინდა, რომ შენს ნათქვამზე განიხიბდეს ღმერთი და მოსპოს ყოველივე შენი ხელით შექმნილი?

6 რადგან როგორც სიზმართა სიმრავლეში, ისევე სიტყვათა სიმრავლეში ბევრი ამაოებაა; ხოლო შენ ღმერთისა გეშინოდეს.

7 თუკი იხილო ბერავის ჩავრა, სამსჯავროსა და სიმართლის გამრუდება, ნუ გაგვიკირებება, რადგან მაღლა მდგომს თვალს ადევნებს უფრო მაღლა მდგომი, მას კი უზენაესი.

8 საერთოდ ჭეყნის უპირატესობა კი არის მასზე მწკუნეული მეფე.

9 ვერცხლის მოყვარე ვერ გაძლება ვერცხლით, ხოლო ვისაც სიმდიდრე უყვარს, მისგან სარგებელი არა აქვს. და ესეც ამაოებაა.

10 სიმდიდრის გამრავლებასთან ერთად მრავალდება მომხმარებელი: და რა სარგებელი აქვს მის მფლობელს, ნუთუ მხოლოდ ის, რომ ყოველივეს საკუთარი თვალით უყუროს?

11 ბევრს ჰქამს თუ ცოტას, ტკბილია მამულის ძილი, ხოლო მდიდარს მოყრისება არ აძინებს.

12 არის ერთი სნეულება, რომელიც ვიხილე მზისქვეშეთში: ესაა სიმდიდრე, რომელსაც ადამიანი ატარებს თავისდა სავალალოდ.

13 და იღუპება ეს სიმდიდრე უბედური შემთხვევისაგან: და შვა მან ძე, და ხელში კი აღარაფერი შერჩა.

14 როგორც შიშველი გამოვიდა იგი ღედის საშოდან, ისევე შიშველი ბრუნდება უკან და ვერაფერს ვერ მიიღებს თავისი შრომისაგან, საკუთარი ზელით წაღება რომ შეეძლოს.

15 და ეს არის სწორედ მძიმე სენი, რომ როგორც მოვიდა, ისე უნდა წავიდეს და რა სარ-

გებელი აქვს მის შრომას, ქარისათვის ზომ არ იღვეწოდა?

16 რადგან მთელი თავისი ცხოვრება სიბნელეში, გულისტკივლობა, დიდ გაღწიანებასა და წყენაში კაშვდა.

17 და აი, კიდევ რა ვპოვებ კეთილი და სასიამოვნო: სმა-ქამა და სიკეთით ტკობა ყოველგვარ საქმიანობაში, რომლითაც შრომობს თითოეული მშისქვეშეთში ღმერთისაგან ბოძებული ცხოვრების ყველა დღის მანძილზე, რადგან ეს არის მისი წილხვედრი ამქვეყნად.

18 ვინაიდან, თუ რომელიმე კაცს ღმერთმა უბოძა სიკეთე და ქონება, და მისცა შესაძლებლობა ისარგებლოს ამ სიმდიდრით, მიიღოს თავისი წილი და დატკბეს თავისი ნაშრომით, ეს ღმერთის წყალობაა.

19 რადგან დიდხანს როდღე დარჩება მის მეზობერებაში ცხოვრების დღენი; ამიტომ აჭილღოებს ღმერთი მის გულს მხიარულებით.

თავი მეთექვსმე

1 არის ბოროტება, რომელიც ვინილღე მზის-ქვეშეთში და იგი ხშირად გვხვდება კაცთა შორის:

2 ღმერთი მისცემს ადამიანს სიმდიდრეს, ქონებას და დიდებას, რაც არ უნდა მოისურვოს, არაფერი არ აკლია მის სულს, მაგრამ ღმერთი არ აძლევს საშუალებას გამოიყენოს იგი და მოცემულით უცხო ადამიანი სარგებლობს: და ეს ამაოება და მძიმე სენია!

3 ვინმემ ასი შევიდო რომ შვას, დიდხანს რომც იცოცხლოს და კიდევ უფრო გახანგრძლივდნენ მისი ცხოვრების დღენი, თუკი მისი სული სიკეთით არ გაძდება და არც დამარხვა ეღირსება, მაშინ მე ვიტყვოდა: განგდებული (გვდა-რად ნაზობი— თ. ფ.) უფრო ბედნიერია მასზე.

4 რადგან იგი ამაოდ მოვიდა ამქვეყნად და დაღუბუნდა სიბნელეს, მისი სახელი კი წყვილია, დაფარა.

5 მან არც იცოდა და არც უხილავს მზე, მაგრამ იგი უფრო მშვიდადაა მასზე.

6 ხოლო ორი თასი წელიც, რომ ეცოცხლა და სიკეთით არ დამტკბარიყო, ნუთუ ყველა ერთ ადგილას არ მივა?

7 კაცის ყოველი შრომა მისი პირისთვისია, ხოლო მისი სული ამით არ აღივსება.

8 და რა უპირატესობა აქვს ბრძენს უგუნურს, ხოლო მოსიარულე გლახაკს სხვა მცხოვრებთა წინაშე?

9 თვალთ ხედავ საკბს სულით ხეტილს და ესეც ამაოება და ტანჯვა სულისა!

10 რაც არსებობს, უკვე წოდებული აქვს სახელი, და ცნობილია, რომ ეს არის ადამიანი, და მას როდღე ძალუძს ედავოს თავისზე უძლიერესს.

11 ბევრი რამ არის ამქვეყნად, რომელიც

ამრავლებს ამაოებას: და რა საკბს ადამიანისთვის?

12 და ვინ უწყვის, რა არის უმჯობესი ადამიანისათვის თავისი ამაო დღეების მანძილზე, რომელსაც იგი ანრდილივით ატარებს? და ვინ ეტყვის ადამიანს, თუ რა იქნება მის შემდეგ მზისქვეშეთში?

თავი მეშვიდე

1 კეთილი სახელი სჯობა გვარიშვილობას, ხოლო სიკვდილის დღე კი დაბადების დღეს.

2 უმჯობესია გლოვის სახლში შეხვიდე, ვიდრე სახლში ღვინისა; რადგან ასეთი აღსასრული აქვს ყოველ კაცს, და ცოცხალიც ამას იბეჭდავს გულში.

3 წუხილი უმჯობესია სიცილე, რადგან სახის ჰმუნვისას გული უკეთესი ხდება.

4 ბრძენთა გული გლოვის სახლშია, უგუნურთა კი — სიხარულის სახლში.

5 სჯობს ბრძენმა შეგრისხოს, ვიდრე უგუნურის სიმღერა მოისმინოს.

6 რადგან უგუნურთა სიცილი მიაგავს ეკლის ფიჩხის ტკაცუნს ქვაბის ქვეშ. და ესეც ამაოებაა.

7 სხვათა შევიწროებით ბრძენი უგუნურად იქცევა, ხოლო საჩუქრები გულს აფუშებენ.

8 საქმის დასასრული სჯობს მის დასაწყისს, ხოლო სულმტკბელი ადამიანი ქედმაღალს.

9 ნუ იბნები სულსწრაფი შენს რისხვაში, რადგან აჩქარებული გულისწერობა უგუნურთა გულეში ბუღობს.

10 ნუ იტყვი: „რატომ იყო წარსული დღეები დღეგანდღე უკეთესი“, რადგან შენი სიბრძნის გამო როდღე კითხულები ამას.

11 კარგია სიბრძნე მემკვიდრეობით, განსაკუთრებით მზის მხედველთათვის;

12 რამეთუ მისი ჩრდილის ქვეშ ყოფნა იგივეა, როგორც ვერცხლის ჩრდილის ქვეშ, მაგრამ ცოდნის უპირატესობა ისაა, რომ იგი სიცოცხლეს აძლევს მის მფლობელს.

13 იხილე ღმერთის საქმენი; განა ვინმეს შეუძლია გაასწოროს ის, რაც ღმერთს მრუდელ შეუქმნია?

14 კეთილდღეობის დროს ისარგებლე სიკეთით, ხოლო უბედურების დროს დაფიქრდი; რადგან ერთიც და მეორეც ღმერთმა იმისათვის შექმნა, რომ ადამიანს მის წინააღმდეგ არ შეეძლოს რაიმეს თქმა.

15 ყველაფერი ვიხილე ჩემი ამაო დღეების მანძილზე: მართალი იღუბება თავის სიმატლიანად, ხოლო არაწმიდა დიდხანს ცოცხლობს თავის ბოროტებანიად.

16 ნუ იქნები ძალიან მკაცრი, ნურც ძალიან

თეიმურაზ ფანჯიკიძე

წიგნი მკლესიასტა

ბრძნად მოაჩვენებ ეიწმეა თავს, რად გინდა, რომ თავი დაიღუპო?

17 ნუ მიეცემი ცოდვას და ნუ იქნები უბუნარი: რატომ უნდა მოყვდე დროს ადრე?

18 უმჯობესია ერთს მისდიო და ნურც მეორეზე აიღებ ხელს, ხოლო ღვთისმშობი ამას თავიდან აიცილებს.

19 სიბრძნე ხლას ბრძენს ქალაქის ათ მთავარზე უფრო ძლიერს.

20 არ არის ქვეყნად მართალი კაცო, რომელიც მხოლოდ სიკეთეს სჩადიოდეს და არ სცოდავდეს;

21 ამიტომ, ყოველგვარ სიტყვას, რასაც ლაპარაკობენ, ნუ მოაქცევ ყურადღებას, რათა არ მოუსმინო შენს მოწას, როცა ის ავად გესხენიებს.

22 რადგან შენმა გულმა იცის მრავალი შეშინებვა, როცა შენ თვითონ ამზობდი ძვირს სხვებზე.

23 ყოველივე ეს სიბრძნით გამოყვადე და ვთქვა: „ბრძენი ვიქნები“; მაგრამ სიბრძნე შორსა ჩემგან.

24 შორსა იგი, ვიდრე იყო, ღრმა, ღრმა და უფსკრულის სიღრმეში ვინ ჰპოვოს იგი?

25 და მივიქცე გულით იმის მიმართ, რომ შემედნო, გამომეკლია და გამომეძია, სიბრძნე და გონიერება, გამეგო ბიწიერება უფუნურებისა, უმეცრების და შეშლილობისა.

26 და ვპოვე, რომ სიკვდილზე უფრო მწარე ღეღუკაცია, რადგან იგი ბადეა, მისი გული მათეა, ხელები კი ბორკილები; ღმერთის წინაშე კეთილი თავს დაიხსნის მინჯან, მაგრამ ცოდვილი გაეზრება მასში.

27 აი ეს ვნახე ცხოვრებაში, თქვა ეკლესიასტმ, თანმიმდევრობით ყოველივეს გამოცდიხას.

28 კიდევ რას იძიებდა ჩემი სული და ვერ ვპოვე? ათას კაცში ერთი მამაკაცი ვპოვე, მაგრამ ღეღუკაცია ათასში ერთიც ვერ ვპოვე.

29 მხოლოდ ეს ვნახე, რომ ღმერთმა აღამიანნი მართალი შექმნა, მაგრამ ხალხი თვით მიეცა მრავალ ზრახვას.

თავი მერვე

1 ბრძენსავით ვის ძალუძს, და ვის ძალუძს საგანთა მნიშვნელობის გაგება?2 კაცის სიბრძნე ასხივოსნებს სახეს და მისი სახის სიმკაცრე რბილდება.

2 მე ვამბობ: მეფის სიტყვა დაიცავი, და ეს ღმერთისადმი მიცემული ფიცის გამო.

3 ნუ იქპარებ განეროდო მისი პირისაგან, და ნუ იჭიუტებ ცუდ საქმეში; რადგან ის რასაც მოინებებს, იმას მოიმოქმედებს.

4 სადაც მეფის სიტყვაა, იქ ხელისუფლება-ცაა და ვინ შეჰკადრებს მას: „რას აკეთებ შენ“?

5 ვინც მცნებას იცავს, არც არავითარ ბო-

როტებას გამოხდის, ხოლო ბრძენი გულმა იცის ეამი და წესი;

6 რადგან ამქვეყნად ყოველივეს აქვს თავისი დრო და წესი; ხოლო აღამიანი განიცდის დიდ ბოროტებას იმის გამო.

7 რომ არ იცის, რა იქნება, ანდა როგორ იქნება — ვინ ეტყვის მას?

8 აღამიანი როდია გამგებელი თავის სულისა, მას როდი ძალუძს მისი შეჩერება, და იგი როდი განსაზღვრავს სიკვდილის დღეს. და არ არის ხსნა ამ ბრძოლაში, და ვერ იხსნის უღმერთობა უღმერთოს.

9 ყოველივე ეს ვიხილე, და გული მივაჟყარ ყოველგვარ საქმეს, რომელიც კეთდება მზის-ქვეშეთში. არის ეამი ოდეს აღამიანი მბრძანებლობს აღამიანზე მის საწიანოდ.

10 და ვიხილე მაშინ, არაწმიდათ ასაფლავებდნენ, მოდოიდნენ და შორდებოდნენ წმიდა ადვალს, და მათ იფიქვებდნენ ქალაქში, სადაც ისინი ასე იქცეოდნენ. და ესეც ამოუბნა!

11 ავ საქმეთა სამსჯავრო იგვიანებს; ამიტომაც არ უფრთხიან აღამიანთა შევილების გულეები ბოროტების ჩადენას.

12 თუმცა ცოდვილი ასევე სწადის ბოროტებას და ისთება მასში, მაგრამ მე ვიცო, რომ ღმრთის მოშინათვის ბოლო კეთილია;

13 ხოლო არაწმიდათავის არ იქნება სიკეთე, და ის, ვინც მოწინებას არ გრძნობს ღმრთისადმი, ჩრდილივით მალე გადავა.

14 არის ასეთი ამოუბნე ამქვეყნად, რომ მართალი ეწვეათ ის ბედი, რაც არაწმიდათა ზვიდრი უნდა ყოფილიყო, ხოლო არაწმიდათ ერგებათ ის, რაც ღმრთის მოშიშმა დაიმსახურა, და ვთქვი მე, რომ ესეც ამოუბნა!

15 და ვაქე მე მხიარულება; რადგან მზის-ქვეშეთში არაფერი არ არის აღამიანისათვის იმაზე უკეთესი, ვიდრე ქამა, სმა და მხიარულება; რადგან ეს თან სდევს აღამიანს მზისქვეშეთში ღმერთისაგან მოქმედი ცხოვრების ყოველი დღის განმავლობაში.

16 როდესაც გული მივაჟყარ იმას, რომ ჩაევლომოდო სიბრძნის და მომეხილა ქვეყნად ქმნილი საქმეები, რომელიც შორისაც აღამიანმა არც დღე და არც ღამე იცის ძილი:

17 ვიხილე მაშინ ღმერთის მიერ ქმნილი საქმენი და ვპოვე, რომ კაცს არ ძალუძს ჩასწვდეს ყოველივეს, რაც კეთდება მზისქვეშეთში. რამდენიც უნდა იზრმოვს და ძიოვს აღამიანმა, მაინც ვერ მიაღწევს მას, და თუკი, რომელიმე ბრძენს უთქვამს, რომ იცის, არც მას შეუძლია ჩასწვდეს ამას.

თავი მცხრამე

1 ყოველივე ამას მივაჟყარ გული და გულმა ჩემმა ისინა, რომ მართალი და ბრძენი საქმენი ღმერთის ხელშია, და რომ აღამიანმა არც

სიძულვილში და არც სიყვარულში არ იცის ყველაფერი იმის შესახებ, რაც მას წინაშეა.

2 ყველას და ყველაფერს ერთი ბედი აქვს, მართლაც და უკეთურსაც; კეთილსაც და ბოროტსაც, წმიდასა და არაწმიდასაც, ვინც მსხვერპლს სწირავს და ვინც მსხვერპლს არ სწირავს; როგორც სათნოს, ისე ცოდვილს; როგორც ფიცის დამდებს, ისე ფიცისაგან თავის ამრიღებელს.

8 და ეს არის სწორედ ცუდი ყველაფერში, რაც მზისქვეშეთში ხდება, რომ ერთი ზედერი აქვს ყველას, აღამიანთა გულები აღეზებულია ბოროტებით, და უგუნურება ჩასახლებულა მათს გულბებსა და ცხოვრებაში; ხოლო ამის შემდეგ ისინი მალე უერთდებიან გარდაცვლილებს.

4 ვინც ცოცხალთა შორის არის, მას კიდევ აქვს იმედი, რადგან ცოცხალი ძალდი უკეთ გრძნობს თავს, ვიდრე შევდარი ღმირი.

5 ცოცხლებმა იციან, რომ ისინი მოკვდებიან, ხოლო შევდრებმა არაფერი იციან, რადგან მათთვის უკვე აღარ არის მოსაგებელი, რამეთუ მათი სახსენებელიც დაიწყებას მისცემია.

6 მათი სიყვარულიც, სიძულვილიც და შურიც გაქრა და აწ საუკუნოდ აღარა აქვთ მათ წილი იმაში, რაც მზისქვეშეთში ხდება.

7 მას წადი, სიხარულით ჰამე პური შენი და კეთილი გულისი სვი დევნო, რადგან ღმერთი მოწყალებით უფურებს შენს საქმეებს.

8 და ყოველ ჟამს დაე ნათელი იყოს შენი საშინი და ნუ მოგაკლდება შირონი თავზე.

9 დატკბი ცხოვრებით და ღმერთისაგან ნაბოძები ცოლით, რომელიც გაუვარს მთელი შენი ამაო ცხოვრების მანძილზე, რადგან ესაა შენი წილზედარი ცხოვრებაში და შრომაში, რომლითაც შრომობ მზისქვეშეთში.

10 ყოველი საქმე აკეთე, რის გაკეთებაც ძალუძთ შენს ხელებს, რადგან სამარეში, სადაც შენ წახვალ, არ არის არც სამუშაო, არც ფიქრი, არც ცოდნა და არც სიბრძნე.

11 და მიგიქეცი და ვიხილე მზისქვეშეთში, რომ მარდნი კი არ იმარჯვებენ სბრალაში, ხოლო მამაცთ კი არ რჩებათ გამარჯვება, ბრძენთ — პური, ხოლო გონიერთ — სიმდიდრე; და არა დახელოვნებულით — კეთილგანწყობილებად, არამედ დრო და შემთხვევა ყველა მათთვის.

12 რამეთუ აღამიანმა როდი უწყის თავისი ჟამი, და როგორც თევზები ზვდებიან დამღუპველ ბაღში, ფრინველები — მახეში, ასევე მოულოდნელად დამტყდარი უბედურების დროს ტყვედებიან აღამიანთა შეილებიც.

13 აჰ, კიდევ რა სიბრძნე ვნახე მე მზისქვეშეთში და რაც მნიშვნელოვანად მომეჩვენა:

14 პატარა ქალაქი, მცირე მოსახლეობით და მას შემოეწყო დიდი მეფე და მისი აღმზისათვის დიდი სამზადისი ჩაატარა;

15 მაგრამ აღუაშენორტყმულეში აღმოჩნდა ერთი ბრძენი ღარიბი, რომელმაც ვადარჩინა ეს ქალაქი; მაგრამ შემდეგ არავის გასსენებია მისი სახელი.

16 და ვთქვი მე: სიბრძნე სჯობს ძალს, მაგრამ ღარიბის სიბრძნეს უგაუფლებელუფენ, ხოლო მის სიტყვებს არ უსმენენ.

17 ბრძენთა მიერ წყნარად წარმოთქმული სიტყვა უკეთ ისმინება, ვიდრე ხელმწიფის ყვირილი უგუნურთა შორის.

18 სიბრძნე სჯობს საბრძოლო იარაღს, მაგრამ ერთი შემცოდველი დაღუპავს მრავალ კეთილს.

თავი მხათი

1 მექლარი მწერები აფუჭებენ და აყროლებენ მირონის ზეთის კეთილსურნელებას; ასევე ვნებს პატავცემული კაცის მცირე უგუნურება მის სიბრძნესა და ღირსებას.

2 ბრძენის გული მარჯვენა მხარესა, ხოლო უგუნურისა — მარცხნივ.

3 რომელ გზაზედაც უნდა მიდიოდეს უგუნური, მას არასოდეს აკოფნის ჰკუა და ყოველ აღამიანს აგრძნობინებს, რომ ის სულელია.

4 თუკი უფროსის რისხვა დაგატყდა თავს, ნუ დატოვებ შენს ადგილს, რადგან თავმოდრეკილებას უფრო დიდი შეცოდებაც დაუფარავს.

5 არსებობს ბოროტება, რომელიც ვიხილე მზისქვეშეთში. ეს თითქოს არის შეცოდება, რომელიც ხელმწიფისად წარმოსდგება:

6 უგუნურება ამაღლებულია, ხოლო მდიდარნი დაბლა სხდებიან.

7 ვიხილე მე ცხენებზე ამხედრებული მონები, ხოლო მთავარნი მონების მსგავსად ფეხით მავალნი.

8 ვინც ორშოს თხრის, თვით ჩავარდება მასში, ხოლო ვინც ღობეს არღვევს, მას გველი უკებენ.

9 ვინც ქვებს ეწევა, შეიძლება წელი მოიწყვიტოს, ხოლო ვინც შეშას აპობს შეიძლება საფრთხეში ჩავარდეს მისგან.

10 ნაჭახი თუ დაბლაგვდება, და მისი პირი არ გაიღებს, მაშინ საპირო გახდება ძალის დაძაბვა; სიბრძნეს შეუძლია ამის გამოსწორება.

11 შეულოცავ გველის ნაებენზე უკეთესი როდია ავი ენის პატრონი.

12 ბრძენის პირისაგან წარმოთქმული სიტყვები მადლია, ხოლო უგუნურთა ბაგენი მავნე ღუპავენ;

13 მისი ბაგეთაგან წარმოთქმული სიტყვების დასაბამი უგუნურებაა, ხოლო დასასრული — სიგიჟე.

14 უგუნური ბეგრს ილაპარაკებს, თუმცა კაცმა არ იცის რა იყო, რა არის და რა იქნება

თამარაშა ფანჯიძე

წიგნი მკლასისტო

მოგვალში, და ვინ ეტყვის მას, თუ რა იქნება მის შემდეგ?

15 შრომა უგუნურს ღლის, რადგან მან ქალაქის გზაც კი არ იცის.

16 ვაი იმ ქალაქს, რომელსაც მეფედ ურმა ჰყავს, ხოლო მისი მთავარი ადრე ქაშენს!

17 და ნეტარია ქვეყანა, რომლის მეფე კეთილშობილთა გვარიდანაა და მისი მთავარნი დროულად ქაშენ, დანაყრებისათვის და არა ნაყოფანებისათვის!

18 მცონარობით ჩამოწება სახლის კერი, ხოლო თუ ზეღებს დავიკრფთ, წყალიც ჩამოვა სახლში.

19 ღიზი სიამოვნებისათვის იმართება, ხოლო ღიზი ამხიარულებს ცხოვრებას, მაგრამ ორივე ვერცხლი აგებს პასუხს.

20 შენს ფიქრებშიაც კი ნუ აძაგებ მეფეს, და შენ საძინებელ ოთახშიც ნუ მოისხენიებ ავად მდიდარს, რადგან ცის ფრინველს შეუძლია წაიღოს შენი ხმა და გადაიტანოს შენი სიტყვა, ხოლო ფრთხანმა მოუთხროს შენი ნათება.

თავი მეთერთმეტი

1 წარატანე პური შენი წყალს, რათა მრავალი ღღის გავლის შემდეგ ისევ პაოო იგი.

2 მიეცი მეშვიდედი ან მერვედიც, რამეთუ არ უწყა, თუ როგორი გაიჭრება იქნება ქვეყანაზე.

3 როდესაც აღივსება ღრუბლები, ისინი წვიმად გარდმოიწვენიან ქვეყანაზე, და თუკი ხე დეიცემა სამხრეთით ან ჩრდილოეთით, იქვე დარჩება, სადაც დაეცა.

4 ვინც ეგრძაღვის ქარს — ვერ დასთხავს, ხოლო ვინც ღრუბლებს გაჟურებს, ვერ მომკის.

5 ისევე როგორც არ ძალგამს გაიგო ქარის გზები, და ის, თუ როგორ წარმოიქმნება ორსულის მუცელში ძვალები; ისევე არ შეგიძლია უწყოდ საქმე ღმერთისა, რომელიც იქმს ყოველს.

6 განთიადისას დათესე თესლი შენი და წურე მწუხრისას დაასვენებ ზეღებს, რამეთუ არ უწყა, რომელი აჯობებს, ან ორივე მათგანი ერთნაირად კარგად ისარებს.

7 ტუბილი არის ნათელი, და თვალისთვის სასიამოვნოა მზის ხილვა.

8 თუკი ადამიანი მრავალ წელს იცოცხლებს, ღად მან იმხიარულოს მთელი ცხოვრების მანძილზე, მაგრამ ღად ახსოვდეს ზნელი ღვინვიც, რომელნიც მრავლად იქნებიან; და ყველაფერი, რაც იქნება, ამაოება!

9 იხარებდი, ქაბუკო, შენს სიჭაბუკეში და შენმა გულმა იგემოს სიხარული ახალგაზრდობაში, და იარე შენი გულის და თვალების მიერ ნაჩვენები გზით. მხოლოდ იცოდე, რომ ყოველივე ამისათვის ღმერთი მოგთხოვს პასუხს.

10 და მოაშორე მწუხარება შენს გულს, და მოარიდე ბოროტება შენს სხეულს, რადგან ბავშვობა და ურმობა ამაო არის.

თავი მეთორმეტი

1 და გახსოვდეს შენი დამბადებული შემოქმედი სიჭაბუკეშივე, ვიდრე არ წოუწევია მამიდ ღვინვებს და არ დამდგარა წლები, რომელთა გამოც იტყვი: „არ არის სიამოვნება მათში!“

2 სანამ არ დაბნელებულა მზე და ნათელი, მთვარე და ვარსკვლავნი, და წვიმის კვალდაკვალ არ ჩამოწლილან ახალი ღრუბლები.

3 და იმ დღეს, როდესაც შედრკებიან სახლის მცველები და მოიდრიკებიან მამაკაცი, ძლიერი ამა ქვეყნისანი, და შეწყვეტენ ფქვას მუქველები, რადგან ისინი ცოტანი დარჩნენ; და შეძრწუნდებიან გარეთ მხედველნი;

4 და დაიშობა ქუჩის კარი; როდესაც შეწყდება დოღაბის ხმა, და ადამიანი დაიწყებს მამლის ყვილზე ადგომას, და დაღუშდებიან გაღობის ასულნი;

5 და დააფრთხობთ მათ სიმაღლე, გზებზე საწინებლები; და აუვაღდება ნუში, დამძიმდება კუტკალია, და მოიზნევა კაპარი, რადგან გადაღის კაცი თავის საუკუნო საცნოვრებელში და გარს ერტყმიან მას მოტირალნი;

6 ვიდრემისი არ გამწყდარა ვერცხლის საბედი და არ გააღვიძლა ოქროს შემოსაყრავი და არ გატეხილა ღოქი წყაროსთან და არ შემუსრულა მორბალი ჰასთან.

7 და დაუბრუნდა გვამი მიწას, რისგანაც წარმოსდგა, ხოლო სული დაუბრუნდა ღმერთს, რომელმაც იგი მისცა.

8 ამაოება ამაოთა, თქვა ეკლესიასტემ, და ყოველივე ამაო!

9 იმის გარდა, რომ ეკლესიასტე ბრძენი იყო, იგი ხალხსი ნერგავდა ცოდნას, იკვლევდა, ცდიდა და შეადგინა ბევრი იგავი.

10 ეკლესიასტე ცდილობდა მოეძებნა მოხდენილი გამოთქმები და კუმშარტების სიტყვანი მის მიერ დაწერილია სწორად.

11 ბრძენმა სიტყვები ნემსებივითაა, ისეა როგორც ჩაქედილი ღურსმენი, ხოლო შემდგენლები მათი ერთი მწყემსისაგანაა.

12 და რაც ამის ზემოთ არის უფროხილდი, ბევრი წიგნის შედგენას დახარული არა აქვს, ხოლო ბევრი კითხვა დამძლელია სხეულისათვის.

13 დახასრულს მოვისწიოთ ყველაფრის არსი: ღმერთის გემინოდეს და მცნებანი მისი დაცავი, რამეთუ ამაში ყველაფერი ადამიანისათვისაა.

14 რადგან ყოველგვარ საქმეს თუ საიდუმლოს ღმერთი განსჯის: კარგია იგი თუ ცუდი.

ჩვენ შემთხვევით არ მოგვიყვანია „ეკლესიასტეს“ წიგნის სრული ტექსტი — ნაწარმოების

ცალკეული ფრაზების ციტირება ცუდ ფსიქო-
ლოგიურ შთაბეჭდილებას ახდენს მკითხველზე,
განსაკუთრებით მორწმუნეზე. მთელ ტექსტში
კი ნათლად ჩანს ნაწარმოების ძირითადი არსი,
მისი წინააღმდეგობრივი ხასიათი.

სანამ შევეხებოდეთ იმას, თუ როგორ უნდა
გავფაგოთ ეს წიგნი, რის დამატებებს ცდილობს
თავის შეგონებაში მოხუცი მქადაგებელი, მა-
ნამ ორალურ სიტყვა ვთქვათ მის ავტორზე.

როგორც თვით ბიბლიაშია მითითებული,
„ეკლესიასტის“ წიგნის ავტორად მიჩნეულია
სოლომონ მეფე, რომელაც მეფობდა 960-935
წ. ჩვ. წ.-მდე. ამ ნაწარმოებში გარდა ბიბლიაში
მის მითქვამისა რამდენიმე წიგნის ავტორობა.

უშუალოდ ამის შესახებ ნათქვამია ბიბლიის
„პარალიპომენონის (ქართ. „მეორე ნეტა“)“
მეორე წიგნში¹, სადაც ნათქვამია, რომ იგი
მეფობდა 40 წელს² დას. ხოლო „მეფეთა მე-
სამე წიგნის“ მე-11 თავის 41-ე მუხლში ნათ-
ქვამია: „რასაც იგი აკეთებდა და მისი სიბრ-
ძნე აღწერილია სოლომონის საქმეთა წიგნში“.

თეოლოგთა მიხედვით თუკი სხვა ნაწარმოე-
ბებში, ეკრძა, „იგავნი“ სოლომონის გვი-
დინება მორალისტად, „ეკლესიასტის“ იგი
ჩვენს წინაშე წარმოსდგება როგორც მრავლის-
მნახველი ღრმა ფილოსოფოსი. მათივე აზრით,
სოლომონმა თავისი სიცოცხლის ბოლოს მოი-
ნანია თავისი შეცოდებანი და ღმერთ იედი-
ვას აუგო დიდი სალოცავი.

ზემოხსენებულ „მესამე მეფეთა წიგნში“
კონკრეტულად არის ლაპარაკი სოლომონის შე-
ცოდებზე. როგორც თეოლოგები აღნიშნავენ,
სოლომონს, მიუხედავად მისი სიბრძნისა, მაინც
აუღვდენენ ქალები. მისი სერაღი 700 ცოლისა
და 800 მხეცლისაგან შეიღებოდა. მაგრამ მხო-
ლოდ ქალთა ახეთ რაოდენობას არ განუსაზ-
ღრავს სოლომონის შეცოდება. არამედ იმ
ფაქტს, რომ ქალთა შორის უხვად იყვნენ ეე-
ლური ტომის წარმომადგენლები, ეკრძა: „იგ-
ვითელი ფარაონის ასულნი, მოახელთანი,
აზნაიტელთანი, სურისანი, იდუმელნი, ქეტელნი
და ამორეველები“ (მესამე მეფეთა წიგნი 11.1).
უცხო ტომის და უცხო სარწმუნოების ქალებ-
მა შერყვნეს სოლომონის რწმენა იედივასადმი
და მან ცოლებსათვის დაიწყო სიღონელთა ახ-
ტარების, ამონისთა და მოლბის და სხვათა ხა-
ლოცავებისა და ეკრძების აშენება, სადაც მისი
უცხოელი ცოლები მსხვერპლს სწირავდნენ.

სოლომონის განდგომით განარსებულმა იედი-
ვამ გადაწყვიტა ებრაელების დასჯა, მაგრამ
სოლომონის მამის დავითის დიდი დამსახურების
გამო ეს უნდა მომხდარიყო სოლომონის სიკ-
ვლილის შემდეგ (იხ. „მეორე პარალიპომენონი“
მ.29 და „მეფეთა მესამე წიგნი“ 14,41).

თავის მეფობის დასასრულს, აგრძელებენ
მსჯელობას თეოლოგები, სოლომონმა მოინანია
თავისი შეცოდებანი. მისი სინანულის ერთ-

ერთი ნაყოფია წიგნი „ეკლესიასტის“, რომელში-
აც გადმოცემულია ქალებისაგან საბოლოოდ
იმედგაცრუებული სოლომონის ბოლო შეზე-
ღულებანი³ ასეთია ამ თხზულების დაწერის
თეოლოგიური ვარიანტი.

მაგრამ, როგორც ბიბლიურმა კრიტიკამ გა-
არკვია, ეს წიგნი გაცილებით უფრო გვიან
უნდა იყოს დაწერილი, ვიდრე სოლომონის მე-
ფობა არის ნაფარადვე, ეკრძად, 200 წ. ჩვენს
წ. აღრ.-მდე. ასეთივე აზრისაა ბიბლიის ცნობი-
ლი საბჭოთა მკვლევარი პროფესორი ი. კრივე-
ლიოვი. მისი აზრით ეს წიგნი დაიწერა იმ შფო-
თიან პერიოდში, როდესაც იუდეა თავისებური
გადასამრადველები მონეტა იყო ელინისტურ
სახელმწიფოებს შორის. წიგნის ავტორი, რო-
გორც ჩანს, უცნობი პალესტინელი ებრაელია,
რომელიც ჩამოსცილდა თავისი ღრმის საზოგ-
ადოების საგვირბოროტო საკითხებს და ჩაუდ-
რმავდა ადამიანის პირად განცდებს. წიგნი
მთავარი გმირია პიროვნება, რომელიც ეძიებს
ცხოვრების აზრს, მაგრამ ვერ პოულობს მას.
პროფ. ი. კრიველიოვი მისხედვით, სწორედ
ამაში ჩანს მძიმე პერიოდისათვის დამახასია-
თებელი უიმედო განწყობილება, რომლის
ღრმაც გარკვეული საზოგადოებრივი ჩაუფის
წარმომადგენლები ამჟობინებენ არ იფიქროს
მთელი ხალხის ინტერესზე და იმსჯელოს მხო-
ლოდ ერთი-მეორე ადამიანის პირადი ბედის შე-
სახებ.

„ეკლესიასტის“ წიგნის ავტორი ვერ პოულ-
ობს ცხოვრებაში ვერავითარ აზრს. „ერთადე-
რთი ლოგიკური დასკვნა, — წერს პროფ. ი.
კრიველიოვი, — რომელიც ეკთვება ამ უიმე-
დო, უწუგუმო მტკიცებებიდან, ის არის, რომ
ეს ცხოვრება უაზროა და სრულიადც არ არის
აუცილებელი“⁴.

მართალია თვით სოლომონი არ უნდა იყოს
ავტორი ამ ნაწარმოებისა, მაგრამ უცნობი ებ-
რაელი ავტორი წიგნში სწორედ იგი უნდა გა-
მოლიოდად მოხუცი მქადაგებლის პროტოტიპად,
რადგან განვლილი ცხოვრებით: მდგომარეობით,
სიმდიდრით, გავლენით, ცოდვების სიმრავლით.
დღიი გამოცდილებით და ცხოვრების მოყი-
რებით ეკლესიასტ ქალზე წააგავს სოლომონის
სახეს.

როგორც აღინიშნა, სიუჟეტური ქარგის მი-
ხედვით „ეკლესიასტის“ წიგნი არ არის აუცი-
ლებელი ბიბლიური თხრობისათვის, ხოლო
მისი თავისებური ფილოსოფია, ზოგ შემთხვე-
ვაში მემამბე, თავისუფალმზარცვეული სუ-
ლისკვეთებით გაფლენილია იდეები უზრუნველ
მდგომარეობაში აყენებენ თეოლოგებს.

ეს ეჭვი „ეკლესიასტის“ წიგნის კანონიკუ-
რობის შესახებ ადრეც იყო და ახლაც არის.

თეიმურაზ ფანცხველი
წიგნი ეკლესიასტ

იგი იბადება ყოველთვის, როცა ამ ნაწარმოებს ეცნობი. ამ კიბვასზე თეოლოგები ყოველთვის იწულებულნი იყვნენ პასუხი გაცათ.

წიგნის ასეთმა ხასიათმა, თვით თეოლოგთა ექვემდებარება ამ ნაწარმოების მიმართ, ბევრი მოაზროვნე მიიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ „ეკლესიასტის“ წიგნს, მიუხედავად რელიგიური ფორმისა, ძალიან ცოტა არაა აქვს საერთო რელიგიასთან. მსგავს შეხედულებას იმეორებს ჩვენს მიერ უკვე ხსენებული პროფესორი ი. კრიველიოვი: „მითითება ღმერთზე, — წერს იგი, — მისი სიბრძნისა და სიყვითლეს „ეკლესიასტის“ მეტაფიზიკურად არის მიყრდნობა ტექსტზე, რომელსაც არსებითად არა აქვს რაიმე შეხების წერტილი რელიგიასთან. ძირითადი სულისკეთება კი მთელი წიგნის ესაა ათეისტური ფილოსოფიური მსჯელობა, რომელიც მთლიანად ეწინააღმდეგება როგორც მთელ ქრისტიანულ შინაარსს, ისე აუღალუს“ (გვ. 51).

ახლო უმეტესად, კატეგორიულ განცხადებას აკეთებს პროფესორი „ეკლესიასტის“ მიმართ; მაგრამ ნუთუ ასე მიუღებელია თეოლოგიისათვის ეს წიგნი, როგორც ამას პროფ. ი. კრიველიოვი ამტკიცებს? ნუთუ ამ ნაწარმოებში არ იმეზნება ის მოჩვენებითი მოტივაციაც კი, რომელიც მისაღებს გახდიდა ეკლესიასტის შეგონებას „საღმრთო წერილისათვის“?

სანამ ამ საკითხების ირგვლივ ჩვენს მოსაზრებას წამოვაყენებდით, ომიეტუჩიოს სურათის შესაქმნელად, მოდით მოვუხსინოთ თვით თეოლოგებს:

ლიამ, ამოშენე იმინი, ეკლესიასტე უარყოფს ყველაფერს; რაზეც კი მისი ჭკრება სწვდება, ყველაფერს კრიტიკის ქარცეცხლში ატარებს, მისი შეხედულებით საერთოდ არავითარი აზრი არაა აქვს ადამიანის ამქვეყნიური შრომას და ვნებათა ღელვას, რადგან ყველაფერი ეს ამოიკრება. მოხუცი მქადაგებლის მიხედვით, არავითარი მნიშვნელობა არაა აქვს სიბრძნესაც, რადგან ენაა სიბრძნე უაზრო, სიბრძნე, რომელიც შეიძლება შეცდეს, სიბრძნე, რომელსაც არ ესმის არც აწმყესი, არც მომავლის, და რომელიც თავისი ფუჭი მსჯელობით უწინააღმდეგობადაა ყველაფერი ეს სიკარგივანა. ამის გამო, რატომ არ უნდა ვამჯობინოთ ყოველივე ამას ცხოვრება, რომელშიაც ადამიანი დატყდება ბუნების მიერ ბოძებული წყნარი ბედნიერებით, ეკლესიასტეს აზრით, ეს გაცილებით უფროსია, ვიდრე ზრუნვა, წყალობა, პატივმოყვარული უშიშრო დამეგობი. თუმცა, როგორც წინააღმდეგობა, ეს სიწყნარე და სიამოვნებაც ამაღლება, რადგან სიყვდილი მასაც ისევე ანადგურებს, როგორც ნებისმიერ სხვაგვარ ცხოვრებას. რომელი მხრიდანაც უნდა შეხედოს სოლომონმა ცხოვრებას, იგი ყველაფერში ხედავს წარმატებას და გარდუვალ სიკვდილს, რომელიც სიბნელით ფარავს და ანადგურებს ყოვე-

ლივე კარგს, ხოლო ადამიანთა ცხოვრებას უკეთესი დღეებს შიშით წამლავს. *საქართველოს მწერთა კავშირი* რატომაც ამქვეყნივე ყოველივე უაზრო, რატომაც მივივითობს სოლომონი ამქვეყნიურ არარობასა და ამოებზეზე ასე დაუინებით?

„ლიამ, — ამბობენ ქრისტიანი მქადაგებლები, — ყველაფერი ამამოებაა და უაზრობაა, რაც იწოდება წლებით და მიიქვს დროს. მოაშორეთ თქვენს მიერ ქმნილ საქმიერებს დრო და ცვალებადობა, გახდით უკვდავნი და მარადიულნი და აღარ იქნება ამამოება“.

სწორედ ამიტომ, თეოლოგების აზრით, ნაწარმოების ბოლოს ეკლესიასტე უბრუნდება იმ დღესა და მარადიულს, რაც ადამიანში არის — ადამიანის სულს. მისი ბოლო შეგონებაც ასე ედრის: „ღმერთის გეშინოდეს, მცნებები მისი შესრულები, რამეთუ ამანა ყველაფერი ადამიანისათვის, რადგან ყოველგვარ საქმეს და საიდუმლოს ღმერთი განსჯის, კარგია იგი თუ ცუდი“ (12, 13-14).

აი, სწორედ ამ კუთხით არის მისაღები ეს წიგნი თეოლოგებისათვის.

ასეთ დასკვნებს აკეთებენ მისგან ლვთისმეტყველები და მეოთხეულიც ალბათ ღვთისმცნებები, რომ ეს შეხედულება შორს როდი დგას სხვა თეოლოგიური დასკვნებისაგან.

ივრცე არ იცის ეკლესიასტეს ისტორია, — წერს ცნობილი ინგლისელი სამართლისმცოდნე და მორალისტი, უტილიტარიზმის წარმომადგენელი ერემია ბენტამი, — რომელიც ასე ბრძნულად ტყუებოდა ცხოვრებით, და რომელმაც ასე უხვად ისარგებლა ყოველი სიყვითლი, რომელშიაც მისმა სულმა ეერ პაოვა შეება, ურჩევს ადამიანებს წარმართონ მთელი თავისი ენერგია ამქვეყნიური ცხოვრების უკეთ მოწყობისათვის, და იმედო აქვთ, რომ ასე იქნება მომავალშიც“.

ასე ფიქრობენ და მსჯელობენ თეოლოგები და შესაბამისად ალარც ის უნდა გაგვიკვირდეს (როგორც ამას პროფესორი ი. კრიველიოვი გამოთქვამს), რომ ეს წიგნი „საღმრთო წერილში“ კანონიკური ხაზით შევიდა. მით უმეტეს, რომ ეკლესიასტეს აქვს გარკვეული სოციალური დატვირთვა, რაზედაც ერთმან ბენტამმაც მივივითა და რომელზედაც უფრო დაწვრილებით ჩვენ ქვემოთ გვიქნება ლაპარაკი.

თუკი ამ წიგნს ყურადღებით წავიკითხავთ და გვეპოვებთ მასში არ შეიძლება არ აღმოვაჩინოთ ერთმანეთისაგან განსხვავებული მიდგომა, რამდენიმე ხაზი.

პირველი მათგანი არის ის, რომ ყველაფრის გამართლება შეიძლება მხოლოდ რელიგიით, მხოლოდ ღმერთით; რომ ყოველივე ამოებმა, ტანჯვა და წვალება მოავრდება მხოლოდ ღმერთთან, რადგან ისაა საყოველთაო და უშენაისი მსაქმელი.

მეორე მნიშვნელოვანი ხაზია თეოდოციური მომენტები, რომლებიც მოხდა ისახავს მოხსნას პასუხისმგებლობა ღმერთს ქვეყნად არსებული ბოროტებისათვის.

მესამე ხაზია თავისუფალმოაზროვნული იდეები; და ბოლოს მეოთხე ხაზი — უბრალო, ცხოვრებისეული დარღვევანი.

პირველი ხაზის შესახებ ჩვენ უკვე ვილაპარაკეთ, როდესაც ენებოღოთ თეოლოგიების მოტივაციას ამ წიგნის „საღმრთო წერილში“ შეტანის თაბაზე და კანონიკურად (ღვთისთავად) გამოცხადებაზე.

მეორე ხაზი, როგორც უკვე აღინიშნა, არის თეოდოციური მომენტების არსებობა ნაწარმოებში. თეოდოცია ამა თუ იმ ფორმით ახლავს ყველა რელიგიას. მისი მეშენებით ყოველი რელიგიური იდეოლოგია ქვეყნად არსებულ ბოროტებას ზედმეტად მიწვევით (აღმართი ხსნის საბაბით, აღმართი გამოცდის საბაბით თუ სხვ.) აცხადებს სიკეთედ. თუ ღვთისმცოდნის გამოთქმას გავიგებთ: არსებული ზემოთა არის საუკეთესო სამყარო ყველა შესაძლებელ სამყაროს შორის, მაშინ ბოროტებაც ავტომატურად უნდა არსებობდეს, როგორც სიკეთის აუცილებელი თანამგზავი.

თეოდოციის მეოთხე რელიგია ამართლებს ყოველგვარ სოციალურ უკუღმართობას, ტანჯვას და უზედურებას. „ეკლესიასტის“ წიგნშიც უნდა გვხვდებოდეს ღმერთის მოქმედების ასეთი ამხსნელი და გამამართლებელი ადგილები. მათი მიზანი იყო ის, რომ პასუხი გაეცა იმ მრავალ პრობლემას თუ საკითხზე, რომლებიც იმდროინდელი საზოგადოების წინაშე დგოდა. გავბათობინა ის ექვთ, რომელიც უნდადგოდათ აღმართებს რელიგიური წარმოდგენების კეშმარტების მიმართ.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ბიბლიის დაწერის პერიოდში და უფრო ადრეც მომრავლდნენ შეხედულებანი (რომელნიც ცალკეულ თხზულებებშიც აისახა), სადაც გამოთქმული იყო ექვთ რელიგიური შეხედულებების სისწორისადმი ამ ნაწარმოებებში, მართალია, არ გვხვდებოდა თანმიმდევრული, სისტემაში მოყვანილი ათეისტური შეხედულებანი, მაგრამ არის გალაშქრება ცალკეული რელიგიური დოგმატების, რელიგიური რიტუალებისა და ჩვეულებების წინააღმდეგ.

როგორც მითითებულ წერილში იყო აღნიშნული, ასეთ ლიტერატურას ხშირად ვხვდებით ძველი მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებში: ეგვიპტეში, ბაბილონში, ჩინეთში და ინდოეთში. ძირითადი მოტივი, რითაც ამ თხზულებების ავტორები ილაშქრებენ რელიგიის წინააღმდეგ, სოციალურია. ისინი პირდაპირ სვამენ საკითხს: რატონა ამ ქვეყნად ახდენი ბოროტება, შური, უზედურება, უთანაწირობა, ჩაგრა? რატომ აქვს ზოგს ყველაფერი, სხვებს არაფერი? რატომ

იმ ხდება ამდენი საშინელება? ყოველშემდეგ ღმერთი რატომ დაწერს გულგრილად ყოველივე ამას და არაფერს იღონებს ამ უსამართლობის აღმოსაფხვრელად? ეს საერთო იდეა წითელი ხაზით გასდევს ყველა ამ ნაწარმოებს.

„ეკლესიასტის“ წიგნის ეს მეორე ხაზი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, წარმოადგენს ცდას, პასუხი გასცეს ამ კითხვებს, პასუხისმგებლობა მოხსნას ღმერთს ქვეყნად არსებული უსამართლობისათვის.

უფრო მეტი თვალსაჩინოებისათვის მოტანილი ტექსტიდან კვლავ გავისწოთ რამდენიმე ადგილი, სადაც გამართლებულია ღმერთის საქციელი, სადაც მას სრულად მოხსნილი აქვს პასუხისმგებლობა ქვეყნად არსებული ბოროტებისათვის.

„მან (ღმერთმა — თ. ფ.) თავის დროზე ყველაფერი მშვენიერად შექმნა, სიკეთე და მშვიდობა ჩაწერა მათ გულებში“ (3,11). მეორე ადგილას ნათქვამია „...რასაც ღმერთი ქმნის, საუკუნოდ არსებობს, მას არც არაფერი მოაკლდება და არც არაფერი შეემატება...“ (3,14), „...მართალია და უღმერთოს ღმერთი განსჯის...“ (3,17), ან კიდევ „...ღმერთმა კაცი წარუღო შექმნა, მაგრამ ხალხი თვით თავის მრავალ ზრახვას“ (7,29). „თუმცა ცოდვილი ასჯერ სიადის ბოროტებას და იწიქება მასში, მაგრამ მე ვიცი, რომ ღმერთის მოშიშთათვის ბოლო კეთილია“ (8,12).

ღმერთის ასეთი გამამართლებელი ფრაგმენტების გვერდით ჩვენ გვხვდება ადგილები, სადაც უფრო ადრეც მახვილდება აღმართის უმწიკობაზე, მის უწინარობაზე ჩასწვდომს ღმერთის მიერ ქმნილ საქმეებს. ის, რაც ჩვენ გვეჩვენება კარგად, — ამბობენ თეოლოგები, — სინამდვილეში შეიძლება სულაც არ არის კარგი, ანდა პირიქით, რაც გვეჩვენება ცუდად, კარგია. „...აღმართს როდი ძალუძს, — ამბობს ეკლესიასტი, — ბოლომდე ჩასწვდომს იმ საქმეებს, რასაც ღმერთი ქმნის დასაბამიდან დასასრულამდე“ (3,11). იგივე აზრი მეორდება მე-8 თავის მე-17 მუხლში: „იქნებოდა ღმერთის მიერ ქმნილი საქმეი, და ვპოვებ, რომ კაცს არ ძალუძს ჩასწვდომს ყოველივეს, რაც კეთდება მზისქვეშეთში...“ ან კიდევ: „იხივე როგორც შენ არ ძალუძს გაიგო ქარის გზები, და ის, თუ როგორ წარმოიქმნება ორსულის მუცელში ძეგლები; იხივე არ შეგიძლია უწყოდ საქმე ღმერთისა, რომელიც იქნს ყოველს...“ (11,5).

წიგნის ბოლოს ავტორი ერთგვარად აკამებს მთელი წიგნის შინაარსს და ამბობს: „დასასრულს მოვისმინეთ ყველაფრის არსი, ღმერთის გეგმონდეს და მცნებანი მისი დაცვა, რამეთუ ამაშია ყველაფერი აღმართისათვის“ (12,13).

თამარაზ ზაქარაიძე

წიგნი ეკლესიასტში

როგორც ამ ფრაგმენტებიდან ჩანს, მთელ წიგნს გასდევს ღმერთის უოვლისშემძლეობის, სიკეთის, უოვლისმოქმეთისაობის, ღმერთის საქმეების ადამიანის ჩაუწევლობის იდეა. ეს კი ტრიპტიკი და დამახასიათებელია მთელი ბიბლიისათვის. ამიტომ „ეკლესიასტის“ წიგნის ბიბლიის ტექსტში ჩართვა ექვს არ უნდა იწვევდეს.

ამით რომ საქმე მთავრდებოდეს, მაშინ ყველაფერი თავის ადგილზე და გასაგები იქნებოდა, მაგრამ „ეკლესიასტის“ წიგნში სერიოზულ და სამართლიან ექვს იწვევს მესამე ხაზი, რომელიც მნიშვნელოვნად განასხვავებს ამ ნაწარმოებს ბიბლიის ბევრი სხვა წიგნისაგან. თუკი ამ ხაზისთვის დამახასიათებელ ფრაგმენტებს ცალკე ამოვწერთ და განვაჯგუფებთ, შეგვიქმნება შთაბეჭდილება ამ ნაწარმოებზე; როგორც ათეისტურ, თავისუფალმოზარცულ თხზულებზე, რა ტიპის თხზულებებზეც საქმად გვხვდება იმდროინდელ სამყაროში. თუმცა მთელ კონტექსტშიც ეს ფრაგმენტი მტკაღ ძლიერ შთაბეჭდილებას ახდენს და იწვევს ჩვენს გაოცებას თავისი სითამამით, გაბედულებით, ურვეულო თავისუფალი აზრით.

ამ შეხედულების საოლტრაციოდ ყურადღება გაავსახვილოთ რამდენიმე ადგილზე წინამდებარე ტექსტიდან, სადაც გამოთქმულია პროტესტი ამ ქვეყანაზე არსებული სოციალური უკუღმართობისა და უსამართლობის გამო, გამოთქმულია საუფილური იმის გამოც, რომ მართლმორწმუნეს ეწევა ცოდვილის ბედი და პირიქით.

„არის ასეთი ამოცანა ამქვეყნად... ამბობს ეკლესიასტე, — რომ მართლაც ეწევთ ის ბედი, რაც არაწმიდათა ზედრი უნდა უოვლიყო, ხოლო არაწმიდათა ერგებათ ის, რაც ღმრთის მოშიშმა დამსახურა...“ (8,14). „...რაც ელის უფილურს, — ჩივის ეკლესიასტე, — იგივე ბედი მე; მაშ რისთვის მოვიხვევქე ესოდენი სიბრძნე?...“ (2,15) ან კიდევ: „უფილას და უფილადგის ერთი ბედი აქვს, მართლაც და უკეთურსაც, კეთილსაცა და ბოროტსაც... როგორც სათნოს, ისე ცოდვილს...“ (9,2), „და ეს არის სწორედ ცუდი უფილადგის... რომ ერთი ზედრი აქვს უფილას...“ (9,3).

ასეთი ადგილები ამ ნაწარმოებში კიდევ შეიძლება წიგნის ტექსტიდან. მაგრამ ყველაზე დიდ შთაბეჭდილებას ამ ნაწარმოებში მაინც ის ახდენს, რომ მასში გამოთქმულია ძირითადი ბიბლიური კონცეფციის საწინააღმდეგო დებულება: როგორც ცნობილია, ბიბლიის მიხედვით ადამიანი გამოცხადებულია ღვთაებრივი ქმედობის გვირგვინად (იხ. წიგნი „შესაქმეთა“. მაგრამ თუ ეკლესიასტეს ტექსტს გადავხედავთ, აღმოვაჩენთ, რომ აქ ადამიანი გათანაბრებულია ცხოველთან: „...ადამიანთა შვილების და პირუტყვთა ზედრი ერთია, — ამბობს ეკლესიასტე, —

ერთიც კვდება და მეორეც...“ (8,10).

ეგებ ღმერთისაგან ნაბოძები სული მაინც განასხვავებს მათ? მაგრამ არა, ამაზედაც უარყოფითად პასუხობს მოხუცი მკვლევარი: „...ხოლო სული ერთი აქვთ ყველას, და არა აქვს ადამიანს უპირატესობა პირუტყვთა წინაშე... და ვინ უწყის, — კითხულობს ეკლესიასტე, — ადამიანთა შვილების სული მართლაც აღიან მალა, ხოლო ცხოველთა სულები ქვევით, მიწაში?“ (8,19,21).

ამაზე შორს წახვლა კანონიკურ ნაწარმოებში ალბათ წარმოუდგენელია, მაგრამ ეკლესიასტე ამაზეც არ ჩერდება, ცოცხლებს გარდაცვლილებს სჯობნაო, — ამბობს ის, — ხოლო მათ ორივეს ის, ვინც საერთოდ არ დაბადებულა და არ უხვდავთ, რა ბოროტება ხდება ამქვეყნად (4,2-5). „ღმერთი, — აგრძელებს მოხუცი მკვლევარი, — მისცემს ადამიანს მომადრებს, ქონებას და დიდებას, ...არაფერი არ აკლია მის ხელს... მაგრამ ღმერთი არ აძლევს საშუალებას გამოიყენოს იგი...“ (6,2) „...ავ საქმეთა სამსჯავრო ივლიანებს, — ასკვნის ეკლესიასტე, — ამიტომაც არ უფროსიან ადამიანთა შვილების გულში ბოროტების ჩადენას...“ (8,11).

ბუნებრივია, რომ აღარც ადამიანის ამქვეყნიურ ცხოვრებას აქვს მიზანი. მართლაც, რა აზრი აქვს მის შრომასა და წვალებას? „და შევიძულე მთელი ჩემი შრომა, — ამბობს იმედგაცრუებული ეკლესიასტე, — რომლითაც ვშრომებდი მშისქვევით, რაღვან იგი უნდა დავუტოვო კაცს, რომელიც ჩემს შემდეგ აქნება და ვინ უწყის, ბრძენი იქნება ის, თუ უკუნური. და მან უნდა განაგოს მთელი ჩემი ნაღვაწი...“ (2,18-19). „როგორც მთელი გამოცდილია იგი დედის საშოდან, ასევე მოშველი ბრუნდება უკან, ...და რა სარგებელი აქვს მის შრომას. ქარისთვის ზომ არ იღწოდა...“ (5,14-15).

მკითხველი ალბათ დაგვითანხმება, რომ აღნიშნული ფრაგმენტები არც თუ ისე ტაქტიკა ბიბლიის ტექსტისათვის. მართალია, წიგნის ზოლოს ავტორი ცდილობს გააბათილოს თავისივე წარმოთქმული ეპებში ამქვეყნიური ცხოვრების უმამართლობის შესახებ, მაგრამ საბოლოო ჯამში ეს განმარტებები და გამართლება ღმერთისა, რომელიც თითქოსდა არ აგებს პასუხს ამქვეყნიურ ბოროტებაზე, ყოველთვის როდია დამაჯერებელი...

კიდევ ერთი ხაზი, რომელიც ჩვენ ამ ნაწარმოებში შეგვიძლია გამოვყოთ, ესაა ღვთაებანი, რომელნიც მთელს წიგნს გასდევს. როგორც ნაწარმოების ზოლოს არის მოითებული (12,9-10), ეკლესიასტე ცდილობდა ესწავლებინა ხალხისათვის სიბრძნე, გამოეძენა ღმერთს გამოთქმები. ღმერთისადმი დამოკიდებულების, მისი მცნებების დაცვის, ამქვეყნიური ცხოვრების ამოების მტკიცების გვერდით, ჩვენ გვხვდება უბრალო ცხოვრებისეული გა-

მოთქმები, რჩევები, დარიგებანი, რომელნიც შეიძლება ცხოვრებაში ახლადუნებელმა ახალგაზრდას მისცეს გამოცდილმა, მრავლისმანახველმა ადამიანმა:

„უმჯობესია გლოვის სახლში შეხვიდე, ვიდრე სახლში „ლხინისა...“ (7,2), „სჯობს ბრძენმა შეგარისს, ვიდრე უგუნურის სიმღერა მოისმინო“ (7,5), „საქმის დახასრული სჯობს მის დასაწყისს, ხოლო სულგრძელი ადამიანი ქედმაღალს“ (7,8), „ნუ იქნები სულსწრაფი შენს რისხვაში, რადგან აჩქარებული გულისწყრომა უგუნურთა გულებში ბუდობს“ (7,9), „ნუ იქნები ძალიან მკაცრი, ნურც ძალიან ბრძნად მოაჩვენებ თავს ვინმეს, — გვიჩრქვს მქადაგებელი, — რად გინდა, რომ თავი დაიღუპო?“ (7,16).

ან კიდევ: „ნუ მიეცემი ცოდვას და ნუ იქნები უგუნური: რატომ უნდა მოყვდე ღრწზე აღდრე?“ (7,17). „სიბრძნე ხდის ბრძენს ქალაქისათმავარს უფრო ძლიერს“ (7,19). „...მზისქვეშეთში არაფერი არ არის ადამიანისათვის იმაზე უკეთესი, ვიდრე ეპაა, სმა და მხიარულება...“ (8,15). „ყოველი საქმე აკეთე... რადგან სამარცხი, სადაც შენ წახვალ, არ არის არც სამუშაო, არც ფიქრი, არც ცოდნა და არც სიბრძნე“ (8,10). „...სიბრძნე სჯობს ძალას, მაგრამ ღარიბის სიბრძნეს უგულვებელყოფენ, ხოლო მის სიტყვებს არ უსმენენ“ (9,16). „რომელ გზაზედაც არ უნდა მიდიოდეს უგუნური, მას არასოდეს არ ჰყოფნის ქეუა და ყოველ ადამიანს აგრძნობინებს, რომ ის სულიერია“ (10,8). „...თუკი უფროსის რისხვა დაგატყდა თავს, ნუ მოატყვებ შენს ადგილს, რადგან თავმოდრეკილობას და მორჩილებას უფრო დიდი შეცოდებად დაუფარავს (10,4). „ვინც იოზმის თხრის თეთი ჩაფარება მასში, ხოლო ვინც ღობეს არღვივს, მას გველი უბენს“ (10,8). „შენს ფიქრებშია ცი ნუ აჰაბებ მეფეს, და შენ საძინებელ ოთახშია ცი მოიხსენიებ ავად მდიდარს, რადგან ციხ ფრინველს შეუძლია წაიღოს შენი ხმა და გადარჩას შენი სიტყვა, ხოლო ფრთის მქონებელმა მოუთხრას შენი ნაუბარი“ (10,20). „ვინც ეკრძალებს ქარს, ვერ დათესავს, ხოლო ვინც ღრუბლებს გაჰყურებს, ის ვერ მომკის (11,4).

ერთ, მოცულობით ანე მცირე ნაწარმოებში რითი უნდა აიხსნას ასეთი სიჭრელე, ასეთი დაპირისპირებული და ურთიერთწინააღმდეგობრივი ხასიათი, ერთის მხრივ უმაჟოფრება და ამბოხი ქვეყანაზე არსებული უსამართლობისა და ამპოების მიმართ და მეორე მხრივ მოღიანო მინდობა ღმერთისადმი, მისი მცნებების შესრულების უსიტყვო მოთხოვნა?

ასეთი გაორება მართლაც რომ საფუძვლიან ექვს ბაღებს. წარმოადგენს კი ეკლესიასტებს წიგნი მაღალი ნაწარმოებებს? თუ ის ნაწილი წიგნისა, რომელშია დაპარაკია ღმერთისადმი უსიტყვო მორჩილებასა და მისი მცნებების

შესრულებაზე, მართლაც მექანიკურად არის მიერთებული ტექსტის ძირითად ნაწილთან, როგორც ამას რეაგირები შევლევარი ფიქრობს.

ჩვენს აზრით, ეს ასე არ უნდა იყოს. როგორც შემოთავაზდენიშნეთ, მთელი ბიბლიის ტექსტის და მათ შორის „ეკლესიასტეს“ წიგნის მიზანსა წარმოადგენს პასუხი ვასტის იმ მრავალ კითხვას, პრობლემასა თუ საკითხს, რომლებიც იზადებოდა იმდროინდელი ადამიანების წინაშე. სულ უმცირესი ცხოვრებისეული ამბებიდან დაწყებული გათავებული რთული მსოფლმხედველობრივი ამბებით. ამ წიგნს უნდა გადაეჭრა და დაეძლია ის ექვებიც, რომლებსაც თავისუფალმოაზროვნეები აყენებდნენ რელიგიური შეზღუდულობების საწინააღმდეგო. ამ ექვების და უმაჟოფრებებს ძირითადად საფუძვლად ხოციალური მიზეზები — ამქვეყნად სოციალური უკუღმართობის არსებობა იყო. თუკი „ეკლესიასტეს“ წიგნის ტექსტს კარგად დავუკვირდებით, მასში ჩვენ ვნახავთ, რომ გარკვეულად არის გაცემული პასუხი ამ მწვავე პრობლემაზე.

მართლაც, თუკი სოლომონმა, მეფემ, რომელსაც არც სიმდიდრე აკლდა, არც ხელისუფლება, არც ქალები, არც ქეუა და არც სხვა ამქვეყნური სიკეთე, ვერ ჰპოვა კმაყოფილება და ამპოებად და ტანჯვად ჩათვალა ამქვეყნური ცხოვრება, მაშინ რაღა უნდა ქნას უბრალო მოყვადემა. რატომ უნდა ესწრაფოდეს ჩვეულებრივი ადამიანი მატერიალური სიკეთის მოპოვებას და კეთილდღეობას, იგი ხომ ვერასდროს ვერ მიადწევს იმას, რასაც სოლომონმა მიადწია. ხოლო ამ უკანასკნელის მიერ მოპოვებული კეთილდღეობაც ხომ წარმატულია და ამპოება იყო. წიგნის მიზანი თითქმის გამოკვეთილია. ერთადერთი ღირებული, რაც ადამიანშია „ეკლესიასტეს“ მიხედვით, ესაა მისი უკვდავი სული, რადგან სხეული უბრუნდება მიწას, სული კი მის მომცემ ღმერთს.

ეს ყველაფერი თითქმის ლოგიკურია, მაგრამ რა ვუყოთ იმ ექვს, რომელიც გამოქმედულია წიგნში სულის უკვდავების მიმართ. აღის კი აღაშინის სული მაღლა ცაში? — კითხულობს ეკლესიასტე. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, არსებობს კი მარადული სული? რატომ ექვობს „ეკლესიასტეს“ ატორი ანე? გარდა ამისა მესხად თავი მოხუცი მქადაგებელი ხომ სრულიად არ აკუთვნებს ადამიანებს უპირატეობას ცხოველებთან შედარებით?

შეუძლებელია ამ კითხვებმა არ დაგვანოონ და არ დაგვაფიქრონ, მაგრამ როდესაც მათ ვხსენებთ, მაინც უნდა გავიმეოროთ ის აზრი, რომ აქ საქმე არ უნდა გვქონდეს თეოლოგიური აზრების მექანიკურ მიერთებასთან „ეკ-

თიმიშარუ ფანჯიკიძე
წიგნი ბაქალისასტბი

ლესიასტეს“ წიგნის აღრიწმელ ტექსტთან. უფრო საფიქრებელია, რომ ჩვენ აქ საქმე გვაქვს უბრალო არათანმიმდევრობასთან რელიგიურ შეხედულებებში. ასეთი არათანმიმდევრობის მაგალითებს სწორად ვხვდებით თვით ბიბლიის ტექსტში, ისევე როგორც არათანმიმდევრობას ვხვდებით ჩვენ ძველი დროის თავისუფალმოაზროვნულ ტექსტებშიც.

ყველა ამ ამბის ასხნის გასაღებს მაინც იგივე პროფესორი ი. კრეველიოვი გვაწვდის, თუმცა სხვა ამბავთან დაკავშირებით. იმ პერიოდშიც, ამბობს იგი, როდესაც დაიწერა ისეთი წიგნები, როგორცაა: „ეკლესიასტეს“, „ფსალმუნნი“, „წინასწარმეტყველ დანიელის წიგნი“ და უფრო გვიანდელ ხანაშიც, ბერაული დიასპორის იდეოლოგებზე გავლენას ახდენდნენ იმ ხალხების რელიგიური კულტები, რომელთა შორისაც ისინი ცხოვრობდნენ და მათი ფილოსოფიური მოძღვრებები, რომლებიც არცთუ ისე იშვიათად იყვნენ გახვეული რელიგიურ-მისტაურ ფორმის საბურველში. უნდა აღინიშნოს, კერძოდ, ნეოპლატონიზმის მისტაური ფილოსოფიის გავლენა და არანაკლებ მისტაური გნოსტიკოსების ფილოსოფიის გავლენა ძველ, იავისტურ-ელოხისტურ მსოფლმხედულობასთან ერთად ქმნიდა საქმოდ უცნაურ ნარევს ურთიერთსაწინააღმდეგო შეხედულებების (ხაზგასმა ჩვენია თ. ფ.), რომელშიაც ძნელია გაარჩიო ცალკეული ისტორიული ძირები და წყაროები, და მით უმეტეს

იზოვ რაიმე მწუხრი სისტემაში (ქვემოთ 170-177).

ჩვენი აზრით, სწორედ ამ გარემოებით უნდა იყოს გამოყენებული „ეკლესიასტეს“ წიგნის ტექსტის სიჭრელე, მისი არათანმიმდევრობა და ურთიერთსაწინააღმდეგო შეხედულებანი.

ოცდღარი საუკუნე გავიდა უცნობი ავტორის მიერ „ეკლესიასტეს“ დაწერის დროიდან, მაგრამ მიუხედავად ასეთი ხანგრძლივი პერიოდის გავლისა ამ წიგნს მაინც არ დაუყარავს თავისი სურნელი. მისი ღრმა, ფილოსოფიური მხეცელაა, ბრწყინვალე სტილი, ამაღლებული თბრობა დღესაც დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს მკითხველზე.

ჩვენთვის, ცხადია, მიუღებელია ამ წიგნის ღრმა პესიონიზმი და უიმედობა, ყოველივე ამქვეყნიურის ამაოებად გამოცხადება, რაც გამოწვეული იყო მძიმე ისტორიული პირობებით, მაგრამ მასში ჩვენს ყურადღებას იპყრობს მემამოხე, თავისუფალმოაზროვნული იდეები.

მთლიანობაში, ამ ურთიერთდაპირისპირებული და ურთიერთსაწინააღმდეგო წიგნის საფუძვლიანად გაცნობა კიდევ ერთხელ ფანტავს მითს ბიბლიის დვითიშთაგონებულობის შესახებ და მიგვითითებს იმაზე, რომ მთელი „ხალმთო წერილი“ ადამიანის გონების და ხელობის მოქმედარია.

შენიშვნები:

1. ვინაიდან ფართო მკითხველისათვის ძნელი გასაგებაა ჩვენში არსებული ბიბლიის ტექსტი, ამიტომ შემვადეთ „გადმოგვეთარგმნა“ და თანამედროვე ენაზე აგვეტერგებინა „ეკლესიასტეს“ წიგნი. ტექსტის გადმოცემისას ვისარგებლეთ „ეკლესიასტეს“ ქართული თარგმანის ოთხი რედაქციით: ოშქის (ათონის) ევრისიით, მცხეთის ვარაზნით, მოსკოვის გამოცემით და პეტროფოვური რედაქციით. აღნიშნულ რედაქციათა ტექსტები კომენტარებით გამოქვეყნებული აქვს აკად. კ. კეკელიძეს თავის შრომაში „თარგმანები ეკლესიასტესა მტროფანე“. ზმირნელ მტროპოლიტისად“. ტფლისი, 1920 წ. ასევე ვისარგებლეთ რუსული ბიბლიის სინოდალური გამოცემით და ძველი ბერძნული ტექსტით. შეეძლოდო გადმოგვეცა „ეკლესიასტეს“ წიგნის ძირითადი შინაარსი, ნაწარმოების სულისკვეთება ისე, რომ არ დარღვეულიყო ნაწარმოების სტილი.

თანამედროვე ქართული ბიბლიის ტექსტის ამტკველების ტრადიცია ჩვენ არა გვაქვს. ამიტომ ჩვენს ელამიც მოსალოდნელია ბარეუები, უზუსტობანი. შესაძლო ბარეუებსა და შეცდომებს შესახებ მკითხველთა შენიშვნებს მალეორებით მივიღებთ.

ავტორი დიდ მადლობას უხდის ბ. ბარეგაძეს, რ. თარაძეს, ზ. სარგველიძეს და გ. ნინუას გა-

წეული დახმარებისა და სასარგებლო რჩევებისათვის.

2 ეს ფრაზა ქართულად გამოცემულ ბიბლიაში მე-7 თავის პოლოსაა მოქცეული.

3 „ეკლესიასტეს“ ისევე, როგორც ბიბლიის სხვა წიგნებში, გამოთქმულია უარყოფითი დამოკიდებულება ქალისადმი, ცოდვილი ბრტებისადმი, რომელმაც ბიბლიის მიხედვით აქტიური მონაწილეობა მიიღო ადამიანის დაცემაში, თუმცა ნაწარმოებში უმუხლოდ არა ჩანს, თუ რამ გამოიწვია ეს დიდი ზილი და სიძულვილი ქალებისადმი. ალბათ იგივე სოლომონის შეცოდებამ. „და ვპოვე, — ამბობს წიგნის ავტორი, — რომ სიკვდილზე უფრო მწარე ღელაკიცაა; რამეთუ იგი ბაღა, მისი გული მახუა, ხელები კი ბორკილები; ღმრთის წინაშე კეთილი თავს დაიხსნის მისგან, მაგრამ ცოდვილი გაეგებება მასში... ათას კაცში ერთი მამაკაცი ვპოვე, მაგრამ ღელაკიცა მათ შორის ვერ ვპოვე“ (ეკლ. 7, 26, 28).

4 И. Крывелев. «Книга о Библии», Москва, 1959, стр. 177.

5 ამის შესახებ ჩვენ უკვე ვწერდით წერილში „წიგნი იობისა“, იხ. ჟურნალი „ცისკარი“ 1974 წ. № 6, ან ჩვენი წიგნი „წერილები რელიგიისა და ათეიზმის შესახებ“, თბილისი, 1976 წ. გვ. 99-103.

50

ელგუჯა ამაშუკელი

50

ხელოვანის შუადღე

ჩემი თაობის მხატვრების პოტენცია ძირითადად სამაშულო ომის სიძნელეებს შეეღია. ქართველი მხატვრების შემდეგმა თაობამ მრავალი სიანდლე შეიტანა მხატვრობის სპეციფიკურ პრობლემებში და ქართულ პროფესიულ მხატვრობას კეთილშობილური პერსპექტივა შეუქმნა. ეს პრობლემები განსაკუთრებით ქანდაკების დარგში გამოიკვეთა და ჩამოყალიბდა, რასაც სახალხო აღიარება მოჰყვა.

ქართული ქანდაკების გენეტიკა ორი დაპირისპირებული მხატვრული ტენდენციის ერთიანობაში უნდა ედგომოდ, რომელშიც საფუძველი შეუქმნა ქართული ქანდაკების აღმავლობასა და ტრიუმფსაც. იბაკოზ ნიკოლაშვილსა და ნიკოპანდელბერძნის შემოქმედების მაღალმა პროფესიონალიზმმა, პოზიციურმა სხვადასხვაობამ, შემოქმედებითმა გულწრფელმა პოლემიკამ შექმნეს ის კარგი ემოციური და ინტელექტუალური ატმოსფერო, სადაც შესაძლებელი გახდა მხატვრული სპეციფიკური პრობლემების გაფართოება და გამომსახველობითი საშუალებების გადიდებაზე ზრუნვა.

ამ ორი ძლიერი, მაგრამ განსხვავებული ინდივიდუალობის მქონე შემოქმედის, განსხვავებული ორი მხატვრული სისტემის შესწავლის, გაანალიზებისა და შეგრძნების საფუძველზე მოხერხდა დასკვნაც და ქართული ქანდაკების შემდგომი წინსვლაც.

ქართველი მხატვრების ომისშემდგომმა თაობამ გაბედულად დაიწყო აზროვნება და გამომსახველობითი საშუალებების მრავალხეობაზე — ლექსიკის გამდიდრებაზე ზრუნვა,

დაიწყო პრინციპული ბრძოლა პასიური ნატურალისტური ტენდენციების წინააღმდეგ ქანდაკებაში და სისტემატური შრომა სპეციფიკური აქტიური შესაძლებლობების მაქსიმალური გამოვლენისათვის.

ამ თაობის ბრწყინვალე წარმომადგენელია მხატვარი და მოქანდაკე, შოთა რუსთაველის პრემიის ლაურეატი ელგუჯა ამაშუკელი, რომელიც უკვე 50 წლისა შესრულდა, ჩემი თაობის ქართველი მხატვრების სახელთ ვუფლოცავ საიუბილეო დღეობას და მათვე სახელთ მივესალმები.

ელგუჯა ამაშუკელი არის მხატვარი და მოაზროვნე, რომელიც ბრწყინვალედ ფლობს მხატვრობის სამივე ფენომენს: ხაზის, ფერის და მოცულობის საშუალებით ქმნის ლოგიკურ და ემოციონალურ ფორმას თავისი პლასტიკური პრინციპიდან გამომდინარე. და ის, რასაც ქმნის — კვებავენ არა მარტო გულსა და ემოციას, არამედ გონებას — იწვევს ფიქრებს და აზრებს. აქ ერთნაირად ძლიერია ინტელექტუალური და ემოციური ფაქტორები, სადაც ყველა პირობითობა და გამომგონებლობა ნაკარანტეა ეანრის სპეციფიკით და დატვირთულია მხატვრული ფუნქციით.

მისი შემოქმედება მკაცრად გააზრებული და უჩვეულოდ გამომსახველი ფორმების მონაზილავი სისტემაა, რომელიც ცოცხლობს განსაკუთრებული ცხოვრებით სივრცეში, მას მაღალი ესთეტიკური აზრი აქვს ემოციურ-აზრობრივი ინტერპრეტაციის გარეშე.

თავი ვირტუოზულად ავლენს მოცულობით-
პლასტიკური სტრუქტურას, რომელიც სტი-
ლისტიკური ხასიათის პრეტენზიად კი არ წარ-
მოგვიდგება, არამედ მიგნებული მხატვრული
განწყობების წყალობით სიმბოლურ სახე-
ობამდე მალდება.

აღმათ ელგუჯა ამაშუკელი ბავშვიდან
აგროვდება სულიერ ენთეტურ ღრებულე-

ელგუჯა ამაშუკელი 50 წლისაა. დღეს ეს
ფაქტია, მაგრამ თვალს თუ გადავადებთ მის
საოცრად ნაყოფიერსა და მრავალმხრივ შემო-
ქმედებას, ძალაუნებურად დაგვბადება ახო-
ლტურად ლოგიკური აზრი: ნუთუ მხოლოდ
50 წლისაა ამდენი ნაშუშეობის ავტორი?

მართლაც, უზარალო ჩამოთვლიდა კი მატე-
რიალური და განსორცილებული ჩანაფი-
ქრისა, განცდილობას იწევს. რა შთამბეჭდავია
თუნდაც მხოლოდ შთავარი ნაშუშეობის წუ-
სსა!

პარტიკულ დედა, თბილისისა და საქარ-
თელის სიმბოლოდ ქცეული 22 მეტრიანი მო-
ნუმენური ქანდაკება, რამდენიმე კომპოზიციის
სტილიდან გადაწყვეტის თბილისს; ფანტაზი-
გორვასალი, ცხენზე ამხედრებული, თბილისის
დამარცხებული მეფე, აგრეთვე საქართველოს
დედაქალაქის საუკეთესოდ ცნობილი სიმბო-
ლოდ ქცეული, 16 მეტრიანი მონუმენტი; ალ-
მოსავლეთიდან და დასავლეთიდან თბილისში
შემოსასვლელიდან აღმართული 16 და 20
მეტრიანი მონუმენტები; საქართველოს ისტო-
რიული მუზეუმის კედელზე განთავსებული
ბარელიეფი, ჩვენი დედაქალაქის 1500 წლის
აღსანიშნავად; შოთა რუსთაველი, მეტრო
„რუსთაველის“ მოედნის მიწისზედა ვესტაბი-
ულის პორტალის 7 მეტრიანი ბარელიეფი და
მიწისქვეშა სადგურის კედური ბარელიეფი;
ამვე სადგურზე ვეფხვისა და მოყვანს დინამი-
ური ბარელიეფი, ომში დაღუპულ უნივერსი-
ტეტელთა ძეგლი თბილისში; ავღანისტანის 16
მეტრიანი მონუმენტი ქაბულში; დიდების მო-
ნუმენტი ფოთში; დამკრძალავი არწივი, დიდების
ძეგლი ზესტაფონში; ნიკო ფიროსმანაშვილის
მონუმენტი თბილისში, რაფიელ ერისთავის
ბიუსტი თბილისში; უზარმაზარი შვენებარე
მონუმენტები ფოთში „დიდება გმირებს“; ლო-
მისა და ჭაბუკის მონუმენტი „ბორცვისა სმლია
კეთილმან“ გორში; მრავალი ესპიზი და ეტი-
უდი; უამრავი ფერწერული ტილო; წიგ-
ნის გრაფიკა და ილუსტრაციები; გამოქვეყნე-
ბული წერილები; მედლები; გონებაშეხილურა
ფორიშემები და ფუნაგორიები. ძნელია ყველა-
ფრის ჩამოთვლა კი.

უვლადური ის, რაც ელგუჯამ უკვე გააკე-
თა, სამოთხე მოქანდაკისა და მხატვრის ეყოფა
ცხოვრებაში შესაძლებელი კვალის დასტოვებ-
ლად, ხოლო თვითონ ელგუჯა თითქმის ახლა

ბებს და ჩამოყალიბდა, როგორც ერთდღეს
მხატვარი — უფროდ მატერიალურ ქართველი
ხალხისა და მისი შთამავლენებული ისტორიისა.

ფუსურები ახალ შემოქმედებით გამარჯვე-
ბებს და სიცოცხლეს — მრავალფეროვან!

ფარანოზ ლაპიშვილი,
საქ. სსრ სახალხო პრემიის ლაურეატი.

იწყებს თავის შემოქმედებას, უამრავი იდემა
ით სავსე, ყოველდღიურ მძაფრ, დაუღალავ
შრომში. მხატვრის კიდევ ბევრი რამ აქვს
სათქმელი, ბევრი რამ აქვს გასაკეთებელი.

მე წილად მხვდა ბედნიერება ვაჟი ელგუჯას
ერთ-ერთი მეგობარი და ხშირი მოწმე იმ ახალ-
გაზრდული შემართებისა, რომელიც ჩვენი
ბრწყინვალე მოქანდაკე გაბედულად და თამა-
ზად, მოურიდებლად და გონიერად ახორციე-
ლებს თავის საოცრად საინტერესო, დიდად
ნიჭიერ აზრებსა და იდეებს. მე ჯერჯერობით
არა მაქვს უფლება ვილაპარაკო ამ ახალ ჩანა-
ფიქრებზე. ელგუჯას არ უყვარს წინააღმდეგ
ანგარიშის გაცემა, მაგრამ მინდა დავარწმუნო
ქართველი საზოგადოება, რომ კიდევ ბევრი
მშვენიერი და საუცხოო, მოულოდნელი და
თვალწარმატო, ნამდვილი ხელოვნების გამო-
ვლინების მოლოდინი ვიქნებით.

ელგუჯა ამაშუკელის მთელი ცხოვრება, (შე-
ვთანხმდით, ცხოვრების ნახევარი, მეორე ნახე-
ვარი კიდევ წინაა), ეს არის კეთილშობილური
და ხელოვნებისადმი უანგარო სიყვარულის
და სამსახურისა. ფანტაზიური და ამავდროს
გონიერი, ინტელექტუალური სიყვარული ქა-
ნდაკებისადმი, მხატვრობისადმი, — მთავარი ნი-
შანსებულება ელგუჯა ამაშუკელის შემოქმედე-
ბაში.

მე ნებას მივცემ ჩემს თავს შევადარო ელ-
გუჯა ერთ-ერთ საუკეთესო მისეულ ქანდაკე-
ბას — გენიალური ნიკო ფიროსმანის მუხლმო-
დრეკილ ფიგურას. ვითარცა ნიკოლა ბატანს,
ასევე ელგუჯა თავის უზადო სულს, სიტუა-
ციას, მთელ თავის მძაფრ ინტელექტს, ბუ-
ნებისაგან მოცემულ უზარმაზარ ნიჭს, ყველა-
ფერს, რაც კი ახადია, სწირავს თავის სამშო-
ბლოს, ხალხს, ხელოვნებას.

საქართველოს სახელმწიფო, რუსთაველის
სახელობის პრემიის პირველი ლაურეატი, ელ-
გუჯა ამაშუკელი უკვე 50 წლისა კი არ არის,
— მხოლოდ 50 წლისაა.

ფუსურვით მას ბედნიერება და მშვეგრძელო-
ბა, დიდხანს სიცოცხლე და შემოქმედებითი
შემართება ახალ-ახალი გამარჯვებებისათვის.

ნოდარ მზალიშვილი,

თბილისის მთავარი არქიტექტორი, სა-
ქართველოს დამსახურებული არქიტექ-
ტორი, პროფესორი.

ქართული მემკვიდრეობა

დიდი ეროვნული საკმის პირველი გამოქანისლება

თანამედროვე რუსული მოთხრობა.
წიგნი პირველი. გამოცემულა „მე-
რანი“, კოლმეიის რედაქტორი ბ. ბა-
ძანიძე, გამომცემლობის რედაქტო-
რი ნ. აბაიშვილი. 1978 წ.

წიგნის თავფურცელზე ქართველი მკითხვე-
ლისათვის ჯერ კიდევ შეუჩვეველი წარწერაა—
საბარტველოს სსრ მშობალთა ბავშვრტან
არსბულე მსბბტრული ტარბმანისა და
ლიბრბბტრული ურტიბრტოპის მტმბბბრ
სარედაქტოო კოლებტა.

ჩემი აზრბ, მბ დიდი სიკეთისა და სავი-
ლიშვიბლო საქმიანობის მთელი თავისი გრან-
დიოზული მასშტბბბბ წარმოადგენს და შეფა-
სებბ, რაც მთავარი სარედაქტოო კოლეგების
შეკმნბბბ და მისი საქმიანობბბბბ გამოწვეული,
მომავლის, ხვალბნდელი დღის ბედრბბ. თუმცა
ქართველი მკითხველისა და არა მარტო ქართ-
ველი მკითხველის სასიბარბლოდ, აღდესვე უნ-
და აღვნიშნოთ კოლეგბის მიერ გადადგმული
პირველი დიდებული ნაბიჯბბ.

ჯერ მსოფლოდ ის რად დარს, მსბბტრული თარ-
გმანის ურთულესი და საბასუბისმგებლო საქმე
ვბდაც მოწუნამოძალბებული და საქმეშეშოლდუ-
ლი უნბოო ხალბის ბელში რომ აღბრ იქნებბ და
თუბი სარედაქტოო კოლეგბის ირგვლივ შემოკ-
რბბლ ნბბბერბბბბბ აღბავსე და თარგმანზე თავ-
კადბდბულ ჭეშმარიტ მწერბლბბბ არცთუ ისე
მცირე სიბს გადახედავთ, ვნბხვთ, რომ სიბბ-
რული უფლებბ ნამდვილად გვქონბ.

წიგნის ბაზბრზე უკვე გამოჩნდა კოლეგბის
მიერ მომზადბული და თარგმნბლი პირველი
შესბნიშნბვი წიგნბბ, წიგნბბ, რომელიც ქარ-

თველი მკითხველისთვის დიდი საჩუქარი და
საგანძურბ.

ერთ-ერთი ასეთი წიგნი „თანამედროვე რუ-
სული მოთხრობბ“ გაბლავთ.

კრებულში 30 რუსი მწერლის თბოთ მოთხ-
რობბა დბბბამებული. რბ თქმბ უნდა, მცირე მო-
ცულობის სარცცენზიო წერილში შეუძლებელიბ
თბთოცული მოთხრობის, ცალკეული მწერლისა
და მთარგმნელის ბბბბტური და სბმბრბლიბნი
შეფასებბ, წიგნისბ და ავტორბბ უველბ დბრსე-
ბისბ და ნაწლოვანბბის ჩამოთვლბ, ფაქტბ კი
ერთბბ — „რუსული მოთხრობბ“ ქართულ ენა-
ზე ლბლბდ და მშვენივრბდ იკბთებბ, რაც კი-
დეც ერთბელ ნბთლბდ გვგვარქნობბნებს მთავარი
სარედაქტოო კოლეგბის დიდ და მბდლიბნ
მბბბბს.

წბნამდებბრე კრებულში, რბ თქმბ უნდა,
უველბ თბნამედროვე რუსი მწერბლი ვერ მოხ-
ვბბ, არც წარმოდგენბლ მწერბლბბბ მოთხრო-
ბებბბ მბთი შემოკმედებბბბი ბბლბსბ და პრბნ-
ციბბბბის სრული გამომბბბველი. იმდბბ, ხვალ
თუ ზეგ ქართველი მკითხველი სხვბ მწერბლბბ
და სხვბ ნაწარმოებბბ მშობლიურ ენაზე გაცნო-
ბბთ გბბბრებს. მბშბნ კი, უმჭობესი იქნებბ თბ-
თოცულმბ მთარგმნელმბ თავისი მწერბლი შებარ-
ჩბოს და თარგმნოს, რედაქტორიც ნაკლებად
უნდა ჩბერბოს მწერლისბ და მთარგმნელის
ურთბერბობბში და მბშბნ ალბბთ, თავისთავბდ
გაქრებბ ის შემოკმედებბბბი ერთბბბრობბ, რომ-
ელიც, სბწმუხბროდ, წბნამდებბრე კრებულს
გარკვეულ დბლს ამჩნევს.

ქართველი მკითხველი კი სბმბოვნებბთ და
ხოუთმენლობბთ ელოდებბ მთავარი სარედაქ-
ტოო კოლეგბის ახალ და ახალ სავილიშვილო
ნამუშბკბრს.

ამბბნდბლ ჩბბბბბბბბბ

მეგნე ბარათაია — „დიდი მზე“; გა-
მომცემლობა „მირანი“, რედაქტორი
ბრ. ჯუღუშვიდი, 1978 წელი.

პოემა „დიდი მზე“ ევგენი ბარათაის ბოლო
წლებში შექმნილი ნაწარმოებია. იგი ენგურბე-
სელთა თავდადებულ შრომას ეხმარება.

პოემა არა მარტო იმითაა საინტერესო, რომ
თანამედროვეთა ცხოვრებას ახახავს, არამედ
იმითაც, რომ პოეტი მასში თანმიმდევრულად
აცოცხლებს გარდასული ომის ქარცეცხლიან
ღმრთებს და თავისი პოემის გმირებთან ერთად
საყოფაო სულშიც ვგებდებით.

„დიდი მზე“ ლირიკულ-ეპიკური ხასიათის ნა-
წარმოებია. ავტორი მთელი გულწრფელობით
გვახატავს ენგურების მშენებლობას, სადაც
დაღ-პატარა შრომის ფერხულში ჩაბმულა და
ქვეყნის მომავალს აშენებს.

ყრმობის მეგობართან — არჩილ კედიასთან
შეხვედრა პოეტს მოაგონებს ომისაგან ჭერ კი-
დეც მოუშუშებელ მძიმე პრილოვებს და ეს მო-
გონებები ისე თანდათანობით ცოცხლდება
ნაწარმოებში, რომ თვალწინ გვიდგას მძიმე
ღმრთე იმ სისხლისმღვრელი ბრძოლებისა:

„ოდერთან ცეცხლში, თითქმის უფროს და
სისხლდაცლილი ვეგდე დაქრული და როცა კა-
ცის ხმა გაფიგონე, თავზე კედლა მდგა არჩი-
ლი. და აი, ყრმობისა და ფრონტის მეგობ-
რები, რომელთაც ბევრი გაჟირვება გადაიტანეს,
შრომის ფრონტზეც ერთად არიან. მათ მხარ-
დამხარ შრომობს ბორის შეჩენკო, რომელიც
თავის დასთან ერთად, — ერთ-ერთი ქალაქის და-
ბომბვისას, სიკვდილისაგან იხსნენ არჩილ კე-
დიამ და ბონდო სალიამ.

ე. ბარათაიმ თავისი პოემის გმირების — კე-
დიასა და შეჩენკოს ნამშობობი ჩვენს თვალწინ
გააცოცხლა წარსულისა და აწმყოს ქეშმარიტი
მოვლენები.

პოემის სიუჟეტი მარტივი და სწორხაზოვა-
ნია. ავტორს აქვს ლირიკული გადახვევები, ომის

დროინდელი საბრძოლო ეპიზოდები, რაც პო-
ემას თავის ელფერს მატებს და ერთიან კომ-
პოზიციურ ქსოვილში ახვევენ. თემატურად იგი
არაა მრავალმანაიანი ნაწარმოები; სადა, ნე-
ბისმიერი მკითხველისათვის მისაწვდომი ერთ
გაღმორეცხა „დიდი მზის“ ავტორს თავისი ფიქ-
რები. მართალია, რითმა ხშირად მეორე პლანზე
გადააქვს, მაგრამ ამით სულაც არ იჩრდილება
მისი პოეტური ხელწერა; „აკვანში“ კვირ-
ტის (ალბათ, უნდა იყოს ბავშვის და არა კვირ-
ტის) გაღმებას გავს კვირტის გაშლა და გაშლა-
ხულის გაღვიძებას — ფრთის გაშლა შენი და
შენ ისეთი ლამაზი ხარ, ვით აკვნის ბავშვი, მი-
წაო ჩემო და ღმირლიც ამიტომ გშენის“. ან
კიდევ: „გაჩირალდნებულ ბაღში შედრეცანს
ელაყაცება შეუქი ნათურის... მთავრესაც უყვარს
ღამის გათევა და ბაღში დადის ხელის ფათუ-
რით“. ანდა: „ქვეშოთ—ჭვარწენი, წემოთ —
ილორი, აქეთ შოა არი, იმით ხევიან, სევი ხევის
მისდევს, მინდორს—მინდორი, ბილიკი ბილიკს
გადახვევია“.

პოემა საინტერესო საკითხავია იმიტომაც,
რომ ავტორი ხშირად ცვლის პოეტურ საზომს.

ზოგჯერ პოეტი აღებულ სიმადლეს კარგავს
და უფერულ შედარებებს, უფერულ მეტაფო-
რებს გამოურევს პოემაში. მაგალითისათვის
შემდეგი სტრიქონებიც გამოვყავდებო: „მე თუ
ბრძოლაში ტყვია მოვლენ“, „ქარს გრიგალივით
ატრიალებს გზაზე მანქანა“... ზოგჯერ კი ძნე-
ლად სათქმელსა და გაღმობაცემს იოლ ფორ-
მებში, ყოველგვარი გრძნობის გარეშე გაღ-
მოგვეცმს, რაც ძალას უკარგავს მონათხრობს:
„და ნაღვლიანი გავუეც ომის გზას — უზღვროს
უსივრცოს და უსასრულოს... ოდერთან ომის
ცეცხლმა მომისწრო და შევუნტრე გული ავსუ-
ლებს“.

მიუხედავად ამ შენიშვნებისა, ევგენი ბარათა-
იას პოემა „დიდი მზე“ ჩვენი ცხოვრების სად-
ღისო საქმის ეხმარება და ამითხვეულე კარგ
შთაბეჭდილებას ტოვებს.

ფრიდონ სიმხინვილი

მნიშვნელოვანი ფიგნი

გომრგი ავალიანი — „ფონტული
ძმობის ძეგლ“; გამომცემლობა „საბ-
ოთაო საქართველო“, რედაქტორი
ბილა ბარამიშვილი, 1978 წელი.

გომრგი ავალიანის წინამდებარე წიგნი არ-
სებითად იდეურ-თემატური ვაგრძელდება მისი-

ვე აღჩინდელი შრომისა „საბრძოლო თანამეგო-
ბობის გამოცხადი“ (1974 წ.), სადაც ავტორს
შესწავლილი და გაანალიზებული მქონდა მე-19
საუკუნის ქართული მხატვრული ლიტერატუ-
რის ნიმუშები, რომლებიც ქართველი და რუ-
სეთის იმპერიაში შემავალი ხალხების ბრძოლე-
ბზე მოგვითხრობდა საერთო მტრების წინა-
აღმდეგ. „ფონტული ძმობის ძეგლ“ საბჭოთა

კავშირის ხალხთა საბრძოლო თანამეგობრობის ფრთხილ აქტუალურ საკითხს აშუქებს ქართულ ლიტერატურაში.

„დიდი სამშულო ომი, — წიგნის ავტორის სიტყვები რომ გაუმეოროთ, — საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წყობილების უდიდეს გამოცდასთან ერთად ჩვენს ქვეყანაში მცხოვრები ხალხების ძმობისა და მეგობრობის გამოცდაც იყო“. მთელი საბჭოთა ლიტერატურა ამ თემის ერთგული იყო და არის ომის წლებშიც და ომის შემდგომ პერიოდშიც. ქართულ მწერლობაში კი, ალბათ, არ დარჩენილა მწერალი, ხალხთა საბრძოლო თანამეგობრობის თემის მთავარი ადგილი არ დაეკარა მის შემოქმედებაში. ამ თვალსაზრისით ქართულმა მწერლობამ, მართალია, მეტ-ნაკლები მხატვრული საძლიერის, მაგარი წვდა მასალა დააგროვა. უოველივე ამის ერთად თავმოყრა, სტეკილური შესწავლა და მეცნიერულ-ლიტერატურული ანალიზი ავტორისაგან უდავოდ მოითხოვდა ხანგრძლივსა და დაუღალავე შრომას. ფიქრობთ, ამ შრომის საუფიერო შედეგია „ფრონტული ძმობის ექი“.

წიგნის არქიტექტონიკა, რომელიც შესავლისა და ორი ძირითადი ნაწილისაგან შედგება, მართებულიად არის აგებული. შესავალში მოკლედ არის მოთხრობილი ნაშრომის პრობლემების ისტორიაზე, მის ქართულ ლიტერატურულ ტრადიციაზე, რაც ერთგვარ მოსაშვადებელ ეტაპს წარმოადგენს წიგნში დასმული საკითხის მნიშვნელობის გასაგებად. წიგნის პირველი ნაწილი, ისევე როგორც მეორე ნაწილი, სამი თავისაგან შედგება, სადაც თანმიმდევრულად არის განხილული ომის პერიოდისა და ომის შემდგომი პერიოდის მხატვრული პროზისა და მეშუარულ-დოკუმენტურ ნაწარმოებები. მეორე ნაწილში კი ავტორი ომის პერიოდისა და ომის შემდგომი პერიოდის ქართულ პოეზიასა და დრამატურგიას მიმოიხილავს.

ქართველ მწერალთა შორის, ვინც აქტიურად ჩაება ფრთხილთან სამეცნიერო-საზოგადოებრივ ომის პირველსავე დღეებში, ერთ-

ერთი პირველთაგანი თანამედროვე ქართულ პროზის ოსტატი კონსტანტინე ლორთქიფანიძე გახლდათ. მისი უზადო მხატვრული ოსტატობით შექმნილი ნაწარმოებები სწორედ იმ უშუალო შთაბეჭდილებებით არის ნასაზრდოები, რომლებიც ფრონტის წინა ხაზზე მოუღია მწერალს. „ფრონტული ძმობის ექი“ ავტორს, ბუნებრივად, ყველაზე მეტ ცოცხალ მაგალითს საბრძოლო თანამეგობრობის საკითხის გასაშუქებად სწორედ კ. ლორთქიფანიძის მხატვრული ნაწარმოებები აძლევდა. გავლიანს დაწვრილებით აქვს გაანალიზებული გამორჩენილი მწერლის საუკეთესო დროებით მოთხრობები „მწვანე დიდი“, „როგორ მოკვდა მოხუცი მებაღური“, „უხანდლო მადლოზე“, „სიკვდილი ცოცხალ მოედანს“ და სხვ. სადაც პირველად არაჩვეულებრივი მხატვრული საღებავებით არის აღწერილი საბჭოთა კავშირის ხალხთა საბრძოლო თანამეგობრობის ცოცხალი ეპიზოდები.

წიგნის ავტორი მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს ლ. ჭიჭიელის, გ. გუგუშვილის, ლ. ავალიანის, გ. ციციშვილის, ალ. კალანდაძის, გ. დუონიძის, ი. გრიშაშვილის, ალ. მირცხულავას, ირ. აბაშიძის, გრ. აბაშიძის და სხვათა მხატვრულ ნიმუშებს, სადაც დამაჩერებლად არის ნაჩვენები ხალხთა საბრძოლო თანამეგობრობა და ურთიერთ თავდადება.

წიგნი დაწერილია საკითხის ღრმა ცოდნითა და სიუყვარულით. მიუხედავად ამისა, ავტორს ერთგვან ფაქტობრივი შეცდომა გაუპარა: ომში დაღუპულ პოეტთა რიგებში ალექსანდრე საჩხაიას მინევა არასწორია. იგი მოულოდნელად ავად გახდა სვანეთში მოგზაურობის დროს და იქვე გარდაიცვალა 1944 წელს, დაკარგულია მშობლიურ სოფელში.

გიორგი ავალიანის „ფრონტული ძმობის ექი“ მნიშვნელობა უთუოდ დიდაა, რწწწნი ღრმა რწმენით, იგი ქართული, და არა მარტო ქართველი, მკითხველის ინტერესს გამოიწვევს.

რამაზ ჩხარბენიშვილი.

„გული და ქარიშხალი“

დავით პატარხიშვილი — „გული და ქარიშხალი“; გამომცემლობა „ნაპადული“, რედაქტორი ბ. ბრეგვაძე, 1978 წელი.

„წამლენ და მოვლენ საუკუნენი და იმღერებენ გმირთა დიდებას“, — ამ დიდი რწმენის

შთამავლენებით ძალით არის გამოთხრობილი სტიქიონი ანლხან გამოცემულ ლექსთა კრებულისა, რომლის ავტორიც, სამშულო ომში დაღუპული პოეტი დ. პატარხიშვილი „უფნა-არყოფნის იდუმალი დრამის, საუკუნთარ სისხლით და ცრემლით“ წერდა.

ამ პატარა წიგნის გამოცემა ნათელი დადასტურებაა იმისა, რომ „არავინ და არაფერი არ არის დავიწყებული“. „ქარიშხლიან დღეთა დი-

ნების“ გაუყოლილი კიდევ ერთი ნიჭიერი შემოქმედის ლამაზი ოცნების დაფრთხილება:

თუ დავეცემი, კვლავ გავცოცხლდები,
პოეზია ხომ სასწაულია!

„გული და ქარიშხალი“ დაურქმევია ავტორს თავისი უბის წიგნაკისათვის, ამავე სათაურით გამოიცა წიგნიც და, მართლაც, უოველი სტრიქონი ქარიშხლისაგან აბორგენული გულის ამოძახილია, შურისძიებით ანთებული სულის უივილია:

სიკვდილს სიკვდილი, გაშიშვლებულ
მახვილს მახვილი,
შურისძიება, ხალხო ჩემო, შურისძიება!

პოეზიასთან წილნაყარი ჰაბუკი ვერც კი გრძნობდა, უოველ ნაბიჯზე ჩასაფრებული სიკვდილის სუნთქვას. „მე ყველაფერზე, ყველაფერზე ვიფიქრე დიდხანს, მაგრამ სიკვდილზე, მეგობრებო, არც ერთი წამი“.

სანაგარში მიუყუთულ გარისკაცს შარავანდედვით ადგა სამშობლოსა და დედის ხატება:

წადით ღრუბლებო, ცივ-გომბორზე დედას
უთხარით.

რომ ცოცხალი ვარ, ბრძოლას გადაურჩი,
გზაჯვარედინზე არ შემომხვდა ბედი

მუხბალი,
და დავალ ქვეყნად სიკვდილის ურჩი.

წადით, ღრუბლებო, სივრცეები
გადაიარეთ,

უამბეთ მყინვარს ჰაბუკის ხვედრი,
კავასიონის მღუმარება გაიზიარეთ

და გადავცენთ მწვერვალები სბეტაკი,
თეთრი...

ჭერ კიდევ ომამდე, „ფიქრთა ლაფვარდზე დაწერილ“ სტრიქონებში ჩანს მომავალი გმირის ფარდობი სული:

დააუბრდეს მიწა ჩემი სისხლით, ხორცის

ნაფლეთით,

თლონდ ბრწყინავდეს სამშობლო და გმირთა
სახელი.

ამ პერიოდის ლექსების თემა მრავალფეროვანია, მაგრამ მათშიც ნათლად სტეტივით იკვეთება სამშობლო, მისი წარსული და „გულმკერდმაგარი მამა-პაპანი“:

აი, მოგძახით ძველების ნამსხვრევბი,
საბუკი სისხლი უხვად დაღვრილი,
აი, გუგუნებს ყოველი ხვეი —
ეს არის ქართულ მიწის ძახილი.
დაეცეს ერთი, სიცოცხლე წაჭრეს,
იმის ადგილზე ახლა სხვა მივა,
ვერ გააჩერებ მოვარდნილ ლანქერს,
ვერც გულს გაუტებს ქართლის ამირანს.

1940 წელს დაწერილ ერთ-ერთ ლექსში — წლებით დამძიმებული, მრავალნაცადი ადამიანით მსხელობს ოცდობრი წლის ჰაბუკი სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხზე, დედა სამშობლოს ფესვებზე ხეს აღორბებს, ადამიანები კი ფოთლებად ჰყავს წარმოდგენილი:

მარადისობა მოგვიძღვნის ღიმილს
და იჭრიალებს სიცოცხლის თარი...
მოგვიძღვნის დიად ქებათა ქებას
სამშობლოსათვის თავდადებულებს,
ჩვენ სიყვარული არ მოგვაცლდება,
თვით სიყვარულით დაბადებულებს.

გკითხულობთ დავით პატატიშვილის ომამდე ლექსებს, რომელთა შთაგონების უშრეტო წყარო ხალხი ყოფილა და გვწამს მისი ფიცის:

ვფიცავ დიდებას, რუსთაველს, საადს,
ვფიცავ შენს სახელს, შენ, საქართველოვ,
ვფიცავ, შევხვდები სიკვდილის საათს
ქედმოუხრელი, როგორც გასტელო...

ეს სიტყვები ეკუთვნის არა მხოლოდ ოცნებებით დაპურებულ ჰაბუკს, არამედ პოეტ-გარისკაცს, რომელიც არა ერთხელ მდგარა სიკვდილ-სიცოცხლის საზღვარზე და კარგად იცის: „რომ მკაცრ ბრძოლაში პირისპირ დგანან: დავიწყება და მარადისობა“.

„სადაც წახვალთ, დაგხვდებით სასაფლაო, მტრების მიერ გლოვის ნიშნად დატოვლილი“, — ამ ცრემლიანი სტრიქონების მთქმელის სამარეც შეეშატა უსახელო გმირთა საფლავებს, ისიც ვერ გადაურჩა „ზედის მისნობას“ და შორეული ლატვიის მიწაზე ერთ პატარა ბორცვად ამოიშართა მისი ჩამქრალი სიცოცხლე, მაგრამ სულმა, ფარატინა ფურცლებად აკინძულმა ბოზოქარმა სულმა, მაინც მოაღწია დედა სამშობლომდე და გვახიარა კიდევ ერთი, „მარად ჰაბუკად ღარჩენილი“ პოეტის სიბრძნეს.

ლიანა წიკლაური

კულტურული ცხოვრების ქრონოსი

ამერიკა

ელექტრონული მთარგმნელი

სამსმართო შესაძლებელია, რომ ამერიკელი სპორტსმენები და ტურისტები 1980 წლის მოსკოვის ოლიმპიადაზე უმთარგმნელოდაც იოლად გავლენ. არა, იმიტომ კი არა, რომ რუსულ ენას შეისწავლიან, მათ ელექტრონიკა დაეხმარებათ.

ფირმა „ლიქსიონი“ (ფლორიდის შტატი) ეს ხუთი წელია ამუშავებდა და ახლა შეუდგა ჯიბის ელექტრონული „მთარგმნელის“ გამოშვებას, გარეგნულად გამოთვლილ მანქანას რომ მოგვაგონებს. ციფრების ნაცვლად კლავიშებზე ასოები აწერია. თუკი წინადადებას ინგლისურად აკრეფ და შესაბამის დილს თითს დაჰკრ, უმაღ იხილავ ამ წინადადებას თარგმანს ფრანგულ, ესპანურ, იტალიურ, პორტუგალიურ ან გერმანულ ენაზე.

რაც შეეხება რუსულ ენას, იგი ჩაირთვება იმ ახალი მოდელის აპარატის პროგრამაში, რომელსაც 18 ენა ედგომინება.

გდრ

უველაზე პატარა წინეი

სამი მილიმეტრი — სიგრძეში და ორნახევარი — სიგანეში. ასეთია მსოფლიოში ყველაზე პატარა წინეის ზომა. იგი ლიბიციის „ედრიკონ ფერლაგმა“ გამოუშვა. მინი-წინეების ჩემპიონი სიტუვარი გახლავთ. თითოეულ ასოს სა-

ხუმარო ნახატი ეფარდება. სამწუხაროდ, მათი დანახვა უკვლას არ შეუძლია. აუცილებლად საჭიროა მძლავრი გამაღივებელი შუშა.

იაპონია

იკუბრავით, ქალბაო!

იაპონიის სამედიცინო კოლეჯის პროფესორმა მუროკამ რამდენიმე წლის კვლევის შედეგად ის დასკვნა გამოიტანა, რომ მოხალეოგინებელი ქალებისათვის ძალიან სასარგებლოა ცურვა. მეცნიერი გვიჩვენებს, მანამ არ შეწყვეტოთ აუზში ბანაობა, სანამ მშობიარობამდე ერთი კვირა არ დარჩება. ცურვა, მისი აზრით, ხელს უწყობს სისხლის მოძრაობას, მხნეობას მატებს ფეხშიშვე ქალებს და აადვილებს მშობიარობას. პირველად აზრი მომავალი დედაებისათვის ცურვის სარგებლობის თაობაზე მუროკას მამინ მოუვიდა, როცა უფრადლება მაიქტია იმ ამბავს, რომ პროფესიული მარგალიტის მაძიებელი ქალები, რომლებიც ლუკმაპურის საშოვნელად მშობიარობის თითქმის უკანასკნელ დღემდე წააქაფენ უფრთავენ, უკველგვარი გარეთულების გარეშე შობენ ბავშვებს.

ინდოეთი

„თოვლის კაცის პაპო-ცანა“

„თოვლის კაცის“ პრობლემის გადაწყვეტას ცდილობს ინდოეთის სიკიმის (ჩინალი) შტატის სატყეო მე-

ურნეობის სახელმწიფო სამმართველო. როგორც იტყობინებთან, სამმართველოს უკვე აქვს „თოვლის კაცის“ და მანკიტო-ფონური ჩანაწერები, რომლებზეც „თოვლის კაცის“ ყვირილია ჩაწერილი. ახლა მთავარია, როგორ დაიჭირონ თვით „თოვლის კაცი“. იგი კანტენ-ქანგის ეროვნულ პარკში უნდა ეძებონ. ახლომახლო მთების მწვერვალებზე დგამენ საგანგებო სამეთვალყურეო პოსტებს.

როგორც ვარაუდობენ, ჩრდილოეთ სიკიმში ბინადრობს სამი ჯური „თოვლის კაცი“. აი, უკვე 80 წელიწადია, რაც მთიელები ხანგამოშვებით ზედებთან „თოვლის კაცს“ შეინფართა მიდამოებში. უკანასკნელი შეხვედრა 1978 წლის 21 იანვარს მოხდა, როცა აღმართის მსგავსმა, წითურ-ბანგვალანამა არსებამ ზესრტო შეატეხა და სატყეო მეურნეობის მუშაკს ესროლა.

ადგილობრივი მეცხოვრებთა თქმით, სიკიმის მთებში იშვიათია როდია შინაურ იაკებზე „თოვლის კაცის“ თავდასხმის შემთხვევები. მოკლული ცხოველები „თოვლის კაცს“ არა დაიდ მანძილზე გაუთრევია ხოლმე.

იტალია

როდის ალაპარაკდებიან მტრუშპაპი?

იტალიელი არქეოლოგების ჯგუფმა ეტრუსკოლოგიის ინსტიტუტის დირექტორის პროფესორ მასიმო პალოტინის ხელმძღვანელობით რომის მა-

გვ. 60 კვ.

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ И
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ

«ЦИСКАРИ»

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЦК КП ГРУЗИИ
ИНДЕКС 76236